

3. მ. კ. ე. მ. მ.

ნაბიონაელები
საკითხი

5 Classics of Marxism

Marx

Engels

Lenin

Stalin

Hoxha

**PROLETARIAN OF ALL COUNTRIES, UNITE!
PROLETARIAN, UNITE THE ALL COUNTRIES!**

**MARX—ENGELS—LENIN—STALIN' INSTITUTE OF
CENTRAL COMMITTEE OF CPSU(B)**

STALINIST-HOXHAISTS COMMUNIST INTERNATIONAL — COMINTERN (SH)

GEORGIAN SECTION OF COMINTERN (SH)

**© WORLD PROLETARIAT
For Free Use and Distribution**

საპ. კ. ა. (ბ) ც. კ-თან არსითაჲლი მარტს-ინგელს-ფონინის ინსტიტუტის
თბილისის უნივერსალი

თბილისი 1937

საქართველოს მთავრობის განკარგულებაში

პ. ი. ლ ე ნ ი ნ ი

ნახევრული საკითხი

ნაწ. კ. პ. (მ) მ. კ. პარკვეთილი

გამომცემლობისაგან

წინამდებარე ბროშურა, ისე როგორც ლენინის პირველ ბიბლიოთეკაში შემავალი სხვა ბროშურებიც, შეიცავს ლენინის მიერ 1914 წლამდე დაწერილ შრომებს. ნაციონალურ საკითხზე ლენინის უფრო გვიანდელი შრომების ნაწილი შეტანილია ლენინის მეორე ბიბლიოთეკაში, რომელიც 1914 — 1923 წწ. პერიოდს მოიცავს.

სომეხ სოციალ-დემოკრატების მანიფესტის შესახებ¹

კავკასიაში გაჩნდა ახალი სოც.-დემ. ორგანიზაცია: „სომეხ სოციალ-დემოკრატთა კავშირი“. ამ კავშირმა, როგორც ვიცით, უკვე ნახევარ წელიწადზე მეტია, რაც თავისი პრაქტიკული მოღვაწეობა დაიწყო, და მას აქვს უკვე თავისი ორგანო სომხურ ენაზე. ჩვენ მივიღეთ № 1 ამ ორგანოსი, რომელსაც „პროლეტარიატი“ ეწოდება და თავში აქვს წარწერა: „რუსეთის სოც.-დემ. მუშათა პარტია“. იგი შეიცავს მთელ რიგ სტატიებს, შენიშვნებსა და კორესპონდენციებს, სადაც გამოჩვენებულია ის საზოგადოებრივი და პოლიტიკური პირობები, რამაც „სომეხ სოც.-დემოკრატთა კავშირის“ არსებობა გამოიწვია, და ზოგადად დასახულია მისი სამოქმედო პროგრამა.

მეთაურ სტატიაში, რომელსაც „სომეხ სოც.-დემ. მანიფესტი“ ეწოდება, ჩვენ ვკითხულობთ: „წარმოდგენს რა ერთერთ შტოს რუს. ს.-დ. მ. პარტიისას, რომელსაც ფართოდ გაუშლია თავისი ქსელი მთელ რუსეთის სივრცეზე, სომეხ სოციალ-დემოკრატთა კავშირი სავსებით ესოლიდარება მას თავისი მოქმედებით და მასთან ერთად იბრძოლებს საზოგადოდ რუსეთის პროლეტარიატისა და კერძოდ სომეხთა პროლეტარიატის ინტერესებისათვის“. შემდეგ, აღნიშნავენ რა კაპიტალიზმის სწრაფ განვითარებას კავკასიაში და იმ, თავისი ძალითა და მრავალმხრივობით გასაოცარ, შედეგებს, რაც თანსდევს ამ პროცესს, ავტორები გადადიან კავკასიის მუშათა მოძრაობის თანამედროვე მდგომარეობის საკითხზე. კავკასიის სამრეწველო ცენტრებში, როგორცაა ბაქო, თბილისი და ბა-

თომი, მათი მსხვილი კაპიტალისტური საწარმოებით და მრავალრიცხოვანი საფაბრიკო პროლეტარიატით, ამ მოძრაობას უკვე ღრმად აქვს ფესვები გადგმული. მაგრამ კავკასიელი მუშების ბრძოლას მეპატრონეებთან, მუშების ფრიად დაბალი კულტურული დონის გამო, აქამდე, ბუნებრივია, ასე თუ ისე შეუფერებელი, სტიქიური ხასიათი ჰქონდა. საჭირო იყო ისეთი ძალა, რომელიც შესძლებდა გაეერთიანებინა მუშების დაქსაქსული ძალები, გამონაკეთული ფორმა მიეცა მათი მოთხოვნებისათვის და გამოემუშაებინა მათში კლასობრივი თვითშეგნება. ასეთ ძალას სოციალიზმი წარმოადგენს. — შემდეგ კავშირი მოკლედ გადმოსცემს მეცნიერული სოციალიზმის ძირითად დებულებებს და მერე არკვევს თავის პოზიციას საერთაშორისო, და კერძოდ რუსეთის, სოც.-დემოკრატიაში არსებულ თანამედროვე მიმდინარეობათა მიმართ. „სოციალისტური იდეალის განხორციელება — ნათქვამია მანიფესტში — ჩვენის აზრით, წარმოსადგენი არაა არც მუშათა კლასის ეკონომიური თვითმოქმედებით, არც ნაწილობრივი პოლიტიკური და სოციალური რეფორმებით; იგი შესაძლებელია მხოლოდ მთელი არსებული წყობილების ძირითადი მსხვრევის საშუალებით, სოციალური რევოლუციის საშუალებით, რომლის აუცილებელ პროლოგს პროლეტარიატის პოლიტიკური დიქტატურა უნდა შეადგენდეს“. შემდეგ, აღნიშნავს რა, რომ რუსეთში არსებული პოლიტიკური წყობილება არის ისეთი წყობილება, რომელიც მტრულად ეკიდება ყოველივე საზოგადოებრივ და განსაკუთრებით მუშათა მოძრაობას, კავშირი აცხადებს, რომ თავის უახლოეს ამოცანად იგი ისახავს სომეხთა პროლეტარიატის პოლიტიკურ აღზრდას და მის ჩაბმას მთელი რუსეთის პროლეტარიატის ბრძოლაში მეფის თვითმპყრობელობის დასამხობად. თუმცა კავშირი სავსებით არ უარჰყოფს მეპატრონეებთან მუშების ნაწილობრივი ეკონომიური ბრძოლის აუცილებლობას, მაგრამ მას დამოუკიდებელ მნიშვნელობას არ ანიჭებს. იგი აღიარებს ამ ბრძოლას, რამდენადაც ის აუმჯობესებს მუშების მატერიალურ მდგომარეობას და ხელს უწყობს მათში პოლიტიკური თვითშეგნებისა და კლასობრივი სოლიდარობის გამომუშაებას.

განსაკუთრებით საინტერესოა ჩვენთვის კავშირის დამოკიდებულება ნაციონალური საკითხისადმი. „ვიღებთ რა მხედველობაში, — ნათქვამია მანიფესტში, — რომ რუსეთის სახელმწიფოს შემადგენლობაში შედის მრავალი სხვადასხვა ეროვნება, რომელნიც კულტურული განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე იმყოფებიან, და ვფიქრობთ რა, რომ მხოლოდ ადგილობრივი თვითმმართველობის ფართოდ განვითარებას შეუძლია უზრუნველჰყოს ამ სხვადასხვაგვაროვანი ელემენტების ინტერესები, — ჩვენ აუცილებლად მიგვაჩნია მომავალ თავისუფალ რუსეთში ფედერატიული (ხაზგასმა ჩვენი) რესპუბლიკის დაარსება. რაც შეეხება კავკასიას, მისი მოსახლეობის მრავალტომიანობის გამო, ჩვენი მისწრაფება იქნება გაერთიანება ყველა ადგილობრივი სოციალისტური ელემენტებისა და ყველა მუშებისა. რომელნიც სხვადასხვა ეროვნებებს ეკუთვნიან; ჩვენი მისწრაფება იქნება ერთიანი მაგარი სოც.-დემ. ორგანიზაციის შექმნა, — თვითმპყრობელობასთან უფრო წარმატებით საბრძოლველად. მომავალ რუსეთში ჩვენ ვაღიარებთ თავისუფალი თვითგამორკვევის უფლებას ყველა ერისათვის, რადგან ნაციონალური თავისუფლება ჩვენ მხოლოდ ერთერთ სახედ მიგვაჩნია სამოქალაქო თავისუფლებისა საზოგადოდ. გამოვდივართ რა ამ დებულებიდან და ანგარიშს ვუწევთ რა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კავკასიის მრავალტომიან შემადგენლობას და გეოგრაფიული დანაწილების არარსებობას ცალკეულ ტომებს შორის, ჩვენ შესაძლებლად არ მიგვაჩნია შევიტანოთ ჩვენს პროგრამაში პოლიტიკური ავტონომიის მოთხოვნა კავკასიის ეროვნებათათვის; ჩვენ მოვითხოვთ ავტონომიის მხოლოდ კულტურული ცხოვრების დარგში. ე. ი. ენის თავისუფლების, სკოლების, განათლებისა და სხვ. მხრივ“.

ჩვენ სულით და გულით მივესალმებით სომეხ სოციალ-დემოკრატთა კავშირის მანიფესტს, განსაკუთრებით კი მის შესანიშნავ ცდას — მოგვეცეს ნაციონალური საკითხის სწორი დაყენება. მეტად სასურველია, რომ ეს ცდა ბოლომდე იქნას მიყვანილი. ის ორი ძირითადი პრინციპი, რითაც უნდა ხელმძღვანელობდეს ნაციონალურ საკითხში რუსეთის ყველა

სოც.-დემ., სრულიად სწორადაა დასახული კავშირის მიერ-
 ესაა, ჯერ-ერთი, მოთხოვნა არა ნაციონალური ავტონომიისა,
 არამედ პოლიტიკური და სამოქალაქო თავისუფლებისა და
 სრული თანასწორუფლებიანობისა; მეორე, ესაა თვითგამორ-
 კვევის უფლების მოთხოვნა სახელმწიფოს შემადგენლობაში
 შემავალი თვითეული ეროვნებისათვის. მაგრამ ორივე ეს
 პრინციპი ჯერ კიდევ სავსებით თანმიმდევრულად არა აქვს
 გატარებული სომეხ სოციალ-დემოკრატთა კავშირს. მართ-
 ლაც-და, შეიძლება თუ არა მათი თვალსაზრისით
 ფედერატიული რესპუბლიკის მოთხოვნაზე ლაპარაკი?
 ფედერაცია გულისხმობს ავტონომიურ ნაციონალურ პო-
 ლიტიკურ მთელთ, კავშირი კი უარს ამბობს ნაციონალური ავ-
 ტონომიის მოთხოვნაზე. რათა სავსებით თანმიმდევარი ყოფი-
 ლიყო, კავშირს თავისი პროგრამიდან უნდა ამოეშალა ფე-
 დერატიული რესპუბლიკის მოთხოვნა და დაკმაყოფი-
 ლებულისყო დემოკრატიული რესპუბლიკის მოთხოვნით საზო-
 გადოდ. პროლეტარიატის საქმე არაა ფედერალიზმისა და ნა-
 ციონალური ავტონომიის ქადაგება, პროლეტარიატის საქ-
 მე არაა ამგვარ მოთხოვნათა წამოყენება, რაც გარდუვალად
 ეთანაბრება ავტონომიური კლასობრივი სახელმწიფოს
 შექმნის მოთხოვნას. პროლეტარიატის საქმეა — უფრო
 მჭიდროდ შეაკავშიროს ყველა და ყოველგვარ ეროვნება-
 თა მუშების რაც შეიძლება უფრო ფართო მასები, შეაკავ-
 შიროს დემოკრატიულ რესპუბლიკისა და სოციალიზმისათვის
 საბრძოლველად რაც შეიძლება უფრო ფართო ას-
 პარეზზე. და თუ ამჟამად ჩვენდამი მონიჭებული სახელ-
 მწიფოებრივი ასპარეზი შექმნილია, დაცულია და ფართოვდე-
 ბა მთელ რიგ აღმაშფოთებელ ძალმომრეობათა საშუალებით,
 ჩვენც, სწორედ ყოველი სახის ექსპლოატაციასა და ჩაგ-
 ვრასთან წარმატებით საბრძოლველად, კი არ უნდა დაექსაქ-
 სოთ, არამედ უნდა გავაერთიანოთ ყველაზე უფრო დაჩაგრუ-
 ლი და ყველაზე უფრო ბრძოლისუნარიანი კლასის, მუშა-
 თა კლასის ძალები. თვითეული ეროვნებისათვის თვითგა-
 მორკვევის უფლების აღიარების მოთხოვნა თავისთავად მხო-
 ლოდ იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ, პროლეტარიატის პარტია, ყო-

ველთვის და უეჭველად უნდა ვეწინააღმდეგებოდეთ ყოველგვარ ცდას — ძალმომრეობით თუ უსამართლობით მოახდინონ გარედან ზეგავლენა სახალხო თვითგამორკვევაზე. მუდამ ვასრულებთ რა ამ ჩვენს უარყოფითს მოვალეობას (ძალმომრეობის წინააღმდეგ ბრძოლა და პროტესტი), ჩვენი მხრით ჩვენ თვითონ ვზრუნავთ არახალხთა და ერთა, არამედ თვითეულ ეროვნებაში პროლეტარიატის თვითგამორკვევაზე. ამრიგად, რუსეთის სოც.-დემ. ზოგადს, ძირითადად, მუდამ სავალდებულო პროგრამას უნდა შეადგენდეს მოთხოვნა მხოლოდ მოქალაქეთა სრული თანასწორუფლებიანობისა (განურჩევლად სქესის, ენის, სარწმუნოების, რასის, ეროვნებისა და სხვ.) და მათი თავისუფალი დემოკრატიული თვითგამორკვევის უფლებისა. რაც შეეხება ნაციონალური ავტონომიის მოთხოვნათა მხარდაჭერას, ეს მხარდაჭერა სრულიადაც არ წარმოადგენს პროლეტარიატის მუდმივს, საპროგრამო მოვალეობას. ასეთი მხარდაჭერა მხოლოდ ცალკეულ, გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება გახდეს მისთვის აუცილებელი. სომეხთა სოც.-დემ. მიმართ ამგვარ განსაკუთრებულ გარემოებათა არარსებობა თვით სომეხ ს.-დ. კავშირის მიერაა აღიარებული.

ჩვენ ვფიქრობთ კვლავ დავუბრუნდეთ ფედერატიულობისა და ეროვნების საკითხს. ახლა კი დავამთავროთ კიდევ ერთი მისალმებით რუს. ს.-დ. მ. პ. ახალი წევრის — სომეხ სოციალ-დემოკრატთა კავშირის მიმართ.

„ისკრა“ № 33, 1903 წ. 1 თებერვალი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც. ტექსტის მიხედვით, ტ. V, გვ. 241 — 244.

მსაჯიროება თუ არა ებრაელ პროლეტარიატს „დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტია“

„პოსლედნიე იზვესტიას“ № 105-ში (1903 წ. 28/15 იანვრის თარიღით), რომელსაც სცემს „ლიტვის, პოლონეთისა და რუსეთის ებრაელ მუშათა საყოველთაო კავშირის საზღვარგარეთული კომიტეტი“, პატარა სტატიაში „ერთი პროკლამაციის გამო“ (სახელდობრ რუს. ს.-დ. მ. პ. ეკატერინოსლავის კომიტეტის პროკლამაციის გამო), ჩვენ ვპოულობთ შემდეგს, იმდენადვე საოცარს, რამდენადაც მნიშვნელოვანსა და ჰემმარიტად „შედგებით აღსავსე“ მტკიცებას: „ებრაელი პროლეტარიატი ჩამოყალიბდა (sic!) დამოუკიდებელ (sic!) პოლიტიკურ პარტიად ბუნდის სახით“.

ჩვენ ეს აქამდე არ ვიცოდით. ეს ახალი ამბავია.

დღემდე ბუნდი იყო რუს. ს.-დ. მ. პ. შემადგენელი ნაწილი, და „პოსლ. იზვ.“ № 106-შიც კიდევ (კიდევ!) გვხვდება ბუნდის ცენტრალური კომიტეტის განცხადება, და ამ განცხადებას სათაურად აქვს: „რუს. ს.-დ. მ. პ.“. მართალია, ბუნდმა თავის უკანასკნელ, IV ყრილობაზე დაადგინა — შეეცვალა თავისი სახელწოდება (იმის აღუნიშნავად, რომ მას სურს მოისმინოს რუს ამხანაგების აზრი რუს. სოც.-დემ. მ. პ. ამათუიმ ნაწილის სახელწოდების შესახებ) და „გაეტარებინა“ ახალი ფედერატიული დამოკიდებულებანი რუსეთის პარტიის წესდებაში. ბუნდის საზღვარგარეთულმა კომიტეტმა უკვე „გაატარა“ კიდევაც ეს დამოკიდებულებანი, თუ ასე შეიძლება ვუწოდოთ მის გამოსვლას რუსეთის ს.-დ. საზღვარგარეთული კავშირიდან და ფედერატიული ხელშეკრულების დადებას ამ კავშირთან.

მაგრამ თვითონვე ბუნდმა, როდესაც „ისკრა“ მისი IV ყრილობის გადაწყვეტილებებს ეკამათებოდა, სრულიად გარკვეულად განაცხადა, რომ მას აქვს მხოლოდ განზრახვა გაატაროს რუს. ს.-დ. მ. პარტიაში თავისი სურვილები და გადაწყვეტილებანი, ე. ი. პირდაპირ და კატეგორიულად აღიარებდა, რომ რჩება რ. ს.-დ. მ. პ. ნაწილად, ვიდრე ეს პარტია ახალ წესდებას მიიღებდეს, ვიდრე ის ბუნდისადმი დამოკიდებულებათა ახალ ფორმებს შეიმუშავებდეს.

ახლა კი უეცრად ირკვევა, რომ ებრაელი პროლეტარიატი ჩამოყალიბდა უკვე დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიად! კიდევ ვიმეორებთ: ეს ახალი ამბავია.

ასეთივე ახალი ამბავია ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტის მრისხანე და უჭკუო თავდასხმა ეკატერინოსლავის კომიტეტზე. როგორც იქნა, ჩვენ მივიღეთ (თუმცა, სამწუხაროდ, დიდი დაგვიანებით) ეს პროკლამაცია და უყოყმანოდ ვიტყვით, რომ ასეთ პროკლამაციაზე თავდასხმა, უეჭველად, დიდი პოლიტიკური ნაბიჯია ბუნდის მხრით*. ეს ნაბიჯი სავსებით შეეფერება ბუნდის დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიად გამოცხადებას და, თავის მხრივ, ნათელს ჰფენს ამ ახალი პარტიის ფიზიონომიას და მოქმედების ხასიათს.

სამწუხაროდ, ადგილის უქონლობა ხელს გვიშლის მოვიყვანოთ მთლიანად ეკატერინოსლავის პროკლამაცია (იგი დაიჭერდა „ისკრას“ ორ სვეტამდე**), და ჩვენ დავკმაყოფილდებით შენიშვნით, რომ ეს მშვენიერი პროკლამაცია ჩინებულად განუმარტავს ქალაქ ეკატერინოსლავის ებრაელ მუშებს (ჩვენ ახლავე ავხსნით, რატომ ვუსვამთ ხაზს ამ სიტყვებს) სოც.-დემოკრ. დამოკიდებულებას სიონიზმისა და ანტისემიტიზმისადმი. ამასთანავე პროკლამაცია იმდენად მზრუნველობით, ამხანაგურად-მზრუნველობით ეპყრობა ებ-

* თუ, რასაკვირველია, ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტი ამ საკითხში გამოხატავს „ბუნდის“, როგორც მთელის, შეხედულებებს.

** ჩვენ აზრად გვაქვს მთლიანად ეს პროკლამაცია და მასზე ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტის თავდასხმა გადავბეჭდოთ ბროშურაში, რომელსაც გამოსაცემად ვამზადებთ².

რაელ მუშების გრძნობებს, სულისკვეთებასა და სურვილებს, რომ სპეციალურად აღნიშნავს და ხაზს უსვამს ბრძოლის აუცილებლობას რუს. ს.-დ. მ. პარტიის დროშის ქვეშ „თვითთქვენი (პროკლამაცია მიმართავს ებრაელ მუშებს) ნაციონალური კულტურის შენარჩუნებისა და შემდგომი განვითარებისათვის“, „თვითწმინდა-ნაციონალური ინტერესებისათვის“ (ხაზგასმით აწყობილია თვით პროკლამაციაში).

და მიუხედავად ამისა, ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტი (კოტა დააკლდა გვეთქვა: ახალი პარტიის ც. კ.) თავს დაესხა ამ პროკლამაციას იმისათვის, რომ იგი ერთი სიტყვითაც არ იხსენიებს ბუნდს. აი მისი ერთადერთი; მაგრამ მიუტევებელი, საშინელი, დანაშაული. აი რატომ ედება ეკატ. კომიტეტს ბრალი „პოლიტიკური აზრის“ ნაკლებობაში. ეკატერინოსლაველ ამხანაგებს სჯიან იმისათვის, რომ მათ „ჯერ კიდევ ვერ მოუხნელებიათ აზრი ებრაელი პროლეტარატის ძალთა (!!)" ცალკე ორგანიზაციის აუცილებლობის შესახებ“ (რა ღრმა და მნიშვნელოვანი აზრია!), იმისათვის, რომ ისინი „ჯერ კიდევ ელოლიავენთან უაზრო ოცნებას— როგორმე თავი დააღწიონ მას (ბუნდს)“, რომ ისინი ავრცელებენ „არა ნაკლებ (ვიდრე სიონისტურია) მავნე ზღაპარს“ ანტიემიტიზმის კავშირზე ბურჟუაზიულ და არა მუშათა ფენებთან და ამ ფენების ინტერესებთან. აი რატომ ურჩევენ ეკატ. კომიტეტს „უკუაგდოს დამოუკიდებელი ებრაელ მუშათა მოძრაობის მიჩქმალვის მავნე ჩვეულება“ და „შეურიგდეს ბუნდის არსებობის ფაქტს“.

ახლა ვიკითხოთ: არის თუ არა აქ მართლაც დანაშაული ეკატ. კომიტეტის მხრით? მართლაც უსათუოდ უნდა მოეხსენებინა თუ არა მას ბუნდი? ამ კითხვებზე შეიძლება მხოლოდ უარყოფითად ვუპასუხოთ უკვე იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ პროკლამაცია მიმართავს არა „ებრაელ მუშებს“ საერთოდ (როგორც ამას სრულიად არასწორად აღნიშნავს ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტი), არამედ „ქ. ეკატერინოსლავის ებრაელ მუშებს“ (ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტს დაავიწყდა მოეყვანა პირველი ორი სიტყვა!). ეკატერინოს-

ლავში არ არსებობს ბუნდის არავითარი ორგანიზაცია. (და საერთოდ სამხრეთ რუსეთის შესახებ ბუნდის IV ყრილობამ დაადგინა — არ მოაწყოს ბუნდის ცალკე კომიტეტები იმ ქალაქებში, სადაც ებრაული ორგანიზაციები შედიან პარტიის კომიტეტების შემადგენლობაში, სადაც მათი საჭიროებანი შეიძლება სავსებით დაკმაყოფილდეს ამ კომიტეტებიდან გამოყოფის გარეშე.) რაკი ებრაელი მუშები ეკატერინოსლავში შეკავშირებული არიან განსაკუთრებულ კომიტეტში, მაშასადამე, მათ მოძრაობას (მთელ ადგილობრივ მუშათა მოძრაობასთან განუყრელად) მთლიანად უძღვება ეკატ. კომიტეტი, რომელიც უშუალოდ უმორჩილებს მათ რუს. ს.-დ. მ. პარტიას, რომელმაც უნდა მოუწოდოს მათ სამუშაოდ მთელი პარტიისათვის და არა მისი ცალკე ნაწილებისათვის. ცხადია, ასეთ პირობებში ეკატ. კომიტეტი არამც თუ არ იყო ვალდებული მოეხსენებინა ბუნდი, არამედ, პირიქით, მას რომ აზრად მოსვლოდა ქადაგება „ებრაელი პროლეტარიატის ძალების ცალკე ორგანიზაციის (რაც ბუნდელებს სურთ) აუცილებლობისა“ (უფრო სწორად და ალბათ ეს უძღურებინს ორგანიზაცია იქნებოდა*), მაშინ მისი მხრით ეს იქნებოდა უდიდესი შეცდომა და პირდაპირი დარღვევა არა მარტო პარტიის წესდებისა, არამედ აგრეთვე პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლის ერთიანობის ინტერესებისაც.

შემდეგ. ეკატ. კომიტეტს იმაში ედება ბრალი, რომ მას ანტისემიტიზმის საკითხში „ორიენტირება“ აკლია. ბუნდის

* „უძღურების ორგანიზაციის“ სწორედ ამნაირ საქმეს ემსახურება ბუნდი, როდესაც ხმარობს, მაგ., გამოთქმას: ჩვენი ამხანაგები „ქრისტიან მუშების ორგანიზაციებიდან“. ეს ისეთივე ველურობაა, როგორცაა მთელი გალაშქრება ეკატ. კომიტეტის წინააღმდეგ. ჩვენ არავითარი „ქრისტიან“ მუშათა ორგანიზაცია არ ვიცით. რუს. ს.-დ. მ. პ. მომხრე ორგანიზაციები არასოდეს არ არჩევდნენ თავიანთ წევრებს სარწმუნოების მიხედვით, არასოდეს არ შეჰკითხებიან მათ სარწმუნოებაზე და არც არასოდეს ჩაიძენენ ამას, — არ ჩაიძენენ მაშინაც კი, როდესაც ბუნდი მართლა „ჩამოყალიბდება დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიად“.

საზღვარგარ. კომიტეტი ჭეშმარიტად ბავშვურ შეხედულებებს იჩენს დიდ სოციალურ მოძრაობათა შესახებ. ეკატ. კომიტეტი ლაპარაკობს უკანასკნელ ათწლეულთა საერთაშორისო ანტისემიტურ მოძრაობაზე და შენიშნავს, რომ „ეს მოძრაობა გერმანიიდან სხვა ქვეყნებში გადავიდა და ყველგან ჰპოვა მომხრეები მოსახლეობის სწორედ ბურჟუაზიულ და არა მუშათა ფენებშიო“. — „ეს არა ნაკლებ მავნე ზღაპარიაო“ (ვიდრე სიონისტური ზღაპრები), — უკვე გაჯავრებით იძახის ბუნდის საზღვარგარ. კომიტეტი. ანტისემიტისმმა „ფესვები გაიღდა მუშათა მასაშიო“ — ამის დასამტკიცებლად „ორიენტირებულ“ ბუნდს მოჰყავს ორი ფაქტი: 1) მუშების მონაწილეობა ჩენტოხოვოს დარბევაში და 2) იმ 12 (თორმეტი!) მუშა-ქრისტიანის საქციელი ჟიტომირში, რომელთაც დაიკავეს გაფიცულთა ადგილები და „ყველა ურიას ამოჟღეტას“ ემუქრებოდნენ. — საბუთები მართლაც რომ სიმძიმის მქონეა, განსაკუთრებით უკანასკნელი! „პოსლ. იზვ.“ რედაქცია ისე შეეჩვია ლაპარაკს მსხვილ გაფიცვებზე, რომლებშიც 5 თუ 10 კაცი იღებს მონაწილეობას, რომ 12 ბნელი მუშის საქციელი ჟიტომირში მას გამოაქვს „მოსახლეობის“ ამათუიმ „ფენებთან“ საერთაშორისო ანტისემიტისმის კავშირის შესაფასებლად. ეს მართლაც რომ დიდებულია! ეკატ. კომიტეტზე ასე უგუნურად და სასაცილოდ განრისხების ნაცვლად, ბუნდელები რომ ამ საკითხზე უფრო დაფიქრებულიყვნენ და ჩახედათ თუნდაც მათ მიერ ახლახან ქარგონზე გამოცემულს კაუტსკის ბროშურაში სოციალური რევოლუციის შესახებ⁸, მაშინ ისინი გაიგებდნენ, რომ ანტისემიტისმს უეჭველი კავშირი აქვს მოსახლეობის სწორედ ბურჟუაზიულ და არა მუშურ ფენებთან. კიდევ ცოტა მოფიქრება — და ისინი მიხედებოდნენ იმასაც, რომ თანამედროვე ანტისემიტისმის საზოგადოებრივი ხასიათი არ იცვლება იმ ფაქტის გამო, რომ ამათუიმ დარბევაში მონაწილეობას იღებს არამც თუ ათეული, არამედ ასეული დაურაზმავი და ცხრა მეთათეით ჯერ კიდევ სრულიად ბნელი მუშა.

ეკატ. კომიტეტი ამხედრდა (და კანონიერადაც ამხედრდა) სიონისტების ზღაპრის წინააღმდეგ ანტისემიტისმის მარადიუ-

ლობაზე, ბუნდმა კი თავისი ბრაზიანი შესწორებით მხოლოდ არივ-დარია საკითხი და ებრაელ მუშებში ისეთი იდეები დას-
თესა, რომლებიც მათი კლასობრივი შეგნების და ბ ნ ე ლ ე -
ბ ა ს იწვევენ.

პოლიტიკური თავისუფლებისა და სოციალიზმისათვის რუსეთის მთელი მუშათა კლასის ბრძოლის თვალსაზრისით, ბუნდის გალაშქრება ეკატ. კომიტეტის წინააღმდეგ უდიდესი უგუნურებაა. „ბუნდის დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტიის“ თვალსაზრისით ეს გალაშქრება გასაგები ხდება: არ გაბედოთ არსად დარაზნოთ „ებრაელი“ მუშები „ქრისტიან“ მუშებთან ერთად და განუყრელად! არ გაბედოთ რუს. ს.-დ. მ. პარტიის ან მისი კომიტეტების სახელით მიმართოთ ებრაელ მუშებს პირდაპირ, ბუნდის „გვერდის ავლით“, მისი მეშვეობის გარეშე, ბუნდის მოუხსენებლად!

და ეს ფრიად სამწუხარო ფაქტი ხომ შემთხვევითი მოვლენა არ არის. რაკი იმ საქმეებში, რომლებიც ებრაელ პროლეტარიატს ეხება, თქვენ ავტონომიის ნაცვლად „ფედერაცია“ მოითხოვეთ, — თქვენ იძულებული გახდით ბუნდი „დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიად“ გამოგეცხადებინათ, რათა შესაძლებლობა გქონდეთ გაატაროთ ეს ფედერაცია რ ა დ ა ც უ ნ დ ა და ჯ დ ე ს. მაგრამ ბუნდის გამოცხადება დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიად არის სწორედ ისეთ აბსურდამდე მიყვანა ძირითადი შეცდომისა ნაციონალურ საკითხში, რაც უთუოდ და გარდუვალად გახდება გარდატეხის გამოსავალ წერტილად ებრაელ პროლეტარიატისა და საერთოდ ებრაელ სოციალ-დემოკრატების შეხედულებებში. 1898 წლის წესდების „ავტონომიით“ ებრაელ მუშათა მოძრაობისთვის უზრუნველყოფილია ყველაფერი, რაც მისთვის შეიძლება იქნეს საჭირო: პროპაგანდა და აგიტაცია ჟარგონზე, ლიტერატურა და ყრილობები, განსაკუთრებულ მოთხოვნათა წამოყენება ერთი საერთო ს.-დემ. პროგრამის განსავითარებლად და იმ ადგილობრივ საჭიროებათა და მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, რომელნიც ებრაული ყოფაცხოვრების თავისებურებათაგან გამომდინარეობენ. ყოველივე დანარჩენში საჭიროა სრული და უმჭიდროესი გაერთიანება რუსეთის

პროლეტარიატთან, საჭიროა რუსეთის მთელი პროლეტარიატის ბრძოლის ინტერესებისათვის. და ასეთი გაერთიანებისას, საქმის არსებითის მხრივ, უსაფუძვლოა „მაიორიზირების“ ყოველგვარი შიში, ვინაიდან მაიორიზირებას ე. ბ რ ა უ ლ ი მოძრაობის საგანგებო საკითხებში აგვაცილებს სწორედ ავტონომია, ხოლო თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მთელი რუსეთის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებში ჩვენ უნდა გამოვდიოდეთ როგორც ერთიანი, ცენტრალიზებული, მებრძოლი ორგანიზაცია, ჩვენ უნდა ვეყრდნობოდეთ მთელს პროლეტარიატს, გახურჩევლად ენისა და ეროვნებისა, მჭიდროდ შეკავშირებულს თეორიულ და პრაქტიკულ, ტაქტიკურ და საორგანიზაციო საკითხთა მუდამ საერთო ძალით გადაჭრით, და კი არ უნდა ვქმნიდეთ ცალკე, საკუთარი გზებით შავალ ორგანიზაციებს, არ ვასუსტებდეთ ჩვენი შეტევის ძალას მრავალრიცხოვან დამოუკიდებელ პოლიტიკურ პარტიებად დაქუცმაცებით, არ შეგვექონდეს განკერძოება და განცალკევება, რათა შემდეგ ვკურნოთ ხელოვნურად ჩვენზე გადმოდებული სენი ყბათაღებული „ფედერაციის“ მალამოთი.

„ისკრა“ № 34, 1903 წ. 15 თებერვალი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.
ტექსტის მიხედვით, ტ. V, გვ. 245 — 249.

პარტიის პროგრამის პროექტში ჩვენ წამოვაცენთ რესპუბლიკის მოთხოვნა დემოკრატიული კონსტიტუციით, რომელიც უზრუნველჰყოფს, სხვათა შორის, „თვითგამორკვევის უფლების აღიარებას სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალი ყველა ერისათვის“. ასეთი პროგრამული მოთხოვნა ბევრს არასაკმაოდ ნათლად მოეჩვენა; ამიტომ № 33-ში, როცა სომეხ სოც.-დემოკრატების მანიფესტის შესახებ ვლაპარაკობდით, ჩვენ ასე ავხსენით ამ მუხლის მნიშვნელობა*. სოციალ-დემოკრატია მუდამ შეებრძოლება ყოველგვარ ცდას, რომ ძალმომრეობის ან რაიმე უსამართლობის გზით მოახდინონ გარედან გავლენა ნაციონალურ თვითგამორკვევაზე. მაგრამ თვითგამორკვევის თავისუფლებისათვის ბრძოლის უსათუო აღიარება სრულიადაც არ გვავალებს მხარი დავუჭიროთ ნაციონალური თვითგამორკვევის ყოველ მოთხოვნას. სოციალ-დემოკრატია, როგორც პროლეტარიატის პარტია, თავის დადებით და მთავარ ამოცანად ისახავს ხელი შეუწყოს არა ხალხთა და ერთა თვითგამორკვევას, არამედ პროლეტარიატის თვითგამორკვევას თვითეულ ეროვნებაში. ჩვენ ყოველთვის და უსათუოდ უნდა მივისწრაფოდეთ ყველა ეროვნების პროლეტარიატის უმჭიდროესი გაერთიანებისაკენ, და მხოლოდ ცალკე, განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეგვიძლია წამოვაცენოთ და აქტიურად მხარი დავუჭიროთ ისეთ მოთხოვნებს, რომლებიც მიმართულია ახალი კლასობრივი სახელმწიფოს შექმნისაკენ ან სახელმწიფოს სრული პოლიტიკური

* იხ. თხზულებათა V ტომი, გვ. 241 რუს. გამ. რედ.

ერთიანობის უფრო სუსტი ფედერატიული ერთიანობით შეცვლისავენ და სხვ.

ნაციონალურ საკითხზე ჩვენი პროგრამის ასეთმა განმარტებამ სასტიკი პროტესტი გამოიწვია პოლონეთის სოციალისტური პარტიის (პ. პ. ს.) * მხრით. სტატიაში: „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის დამოკიდებულება ნაციონალური საკითხისადმი“ („Przedswit“ *, 1903 წ. მარტი) პ. პ. ს. აღშფოთებას გამოსთქვამს ჩვენი „იღუმალი“ თვითგამორკვევის ამ „საოცარი“ განმარტებისა და „ბუნდოვანობის“ გამო, ბრალს გვდებს დოქტრინიორობასა და „ანარქიულ“ შეხედულებაში, თითქოს „მუშას არაფრის არა ესაქმებოდეს, გარდა კაპიტალიზმის სრული მოსპობისა, რადგან ენა, ეროვნება, კულტურა და სხვ. მხოლოდ ბურჟუაზიული შიქარვააო“ და სხვ. ამ არგუმენტაციაზე ღირს რაც შეიძლება დაწვრილებით შევჩერდეთ, ვინაიდან იგი ამჟღავნებს თითქმის ყველა ასე ჩვეულებრივს და ასე გავრცელებულ გაუგებრობას სოციალისტებს შორის ნაციონალურ საკითხში.

რატომ არის ასე „საოცარი“ ჩვენი განმარტება? რატომ ხედავენ მასში „სიტყვასიტყვით“ აზრისაგან გადახვევას? ნუთუ ერების თვითგამორკვევის უფლებების აღიარება მოითხოვს ყოველი ერის ყოველგვარი თვითგამორკვევის მოთხოვნისათვის მხარის დაჭერას? იმის აღიარება, რომ ყველა მოქალაქეს აქვს უფლება დააარსონ თავისუფალი კავშირები, ხომ სრულებით არ გვავალებს ჩვენ, სოციალ-დემოკრატებს, მხარი და ვუჭიროთ ყოველი ახალი კავშირის შექმნას, სრულებითაც არ გვიშლის ხელს გამოვთქვათ აზრი და გავწიოთ აგიტაცია ამა და ამ ახალი კავშირის დაარსების იდეის მიზანშეუწონლობისა და უგუნურების წინააღმდეგ. ჩვენ ვაღიარებთ თავისუფალი აგიტაციის უფლებას თვით იეზუიტებისთვისაც კი, მაგრამ ჩვენ ვიბრძვით (რა თქმა უნდა, არა პოლიციური ზომებით) იეზუიტებისა და პროლეტარების კავშირის წინააღმდეგ. ამიტომ, როცა „Przedswit“-ი ამბობს: „თუ თავისუფალი თვითგამორკვევის ეს მოთხოვნა სიტყვასიტყვით უნდა იქნას გაგებული (ჩვენ კი სწორედ

* — „განთიადი“. რ ე ლ.

ასეთ მნიშვნელობას ვაძლევდით მას დღემდე), მაშინ ის ჩვენ დაგვაკმაყოფილებდაო“, — ცხადზე უცხადესია, რომ პროგრამის სიტყვასიტყვით აზრს სწორედ პ. პ. ს. შორდება. მისი დასკვნის ულოგიკობა ფორმალური მხრით უეჭველია.

მაგრამ ჩვენ არ გვინდა დაგვაკმაყოფილდეთ ჩვენი განმარტების ფორმალური შემოწმებით. დავსვათ საკითხი პირდაპირ და არსებითად: უსათუოდ უნდა მოითხოვოს თუ არა სოციალ-დემოკრატიამ ნაციონალური დამოუკიდებლობა ყოველთვის — თუ მხოლოდ ზოგიერთ პირობებში და სახელდობრ რა პირობებში? პ. პ. ს. ამ საკითხს ყოველთვის უსათუოდ აღიარების სასარგებლოდ სწყევტდა; ამიტომ ჩვენ სრულებით არ გვაკვირვებს მისი გულსათუთობა რუს სოციალისტ-რევოლუციონერებისადმი, რომლებიც ფედერატიულ სახელმწიფო წესებს მოითხოვენ და „ნაციონალური თვითგამორკვევის უფლების სრულსა და უსათუო აღიარებას“ ემხრობიან („რევ. როსია“, № 18, სტატია: „ნაციონალური დამონება და რევოლუციური სოციალიზმი“). სამწუხაროდ, ეს არის მხოლოდ ერთი იმ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ფრაზათაგანი, რომელნიც მესედ და მეათასეჯერ გვიჩვენებენ ეგრეთწოდებულ სოციალისტ-რევოლუციონერთა ეგრეთწოდ. პარტიის ნამდვილ ბუნებას. პ. პ. ს. ამ ფრაზების ანკესზე ეგება, იგი მოხიბლულია ამ ხმაურით და ამით თავის მხრივ ამტკიცებს, თუ რამდენად სუსტია მის თეორიულ შეგნებასა და მის პოლიტიკურ მოღვაწეობაში კავშირი პროლეტარიატის კლასობრივ ბრძოლასთან. სწორედ ამ ბრძოლის ინტერესებს უნდა ვ უ მ ო რ ჩ ი ლ ე ბ - დ ე თ ჩვენ ნაციონალური თვითგამორკვევის მოთხოვნას. სწორედ ამ პირობაში მდგომარეობს ნაციონალური საკითხის ჩვენს მიერ დაყენების განსხვავება მის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული დაყენებისაგან. ბურჟუაზიული დემოკრატია (აგრეთვე მის კვალდაკვალ მავალი თანამედროვე სოციალისტური ოპორტუნისტი) ფიქრობს. თითქოს დემოკრატია კლასობრივ ბრძოლას სპობდეს, ამიტომ ყველა თავის პოლიტიკურ მოთხოვნას აყენებს აბსტრაქტულად, ხელალებით, „უსათუოდ“, „მთელი ხალხის“ ინტერესების თვალსაზრისით ანდა თვით მარადიული ზნეობრივი პრინციპის-აბსოლუტის თვალსაზრისით. სოციალ-

დემოკრატი უღმობელად ამხილებს ამ ბურჟუაზიულ ილუზიას ყველგან და ყოველთვის, — გამოიხატება იგი განყენებულ იდეალისტურ ფილოსოფიაში თუ ნაციონალური დამოუკიდებლობის უეჭველი მოთხოვნის წამოყენებაში.

თუ საჭიროა კიდევ იმის მტკიცება, რომ მარქსისტს არ შეუძლია სხვანაირად, თუ არა პირობითად და სახელდობრ ზემოხსენებული პირობით, აღიაროს ნაციონალური დამოუკიდებლობის მოთხოვნა, მაშინ ჩვენ მოვიყვანთ იმ მწერლის სიტყვებს, რომელიც იცავდა მარქსისტული თვალსაზრისით პოლონეთის პროლეტარების მიერ დამოუკიდებელი პოლონეთის მოთხოვნის წამოყენებას. კარლ კაუტსკი 1896 წელს სტატიაში „Finis Poloniae?“* სწერდა: „რაკი პოლონეთის პროლეტარიატი ხელს მოჰკიდებს პოლონეთის საკითხს, მას არ შეუძლია არ მიემხროს პოლონეთის დამოუკიდებლობას, მას არ შეუძლია, მაშასადამე, არ მიესაღმოს ყოველ ნაბიჯს, რომელიც უკვე ახლაც შეიძლება გადადგმულ იქნას ამ მიმართულებით, რამდენადაც ასეთი ნაბიჯი საერთოდ შესათავსებელია საერთაშორისო მებრძოლი პროლეტარიატის კლასობრივ ინტერესებთან.

„ეს განმარტება, — განაგრძობს კაუტსკი, — ყოველ შემთხვევაში აუცილებელია. ნაციონალური დამოუკიდებლობა ისე განუყრელად არ არის დაკავშირებული მებრძოლი პროლეტარიატის კლასობრივ ინტერესებთან, რომ მისკენ მივიწრაფოდეთ უსათუოდ, ყოველგვარ პირობებში**.

მარქსი და ენგელსი უაღრესი სიმტკიცით იცავდნენ იტალიის გაერთიანებასა და განთავისუფლებას, მაგრამ ამ გარემოებას ხელი არ შეუშლია მათთვის — გაელაშქრათ 1859 წელს ნაპოლეონთან იტალიის კავშირის წინააღმდეგ“ („Neue Zeit“ XIV, 2, S. 520) 5.

როგორც ხედავთ, კაუტსკი კატეგორიულად უარჰყოფს ერების დამოუკიდებლობის უსათუოდ მოთხოვნას, ის კატე-

* — „პოლონეთის აღსასრული?“. რედ.

** ხაზგასმა ჩენია.

გორიულად მოითხოვს საკითხის დაყენებას არა მარტო საზოგადოდ ისტორიულ ნიადაგზე, არამედ სწორედ კლასობრივ ნიადაგზე. და თუ ჩვენ მიემართავთ მარქსისა და ენგელსის შიერ პოლონეთის საკითხის დაყენებას, დავინახავთ, რომ თავიდანვე სწორედ ასე აყენებდნენ მას ისინიც. „რეინის ახალმა გაზეთმა“ პოლონეთის საკითხს დიდი ადგილი დაუთმო და გადაჭრით მოითხოვდა არა მარტო პოლონეთის დამოუკიდებლობას, არამედ რუსეთთან გერმანიის ომსაც პოლონეთის თავისუფლებისათვის. მაგრამ იმავე დროს კი მარქსი სასტიკად ეკვეთა რუგეს, რომელიც პოლონეთის თავისუფლების სასარგებლოდ ლაპარაკობდა ფრაზკუტურის პარლამენტში, სწყვეტდა რა პოლონეთის საკითხს მხოლოდ-ღა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ფრაზების საშუალებით „სამარცხენო უსამართლობის“ შესახებ. ყოველგვარი ისტორიული ანალიზის გარეშე. მარქსი არ ეკუთვნოდა რევოლუციის იმ პედანტთა და ფილისტერთა რიცხვს, რომელთაც ყველაზე მეტად ეშინიათ „პოლემიკისა“ რევოლუციურ ისტორიულ მომენტებში. მარქსი უღმობელი სარკაზმებით გაუმასპინძლდა „ჰუმანურ“ მოქალაქე რუგეს, ცხადპყოფდა რა ჩრდილო საფრანგეთის მიერ სამხრეთ საფრანგეთის ჩაგვრის მაგალითით, რომ არა ყოველგვარი ნაციონალური ჩაგვრა და არა ყოველთვის იწვევს დემოკრატიისა და პროლეტარიატის თვალსაზრისით კანონიერ მისწრაფებას დამოუკიდებლობისადმი. მარქსი მიუთითებდა განსაკუთრებულ სოციალურ პირობებზე, რომელთა მეოხებით „პოლონეთი გადაიქცა რუსეთის, ავსტრიისა და პრუსიის რევოლუციურ ნაწილად... თვით პოლონეთის თავადაზნაურობა, რომელიც ნაწილობრივ ჯერ ისევ ფეოდალურ ნიადაგზე იდგა, უმაგალითო თავგანწირვით მიემხრო დემოკრატიულ-აგრარულ რევოლუციას. პოლონეთი უკვე იყო ევროპული დემოკრატიის კერა, როცა გერმანია ჯერ კიდევ ჩაფლული იყო ყველაზე უგვანო კონსტიტუციურ და მალაღმარდოვან-ფილოსოფიურ იდეოლოგიაში... სანამ ჩვენ (გერმანელები) ხელს ვუწყობთ პოლონეთის ჩაგვრას, სანამ ჩვენ მიჯაჭვული გვყავს პოლონეთის ნაწილი გერმანიაზე, — ჩვენ თვითონ ვრჩებით მიჯაჭვულნი რუსეთზე და რუსულ პოლიტიკაზე,

ჩვენ ვერც შინ შევძლებთ პატრიარქალურ-ფეოდალური აბსოლუტიზმისაგან რადიკალურად განთავისუფლებას. დემოკრატიული პოლონეთის შექმნა არის დემოკრატიული გერმანიის შექმნის პირველი პირობა“.

ასე დაწვრილებით ეს განცხადება ჩვენ იმიტომ მოვიყვანეთ, რომ ის თვალსაჩინოდ გვიჩვენებს, როგორ ისტორიულ პირობებში შემუშავდა პოლონეთის საკითხის ის დაყენება საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიაში, რომელიც XIX საუკუნის თითქმის მთელს მეორე ნახევარში გაგრძელდა. ყურადღების მიუქცევლობა მას შემდეგ შეცვლილ პირობებზე, მარქსიზმის ძველ გადაწყვეტილებათა დაცვა, ეს ნიშნავს ერთგულებას მოძღვრების ანბანისა და არა მისი დედააზრისადმი, ნიშნავს ძველი დასკვნების ზეპირად გამეორებას და უუნარობას—ისარგებლოთ მარქსისტული კვლევადიების ხერხებით ახალი პოლიტიკური სიტუაციის ანალიზისათვის. მაშინ და ახლა, — ეპოქა უკანასკნელ ბურჟუაზიულ რევოლუციურ მოძრაობათა და ეპოქა უკიდურესი რეაქციისა, პროლეტარული რევოლუციის წინდლით ყველა ძალების უკიდურესი დაჭიმვისა, ერთმანეთს შორის მეტად აშკარად განსხვავდებიან. მაშინ რევოლუციური იყო სწორედ პოლონეთი მთლიანად, არა მარტო გლეხობა, არამედ აზნაურობის მასაც. ნაციონალური განთავისუფლებისათვის ბრძოლის ტრადიციები ისე ძლიერი და ღრმა იყო, რომ სამშობლოში დამარცხების შემდეგ პოლონეთის საუკეთესო შვილები მიდიოდნენ და ყველგან და ყოველთვის მხარს უჭერდნენ რევოლუციურ კლასებს; დომბროვსკისა და ვრუბლევსკის ხსოვნა განუყრელად დაკავშირებულია პროლეტარიატის უდიდეს მოძრაობასთან XIX საუკუნეში, პარიზის მუშების უკანასკნელ — და, იმედი უნდა ვიქონიოთ, უკანასკნელ მარცხიან — აჯანყებასთან. მაშინ დემოკრატიის სრული გამარჯვება ევროპაში პოლონეთის აღუდგენლად მართლაც შეუძლებელი იყო. მაშინ პოლონეთი მართლაც ცივილიზაციის სიმაგრე იყო ცარიზმის წინააღმდეგ, დემოკრატიის მოწინავე რაზმი. ახლა პოლონეთის მმართველი კლასები, შლიახტა გერმანიისა და ავსტრიაში, სამრეწველო და ფინანსური ბობოლები რუსეთში პოლონეთის მჩაგვრელი

ქვეყნების მმართველი კლასების მომხრეებად გამოდიან, ხოლო პოლონეთის პროლეტარიატთან ერთად, რომელმაც გმირულად შეითვისა ძველი რევოლუციური პოლონეთის დიადი ტრადიციები, თავის განთავისუფლებისათვის იბრძვის გერმანიისა და რუსეთის პროლეტარიატი. ახლა მარქსიზმის მოწინავე წარმომადგენლები მეზობელ ქვეყანაში, თუმცა გულისყურით აკვირდებიან ევროპის პოლიტიკურ განვითარებას და აღსავსე არიან თანაგრძნობით პოლონელთა გმირული ბრძოლისადმი, მაინც პირდაპირ აღიარებენ: „პეტერბურგი ამჟამად გაცილებით უფრო მნიშვნელოვან რევოლუციურ ცენტრად გადაიქცა, ვიდრე ვარშავა, რუსეთის რევოლუციურ მოძრაობას უკვე უფრო დიდი საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე პოლონეთისას“. ასეთი აზრი გამოსთქვა კაუტსკიმ ჯერ კიდევ 1896 წელს, როცა პოლონელ სოციალ-დემოკრატების პროგრამაში პოლონეთის აღდგენის მოთხოვნის დაშვებას იცავდა. ხოლო 1902 წელს, არკვევდა რა პოლონეთის საკითხის ევოლუციას 1848 წლიდან დღემდე, მერინგი ასეთ დასკვნამდე მივიდა: „პოლონეთის პროლეტარიატმა რომ მოისურვოს და თავის დროშას დააწეროს პოლონეთის კლასობრივი სახელმწიფოს აღდგენა, რომლის შესახებ გაგონებაც კი არა სურთ თვით გაბატონებულ კლასებს, ის გაითამაშებდა ისტორიულ საოხუნჯო კომედიას: მქონებელ კლასებს ემართებათ ხოლმე ასეთი ამბავი (როგორც, მაგალითად, პოლონეთის თავადაზნაურობას 1791 წელს), მაგრამ მუშათა კლასი არ უნდა დაეშვას აქამდე. ხოლო თუ ეს რეაქციული უტოპია იმიტომ გამოამზეურეს, რომ პროლეტარულ აგიტაციას მიემხრონ ინტელიგენციისა და წვრილი ბურჟუაზიის ის ფენები, რომლებშიც ჯერ კიდევ ერთგვარ გამოცახილს ჰპოვებს ნაციონალური აგიტაცია, მაშინ ეს უტოპია ღირსია ორმაგი დაგმობისა, როგორც იმ უღირსი ოპორტუნიზმის გამოხატულება, რომელიც წუთის უმნიშვნელო და იაფი წარმატებებისათვის მსხვერპლად სწირავს მუშათა კლასის ღრმა ინტერესებს.

„ეს ინტერესები კატეგორიულად ბრძანებენ, რომ სამივე სახელმწიფოში, რომლებმაც პოლონეთი გაინაწილეს, პოლონეთის მუშებმა მხარდამხარ იბრძოლონ თავიანთ კლასობრივ

ამხანაგებთან ერთად, ყოველგვარი ქვენა ზრახვების გარეშე. წავიდა ის დრო, როცა ბურჟუაზიულ რევოლუციას შეეძლო თავისუფალი პოლონეთის შექმნა; ამჟამად პოლონეთის აღორძინება შესაძლებელია მხოლოდ სოციალური რევოლუციის საშუალებით, როცა თანამედროვე პროლეტარიატი დაამსხვრევს თავის ბოკილებს“⁶.

ჩვენ საესებით ვეთანხმებით მერინგის ასეთ დასკვნას. შევნიშნავთ მხოლოდ, რომ ეს დასკვნა უნაკლოდ სწორი რჩება იმ შემთხვევაშიც, თუ არგუმენტაციის მხრით ჩვენ ისე შორს არ წავალთ, როგორც მერინგი. უეჭველია, პოლონეთის საკითხის დღევანდელი მდგომარეობა ძირიანად განსხვავდება იმისაგან, რაც 50 წლის წინათ იყო. მაგრამ შეუძლებელია ეს დღევანდელი მდგომარეობა მარადიულად მივიჩნიოთ. უეჭველია, კლასობრივმა ანტაგონიზმმა ახლა შორს დასწია უკან ნაციონალური საკითხები, მაგრამ არ შეიძლება კატეგორიულად იმის მტკიცება, თუ არ გინდათ დოქტრინიორობაში გადავარდეთ, რომ შეუძლებელია პოლიტიკური დრამის ავანსცენაზე ამათუიშ ნაციონალური საკითხის დროებითი გამოჩენა. უეჭველია, პოლონეთის აღდგენა კაპიტალიზმის დამხობამდე მეტად დაუჯერებელია, მაგრამ ვერ ვიტყვით იმას, რომ ეს აბსოლუტურად შეუძლებელი იყოს, რომ შეუძლებელი იყოს ერთგვარი კომბინაციის დროს პოლონეთის ბურჟუაზიის გადასვლა დამოუკიდებლობის მხარეზე და სხვ. და რუსეთის სოციალ-დემოკრატია სრულებით არ იბორკავს ხელებს. ის ანგარიშს უწევს ყველა შესაძლებელ, საერთოდ ყველა წარმოსადგენ კომბინაციასაც კი, როცა თავის პროგრამაში ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარებას აყენებს. ეს პროგრამა სრულებით არ გამორიცხავს იმას, რომ პოლონეთის პროლეტარიატმა წამოაყენოს თავის ლოზუნგად პოლონეთის თავისუფალი და დამოუკიდებელი რესპუბლიკა, თუნდაც ამის განხორციელების შესაძლებლობა სოციალიზმამდე სრულიად უმნიშვნელო იყოს. ეს პროგრამა მოითხოვს მხოლოდ, რომ ნამდვილი სოციალისტური პარტია არ რყენიდეს პროლეტარულ შეგნებას, არ აბნელებდეს კლასობრივ ბრძოლას, არ აცდუნებდეს მუშათა კლასს ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ფრაზებით,

არ არღვევდეს პროლეტარიატის თანამედროვე პოლიტიკური ბრძოლის ერთიანობას. მთელი არსი სწორედ ამ პირობაში მდგომარეობს, მხოლოდ ამ პირობით ვალიარებთ ჩვენ თვით-გამორკვევას. ამოდ ცდილობს პ. პ. ს. საქმე ისე წარმოგვიდგინოს, თითქოს მას ვერმანელ ან რუსეთის სოციალ-დემოკრატიებისაგან ანსხვავებს უკანასკნელთა მიერ თვითგამორკვევის უფლების უარყოფა, თავისუფალი დამოუკიდებელი რესპუბლიკისაკენ მისწრაფების უფლების უარყოფა. არა ეს, არამედ კლასობრივი თვალსაზრისის დაეწყება, შოვინიზმით მისი დაბნელება, მოცემული პოლიტიკური ბრძოლის ერთიანობის დარღვევა — აი რა გვიშლის ჩვენ ხელს — მივიჩნით პ. პ. ს. ნამდვილ მუშათა სოციალ-დემოკრატიულ პარტიად. აი, მაგალითად, როგორ აყენებს პ. პ. ს. ჩვეულებრივად საკითხს: „... პოლონეთის ჩამოშორებით ჩვენ შეგვიძლია მხოლოდ შევასუსტოთ ცარიზმი. დამხობით კი იგი რუსმა ამხანაგებმა უნდა დაამხონ“. ან კიდევ: „... ჩვენ უბრალოდ, თვითმპყრობელობის დამხობის შემდეგ, თვითონ გამოვარკვევდით ჩვენს ბედილბალს ისე, რომ რუსეთს გამოვეყოფოდით“. დახეთ, რა შესაზარ დასკვნებს იძლევა ეს შესაზარი ლოგიკა პოლონეთის აღდგენის პროგრამული მოთხოვნის თვალსაზრისითაც კი. რადგან დემოკრატიული ევოლუციის ერთერთი შესაძლებელი (მაგრამ ბურჟუაზიის ბატონობის დროს, უეჭველად არა უზრუნველყოფილი საცესებით) შედეგი არის პოლონეთის აღდგენა, ამიტომ პოლონეთის პროლეტარიატმა რუსეთის პროლეტარიატთან ერთად ცარიზმის დამხობისათვის კი არ უნდა იბრძოლოს, არამედ „მხოლოდ“ მისი დასუსტებისათვის პოლონეთის ჩამოშორების გზით. რადგან რუსეთის ცარიზმი უფრო და უფრო მჭიდრო კავშირით ეკვრის გერმანიის, ავსტრიისა და სხვ. ბურჟუაზიასა და მთავრობებს, ამიტომ პოლონეთის პროლეტარიატმა უნდა შეასუსტოს თავისი კავშირი რუსეთის, გერმანიისა და სხვ. პროლეტარიატთან, რომელთანაც ერთად ის დღეს იბრძვის ერთდამავე ჩაგვრის წინააღმდეგო. ეს სხვას არას ნიშნავს, თუ არ პროლეტარიატის ყველაზე უფრო სასიცოცხლო ინტერესების მსხვერპლად მიტანას ნაციონალური დამოუკიდებლობის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გაგებისა-

თვის. რუსეთის დაშლა, რომლისკენაც სურს მიისწრაფოდეს
 პ. პ. ს. თვითმპყრობელობის დამხობის ჩვენი მიზნისაგან
 ჯანსხვედებით, რჩება და დარჩება ლიტონ ფრაზად, სანამ
 ეკონომიური განვითარება უფრო მჭიდროდ შეაკავშირებს ერ-
 თი პოლიტიკური მთელის სხვადასხვა ნაწილებს, სანამ ყველა
 ქვეყნის ბურჟუაზია უფრო და უფრო ერთსულოვნად გაერთიან-
 დება თავისი საერთო მტრის—პროლეტარიატის—წინააღმდეგ
 და თავისი საერთო მოკავშირის—მეფის—სასარგებლოდ. სამა-
 ჯიეროდ, დაქსაქსვა პროლეტარიატის ძალები-
 ს, რომელიც დღეს ამ თვითმპყრობელობის უღელქვეშ იტან-
 ჯება, მწარე სინამდვილეა, პ. პ. ს. შეცდომის პირდაპირი შედე-
 გია, პირდაპირი შედეგია იმისა, რომ პ. პ. ს. მუხლს იდრეკს
 ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ფორმულების წინაშე. პროლე-
 ტარიატის ამ დაქსაქსვის წინაშე თვალები რომ დახუჭოს, პ. პ. ს.
 იძულებულია ჩამოქვეითდეს შოვინიზმამდე და ასეთნაირად
 უადმოგვეცეს, მაგ., რუსეთის სოციალ-დემოკრატების აზრები:
 „ჩვენ (პოლონელებმა) უნდა ვუცადოთ სოციალურ რევოლუ-
 ციას, მანამდე კი მოთმინებით ავიტანოთ ნაციონალური ჩაგვ-
 რაო“. ეს პირდაპირ სიყალბეა. რუსეთის სოციალ-დემოკრატებს
 არამც თუ არასოდეს არ მიუციათ მსგავსი რჩევა, არამედ, პირ-
 იქით, ისინი თვითონ იბრძვიან და მოუწოდებენ რუსეთის
 მთელს პროლეტარიატს იბრძოლოს რუსეთში ყოველგვარი ნა-
 ციონალური ჩაგვრის წინააღმდეგ; თავის პროგრამაში ისი-
 ნი აყენებენ არა მარტო ენის, ეროვნებისა და სხვ. სრულს თა-
ნასწორუფლებიანობას, არამედ აღიარებენ თვითეული ერის უფ-
ლებასაც—თვითონ გამოარკვიოს თავისი ბედიბალი. თუ ჩვენ.
ვადიარებთ რა ამ უფლებას, ნაციონალური დამოუკიდებლობის
შოთხოვნებისადმი ჩვენს მხარისდაჭერას პროლეტარული
ბრძოლის ინტერესებს ვუმორჩილებთ, ცხადია—მხო-
ლოდ შოვინისტს შეუძლია ახსნას ჩვენი პოზიცია რუსის უნ-
დობლობით „ინოროდცისადმი“, ვინაიდან ნამდვილად ეს პო-
ზიცია აუცილებლად უნდა გამომდინარეობდეს შეგნებული
პროლეტარის უნდობლობიდან ბურჟუაზიის მიმართ. პ. პ. ს.
საქმეს ისე უყურებს, თითქოს ნაციონალურ საკითხს ამო-
სწურავდეს დაპირისპირება: „ჩვენ“ (პოლონელები) და

„ისინი“ (გერმანელები, რუსები და სხვ.). სოციალ-დემოკრატიკი პირველ რიგში აყენებს ასეთს დაპირისპირებას: „ჩვენ“ — პროლეტარები და „ისინი“ — ბურჟუაზია. „ჩვენ“, პროლეტარებს, მრავალჯერ გვინახავს, როგორ დალატობს ბურჟუაზია თავისუფლების, სამშობლოს, ენისა და ერის ინტერესებს, როცა მის წინ რევოლუციური პროლეტარიატი დგება. ჩვენ ვნახეთ, თუ როგორ დანებდა პრუსიელებს საფრანგეთის ბურჟუაზია საფრანგეთის ერის უძლიერესი ჩაგვრისა და დამცირების მომენტში, როგორ გადაიქცა ნაციონალური თავდაცვის მთავრობა სხანალო დალატის მთავრობად, როგორ მოიპატიჟა ჩაგრული ერის ბურჟუაზიამ დასახმარებლად მჩაგრელი ერის ჯარისკაცები იმ თავის თანამემამულე-პროლეტარების შესამუსრავად, რომელთაც გაბედეს და ძალაუფლების აღება მოისურვეს. აი ამიტომაც ჩვენ არაფრად არ მივიჩნევთ შოვინისტურ და ოპორტუნისტულ გამოსვლებს და ყოველთვის ვეტყვიტ პოლონელ მუშას: მხოლოდ რუსეთის პროლეტარიატთან უაღრესად სრულსა და უმჭიდროეს კავშირს შეუძლია დააკმაყოფილოს თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ მიმდინარე, მოცემული პოლიტიკური ბრძოლის მოთხოვნანი, მხოლოდ ასეთი კავშირი მოგვეცემს სრული პოლიტიკური და ეკონომიური განთავისუფლების გარანტიას.

ის, რაც ჩვენ პოლონეთის საკითხის შესახებ ვთქვით, მთლიანად შეიძლება ითქვას ყოველი სხვა ნაციონალური საკითხის შესახებაც. თვითმპყრობელობის წყეულმა ისტორიამ მემკვიდრეობად დაგვიტოვა უდიდესი განცალკევება ან თვითმპყრობელობის მიერ დაჩაგრული სხვადასხვა ერის მუშათა კლასებს შორის. ეს განცალკევება უდიდესი ბოროტებაა, უდიდესი დაბრკოლება თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ ბრძოლაში, და ჩვენ არ უნდა დავაკანონოთ ეს ბოროტება, არ უნდა დავადასტუროთ ეს უმსგავსობა პარტიული განცალკევების ან პარტიული „ფედერაციის“ რაიმე „პრინციპებით“. უფრო მარტივი და ადვილია, რასაკვირველია, უმცირესი წინააღმდეგობის ხაზით სიარული, ისე, რომ ყველა მოეწყოს ცალკე, თავის კუთხეში, თანახმად ანდაზისა: „моя хата с краю“, როგორც სურს დღეს მოეწყოს ბუნდსაც. რაც უფრო

ვერძნობთ ერთობის აუცილებლობას, რაც უფრო მტკიცედ ვართ დარწმუნებული იმაში, რომ შეუძლებელია თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ საერთო იერიში სრული ერთობის გარეშე, რაც უფრო მკაფიოდ იჩენს თავს ბრძოლის ცენტრალისტური ორგანიზაციის მიუცილებლობა ჩვენს პოლიტიკურ პირობებში, — მით ნაკლებ გვესურს დავკმაყოფილდეთ საკითხის „უბრალოდ“, მაგრამ მოჩვენებითი და არსებითად უაღრესად ყალბი გადაჭრით. თუ არ გვაქვს განცალკევების მავნებლობის შეგნება, თუ არ გვესურს, რაღაც უნდა დაგვიჯდეს, პროლეტარული პარტიის ბანაკში არსებულ ამ განცალკევებას რადიკალურად მოვეულოთ ბოლო, — მაშინ აღარც „ფედერაციის“ ლედვის ფოთოლია საჭირო, მაშინ არც ღირს ხელს ვკიდებდეთ იმ საკითხის გადაწყვეტას, რომლის გადაწყვეტაც ერთს „მზარეს“ არსებითად არც კი სურს; მაშინ სჯობს, ცხოვრების გამოცდილებისა და ნამდვილი მოძრაობის გაკვეთილებს მივანდოთ — დაარწმუნონ ხალხი. რომ ცენტრალიზმი აუცილებელია, რათა წარმატებით დამთავრდეს თვითმპყრობელობის მიერ დათრგუნვილი ყოველი ერის პროლეტართა ბრძოლა ამ თვითმპყრობელობისა და საერთაშორისო, სულ უფრო მჭიდრო გაერთიანების გზაზე მდგარი. ბურჟუაზიის წინააღმდეგ.

„ისკრა“ № 44, 1903 წ. 15 ივლისი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.
ტექსტის მიხედვით, ტ. V, გვ. 337 — 344.

გუნდის აღზილი პარტიაში

ასეთი სათაურით გამოუშვა ბუნდმა თარგმანი სტატიისა „Arbeiterstimme“-ს № 34-იდან. ეს სტატია დართული აქვს ბუნდის V ყრილობის გადაწყვეტილებებს და თითქოს მათ ოფიციალურ კომენტარს წარმოადგენს. აქ არის ცდა ყველა იმ მოსაზრებათა სისტემატურად დალაგებისა, რომლებსაც იმ დასკვნამდე მივყევართ, რომ ბუნდი „პარტიის ფედერატიული ნაწილი უნდა იყოს“. საინტერესოა განვიხილოთ ეს მოსაზრებები.

ავტორი იმით იწყებს, რომ ყველაზე უფრო მწვავე საკითხი. რომელიც რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის წინაშე დგას, ეს არის გაერთიანების საკითხი. რა საფუძველზე შეიძლება მოხდეს ეს? 1898 წლის მანიფესტმა საფუძვლად ავტონომიის პრინციპი აიღო. ავტორი არჩევს ამ პრინციპს და ფიქრობს, რომ იგი ლოგიკურად შეუსაბამოა. შინაგანად წინააღმდეგობრივია. თუ იმ საკითხებად, რომლებიც სპეციალურად ებრაელთა პროლეტარიატს ეხება, ვიგულისხმებთ მხოლოდ აგიტაციის საშუალებათა საკითხს (ებრაელთა საკუთარ ენასთან, საკუთარ ფსიქოლოგიასთან, საკუთარ კულტურასთან შეფარდებით), მაშინ ეს იქნება ტექნიკური (?) ავტონომია. მაგრამ ამგვარი ავტონომია ნიშნავს ყოველგვარი დამოუკიდებლობის მოსპობას, ვინაიდან ასეთით პარტიის ყოველი კომიტეტი სარგებლობს, ხოლო ბუნდის გათანაბრება კომიტეტებთან — ეს ავტონომიის უარყოფაა. ხოლო თუ ავტონომიად ვიგულისხმებთ ავტონომიას ზოგიერთ პროგრამულ საკითხში, მაშინ უაზრობაა მოვუხსპოთ ბუნდს ყოველგვარი დამოუკიდებლობა

დანარჩენ პროგრამულ საკითხებში; დამოუკიდებლობა პროგრამულ საკითხებში უსათუოდ გულისხმობს ბუნდის წარმომადგენლობას, როგორც ასეთისას, პარტიის ცენტრალურ ორგანოებში, ე. ი. არა ავტონომიას, არამედ ფედერაციას. პარტიაში ბუნდის ადგილისათვის მტკიცე ბაზისი უნდა ვეძიოთ რუსეთის ებრაელთა რევოლუციური მოძრაობის ისტორიაში. ეს ისტორია გვიჩვენებს ყველა იმ ორგანიზაციის შეერთებას, რომლებიც მუშაობას ეწევიან ებრაელ მუშათა შორის, ერთ კავშირად — ბუნდად და მისი მოქმედების გაფართოვებას ლიტვიდან პოლონეთამდე, ხოლო შემდეგ სამხრეთ რუსეთამდე. ისტორიამ, მამასადამე, გადააყირავა ყველა რაიონული ზღუდე და წამოაყენა წინ ბუნდი, როგორც ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთი წარმომადგენელი. აი პრინციპი, რომელიც მოცლილი ჰქუის (?) ნაყოფი კი არ არის, არამედ შედეგია. ებრაელ მუშათა მოძრაობის მთელი ისტორიისა: ბუნდი არის ებრაელთა პროლეტარიატის ინტერესების ერთადერთი წარმომადგენელი. და, თავისთავად იგულისხმება, მთელი ეროვნების პროლეტარიატის ორგანიზაცია მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება შევიდეს პარტიაში, თუ ის ფედერატიულად არის აგებული: ებრაელთა პროლეტარიატი არის არა მარტო პროლეტარების მსოფლიო ოჯახის ნაწილი, არამედ ნაწილიც ებრაელი ხალხისა, რომელსაც განსაკუთრებული მდგომარეობა უჭირავს სხვა ხალხთა შორის. დასასრულ, მკიდრო ერთობა პარტიის ნაწილებს შორის გამოიხატება სწორედ ფედერაციაში, ვინაიდან ამ უკანასკნელის ძირითადი ნიშანი არის პარტიის თვითეული შემადგენელი ნაწილის უშუალო მონაწილეობა მის საქმეებში; მაშინ პარტიის ყველა ნაწილი თავის-თავს სწორუფლებიანად გრძნობს. ავტონომია კი გულისხმობს პარტიის ნაწილების უუფლებობას, საერთო საქმეებისადმი გულგრილობას, ურთიერთუნდობლობას, შეხლა-შემოხლას და შეჯახებებსო.

ასეთია ავტორის არგუმენტაცია, გადმოცემული ჩვენ მიერ თითქმის მხოლოდ და მხოლოდ მისი საკუთარი გამოთქმებით. ის სამ მუხლს შეიცავს: ზოგადი ხასიათის მოსაზრებებს ავტონომიის შინაგანი წინააღმდეგობრივობისა და მისი გამოუ-

სადეგრობის შესახებ პარტიის ნაწილების მჭიდროდ გაერთიანების თვალსაზრისით; ისტორიის გაკვეთილებს, რომელმაც ბუნდი წამოაყენა წინ, როგორც ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთი წარმომადგენელი, და, დასასრულ, შეიცავს იმის დამოწმებას, რომ ებრაელთა პროლეტარიატი არის პროლეტარიატი მთელი ეროვნებისა, რომელსაც განსაკუთრებული მდგომარეობა აქვს. ავტორს სურს, მაშასადამე, დაემყაროს ზოგად ორგანიზაციულ პრინციპებსაც, ისტორიის გაკვეთილებსაც და ეროვნების იდეასაც. ავტორი ცდილობს — უსამართლო იქნება არ აღინიშნოს ეს — ყოველმხრივ განიხილოს საკითხი. და სწორედ ამიტომ არის, რომ მისი თხრობა ასე ნათლად გვიხატავს ბუნდის მიერ დაჭერილ პოზიციას იმ საკითხში, რომელიც ასე გვაღელვებს ყველას.

ფედერაციის დროსო, გვეუბნებიან ჩვენ, პარტიის ნაწილები თანასწორუფლებიანნი არიან და საერთო საქმეებში უშუალოდ იღებენ მონაწილეობას; ავტონომიის დროს კი იხინი უუფლებონი არიან და, როგორც ასეთნი, საერთო-პარტიულ ცხოვრებაში მონაწილეობას ვერ იღებენო. ეს მსჯელობა მთლიანად აშკარა შეუსაბამობათა დარგს ეკუთვნის, — ის, როგორც წყლის ორი წვეთი, ისე ჰგავს ისეთ მსჯელობას, რომელსაც მათემატიკოსები მათემატიკურ სოფიზმებს უწოდებენ და რომელშიც, — ერთის შეხედვით, სასტიკად ლოგიკური გზით, — ამტკიცებენ, ორჯერ ორი ხუთიაო, ნაწილი მეტია მთელზეო და სხვ. არსებობს ასეთი მათემატიკური სოფიზმების კრებულები, და მათ ერთგვარი სარგებლობაც მოაქვთ მოსწავლე ბავშვებისთვის. მაგრამ უხერხულიც კი არის ადამიანებს, რომლებსაც ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთ წარმომადგენლებად მოაქვთ თავი, ვუმარტავდეთ ესოდენ ელემენტარულ სოფიზმს, როგორიცაა სხვადასხვანაირი გაგება „პარტიის ნაწილისა“ ერთდამივე მსჯელობის ცალცალკე ნახევრებში. როცა ფედერაციაზე ლაპარაკობენ, — პარტიის ნაწილად გულისხმობენ სხვადასხვა ადგილის ორგანიზაციების ჯამს; როცა ავტონომიაზე ლაპარაკობენ, პარტიის ნაწილად გულისხმობენ თვითეულ ცალკე ადგილობრივ ორგანიზაციას. ამოუყენეთ გვერდში ერთმანეთს ერთ სილოგიზმ-

ში ეს, თითქოს იგივე ცნებანი, და თქვენ მიიღებთ აუცილებელ დასკვნას — ორჯერ ორი ხუთიაო. და თუ ბუნდელთათვის მაინც ნათელი არ არის მათი სოფიზმის არსი, მათ შეუძლიათ ჩაიხედონ თავის საკუთარ წესდება-მაქსიმუმში და დაინახონ იქ, რომ სწორედ ფედერაციის დროს ადგილობრივი ორგანიზაციები რისიმე მეშვეობით არიან დაკავშირებულნი პარტიის ცენტრთან, ხოლო ავტონომიის დროს — უმეშვეოდ. არა, სჯობს აღარაფერი ილაპარაკონ ჩვენმა ფედერალისტებმა „მჭიდრო გაერთიანებაზე“! იმ დებულების უარყოფას, რომ ფედერაცია პარტიის ნაწილთა განკერძოებულობას ნიშნავს, ხოლო ავტონომია — მათს შერთებას, მხოლოდ ხალხის გაცინება თუ შეუძლია.

ბევრით უკეთესი ვერც ავტონომიის „ლოგიკური შეუსაბამობის“ დამტკიცების ცდაა, რასაც აპირებენ მისი გაყოფით პროგრამულ და ტექნიკურ ავტონომიად. უკვე თვით ეს გაყოფა უაღრესად შეუსაბამოა. რატომ უნდა ვუწოდოთ ტექნიკური იმ საკითხებს, რომლებიც შეეხება ებრაელ მუშათა შორის აგიტაციის სპეციალურ საშუალებებს? რა შუაშია აქ ტექნიკა, როცა ლაპარაკია ენის, ფსიქოლოგიის, ყოფაცხოვრების პირობების თავისებურებებზე? როგორ შეიძლება ლაპარაკი დამოუკიდებლობაზე პროგრამულ საკითხებში, მაგალითად, ებრაელთა მოქალაქეობრივი თანასწორუფლებიანობის მოთხოვნის გამო? სოციალ-დემოკრატიის პროგრამა აყენებს მხოლოდ ძირითად მოთხოვნებს, საერთოს მთელი პროლეტარიატისათვის, დამოუკიდებლად პროფესიული, ადგილობრივი, ნაციონალური, რასული განსხვავებებისა. ამ განსხვავებათა შედეგი ის არის, რომ ერთი და იგივე მოთხოვნა კანონის წინაშე მოქალაქეთა სრული თანასწორობისა იწვევს აგიტაციას ერთ ადგილას არათანასწორუფლებიანობის ერთი სახეობის წინააღმდეგ, სხვა ადგილას ან პროლეტარიატის სხვა ჯგუფების მიმართ — მეორე სახეობის არათანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგ და სხვ. ერთი და იგივე პროგრამული მუხლი სხვადასხვანაირად გამოიყენება ყოფაცხოვრების განსხვავებული პირობების მიხედვით, განსხვავებული კულტურის მიხედვით, ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილში სა-

ზოგადოებრივ ძალთა თანაფარდობის განსხვავების მიხედვით და სხვ. ერთდამივე პროგრამული მოთხოვნისათვის აგიტაცია სწარმოებს სხვადასხვა წესით, სხვადასხვა ენაზე ყველა ამ განსხვავებასთან შეფარდებით. ავტონომია იმ საკითხებში, რომლებიც სპეციალურად გარკვეული რასის, გარკვეული ერის, გარკვეული რაიონის პროლეტარიატს ეხება, ნიშნავს, მაშასადამე, იმას, რომ იმ სპეციალურ მოთხოვნათა განსაზღვრას, რომელთაც წამოაყენებენ ხოლმე საერთო პროგრამის განსახორციელებლად, აგიტაციის წესების განსაზღვრას დამოუკიდებლად გადასაწყვეტად ანდობენ სათანადო ორგანიზაციას. პარტია მთლიანად, მისი ცენტრალური დაწესებულებანი აყალიბებენ პროგრამისა და ტაქტიკის ზოგად ძირითად პრინციპებს; ხოლო ამ პრინციპების პრაქტიკასა და აგიტაციაში გატარების სხვადასხვა წესს ადგენენ ცენტრისადმი დაქვემდებარებული სხვადასხვა პარტიული ორგანიზაციები — ადგილობრივ, რასულ, ნაციონალურ, კულტურულ და სხვა განსხვავებებთან შეფარდებით.

საკითხავია, ნუთუ ნათელი არ არის ავტონომიის ასეთი ცნება? და განა ნამდვილ სქოლასტიკას არ წარმოადგენს ავტონომიის გაყოფა პროგრამულ და ტექნიკურ საკითხებად?

შეხედეთ, როგორია ავტონომიის ცნების „ლოგიკური გარჩევა“ ჩვენ მიერ განსახილველად აღებულ ბროშურაში. „ყველა იმ უამრავ საკითხში, რომლებთანაც სოციალ-დემოკრატიას უხდება საქმის დაჭერა, — ამბობს ეს ბროშურა ავტონომიის იმ პრინციპის გამო, რომელიც 1898 წლის მანიფესტს აქვს საფუძვლად დადებული, — გამოიყოფა (sic!!) ზოგი საკითხი, რომელთა შესახებ აღიარებენ, რომ ისინი სპეციალურად ებრაელთა პროლეტარიატს ეხებიან... ბუნდის ავტონომიურობა თავდება იქ. სადაც იწყება ზოგადი საკითხების სფერო... აქედან წარმოსდგება ბუნდის ორმაგული მდგომარეობა პარტიაში: სპეციალურ საკითხებში იგი გამოდის, როგორც ბუნდი... ზოგად საკითხებში იგი ჰკარგავს თავის ფიზიონომიას და უთანაბრდება პარტიის უბრალო კომიტეტს“... სოციალ-დემოკრატიული პროგრამა მოითხოვს ყველა მოქალაქეთა სრულ თანასწორობას კანონის წინაშე. ამ პროგრამის განსახორ-

ციელებლად ებრაელი მუშა ვილნოში აყენებს ერთ სპეციალურ მოთხოვნას, ხოლო ბაშკირი მუშა უფაში — სრულიად სხვა სპეციალურ მოთხოვნას. ნიშნავს თუ არა ეს, რომ „უამრავ საკითხში“ „გამოიყოფა ზოგი“ საკითხი? როდესაც ზოგადი მოთხოვნა თანასწორუფლებიანობისა ტარდება ცხოვრებაში მთელი რიგი სპეციალური მოთხოვნების წამოყენებით არათანასწორუფლებიანობის სპეციალურ სახეობათა მოსპობის შესახებ, ნუთუ აქ სპეციალური საკითხები გამოიყოფა ზოგად საკითხებში? სპეციალური საკითხები კი არ გამოიყოფა ზოგად საკითხებში, არამედ მათ აყენებენ პროგრამის ზოგადი მოთხოვნების განსახორციელებლად. გამოიყოფა * ის, რაც სპეციალურად ეხება ებრაელს ვილნოში, იმისაგან, რაც სპეციალურად ეხება ბაშკირს უფაში. მათი მოთხოვნების განზოგადება, მათი საერთო კლასობრივი ინტერესების (და არა სპეციალურის, პროფესიულის, რასულის, ადგილობრივის, ნაციონალურისა და სხვ.) წარმომადგენლობა შეადგენს მთელი პარტიის საქმეს, პარტიული ცენტრის საქმეს. თითქოს ეს საქმე საკმაოდ აშკარაა! ბუნდელებმა იგი იმიტომ არიეს, რომ ლოგიკური გარჩევის ნაცვლად კიდევ და კიდევ განმეორებით მოგვეცეს ლოგიკურ შეუსაბამობათა ნიმუშები. მათ აბსოლუტურად ვერ გაიგეს, თუ რა დამოკიდებულებაშია ერთიმეორესთან სოციალ-დემოკრატიის ზოგადი და სპეციალური მოთხოვნები. მათ წარმოიდგინეს, რომ „ყველა იმ უამრავ საკითხში, რომლებთანაც სოციალ-დემოკრატიას უხდება საქმის დაჭერა, გამოიყოფა ზოგი“ საკითხი, მაშინ როდესაც ნამდვილად თვით ეული საკითხი*, რომელსაც კი ჩვენი პროგრამა ეხება, წარმოადგენს მთელი რიგი სპეციალური საკითხებისა და მოთხოვნების განზოგადებას; თვით ეული პროგრამული მუხლი საერთოა მთელი პროლეტარიატისათვის და იმავე დროს იყოფა სპეციალურ საკითხებად პროლეტარების პროფესიის, მათი ყოფაცხოვრების პირობების, ენისა და სხვ. და სხვ. განსხვავებათა მიხედვით. ბუნდელებს აფრთხობს ბუნდის მდგომარეობის წინააღმდეგობრივობა და ორმაგობა, რაც, თურმე, იმაში მდგომარეობს, რომ სპეციალურ საკითხებში ის გამოდის, რო-

გორც ბუნდი, ხოლო ზოგად საკითხებში ის ჰკარგავს თავის ფიზიონომიას. მცირეოდენი ჩაფიქრება დაანახევებდა მათ, რომ ასეთი „ორმაგობა“ არსებობს უსათუოდ ყოველი მუშა სოციალ-დემოკრატის მდგომარეობაში, რომელიც სპეციალურ საკითხებში გამოდის, როგორც გარკვეული პროფესიის წარმომადგენელი, როგორც გარკვეული ერის წევრი, როგორც გარკვეული კუთხის მცხოვრები, ხოლო ზოგად საკითხებში „ჰკარგავს თავის ფიზიონომიას“ და უთანაბრდება ყოველ სხვა სოციალ-დემოკრატს. ბუნდის ავტონომია, 1898 წლის წესდების მიხედვით, ტულის კომიტეტის ავტონომიის სრულიად თანაგვარი მოვლენაა; ამ ავტონომიის მხოლოდ საზღვრებია რამდენადმე განსხვავებული და უფრო ფართოა პირველ შემთხვევაში, ვიდრე მეორეში. და სრულიად არაფერს, გარდა აშკარა ლოგიკური შეუსაბამობისა, არ შეიცავს შემდეგი დებულება, რომლითაც ბუნდი არღვევს ასეთ დასკვნას: „თუ ბუნდს ენიჭება დამოუკიდებლობა ზოგ პროგრამულ საკითხში, რა საფუძვლით ესპობა მას ყოველგვარი დამოუკიდებლობა დანარჩენ პროგრამულ საკითხებში?“ ეს დაპირდაპირება სპეციალური საკითხებისა ზოგად საკითხებთან, როგორც „ზოგისა“ — „დანარჩენთან“, წარმოადგენს ბუნდისებური „ლოგიკური გარჩევის“ უბადლო ნიმუშს! ამ ადამიანებს არამცა-არამც არ შეუძლიათ შეიგნონ, რომ ეს ნიშნავს დაუპირდაპირო განსხვავებული ფერი, გემო და სუნის ცალკეული ვაშლებისა — „დანარჩენი“ ვაშლების რიცხვს. გავკადნიერდებით და დავარწმუნებთ, ბატონებო, რომ არა თუ ზოგს, არამედ ყოველ ვაშლს აქვს ესა თუ ის სპეციალური გემო, ფერი და სუნი. არა მხოლოდ „ზოგში“, არამედ გამოუკლებლად ყველა პროგრამულ საკითხში გენიჭებათ თქვენ დამოუკიდებლობა, ბატონებო, მაგრამ სწორედ იმდენად, რამდენადაც საქმე ეხება ამ საკითხების შეფარდებას ებრაელთა პროლეტარიატის სპეციალურ თავისებურებებთან. *Mein tenerer Freund, ich rath Euch drum zuerst Collegium logicum!* *

* — „ჩემო ძვირფასო მეგობარო, მე თქვენ გირჩევთ, ამიტომ, უწინარეს ყოვლისა ლოგიკა შეისწავლოთ“. რედ.

ბუნდელების მეორე არგუმენტი არის დამოწმება ისტორიისა, რომელმაც ბუნდი ვითომც წამოაყენა, როგორც ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთი წარმომადგენელი.

ჯერ-ერთი, ეს დებულება არ არის სწორი. ბროშურის ავტორი თვითონ ამბობს, რომ „სხვა ორგანიზაციების (ბუნდის გარდა) მუშაობამ ამ მიმართულებით (ე. ი. მუშაობამ ებრაელთა პროლეტარიატში) ან ვერაფერი მოგვცა, ანდა მოგვცა ისეთი შედეგები, რომლებზედაც ლაპარაკიც არ ღირს“. მაშასადამე, მუშაობა სწარმოებდა, მისივე საკუთარი აღიარებით, და, ამრიგად, ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთი წარმომადგენელი ბუნდი არ ყოფილა; ამ მუშაობის შედეგების შეფასებაში, რა თქმა უნდა, არავინ დაეყრდნობა თვითონ ბუნდის მსჯელობას; დასასრულ, ცნობილია, რომ ბუნდი წინააღმდეგობას უწევდა სხვა ორგანიზაციების მუშაობას ებრაელთა პროლეტარიატში (საკმარისია გავიხსენოთ ცნობილი ეპიზოდი ბუნდის ბრძოლისა პარტიის ეკატერინოსლავის კომიტეტის წინააღმდეგ, რომელმაც გაბედა პროკლამაციის გამოშვება ებრაელ მუშათა მიმართ),* — მაშასადამე, თუნდაც შედეგები მართლაც ლაპარაკდაც კი არ ღირებულებოდა, ამაში ბრალი თვით ბუნდსაც მიუძღვის.

შემდეგ. ჭეშმარიტების ის ნაწილი, რომელიც ბუნდის მიერ მოყვანილ ისტორიულ ცნობაში მოიპოვება, სრულიადაც არ ამტკიცებს მისი არგუმენტაციის სისწორეს. ფაქტები, რომელთაც მართლაც ჰქონდათ ადგილი და რომლებიც მხედველობაში ჰქონდა ბუნდს, მის სასარგებლოდ კი არა, არამედ მის წინააღმდეგ ლაპარაკობენ. ეს ფაქტები იმაში მდგომარეობს, რომ ბუნდი არსებობდა და ვითარდებოდა, — იმ ხუთი წლის განმავლობაში, რამაც პირველი ყრილობის დროიდან განვლო, — პარტიის დანარჩენ ორგანიზაციებისგან სრულიად დამოუკიდებლად და განცალკევებით. საერთოდ პარტიის ყველა ორგანიზაციას შორის ამ ხნის განმავლობაში ფაქტიური კავშირი ფრიად სუსტი იყო, მაგრამ ბუნდის კავშირი პარტიის დანარჩენ ნაწილებთან არა თუ კიდევ იმაზე უფრო სუსტი იყო. ვიდრე კავშირი სხვა ორგანიზაციებს შორის, არამედ ის

სულ უფრო და უფრო სუსტდებოდა. ბუნდი რომ თვითონ ასუსტებდა ამ კავშირს, — ამას პირდაპირ ამტკიცებს ჩვენი პარტიის საზღვარგარეთული ორგანიზაციების ისტორია. 1898 წელს ბუნდის წევრები შედიოდნენ ერთს საერთო პარტიულ ორგანიზაციაში საზღვარგარეთ; 1903 წლისათვის ისინი გამოიყვნენ სრულიად ცალკეულ და დამოუკიდებელ საზღვარგარეთულ ორგანიზაციად. ბუნდის ცალკეულობა და დამოუკიდებლობა ყოველ ეჭვს გარეშეა, ისე როგორც ამ დამოუკიდებლობის თანდათან გაძლიერება.

მერე, რა გამომდინარეობს ამ უეჭველი ფაქტიდან? ბუნდელეების აზრით აქედან გამომდინარეობს აუცილებლობა — ქედი მოიხარონ ამ ფაქტის წინაშე, მონურად დაემორჩილონ მას, გადააჭვიონ ის პრინციპად, ერთადერთ პრინციპად, რომელიც მტკიცე ბაზისს აძლევს ბუნდის მდგომარეობას, დააკანონონ ეს პრინციპი წესდებით, რომელმაც ბუნდი უნდა აღიაროს ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთ წარმომადგენლად პარტიაში. ჩვენის აზრით კი ასეთი დასკვნა წმინდა წყლის ოპორტუნისშია, ყველაზე ცუდი ხარისხის „მაჩანჩალობაა“. დაქსაქსვის ხუთი წლის ისტორიიდან უნდა გამოიტანოთ დასკვნა არა დაქსაქსვის დაკანონებაზე, არამედ იმაზე. რომ ამ დაქსაქსვას ერთხელ და სამუდამოდ მოეღოს ბოლო. ხოლო ნუთუ კიდევ ვისმე შეუძლია უარპყოს, რომ ეს მართლაც დაქსაქსვა იყო? განცალკევებით და დამოუკიდებლად ვითარდებოდა ამ დროის განმავლობაში პარტიის ყველა ნაწილი, — და მერე აქედან უნდა გამოვიყვანოთ „პრინციპი“ ფედერაციისა ციმბირსა, კავკასიასა, ურალსა, სამხრეთსა და სხვებს შორის?? ბუნდელეები თვითონ ამბობენ: პარტია, როგორც ნაწილების ორგანიზაციული გაერთიანება, ფაქტიურად არ არსებობდა, — როგორ-ღა შეიძლება იმისაგან, რაც პარტიის არარსებობის დროს ჩამოყალიბდა, გამოვიყვანოთ დასკვნა ორგანიზაციული ერთიანობის აღდგენის საკითხის შესახებ? არა, ბატონებო, თქვენი დამოწმება დაქსაქსულობის ისტორიისა, რამაც შეჰქმნა განკერძოება, სრულებით არაფერს არ ამტკიცებს, გარდა ამ განკერძოებული მდგომარეობის არანორმალურობისა. პარტიული დეზორგანიზაციის რამ-

დენიმე წლიდან ორგანიზაციული „პრინციპის“ გამოყვანა ნიშნავს ისტორიული სკოლის იმ წარმომადგენელთა მსგავსად მოქმედებას, რომლებიც, მარქსის ცნობილი სარკასტული შენიშვნით, მზად იყვნენ დაეცვათ მათრახი იმ საბუთით, რომ ეს ისტორიული მათრახიაო⁹.

ამრიგად, არც ავტონომიის „ლოგიკური გარჩევა“, არც ისტორიული ცნობები ნასახსაც კი არ იძლევიან ბუნდის განკერძოების „პრინციპული“ დასაბუთებისათვის. სამაგიეროდ უეჭველად პრინციპული ხასიათი აქვს ბუნდის მესამე არგუმენტს, რომელიც წარმოადგენს აპელაციას ებრაელთა ერის იდეისადმი. ოღონდ სამწუხაროდ, ეს სიონისტური იდეა არსებითად სრულიად ყალბი და რეაქციულია. „ებრაელები უკვე აღარ არსებობენ, როგორც ერი, რომლის არსებობა წარმოუდგენელია გარკვეული ტერიტორიის გარეშე“, — ამბობს ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი მარქსისტი თეორეტიკოსი, კარლ კაუტსკი¹⁰ (იხ. „ისკრას“ № 42 და ცალკე ამონაბეჭდი იქიდან: „კიშინოვის ხოცვა-ჟლეტა და ებრაელთა საკითხი“, გვ. 3). ამასწინათაც, არჩევდა რა საკითხს ეროვნებათა შესახებ ავსტრიაში, იგივე მწერალი ცდილობდა მოეცა ეროვნების ცნების მეცნიერული განსაზღვრა და გამოჰყავდა ამ ცნების ორი ძირითადი ნიშანი: ენა და ტერიტორია („Die Neue Zeit“ 1903, № 2)¹¹. სიტყვისიტყვით იმასვე სწერს ერთი ფრანგი ებრაელი, რადიკალი ალფრედ ნაკე, ეკამათება რა ანტისემიტებს და სიონისტებს. „თუ ბერნარ ლიაზარს — ამბობს ის ერთს გამოჩენილ სიონისტზე — სურს თავისი-თავი ცალკე ერის მოქალაქედ ჩასთვალოს, ეს მისი საქმეა; მაგრამ მე ვაცხადებ, რომ, თუმცა ებრაელად ვარ დაბადებული,... მე არა ვცნობ ებრაელთა ეროვნებას... მე არა მაქვს სხვა ეროვნება, გარდა ფრანგის ეროვნებისა... წარმოადგენენ. თუ არა ებრაელები ცალკე ხალხს? მართალია, ძველისძველად ისინი უცილობლად ხალხს შეადგენდნენ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ამ კითხვაზე მე კატეგორიულ პასუხს ვიძლევი: ა. ხალხის ცნება გულისხმობს გარკვეულ პირობებს, რომლებსაც ამ შემთხვევაში ვერ ვხედავთ. ხალხს უნდა ჰქონდეს ტერიტორია, რომელზედაც ის განვითარდებოდა, ხოლო, ამას გარ-

და, ყოველ შემთხვევაში ჩვენს დროში, სანამ მსოფლიო კონფედერაციას ჯერ კიდევ არ გაუფართოვებია ეს ბაზისი, ხალხს უნდა ჰქონდეს საერთო ენა. ებრაელებს უკვე არა აქვთ არც ტერიტორია, არც საერთო ენა... ბერნარ ლიაზარმა, ალბათ, როგორც აგრეთვე მე, ერთი სიტყვაც არ იცოდა ებრაულად, და სიონიზმს რომ თავისი მიზნისათვის მიეღწია, მას, ალბათ, გაუჭირდებოდა საერთო ენის გამონახვა თავის თანამემამულეებთან (congénères) მსოფლიოს სხვა ნაწილებიდან“ („La Petite République“ *, 24 Sept. 1903 წ.). „გერმანიისა და ფრანგი ებრაელები სრულებით არ ჰგვიანან პოლონელ და რუს ებრაელებს. ებრაელების დამახასიათებელ ნიშნებში ისეთი არაფერია, რაც ატარებდეს ეროვნების ბეჭედს (empreinte). შესაწყნარებელი რომ იყოს დრიუმონთან ერთად ებრაელები ერად ვალიაროთ, ეს იქნებოდა ხელოვნური ერი. თანამედროვე ებრაელი — პროდუქტია ბუნების-საწინააღმდეგო შერჩევისა, რასაც მისი წინაპრები თითქმის 18 საუკუნის განმავლობაში განიცდიდნენ“. ბუნდელებს ისლა თუ დარჩენიათ, რომ დაამუშაონ იდეა რუს ებრაელთა განსაკუთრებული ეროვნებისა, რომლის ენა იქნება ყარგონი, ხოლო ტერიტორია — საბინადრო ფარგლები.

მეცნიერული მხრით ** სრულიად უსაფუძვლო, ებრაელთა

* — „პატარა რესპუბლიკა“. რ ე დ.

** ებრაელობის არა თუ ნაციონალური, არამედ რასული თავისებურებანიც კი უარყოფილია თანამედროვე მეცნიერული გამოკვლევით, რომელიც პირველ რიგში ებრაელობის ისტორიის თავისებურებებს აყენებს. „გამომდინარეობს თუ არა ებრაელობის თავისებურება მისი რასული ხასიათიდან?“ — კითხულობს კ. კაუტსკი და უპასუხებს: ჩვენ ზუსტად არც კი ვიცით, თუ რა არის საკუთრივ რასაო. — „ჩვენთვის არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს მივმართოთ რასის ცნებას, რომელიც ნამდვილ პასუხს არ იძლევა და მხოლოდ ახალ საკითხებს ჰბადებს. საკმარისია თვალი გავადევნოთ ებრაელი ხალხის ისტორიას, რომ გამოვარკვიოთ მისი ხასიათის მიზეზები“. და ისეთი მცოდნე ამ ისტორიისა, როგორიც არის რენანი, ამბობს: „ებრაელთა განსაკუთრებული თავისებები და მათი ცხოვრების წყობა გაცილებით მეტად შედეგია სოციალური პირობებისა (nécessités sociales), რომლებიც საუკუნეთა განმავლობაში მოქმედებდნენ მათზე, ვიდრე რასული განსხვავება (phénomène de race)“.

განსაკუთრებული ერის იდეა რეაქციულია თავისი პოლიტიკური მნიშვნელობითაც. ამისი უდავო პრაქტიკულად დამამტკიცებელი საბუთია უკანასკნელი დროის ისტორიისა და თანამედროვე პოლიტიკური სინამდვილის საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტები. მთელ ევროპაში საშუალსაუკუნურობის დაშლა და პოლიტიკური თავისუფლების განვითარება მიდიოდა ხელიხელიაკიდებული ებრაელთა პოლიტიკურ ემანსიპაციასთან, მათი ჟარგონიდან იმ ერის ენაზე გადასვლასთან ერთად, რომელშიაც ისინი ცხოვრობენ, და საერთოდ მათ გარშემო მყოფ მოსახლეობაში მათი ასიმილაციის უეჭველ პროგრესთან ერთად. ნუთუ ჩვენ ისევ თვითმყოფად თეორიებს უნდა დავუბრუნდეთ და გამოვაცხადოთ, რომ სწორედ რუსეთი იქნება გამონაკლისი, თუმცა ებრაელთა განმათავისუფლებელი მოძრაობა გაცილებით უფრო ღრმა და გაცილებით უფრო ფართოა რუსეთში იმის წყალობით, რომ ებრაელთა პროლეტარიატში გამოიღვიძა გმირულმა თვითშეგნებამ? ნუთუ შემთხვევითობით უნდა ავხსნათ ის ფაქტი, რომ მთელი ევროპისა და მეტადრე რუსეთის სწორედ რეაქციული ძალები ამხედრებულან ებრაელთა ასიმილაციის წინააღმდეგ და ცდილობენ განამტკიცონ მისი განკერძოებულობა?

ებრაელთა საკითხი სწორედ ასე დგას: ასიმილაცია თუ განკერძოებულობა? — და ებრაელთა „ეროვნების“ იდეა ატარებს აშკარად რეაქციულ ხასიათს არა მარტო მის თანმიმდევარ მომხრეებს (სიონისტებს¹²) შორის, არამედ იმათ შორისაც, ვინც ცდილობს მის შეთავსებას სოციალ-დემოკრატიის იდეებთან (ბუნდელები). ებრაელთა ეროვნების იდეა ეწინააღმდეგება ებრაელთა პროლეტარიატის ინტერესებს, ჰბადებს რა მასში პირდაპირ და არაპირდაპირ ასიმილაციისადმი მტრულ განწყობილებას. „გეტოს“¹³ განწყობილებას. „როდესაც 1791 წლის ნაციონალურმა კრიბამ დეკრიტიკით გამოაცხადა ებრაელთა ემანსიპაცია, — სწერდა რენანი, — ის ძლიერ მკირე ყურადღებას აქცევდა რასის საკითხს... XIX საუკუნის საქმეა — ყოველგვარი „გეტოს“ მოსპობა, და მე არ შემიძლია მივულოცო იმათ, ვინც მათ აღდგენას ცდილობს. ებრაელთა რასამ უდიდესი სამსახური გაუწია

მსოფლიოს. როცა ის შეუსისხლხორცდება სხვადასხვა ერებს, ჰარმონიულად შეედუღება სხვადასხვა ეროვნულ ერთეულებს, ის მომავალშიც ისეთ სამსახურს გასწევს, როგორც გაუწევია წარსულში“. ხოლო კარლ კაუტსკი, მხედველობაში ჰყავს რა სპეციალურად რუსი ებრაელები, კიდევ უფრო ენერგიულად გამოსთქვამს თავის აზრს. მტრობა მოსახლეობის უცხო ტომთა ფენებისადმი შეიძლება მოსპობილ იქნას „მხოლოდ იმით, რომ მოსახლეობის უცხო ტომთა ფენები უცხონი აღარ იქნებიან, შეედუღებან მოსახლეობის საერთო მასას. ეს ერთადერთი შესაძლებელი გადაჭრისაა ებრაელთა საკითხისა, და ჩვენ მხარი უნდა დავუჭიროთ ყოველივე იმას, რაც ხელს უწყობს ებრაელთა განკერძოებულობის მოსპობას“. და აი, საკითხის ამ ერთადერთ შესაძლებელ გადაჭრას ეწინააღმდეგება ბუნდი, როცა არა თუ არ სპობს, არამედ აძლიერებს და აკანონებს ებრაელთა განკერძოებულობას, ავრცელებს რა ებრაელთა „ერის“ იდეას და ებრაელი და არა-ებრაელი პროლეტარების ფედერაციის პროექტს. ეს — „ბუნდიზმის“ ძირითადი შეცდომაა, რომელიც უნდა გამოსწორდეს და გამოსწორდება კიდევაც ებრაელთა სოციალ-დემოკრატიის თანმიმდევარი წარმომადგენლების მიერ. ამ შეცდომას ბუნდელები მიჰყავს საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიის წრეში ისეთ გაუგონარ საქციელამდე, როგორც არის ებრაელ პროლეტარებში უნდობლობის აღქერა არა-ებრაელი პროლეტარებისადმი, ეჭვის მიტანა ამ უკანასკნელებზე, ტყუილის გავრცელება მათ შესახებ. აი საბუთი, იმავე ბროშურიდან ამოღებული: „ასეთი უაზრობა (რომ მთელი ერის პროლეტარიატის ორგანიზაცია მოკლებული იყოს წარმომადგენლობას პარტიის ცენტრალურ ორგანოებში) შეიძლება აშკარად იქადაგონ მხოლოდ (დაიხსომეთ ეს!) ებრაელთა პროლეტარიატის მიმართ, რომელსაც, ებრაელთა ერის განსაკუთრებული ისტორიული ბედის გამო, ჯერ კიდევ უხდება ბრძოლა თანასწორუფლებიანი მდგომარეობისათვის (!) მსოფლიო პროლეტარიატის ოჯახში“. ამასწინათ ჩვენ წავაწყდით სწორედ ასეთსავე გამოლაშქრებას ერთ სიონისტურ ფურცელში, რომლის ავტო-

რები გააფთრებით ამხედრებულან „ისკრას“ წინააღმდეგ, რადგან, მათი შეხედულებით, „ისკრა“ იმიტომ ებრძვის ბუნდს, რომ არ სურს სცნოს „თანასწორუფლებიანობა“ ებრაელისა არა-ებრაელთან. და ახლა ბუნდელები იმეორებენ სიონისტების საქციელს! ვრცელდება ნამდვილი ტყუილი, იმიტომ რომ ჩვენ არა „მხოლოდ“ ებრაელების, არამედ აგრეთვე სომხების, ქართველებისა და სხვ. მიმართაც „ექადაგებიტ“ „წარმომადგენლობის მოსპობას“, და პოლონელებს მოვუწოდებდით დაახლოვებოდნენ, შეერთებოდნენ, შესდულებოდნენ მთელს პროლეტარიატს, რომელიც მეფის თვითმპყრობელობას ებრძვის. ტყუილად როდი გვესხმოდა თავს პ. პ. ს. (პოლონეთის სოციალისტური პარტია)¹⁴! ებრაელთა ერის სიონისტური იდეისათვის, პარტიის ორგანიზაციის ფედერატიული პრინციპისათვის ბრძოლას უწოდო „ბრძოლა ებრაელთა თანასწორუფლებიანი მდგომარეობისათვის მსოფლიო პროლეტარიატის ოჯახში“. — ეს ნიშნავს ბრძოლის ჩამოქვეითებას იდეებისა და პრინციპების სფეროდან ექვის მიტანის, წასისიანების, ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ცრურწმენათა გაღვივების სფერომდე. ეს ნიშნავს — თვალნათლივ გამოააშკარავო, რომ არ მოგეპოვება შენს ბრძოლაში მართლა იდეური და პრინციპული იარაღი.

ამრიგად, ჩვენ იმ დასკვნამდე მივედით, რომ ბუნდის არცელოგიკური, არც ისტორიული, არც ნაციონალისტური საბუთები ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებენ. დაქსაქსულობის ხანამ, რომელმაც გააძლიერა რყევა რუს სოციალ-დემოკრატებს შორის და ცალკე ორგანიზაციების განკერძოებულობა, ამავე მიმართულებით და კიდევ უფრო ძლიერადაც იჩინა თავი ბუნდელებში. იმის ნაცვლად, რომ თავის ლოზუნგად დაესახათ ბრძოლა ამ ისტორიულად ჩამოყალიბებულ (და დაქსაქსულობით გაძლიერებულ) განკერძოებასთან, მათ ეს პრინციპად გაიხადეს, ჩაეჭიდნენ რა ამისათვის სოფიზმებს ავტონომიის შინაგანი წინააღმდეგობრივობის შესახებ, ებრაელთა ერის სიონისტურ იდეას. მხოლოდ ამ შეცდომის გაბედულ და პირ-

დაპირ აღიარებას და შეერთებისაკენ შემობრუნების გამოცხადებას შეუძლია გადაიყვანოს ბუნდი იმ შემცდარი გზიდან, რომელსაც ის დასდგომია. და ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ სოციალ-დემოკრატიული იდეების საუკეთესო წარმომადგენელი ებრაელთა პროლეტარიატს შორის ადრეთუ გვიან აიძულევენ ბუნდს პირი იბრუნოს განკერძოების გზიდან შეერთების გზისაკენ.

„ისკრა“ № 51, 1903 წ. 22 ოქტომბერი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.
ტექსტის მიხედვით, ტ. VI, გვ. 78 — 86.

თეზისები ნაციონალურ საკითხზე

1. ჩვენი პროგრამის პარაგრაფი (ერთა თვითგამორკვევის შესახებ) სრულიადაც არ შეიძლება სხვანაირად იქნას გაგებული, თუ არ პოლიტიკური თვითგამორკვევის აზრით, ე. ი. გამოყოფისა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნის უფლების აზრით.

2. რუსეთის ს.-დ-ისათვის ს.-დ. პროგრამის ეს პუნქტი აბსოლუტურად აუცილებელია

(ა) როგორც დემოკრატიის ძირითადი პრინციპებისათვის საზოგადოდ,

(ბ) ისე იმის გამოც, რომ რუსეთის ფარგლებში, და ამასთანავე მის განაპირა მხარეებში, იმყოფება მთელი რიგი ერები მკვეთრად განსხვავებული სამეურნეო, საყოფაცხოვრებო და სხვ. პირობებით, თანაც ეს ერები (ისე როგორც რუსეთის ყველა ერი, გარდა ველიკოროსებისა) წარმოუდგენლად დაჩაგრულნი არიან მეფის მონარქიის მიერ;

(გ) ბოლოს, იმის გამოც, რომ მთელ აღმოსავლეთ ევროპაში (ავსტრია და ბალკანეთი) და აზიაში — ე. ი. რუსეთის მოსაზღვრე ქვეყნებში — ჯერ არ დამთავრებულა ანდა მხოლოდ ახლა დაიწყო სახელმწიფოთა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გარდაქმნა, რასაც ყველგან მსოფლიოში, ცოტად თუ ბევრად, მოჰყვებოდა ხოლმე შექმნა დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფოებისა ან ისეთი სახელმწიფოებისა, რომელთა ეროვნულ შემადგენლობას ყველაზე მეტი ახლობლობა და ურთიერთმონათესავეობა ახასიათებს.

(დ) რუსეთი ამჟამად წარმოადგენს უაღრესად ჩამორჩენი-

ლი და რეაქციული სახელმწიფო წყობილების მქონე ქვეყანას, შედარებით მის გარემომცველ ყველა ქვეყანასთან, დაწყებული — დასავლეთში — ავსტრიით, სადაც 1867 წლიდან განმტკიცდა პოლიტიკური თავისუფლებისა და კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლები, ახლა კი საყოველთაო საარჩევნო უფლებაცაა შემოღებული, — და გათავებული — აღმოსავლეთში — რესპუბლიკური ჩინეთით. ამიტომ რუსეთის ს.-დ-ები მთელ თავის პროპაგანდაში უნდა იცავდნენ ყველა ეროვნების უფლებას — შექმნან ცალკეული სახელმწიფო ანდა თავისუფლად ამოირჩიონ ის სახელმწიფო, რომლის შემადგენლობაში ყოფნაც მათ სურთ.

3. სოციალ-დემოკრატიის მიერ ყველა ეროვნების თვითგამორკვევის უფლების აღიარება ს.-დ-ებისაგან მოითხოვს, რომ ისინი

(ა) უეჭველად მტრულად მოეკიდონ რა სახისაც უნდა იყოს ყოველგვარ ძალმომრეობას გაბატონებული (ან მოსახლეობის უმრავლესობის შემდგენი) ერის მხრივ იმ ერის მიმართ, რომელსაც სახელმწიფოებრივად გამოყოფა სურს;

(ბ) აშკარად გამოყოფის საკითხის გადაწყვეტა მოითხოვონ მხოლოდ და მხოლოდ მონაცემი ტერიტორიის მოსახლეობის საყოველთაო, პირდაპირი, თანასწორი და ფარული ხმისმცემის საფუძველზე;

(გ) შეუწელებელი ბრძოლა აწარმოონ როგორც შავრაზმულ-ოქტიაბრისტულ, ისე ლიბერალურ-ბურჟუაზიულ („პროგრესისტები“, კ.-დ. და სხვ.) პარტიებთან ყველა იმ შემთხვევაში, როცა ეს უკანასკნელი დაიცავენ ან დაუშვებენ საზოგადოდ ნაციონალურ ჩაგვრას ან კერძოდ ერთა თვითგამორკვევის უფლების უარყოფას.

4. სოციალ-დემოკრატიის მიერ ყველა ეროვნებათა თვითგამორკვევის უფლების აღიარება სრულიადაც არ ნიშნავს ს.-დ. უარისთქმას იმაზე, რომ დამოუკიდებლად შეათასონ ამათუიმ ერის სახელმწიფოებრივი გამოყოფის მიზანშეწონილობა თვითეულ ცალკე შემთხვევაში. პირიქით, ს.-დ-ები სწორედ დამოუკიდებელ შეფასებას უნდა იძლეოდნენ, ანგარიში უნდა გაუწიონ რა როგორც კაპიტალიზმის განვითარების პი-

რობებსა და ყველა ეროვნების გაერთიანებული ბურჟუაზიის მიერ სხვადასხვა ერთა პროლეტარების ჩაგვრას, ისე დემოკრატიის საერთო ამოცანებს, პირველ რიგში და ყველაზე მეტად კი — სოციალიზმისათვის პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლის ინტერესებს.

ამ თვალსაზრისით მხედველობაში განსაკუთრებით შემდეგი გარემოება უნდა მივიღოთ. რუსეთში არის ორი ერი, ყველაზე უფრო კულტურული და ყველაზე უფრო განკერძოებული მთელ რიგ ისტორიულ და საყოფაცხოვრებო პირობათა გამო; მათ ყველაზე ადვილად და „ბუნებრივად“ შეეძლოთ განეხორციელებინათ თავისი უფლება გამოყოფისა. ეს — ფინეთი და პოლონეთია. 1905 წლის რევოლუციის გამოცდილებამ ცხადჰყო, რომ თვით ამ ორი ერის გაბატონებული კლასები, მემამულეები და ბურჟუაზია, ხელს იღებენ თავისუფლებისთვის რევოლუციურ ბრძოლაზე და შეთანხმებას ცდილობენ რუსეთის გაბატონებულ კლასებთან და მეფის მონარქიასთან — ფინეთისა და პოლონეთის რევოლუციური პროლეტარიატის წინაშე შიშის გამო.

ამიტომ სოციალ-დემოკრატია მთელი ენერგიით უნდა აფრთხილებდეს ყველა ეროვნების პროლეტარიატსა და მშრომელ კლასებს „თავისი“ ბურჟუაზიის ნაციონალისტური ლოზუნგებით მათი პირდაპირი მოტყუებისაგან, იმ ბურჟუაზიის, რომელიც ტკბილ-ტკბილი ან მგზნებარე* სიტყვებით „სამშობლოზე“ ცდილობს გასთიშოს პროლეტარიატი და გაიტყუოს მისი ყურადღება ბურჟუაზიის ოინებისაგან, რომელიც ეკონომიური და პოლიტიკური კავშირით ეკვრის სხვა ერთა ბურჟუაზიას და მეფის მონარქიას.

პროლეტარიატს ისე არ შეუძლია სოციალიზმისათვის ბრძოლის წარმოება და თავის ყოველდღიურ ეკონომიურ ინტერესთა დაცვა, თუ არ იქნა უაღრესად მჭიდრო და სრული კავშირი ყველა ერის მუშებს შორის გამოუკლებლივ ყველა მუშათა ორგანიზაციაში.

* ხელნაწერში ამ სიტყვებს ზევით: „ტკბილ-ტკბილი ან მგზნებარე“ არა-ლენინის ხელით წარწერილია: „უხეშ-ნაციონალისტური“. რ. ე. დ.

თავისუფლების მოპოვება პროლეტარიატს სხვა გზით არ შეუძლია, თუ არ რევოლუციური ბრძოლით მეფის მონარქიის დასამხობად და დემოკრატიული რესპუბლიკით მის შესაცვლელად. მეფის მონარქია გამოორიციხავს ეროვნებათა თავისუფლებას და თანასწორუფლებიანობას; გარდა ამისა, იგი მთავარი სიმაგრეა ბარბაროსობის, მხეცობის და რეაქციონისა როგორც ევროპაში, ისე აზიაში. ამ მონარქიის დამხობა კი ძალუძს მხოლოდ რუსეთის ყველა ერის გაერთიანებულ პროლეტარიატს, რომელიც თან გაიყოლიებს ყველა ერის მშრომელი მასების თანმიმდევარ-დემოკრატიულს და რევოლუციური ბრძოლის უნარმქონე ელემენტებს.

ამიტომ ის მუშა, რომელიც „თავისი“ ერის ბურჟუაზიასთან პოლიტიკურ ერთობას ყველა ერის პროლეტარებთან სრულ ერთიანობაზე მაღლა აყენებს, — მოქმედებს თავისი ინტერესების საწინააღმდეგოდ, სოციალიზმის ინტერესებისა და დემოკრატიის ინტერესების საწინააღმდეგოდ.

5. იცავს რა თანმიმდევრულ დემოკრატიულ სახელმწიფო წყობილებას, სოციალ-დემოკრატია მოითხოვს ეროვნებათა უსათუო თანასწორუფლებიანობას და ებრძვის როგორც უნდა იყოს პრივილეგიებს ერთი თუ რამდენიმე ეროვნების სასარგებლოდ.

კერძოდ სოციალ-დემოკრატია უარჰყოფს „სახელმწიფო“ ენას. ასეთი ენა განსაკუთრებით რუსეთშია ზედმეტი, ვინაიდან რუსეთის მოსახლეობის შვიდ მეათედზე მეტი მონათესავე სლავურ ტომებს ეკუთვნის, რომელნიც, თავისუფალ სახელმწიფოში თავისუფალი სკოლის არსებობისას, ეკონომიური ურთიერთობის მოთხოვნათა ძალით, ადვილად შესძლებდნენ ერთმანეთის გაგებინებას ერთერთი ენისათვის რაიმეგვარი „სახელმწიფოებრივი“ პრივილეგიების მიუნიჭებლად.

სოციალ-დემოკრატია მოითხოვს — რუსეთის ძველი ადმინისტრაციული დაყოფა, რაც თვითმპყრობელურ-ბატონყმური სახელმწიფოს მებატონე-მემამულეებისა და მოხელეების მიერაა დაწესებული, იმ დაყოფით იქნას შეცვლილი, რომელიც თანამედროვე სამეურნეო ცხოვრების მოთხოვნებზე იქნება

დაფუძნებული და შეძლებისდაგვარად მოსახლეობის ნაციონალურ შემადგენლობასთან შეთანხმებული.

სახელმწიფოს ყველა ოლქი, რომელიც საყოფაცხოვრებო თავისებურებებით ან მოსახლეობის ნაციონალური შემადგენლობით განსხვავდებიან, უნდა სარგებლობდნენ ფართო თვითმმართველობით და ავტონომიით, და მათში არსებული დაწესებულებანი აგებულ უნდა იქნენ საყოველთაო, თანასწორი და ფარული ხმისმიცემის საფუძველზე.

6. სოციალ-დემოკრატია მოითხოვს — გამოიცეს საერთო-სახელმწიფო კანონი, რომელიც დაიცავს ყოველი ნაციონალური უმცირესობის უფლებებს სახელმწიფოს რომელ კუთხეშიც უნდა იყოს. ამ კანონით, ყოველი ღონისძიება, რომლის საშუალებითაც ნაციონალური უმრავლესობა შეეცდებოდა შეექმნა თავისთვის ნაციონალური პრივილეგია ანდა შეებღალა ნაციონალური უმცირესობის უფლებები (სასწავლო საქმის, ამათუიმ ენის ხმარების დარგში, საბიუჯეტო საქმეებში და სხვ.), ძალადაკარგულად უნდა გამოცხადდეს, ხოლო ასეთი ღონისძიების გატარება აიკრძალოს, დასჯის შიშის ქვეშ.

7. სოციალ-დემოკრატია უარყოფითად ეკიდება „კულტურულ-ნაციონალური“ (ან უბრალოდ „ნაციონალური“) „ავტონომიის“ ლოზუნგს და მისი განხორციელების პროექტებს, ვინაიდან ეს ლოზუნგი (1) უსათუოდ ეწინააღმდეგება პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლის ინტერნაციონალიზმს, — (2) აადვილებს პროლეტარიატისა და მშრომელი მასების მოქცევას ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის იდეათა გავლენის სფეროში, — (3) მას შეუძლია ყურადღების მოზორება მთლიანად სახელმწიფოს თანმიმდევრულ დემოკრატიულ გარდაქმნათა ამოცანისაგან, რომელი გარდაქმნანიც ერთადერთი უზრუნველყოფენ (რამდენადაც ეს საზოგადოდ კაპიტალიზმის დროსა შესაძლებელი) ნაციონალურ მშვიდობიანობას.

ს.-დ. შორის კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის საკითხის განსაკუთრებით გამწვავების გამო, მოგვეყავს ამ დებულების ზოგიერთი განმარტება.

(ა) სოციალ-დემოკრატიის თვალსაზრისით დაუშვებელია ნაციონალური კულტურის ლოზუნგის ან პირდაპირ ან

არაპირდაპირ გადასროლა. ეს ლოზუნგი არაა სწორი, ვინაიდან კაცობრიობის მთელი სამეურნეო, პოლიტიკური და სულიერი ცხოვრება სულ უფრო ინტერნაციონალურდება უკვე კაპიტალიზმის დროს. სოციალიზმი მას მთლიანად აინტერნაციონალურებს. ინტერნაციონალური კულტურა, რომელსაც უკვე ახლა ჰქმნის სისტემატურად ყველა ქვეყნის პროლეტარიატი, თავისში იწოვს არა „ნაციონალურ კულტურას“ (რომელიც უნდა იყოს ნაციონალური კოლექტივისას) მთლიანად, არამედ თვით უდიდესი ნაციონალური კულტურიდან იღებს მარტოდენ მის თანმიმდევრულ დემოკრატიულ და სოციალისტურ ელემენტებს.

(ბ) ს.-დ. პროგრამებში ნაციონალური კულტურის ლოზუნგისადმი მიახლოვების. თუმცაღა მორიდებით მიახლოვების, ერთადერთს მაგალითს ავსტრიელ ს.-დ-თა ბრიუნის პროგრამის § 3 თუ იძლევა. ამ § 3-ში ნათქვამია: „ერთდამივე ერის ყველა თვითმმართველი ოლქები ჰქმნიან ნაციონალურად-ერთიან კავშირს, რომელიც თავის ნაციონალურ საქმეებს სრულიად ავტონომიურად სწყვეტს“¹⁵.

ეს — კომპრომისული ლოზუნგია. ვინაიდან აქ ნასახიცი არაა ექსტერიტორიული (პერსონალური) ნაციონალური ავტონომიისა. მაგრამ ეს ლოზუნგიც მცდარი და მავნებელია, რადგან სრულიადაც არაა რუსეთის ს.-დ-ების საქმე — ერთად გააერთიანონ ლოდის, რიგის, პიტერის, სარატოვის გერმანელები. ჩვენი საქმეა — ვიბრძოლოთ სრული დემოკრატიზმისათვის და ყველა ნაციონალურ პრივილეგიათა გაუქმებისათვის — რუსეთში მცხოვრებ გერმანელ მუშათა გასაერთიანებლად ყველა სხვა ერის მუშებთან სოციალიზმის ინტერნაციონალური კულტურის დაცვისა და განვითარების საქმეში.

მით უფრო მცდარია ლოზუნგი ექსტერიტორიული (პერსონალური) ნაციონალური ავტონომიისა, როცა არსდება (ამ ლოზუნგის თანმიმდევარ მომხრეთა გეგმით) ნაციონალური პარლამენტები და ინიშნებიან ნაციონალური სტატს-მდივნები (ო. ბაუერი და კ. რენერი)¹⁶. ამგვარი დაწესებულებანი ეწინააღმდეგებიან კაპიტალისტური ქვეყნების ყველა სამეურ-

ნეო პირობებს, მსოფლიოს არცერთს დემოკრატიულ სახელ-
მწიფოში არ არიან ნაცადნი და, ამრიგად, წარმოადგენენ იმ
ადამიანთა ოპორტუნისტულ ოცნებას, რომელთაც დაუკარგავთ
თანმიმდევრულ-დემოკრატიულ დაწესებულებათა შექმნის იმე-
დი და ბურჟუაზიის ეროვნული შუღლისაგან ხსნას ეძიებენ
თვითეული ერის როგორც პროლეტარიატის, ისე ბურჟუაზი-
ის ხელოვნურ განკერძოებაში ზოგიერთი („კულტურული“)
საკითხის დარგში.

გარემოებანი ხანდახან აიძულებენ სოციალ-დემოკრა-
ტებს — დროებით დაემორჩილონ ამათუიმ კომპრომისულ გა-
დაწყვეტილებებს, მაგრამ სხვა ქვეყნებისგან ჩვენ უნდა გად-
მოვიღოთ არა კომპრომისული, არამედ თანმიმდევრული სო-
ციალ-დემოკრატიული გადაწყვეტილებანი. ხოლო კომპრომი-
სის უხეირო ავსტრიული ცდის გადმოღება მით უფრო არაა
გონივრული ახლა, როდესაც მან ავსტრიაშიც სრული კრაზი
განიცადა, გამოიწვია რა ჩეხ ს.-დ-ების სეპარატიზმი და გა-
მოთიშვა.

(გ) „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ ლოზუნგის
ისტორია რუსეთში გვიჩვენებს, რომ იგი მიიღო ებრაელთა
გამოუკლებლივ ყველა ბურჟუაზიულმა პარტიამ, და მხო-
ლოდ ებრაელთა პარტიებმა, რომელთაც უკრიტიკოდ უკან
შისჩანჩალებდა ბუნდი, არათანმიმდევრულად უარჰყოფდა რა
ნაციონალურ-ებრაულ პარლამენტს (სეიმს) და ნაციონალურ-
ებრაელ სტატუს-მდიენებს. ამავე დროს ის ევროპელი ს.-დ-ებიც
კი, რომელნიც იწყნარებენ ან იცავენ კულტურულ-ნაციონა-
ლური ავტონომიის კომპრომისულ ლოზუნგს, ისინიც კი აღი-
არებენ ებრაელთათვის ამ ლოზუნგის სრულ განუხორციელებ-
ლობას (ო. ბაუერი და კ. კაუტსკი). „გალიციისა და რუსეთის
ებრაელები — უფრო კასტაა, ვიდრე ერი, და ებრაელობის, რო-
გორც ერის, კონსტიტუირების ცდა — კასტის შენარჩუნების
ცდაა“ (კ. კაუტსკი).

(დ) ცივილიზებულ ქვეყნებში კაპიტალიზმის დროს ნაციო-
ნალური მშვიდობიანობისადმი საკმაოდ სრულ (შედარებით)
შიახლოვებას ჩვენ ვხედავთ მხოლოდ დემოკრატიზმის მა-
ქსიმალური განხორციელების პირობებისას მთელ სახელ-

მწიფო წყობილებასა და მმართველობაში (შვეიცარია). თან-
მიმდევრული დემოკრატიზმის ლოზუნგები (რესპუბლიკა, მი-
ლიცია, ხალხის მიერ მოხელეთა არჩევა და სხვ.) აერთებენ
პროლეტარიატს და მშრომელ მასებს, საზოგადოდ ყოველივე
მოწინავეს თვითველ ერში იმ პირობებისათვის ბრძოლის გუ-
ლისთვის, რომლებითაც გამორიცხულია სულ ოდნავი ნაციო-
ნალური პრივილეგიის შესაძლებლობაც კი, — მაშინ როდესაც
„კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ ლოზუნგი ჰქადა-
გებს ერთა განკერძოებას სასკოლო (ან საზოგადოდ „კულტუ-
რულ“) საქმეში, განკერძოებას, რაც სავსებით შესათავსებე-
ლია ყოველგვარ (მათ შორის ნაციონალურ) პრივილეგიათა
ზღაფუძვლების შენარჩუნებასთან.

თანმიმდევრული დემოკრატიზმის ლოზუნგები ერთ მთელად
ერთებენ ყველა ერის პროლეტარიატსა და მოწინავე
დემოკრატიას (ელემენტებს, რომელთაც ესაჭიროებათ არა
განკერძოება, არამედ გაერთიანება ერების დემოკრატიული
ელემენტებისა ყველა საქმეში, მათ შორის სასკოლოშიც), —
„კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის ლოზუნგი კი სთი-
შავს სხვადასხვა ერთა პროლეტარიატს, აკავშირებს რა
მას ცალკეულ ერთა რეაქციულ და ბურჟუაზიულ ელე-
მენტებთან.

თანმიმდევრული დემოკრატიზმის ლოზუნგები შეურიგებ-
ლად მტრულია ყველა ერის რეაქციონერებისადმიც და
კონტრ-რევოლუციური ბურჟუაზიისადმიც, — კულტურულ-
ნაციონალური ავტონომიის ლოზუნგი კი სავსებით მისაღებია
ზოგიერთი ერის რეაქციონერებისა და კონტრ-რევოლუციური
ბურჟუაზებისათვის.

8. ამრიგად, რუსეთის ეკონომიურ და პოლიტიკურ პირო-
ბათა მთელი ერთობლიობა უსათუოდ მოითხოვს სოციალ-დე-
მოკრატიისაგან — განახორციელოს ყველა ეროვნებათა მუშე-
ბის შეერთება გამოუკლებლივ ყველა პროლეტარულ
(პოლიტიკურ, პროფესიულ, კოოპერატიულ, საგანმანათლებ-
ლო და სხვ. და ა. შ.) ორგანიზაციაში. არა ფედერაცია
პარტიის წყობაში, არა ნაციონალური ს.-დ. ჯგუფების შექმ-
ნა, არამედ მონაცემი ადგილის ყველა ერის პროლეტართა

ერთობა, პროპაგანდისა და აგიტაციის წარმოებით ადგილობრივი პროლეტარიატის ყველა ენაზე, ყველა ერის მუშების საერთო ბრძოლით როგორც უნდა იყოს ნაციონალური პრივილეგიების წინააღმდეგ, პარტიების ადგილობრივ და საოლქო ორგანიზაციათა ავტონომიით.

9. რ. ს.-დ. მ. პ. ისტორიის ათ წლისაზე მეტი გამოცდილება ადასტურებს ზემომოყვანილ დებულებებს. პარტია იბადება 1898 წელს, როგორც „რუსეთის“ პარტია, ე. ი. რუსეთის ყველა ეროვნებათა პროლეტარიატის პარტია. პარტია „რუსეთის“ პარტიად რჩება. როდესაც 1903 წელს ბუნდი პარტიიდან გამოდის, მას შემდეგ რაც პარტიის ყრილობამ არ მიიღო მოთხოვნა — ბუნდი ებრაელთა პროლეტარიატის ერთადერთ წარმომადგენლად მიეჩნია. 1906 — 1907 წლებში ცხოვრება საესებით ააშკარავეს ამ მოთხოვნის უსაფუძვლობას, მთელი რიგი ებრაელი პროლეტარები შეთანხმებულად განაგრძობენ საერთო სოციალ-დემოკრატიულ მუშაობას მრავალ ადგილობრივ ორგანიზაციაში. და ბუნდი პარტიაში ბრუნდება. სტოკჰოლმის ყრილობა (1906 წ.) აერთიანებს როგორც პოლონელ, ისე ლატიშ სოციალ-დემოკრატებს, რომელნიც ტერიტორიული ავტონომიის ნიადაგზე დგანან. ამასთანავე ყრილობა არ იღებს ფედერაციის პრინციპს და მოითხოვს ადგილობრივ ყველა ეროვნების ს.-დ. გაერთიანებას. ეს პრინციპი მრავალი წლის განმავლობაში ტარდება კავკასიაში, ტარდება ვარშავაში (პოლონელი მუშები და რუსი ჯარისკაცები), ვილნოში (პოლონელი, ლატიში, ებრაელი, ლიტველი მუშები), ჰიგაში, სამივე უკანასკნელ ცენტრში ტარდება სეპარატულად გამოყოფილი ბუნდის წინააღმდეგ. 1908 წლის დეკემბერში რ. ს.-დ. მ. პ., თავისი კონფერენციის სახით, დებულობს სპეციალურ რეზოლუციას, ადასტურებს რა ყველა ეროვნების მუშების ერთიანობის მოთხოვნას არა ფედერაციის პრინციპის მიხედვით. სეპარატისტ-ბუნდელების მიერ პარტიის გადაწყვეტილების გამთიშველური შეუსრულებლობა იწვევს მთელი ამ „უცუდესი ტიპის ფედერაციის“ კრახს, — აახლოვებს ბუნდელ სეპარატისტებს ჩუხ სეპარატისტებთან და პირუკუ (იხ. კოსოვსკი „ნაშა ზარიაში“¹²

და ჩეხ სეპარატისტების ორგანო, „Der czechoslawische Sozialdemokrat“ *, 1913, № 3, კოსოვსკის შესახებ) — და, ბოლოს, ლიკვიდატორთა აგვისტოს (1912 წ.) კონფერენციაზე ამას მოჰყვება ცდა ბუნდელი სეპარატისტების და ლიკვიდატორებისა, კავკასიელ ლიკვიდატორთა ნაწილთან ერთად, ფარულად გაატარონ პარტიის პროგრამაში „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“, მის არსებითად დაუცავად!

რევოლუციური ს.-დ. მუშები პოლონეთისა ც. ლატიშთა მხარისა ც და კავკასიისა ც წინანდებურად ტერიტორიული ავტონომიისა და ყველა ერის მუშა ს.-დ-ების ერთიანობის თვალსაზრისზე დგანან. ბუნდელ-ლიკვიდატორთა გამოთიშვა და ბუნდის კავშირი არა-სოციალ-დემოკრატებთან ვარშავაში — დღის წესრიგში აყენებს ყველა ს.-დ-ის წინაშე მთელ ნაციონალურ საკითხს, მისი თეორიული მნიშვნელობითა ც და პარტიის მშენებლობის საქმეში ც.

კომპრომისული გადაწყვეტილებანი სწორედ იმათ დაარღვიეს, ვისა ც ისინი პარტიის ნების წინააღმდეგ გაჰყავდა, და ყველა ეროვნებათა ს.-დ. მუშების ერთიანობის მოთხოვნა უფრო მტკიცედ გაისმის, ვიდრე ოდესმე.

10. მეფის მონარქიის უხეშ-მებრძოლი და შავრაზმული ნაციონალიზმი, შემდეგ კი — ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის გაცხოველება — ველიკოროსულისა ც (ბ-ნი სტრუვე, „რუსკაია მოღვა“, პროგრესისტები და სხვ.), უკრაინულისა ც, პოლონურისა ც (ნაროდოვა „დემოკრატიის“ ანტისემიტიზმი), ქართულისა ც, სომხურისა ც და სხვ. — ყველაფერი ეს განსაკუთრებული დაჟინებით მოითხოვს რუსეთის ყველა კუთხის ს.-დ. ორგანიზაციებისაგან — წინანდელზე მეტი ყურადღება მიაქციონ ნაციონალურ საკითხს და გამოიმუშაონ მისი თანმიმდევრულ-მარქსისტული გადაწყვეტა მტკიცე ინტერნაციონალიზმისა და ყველა ერის პროლეტართა ერთობის საფუძველზე.

* — „ჩეხ-სლოვაკელი სოციალ-დემოკრატი“. რ ე დ.

(ა) ნაციონალური კულტურის ლოზუნგი არაა სწორი და ნაციონალური საკითხის გაგების მხოლოდ ბურჟუაზიულ შეზღუდულობას გამოხატავს. ინტერნაციონალური კულტურა.

(ბ) ნაციონალური დაყოფის გამარადისება და დახვეწილი ნაციონალიზმის გატარება—ერების შეერთება, დაახლოვება, შერევა და სხვა, ინტერნაციონალური კულტურის პრინციპების გამოხატვა.

(γ) წვრილი ბურჟუას სასოწარკვეთილება (ნაციონალური შუღლის წინააღმდეგ უიმედო ბრძოლა) და რადიკალურ-დემოკრატიულ გარდაქმნათა და სოციალისტური მოძრაობის შიში—მხოლოდ რადიკალურ-დემოკრატიულ გარდაქმნათ შეუძლიათ ნაციონალური მშვიდობიანობა დაამყარონ კაპიტალისტურ სახელმწიფოებში და მხოლოდ სოციალიზმს ძალუძს ბოლო მოუდოს ნაციონალურ შუღლს.

(დ) ნაციონალური კულტურა სასკოლო საქმეში.

(ე) ებრაელობა.

დაწერილია 1913 წ. ივლისის დამდეგს. პირველად დაიბეჭდა 1925 წ. „ლენინის კრებულში“ III.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც. ტექსტის მიხედვით, ტ. XVI, გვ. 507 — 513.

„კულტურულ-ნაციონალური“ ავტონომიის შესახებ

ეგრეთწოდებული „კულტურულ-ნაციონალური“ ავტონომიის (სხვანაირად: იმ „დაწესებულებათა შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფენ ნაციონალური განვითარების თავისუფლებას“) გეგმის ანუ პროგრამის დედაარსს შეადგენს ეროვნებათა მიხედვით სასკოლო საქმის დანაწილება.

ეს დედაარსი მით უფრო დაბეჯითებით უნდა აღვნიშნოთ, რაც უფრო ხშირად ცდილობენ მის დაბნელებას ყოველგვარი აშკარა და ფარული ნაციონალისტები (მათ შორის ბუნდელიები).

თვითეული ერი, დამოუკიდებლად იმისა, თუ სად ცხოვრობს ამ ერის ესა თუ ის შვილი (დამოუკიდებლად ტერიტორიისა: აქედან — „ექსტერიტორიული“, მიწაწყლის გარეშე ავტონომიის სახელწოდება), შეადგენს ერთიანს სახელმწიფოებრივად-აღიარებულ კავშირს, რომელიც ნაციონალურ-კულტურულ საქმეებს განაგებს. უმთავრესი მათში — სასკოლო საქმეა. ერთა შემადგენლობის განსაზღვრა თვითეული მოქალაქის ნებაყოფლობითი ჩაწერით რომელიც უნდა იყოს ნაციონალურ კავშირში, მისი საცხოვრებელი ადგილისდა დამოუკიდებლად, უზრუნველყოფს სასკოლო საქმის ეროვნებათა მიხედვით დანაწილების აბსოლუტურ სიზუსტეს და აბსოლუტურ თანმიმდევრობას.

საკითხავია: დასაშვებია თუ არა ასეთი დანაწილება დემოკრატიის თვალსაზრისით საზოგადოდ და პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლის ინტერესთა თვალსაზრისით — განსაკუთრებით?

საკმარისია ნათლად წარმოვიდგინოთ „კულტურულ-ნაკონალური ავტონომიის“ პროგრამის დედაარსი, რომ ამ საკითხზე უყოყმანოდ ვუპასუხოთ: უცილობლად არ არის დასაშვები.

ვიდრე სხვადასხვა ერები ერთს სახელმწიფოში ცხოვრობენ, მათ ეკონომიური, უფლებრივი და საყოფაცხოვრებო ხასიათის მილიონი და მილიარდი ძაფი აკავშირებს. როგორღა შესაძლებელი ამ კავშირურთიერთობიდან სასკოლო საქმის გამოთიშვა? შეიძლება იგიც „გამოიყოს“ სახელმწიფოს „გამგებლობიდან“, როგორც ამბობს ბუნდელთა, უაზრობის რელიეფური ხაზგასმულობის მხრივ კლასიკური. ფორმულირება? თუ კი ეკონომიკა მჭიდროდ აკავშირებს ერთს სახელმწიფოში მცხოვრებ ერებს, მაშინ ცდა ერთხელ და სამუდამოდ მათი გათიშვისა „კულტურული“ და განსაკუთრებით სასკოლო საკითხების დარგში — ბრიყვეული და რეაქციულია. პირიქით. უნდა ვცდილობდეთ სასკოლო საქმეში ერების შეერთებას. რათა სკოლებში შემზადდეს ის, რაც ცხოვრებაში ხორციელდება. ამჟამად ჩვენ ვხედავთ ერთა არათანასწორუფლებიანობას და მათი განვითარების დონის უთანაბრობას; ამგვარ პირობებში ეროვნებათა მიხედვით სასკოლო საქმის დანაწილება ფაქტიურად აუცილებელი გაუარესება იქნება უფრო ჩამორჩენილი ერებისათვის. ამერიკის სამხრეთ, ყოფილ სამონათმფლობელო, შტატებში ზანგთა ბავშვებს დღემდე განსაკუთრებული სკოლები აქვთ მიჩენილი. მაშინ როდესაც ჩრდილოეთში თეთრები და ზანგები ერთად სწავლობენ. რუსეთში ამასწინათ წარმოსდგა „ებრაელთა სკოლის ნაციონალიზაციის“ პროექტი — ე. ი. პროექტი სხვა ეროვნებათა ბავშვებისაგან ებრაელთა ბავშვების გამოყოფისა განსაკუთრებულ სკოლებში. თქმა არ უნდა, ეს პროექტი უალროსად რეაქციულ, პურიშკევიჩულ წრეებში აღმოცენდა.

შეუძლებელია დემოკრატი იყო და იცავდე სასკოლო საქმის ეროვნებათა მიხედვით დანაწილების პრინციპს. ნუ დაგავიწყდებათ: ჯერჯერობით ჩვენ ვმსჯელობთ ზოგად-დემოკრატიული, ე. ი. ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული თვალსაზრისით. ეროვნებათა მიხედვით სასკოლო საქმის დანაწილების წი-

ნალმდეგ განუზომლად უფრო სასტიკად — პროლეტარული
კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისით გვიხდება გალაშქრება-
ვინ არ იცის, რომ ამათუიმ სახელმწიფოს ყველა ერის კაპი-
ტალისტები ფრიად მჭიდროდ, განუყრელად ერთდებიან სააქ-
ციო საწარმოებსა, კარტელებსა და ტრესტებში, მრეწველთა-
კავშირებში და სხვ. რომელიც უნდა იყოს ეროვნების მუშე-
ბის წინააღმდეგ? ვინ არ იცის, რომ ყოველ კაპიტა-
ლისტურ საწარმოში — უზარმაზარი ქარხნებით, მალაროებით
და ფაბრიკებით დაწყებული, სავაჭრო ფირმებით განგრძობი-
ლი და კაპიტალისტური მიწათმფლობელური მეურნეობებით-
გათავებული — ჩვენ ყოველთვის, სრულიად გამოუკლებ-
ლივ, ვხედავთ მუშების მეტს ეროვნულ სიჭრელეს, ვიდრე მი-
ვარდნილ, მშვიდ, ყრუ სოფელში?

ქალაქის მუშას. რომელიც ყველაზე უკეთესად იცნობს გან-
ვითარებულ კაპიტალიზმს და ყველაზე ღრმად შეუთვისე-
ბია — მთელი თავისი ცხოვრებიდან, შეიძლება დედის რძეს-
თან ერთადაც კი შეუწოვია კლასობრივი ბრძოლის ფსიქო-
ლოგია, — ასეთ მუშას უნებლიეთ და გარდუვალად მოსდის
ფიქრად, რომ ეროვნებათა მიხედვით სასკოლო საქმის დანა-
წილება — არა თუ მავნე განზრახვაა, არამედ პირდაპირ
თაღლითურიც, შარლატანურიცაა კაპიტალისტების
მხრით. მუშების დაქსაქსვა, გათიშვა, დასუსტება შეიძ-
ლება ასეთი იდეის ქადაგებით, უფრო მეტად კი — ეროვნე-
ბათა მიხედვით სახალხო სკოლების დანაწილებით, მაშინ რო-
დესაც კაპიტალისტებს, რომელთა ბავშვები ჩინებულად არიან
უზრუნველყოფილნი მდიდარი კერძო სკოლებით და საგანგე-
ბოდ ნაჭირავები მასწავლებლებით. — არავითარი „კულტურ-
ულ-ნაციონალური ავტონომია“ არავითარ შემთხვე-
ვაში არ შეიძლება ემუქრებოდეს რაიმეგვარ დაქსაქსვას,
რაიმეგვარ დასუსტებას.

ნამდვილად კი „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“
ე. ი. ეროვნებათა მიხედვით სასკოლო საქმის აბსოლუტურად
წმინდა და თანმიმდევრული დანაწილება, კაპიტალისტების-
მიერ კი არაა გამოგონილი (მუშების გასათიშავად ისინი
ჯერჯერობით უფრო უხეშ ხერხებს შიშართავენ), არა-

მედ ავსტრიის ოპორტუნისტული. მეშჩანური ინტელიგენციის შიკრ. დასავლეთ ევროპის არცერთს დემოკრატიულ ქვეყანაში, სადაც კი ნაციონალური შემადგენლობა ჭრელია, ასეთი გენიალურ-მეშჩანური და გენიალურ-ნაციონალისტური იდეის ხსენებაც კი არაა. მხოლოდ ევროპის აღმოსავლეთში, ჩამორჩენილ, ფეოდალურ: კლერიკალურ, ჩინოვნიკურ ავსტრიაში, სადაც ყოველგვარი საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრება შეჩერებულია უბადრუკ-წვრილმანი წახუბით (უფრო უარესიც: დავიდარაბით, ცემა-ტყეპით) ენის გულისთვის, — მხოლოდ იქ გაჩნდა სასოწარკვეთილი წვრილი ბურჟუას ეს იდეა. ერთხელ და სამუდამოდ გავმიჯნოთ მაინც ყველა ერი აბსოლუტური სიწმინდითა და თანმიმდევრობით „ნაციონალურ კურიებად“ სასკოლო საქმეში, თუ კი შეუძლებელია ძაღლისა და კატის შერიგება! — აი ფსიქოლოგია, რომელმაც წარმოშვა სულელური „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“. თავისი ინტერნაციონალიზმის შემგნები და დამფასებელი პროლეტარიატი არასოდეს არ აპყვება დახვეწილი ნაციონალიზმის ამ სისულელეს.

შემთხვევითი როდია, რომ რუსეთში „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“ მიიღეს მხოლოდ ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიულმა პარტიამ, შემდეგ (1907 წ.) სხვადასხვა ერის წვრილბურჟუაზიულ, მემარცხენე-ნაროდნიკულ პარტიათა კონფერენციამ¹⁷ და, ბოლოს, ახლომარქსისტული ჯგუფების მეშჩანურმა, ოპორტუნისტულმა ელემენტებმა, ე. ი. ბუნდელეებმა და ლიკვიდატორებმა (ამ უკანასკნელებმა ვერც კი გაბედეს — პირდაპირ, აშკარად, სავსებით გარკვეულად მოეხდინათ ეს). შემთხვევითი როდია, რომ სახ. სათათბიროს ტრიბუნიდან მხოლოდ ნაციონალისტურად დავადებული ნახევრად-ლიკვიდატორი ჩხენკელი და წვრილი ბურჟუა კერენსკი ლაპარაკობდნენ „კულტურულ-ნაციონალურ ავტონომიაზე“.

სასაცილოა საზოგადოდ, როცა კითხულობ ამ საკითხის გამო ლიკვიდატორთა და ბუნდელთა მითითებებს ავსტრიაზე. ჯერ-ერთი, ნაციონალურად-აჭრელებული ქვეყნიებიდან რალა ყველაზე ჩამორჩენილი უნდა მივიჩნიოთ ნიშუშად? რატომ

ყველაზე მოწინავე არა? ეს ხერხი ხომ ცუდი რუსი ლიბერალების, ე. ი. კადეტების ხერხს ჰგავს, იმ კადეტებისა, რომელნიც კონსტიტუციის ნიმუშებს ყველაზე უფრო ეძებენ ჩამორჩენილ ქვეყნებში, პრუსიასა და ავსტრიაში, და არა მოწინავეებში — არა საფრანგეთსა, შვეიცარიასა და ამერიკაში!

მეორე, იღებენ რა ავსტრიის მაგალითს, რუსეთის ნაციონალისტური მეშჩანები, ე. ი. ბუნდელები, ლიკვიდატორები, მემარცხენე ნაროდნიკები და სხვ., თავის მხრივ კიდევ განსაკუთრებით აუარესებენ მას. ჩვენში ყველაზე მეტად და პირველ რიგში „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ გეგმას პროპაგანდასა და აგიტაციაში სწორედ ბუნდელები იყენებენ (პლუს ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიული პარტია, რომელთაც კულში მისჩანჩალებენ — ხშირად ამის შეუგნებლადაც — ბუნდელები). ნამდვილად კი სწორედ „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ იდეის სამშობლოში, ავსტრიაში, ამ იდეის ფუძემდებელმა, ოტო ბაუერმა, თავისი წიგნის განსაკუთრებული თავი იმის დამტკიცებას უძღვნა, რომ შეუძლებელია ებრაელებისათვის „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ იდეის გამოყენება!

ეს გარემოება ბრტყელ-ბრტყელ სიტყვებზე უკეთ ამტკიცებს, თუ რა ნაკლებად თანმიმდევარია ო. ბაუერი და რანაკლებად სჯერა მას თავისი იდეა, როდესაც გამორიცხა ერთადერთი ექსტერიტორიული (თავისი მიწაწყლის არმქონე) ერი ერების ექსტერიტორიული ავტონომიის გეგმიდან.

ეს ამტკიცებს, თუ როგორ სესხულობენ ბუნდელები ევროპისაგან მოძველებულ გეგმებს, ათკეცებენ რა ევროპის შეცდომებს, მიდიან რა აბსურდამდე ამ შეცდომათა „განვითარების“ დროს.

ვინაიდან — ეს მესამეა, — ავსტრიელმა ს.-დ-ებმა ბრიუნის ყრილობაზე (1899) უარპყვეს მათდამი წარდგენილი პროგრამა „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიისა“¹⁸. მათ მიიღეს მხოლოდ კომპრომისი სახელმწიფოს ყველა ნაციონალურადგამიჯნულ ოლქთა კავშირის სახით. ამ კომპრომისში არაა არც ექსტერიტორიალობა, არც სასკოლო საქმის დანაწილება ეროვნებათა მიხედვით. ამ კომპრომისული პროექტით, ყვე-

ლაზე მოწინავე (კაპიტალისტურის მხრივ) დასახლებული ადგილები, ქალაქები, ფაბრიკები, მალაროები, მსხვილი სასოფლო მამულები და სხვ.. არ ანაწილებენ სასკოლო საქმეს ეროვნებათა მიხედვით!

რუსეთის მუშათა კლასი იბრძოდა და კვლავაც იბრძოლებს „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ რეაქციული, მავნე, მეშჩანური, ნაციონალისტური იდეის წინააღმდეგ.

„ზა პრავდუ“ № 46, 1913 წ. 11 დეკემბერი (28 ნოემბერი).

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.

ტექსტის მიხედვით, ტ. XVII, გვ. 92 — 95.

რ. ს.-დ. მ. პ. ნაციონალური პროგრამის შესახებ

ც. კ-ის თათბირმა მიიღო „ცნობაში“ დაბეჭდილი რეზოლუცია ნაციონალური საკითხის შესახებ* და ყრილობის დღის წესრიგში დასვა ნაციონალური პროგრამის საკითხი.

თუ რატომ და როგორ დაიკავა ამჟამად ნაციონალურმა საკითხმა თვალსაჩინო ადგილი — კონტრ-რევოლუციის მთელს პოლიტიკაშიც, ბურჟუაზიის კლასობრივ თვითცნობიერებაშიც და რუსეთის პროლეტარულ ს.-დ. პარტიაშიც. — ეს დაწვრილებით თვით რეზოლუციაშია აღნიშნული. ამაზე შეჩერება, საქმის ვითარების სრული სიცხადის გამო, არა გვგონია საჭირო იყოს. თეორიულ მარქსისტულ ლიტერატურაში საქმის ეს ვითარება და ს.-დ. ნაციონალური პროგრამის საფუძვლები უკვე გაშუქებული იყო ამ უკანასკნელ დროს (პირველ რიგში აქ სტალინის სტატია¹⁸ დგას). ამიტომ ამ სტატიაში ჩვენ შესაფერისად მიგვაჩნია — დაეჯერდეთ საკითხის წმინდაპარტიულ დაყენებას და იმის განმარტებას, რისი თქმაც სტალიპინ-მაკლაკოვის მხაგვრელობით გასრესილ ლეგალურ პრესას არ შეუძლია.

რუსეთში სოციალ-დემოკრატია ყალიბდება, მთლიანად ეყრდნობა რა უფროსი ქვეყნების. ე. ი. ევროპის, გამოცდილებას და ამ გამოცდილების თეორიულ გამოხატულებას, სახელდობრ მარქსიზმს. ჩვენი ქვეყნის თავისებურება და ჩვენში სოციალ-დემოკრატის შექმნის ისტორიული მომენტის თავისებურება, ჯერ-ერთი, ისაა, რომ ჩვენში — ევროპისაგან გან-

* იხ. თხზულებათა XVII ტომი, გვ. 11 — 13 რუს. გამ. რედ.

სხვაგვებით — სოციალ-დემოკრატიაში ჩამოყალიბება იწყობურ-
ქუაზიულ რევოლუციამდე და განაგრძობს ჩამოყალიბებას მის
დროს. მეორე, ჩვენში გარდუვალი ბრძოლა საერთო-ბურ-
ჟუაზიული და წვრილბურჟუაზიული დემოკრატიიდან პროლე-
ტარულის გამოყოფისათვის, — ბრძოლა, ძინითადად იმის თა-
ნაბარი, რაც ყველა ქვეყანამ განიცადა, — სწარმოებს მარ-
ქსიზმის სრული თეორიული გამარჯვების პირობებში დასავ-
ლეთსა და ჩვენში. ამიტომ ამ ბრძოლის ფორმა — იმდენად
მარქსიზმისათვის ბრძოლა არაა, რამდენადაც ბრძოლა „თით-
ქმის მარქსისტული“ ფრაზით დაფარული წვრილბურჟუაზი-
ული თეორიებისათვის თუ მათ წინააღმდეგ.

ასეთია საქმის ვითარება, დაწყებული „ეკონომიზმით“
(1895 — 1901) და „ლეგალური მარქსიზმით“ (1895 — 1901,
1902). მხოლოდ ისტორიული სიმართლის მოშიშარ ადამიანებს
შეუძლიათ დაივიწყონ. ამ მიმდინარეობათა უმჭიდროესი,
უშუალო კავშირი და ნათესაობა მენშევიზმთან (1903—1907)
და ლიკვიდატორობასთან (1908 — 1913).

ძველი „ისკრა“, რომელიც 1901 — 1903 წლებში ამზადებ-
და და შეამზადა კიდეც რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამა რუსეთის
მუშათა მოძრაობის თეორიასა და პრაქტიკაში მარქსიზმის
პირველ და საფუძვლიან დასაბუთებასთან ერთად, — ნაციო-
ნალურ საკითხში, როგორც დანარჩენ საკითხებშიც, წვრილ-
ბურჟუაზიულ ოპორტუნიზმს ებრძოდა. ეს ოპორტუნიზმი
პირველყოვლისა ბუნდის ნაციონალისტურ გატაცებასა თუ
რყევამი გამოიხატებოდა. ბუნდის ნაციონალიზმს შეუპოვრად
ებრძოდა ძველი „ისკრა“, და ამ ბრძოლის დავიწყება ნიშნავს
ისევ და ისევ ივანე უთვისტომოდ გადაქცევას, რუსეთის მთე-
ლი ს.-დ. მუშათა მოძრაობის ისტორიული და იდეური ბაზი-
დან მოწყვეტას.

მეორე მხრივ, რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამის საბოლოოდ და-
მტკიცების დროს 1903 წლის აგვისტოში, მეორე ყრილობაზე,
სწარმოებდა ბრძოლა, რაც ყრილობის ოქმებში არ აღნიშნუ-
ლა, ვინაიდან ეს მოხდა საპროგრამო კომისიაში,
რომელსაც თითქმის მთელი ყრილობა ესწრებოდა, — ბრძო-
ლა, მიმართული რამდენიმე პოლონელი ს.-დ.-ის უხეირო ცდის

წინააღმდეგ — ექვის ქვეშ დაეყენებინათ „ერთა თვითგამორკვევის უფლება“, ე. ი. სულ სხვა მხრით გადამცდარიყვნენ ოპორტუნიზმსა და ნაციონალიზმში²⁰.

ახლაც, ათი წლის შემდეგ, ბრძოლა იმავე ორი ძირითადი ხაზით მიმდინარეობს, რაც თავის მხრივ ასევე მოწმობს ამ ბრძოლის ღრმა კავშირს ნაციონალური საკითხის ყველა ობიექტურ პირობასთან რუსეთში.

ავსტრიაში ბრიუნის ყრილობაზე (1899) უარჰყვეს „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ პროგრამა (ამ პროგრამას იცავდნენ კრისტანი, ელენბოგენი და სხვ., და იგი გამოხატული იყო სამხრეთელ სლავების პროექტში). მიღებულ იქნა ტერიტორიული ნაციონალური ავტონომია, და კომპრომისს „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ იდეასთან წარმოადგენს მხოლოდ პროპაგანდა სოციალ-დემოკრატიის მიერ ყველა ნაციონალურ ოლქთა სავალდებულო კავშირისა. ებრაელობისადმი ამ იდეის გამოუყენებლობა საკუთრივ და სპეციალურად ხაზგასმულია ამ საცოდავი იდეის მთავარ თეორეტიკოსთა მიერ.

რუსეთში — როგორც ყოველთვის — აღმოჩნდნენ ადამიანები, რომელთაც მიზნად დაისახეს — პატარა ოპორტუნისტული შეცდომა ოპორტუნისტული პოლიტიკის სისტემად გაებერთ. როგორც გერმანიაში ბერნშტეინმა წარმოშვა მემარჯვენე კ.-დ-ები რუსეთში, სტრუვე, ბულგაკოვი, ტუგანი და კომპ.. ასევე ოტო ბაუერის მიერ „ინტერნაციონალიზმის დავიწყებამ“ (არქი-ფრთხილი კაუტსკის შეფასებით!) წარმოშვა რუსეთში „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ სავსებით მიღება ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიული პარტიისა და მთელ რიგ წვრილბურჟუაზიულ მიმდინარეობათა მიერ (ბუნდი და ესერულ ნაციონალურ პარტიათა კონფერენცია 1907 წელს). ჩამორჩენილი რუსეთი იძლევა, ასე ვთქვათ, იმის მაგალითს, თუ როგორ ჰბადებენ მთელს ეპიდემიებს ჩვენს ველურ ნიადაგზე დასავლეთ-ევროპული ოპორტუნიზმის მიკრობები.

ჩვენში უყვართ მითითება: ევროპაში ბერნშტეინს „ითმენენო“, მაგრამ ავიწყდებათ დასძინონ, რომ არსად ქვეყანაზე,

გარდა „წმიდა“ დედა-რუსეთისა, ბერნშტეინელობას სტრუ-
ვიზმი არ წარმოუშვია, ხოლო „ბაუერიანელობას“ არსად არ
გამოუწვევია სოციალ-დემოკრატების მიერ ებრაელთა ბურ-
ჟუაზიის დახვეწილი ნაციონალიზმის გამართლება.

„კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“ ნიშნავს სწო-
რედ ყველაზე დახვეწილ და ამიტომაც ყველაზე მაგნე ნაციო-
ნალიზმს, ნიშნავს მუშების გარყვნას ნაციონალური კულტუ-
რის ლოზუნგით, სასკოლო საქმის ეროვნებათა მიხედვით
ორმად მხვებ და — ძეტიც — ანტიდემოკრატიული დაყოფის
პროპაგანდას. ერთი სიტყვით, პროლეტარიატის ინტერნაციო-
ნალიზმს ეს პროგრამა უსათუოდ ეწინააღმდეგება, იგი მხო-
ლოდ ნაციონალისტ მეშხანების იდეალებს შეეფერება.

მაგრამ არის ერთი შემთხვევა, როდესაც მარქსის-
ტები, თუ მათ არ სურთ დემოკრატია და პროლეტარიატს
უღალატონ, ვალდებულნი არიან დაიცვან ერთი სპეციალური
მოთხოვნა ნაციონალურ საკითხში, სახელდობრ: ერთა თვით-
გამორკვევის უფლება (რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამის § 9),
ე. ი. პოლიტიკური გამოყოფის უფლება. თათბირის რეზოლუ-
ცია ისე დაწვრილებით განმარტავს და ასაბუთებს ამ მოთხოვ-
ნას, რომ აღარავეითარ გაუგებრობას აღარ ურჩება ადგილი.

ამიტომ ჩვენ მხოლოდ მოკლედ შევიჩერდებით იმ საოცრად
უმეცრულ და ოპორტუნისტულ მოსაზრებათა დახასიათება-
ზე, რომლებიც პროგრამის ამ პუნქტის საწინააღმდეგოდ მო-
ჰყავთ. ამასთანავე აღვნიშნავთ, რომ პროგრამის არსებობის
ათი წლის განმავლობაში რ. ს.-დ. მ. პ. არც
ერთი ნაწილი, არცერთი ნაციონალური ორგანიზაცია,
არცერთი საოლქო კონფერენცია, არცერთი ადგილობრივი კო-
მიტეტი, ყრილობის ან თათბირის არცერთი დელეგატი არც კი
სცდილა — აღეძრა საკითხი § 9 შეცვლისა ანდა გაუქმების
შესახებ!!

ეს აუცილებლად უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში. ეს ერთ-
ბაშად გვიჩვენებს, არის თუ არა სერიოზულობისა და პარ-
ტიულობის ნასახი მაინც ამ პუნქტის საწინააღმდეგო საბუ-
თებში.

აი ბ-ნი სემკოვსკიც ლიკვიდატორთა გაზეთიდან. იგი იმ

ადამიანის სიადვილით, რომელსაც პარტიის ლიკვიდაცია მოუხდენია, აცხადებს: „ზოგიერთი მოსაზრებით ჩვენ არ ვიზიარებთ როზა ლუქსემბურგის წინადადებას პროგრამიდან § 9 სრულიად ამოშლის შესახებ“ („ნ. რ. გაზ.“ № 71) ²¹.

საიდუმლო მოსაზრებებია! ანდა როგორ არ უნდა „ისაიდუმლოს“, როცა ასეთს უმეცრებას იჩენს ჩვენი პროგრამის ისტორიაში? როგორ არ უნდა „ისაიდუმლოს“, როცა იგივე, თავისი სიმსუბუქით უბადლო (რას მიქვიან რაღაც პარტია და პროგრამა!) ბ-ნი სემკოვსკი ფინეთისთვის გამონაკლისს აკეთებს?

„როგორ მოვიქცეთ... თუ პოლონეთის პროლეტარიატმა მოისურვა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში აწარმოოს საერთო ბრძოლა მთელი რუსეთის პროლეტარიატთან ერთად, ხოლო პოლონეთის საზოგადოების რეაქციულმა კლასებმა რომ, პირიქით, მოისურვონ რუსეთისგან პოლონეთის გამოყოფა და რეფერენდუმის (მოსახლეობის საერთო დაკითხვის) დროს ხმების უმრავლესობა მიიღონ ამის სასარგებლოდ: ცენტრალურ პარლამენტში ჩვენ, რუსმა სოციალ-დემოკრატებმა, ხმა უნდა მივცეთ ჩვენს პოლონელ ამხანაგებთან ერთად გამოყოფის წინააღმდეგ, თუ, რათა „თვითგამორკვევის უფლება“ არ დავარღვიოთ, გამოყოფას უნდა მივემხროთ?“

მართლაც-და, როგორ მოვიქცეთ, როცა ასეთს გულუბრყვილო, ასე გამოუვალად დომხალისებურ კითხვებს იძლევიან?

თვითგამორკვევის უფლება, პატივცემულო ბ-ნო ლიკვიდატორო, ნიშნავს საკითხის გადაწყვეტას სწორედ არა ცენტრალური პარლამენტის მიერ, არამედ გამოსაყოფი უმცირესობის პარლამენტის, სეიმის, რეფერენდუმის საშუალებით. როდესაც ნორვეგია შვეციას გამოეყო (1905 წ.), ეს საკითხი გადასწყვიტა მარტო ხორვეგიამ (რომელიც შვეციაზე ორჯერ პატარაა).

ბავშვიც კი დაინახავს, რომ ბ-ნი სემკოვსკი უღმერთოდ ურევს ყველაფერს.

„თვითგამორკვევის უფლება“ გულისხმობს ისეთ დემოკრატიულ წყობილებას, რომლის დროსაც საზოგადოდ არა

მარტო დემოკრატია იქნებოდა. არამედ სპეციალურად შე-
უქმლებელიც გახდებოდა გამოყოფის საკითხის არა-
დემოკრატიულად გადაწყვეტა. დემოკრატია, საერთოდ რომ
ითქვას, შეიძლება შეუთავსდეს მეზრძოლ და მჩაგვრელ ნა-
ციონალიზმს. პროლეტარიატი მოითხოვს ისეთ დემოკრატias,
რომლის დროსაც გამოირიცხულია რომელიმე ერის ძა-
ლით დატოვება სახელმწიფოს ფარგლებში. ამიტომ, „რათა
არ დავარდეთ თვითგამორკვევის უფლება“, ჩვენ ვალდე-
ბულნი ვართ „ხმა მივცეთ გამოყოფას“ კი არა. როგორც
საზრიანი ბ-ნი სემკოვსკი ფიქრობს. არამედ ხმა მივცეთ იმას,
რომ გამოსაყოფ ოლქს უფლება მიენიჭოს — თვითონ გა-
დასწყვიტოს ეს საკითხი.

თითქოს ბ-ნი სემკოვსკის ჰკუის ადამიანისთვისაც კი ძნელი
არ უნდა იყოს იმის მიხვედრა, რომ „განქორწინების
უფლება“ არ მოითხოვს განქორწინებისათვის ხმისმი-
ცემას! მაგრამ ასეთია § 9 კრიტიკოსთა ბედი: მათ ავიწყდე-
ბათ ლოგიკის ანაბანა.

როდესაც ნორვეგია შვეციას ეყოფოდა, შვეციის პრო-
ლეტარიატი, თუ მას არ სურდა ნაციონალისტურ მეშჩანობას
აპყლოდა, მოვალე იყო ხმა მიეცა და აგიტაცია გაე-
წია ნორვეგიის ძალით შემოერთების წინააღმდეგ, რასაც შვე-
ციის ხუცები და მემამულეები ესწრაფოდნენ. ეს ცხადია და
არც ისე ძნელი გასაგებია. შვეციის ნაციონალისტურ დემოკ-
რატias შეეძლო არ გაეწია ისეთი აგიტაცია, როგორსაც მოით-
ხოვს თვითგამორკვევის უფლების პრინციპი მპყრო-
ბელ, მჩაგვრელ ერთა პროლეტარიატისაგან.

„როგორ მოვიქცეთ, თუ რეაქციონერებს უმრავლესობა
ეკუთვნით“ — კითხულობს ბ-ნი სემკოვსკი. ასეთი კითხვა მე-3
კლასის გიმნაზიელს შეეფერება. როგორღა მოვიქცეთ რუსე-
თის კონსტიტუციას, დემოკრატიულმა ხმისმიცემამ უმრავ-
ლესობა რეაქციონერებს რომ არგუნოს? ბ-ნი სემკოვსკი უქმ,
უშინაარსო, სრულიად ზედმეტ კითხვას იძლევა, — იმ კით-
ხვების მსგავსს, რომელთა შესახებ ნათქვამია: რასაც შვიდი
სულელი კითხვებს მოგაყრით, იმის პასუხს სამოცდაათი ბრძე-
ნი ვერ იტყვისო.

როდესაც დემოკრატიული კენჭისყრისას უმრავლესობა რეაქციონერებს ეკუთვნით. მაშინ საზოგადოდ ორში ერთი ხდება და შეიძლება მოხდეს: ან რეაქციონერების გადაწყვეტილება ტარდება ცხოვრებაში, და მისი მანვე შედეგები უბიძგებენ მასებს — ასე თუ ისე მალე გადავიდნენ დემოკრატიის მხარეზე რეაქციონერების წინააღმდეგ: ანდა რეაქციონერებთან დემოკრატიის კონფლიქტს სწყვეტს სამოქალაქო ან სხვა რაიმე ომი, რომელიც შესაძლებელია (ალბათ სემკოვსკებსაც კი გაუგონიათ ეს) დემოკრატიის დროსაც.

თვითგამორკვევის უფლების აღიარება „ხელსაყრელია“ „პირწავარდნილი ბურჟუაზიული ნაციონალიზმისთვის“, გვარწმუნებს ბ-ნი სემკოვსკი. ეს ბავშვური ჩმახვია, ვინაიდან ამ უფლების აღიარება სრულიადაც არ გამოორიცხავს არც გამოყოფის საწინააღმდეგო პროპაგანდასა და აგიტაციას და არც ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის მხილებას. სამაგიეროდ, სრულიად უცილობელია, რომ გამოყოფის უფლების უარყოფა „ხელსაყრელია“ პირწავარდნილი ველიკოროსული შავრაზმული ნაციონალიზმისთვის!

ძირფესვი როზა ლუქსემბურგის იმ სასაცილო შეცდომისა, რის გამოც მას დიდხანია დასცინეს როგორც გერმანიის²², ისე რუსეთის (1903 წ. აგვისტო) სოციალ-დემოკრატიაში, — სწორედ ისაა, რომ ზოგიერთი ადამიანი, შიშობს რა ხელი არ შეუწყოს ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს, ნამდვილად ხელს უწყობს მჩაგვრელი ერის არა მარტო ბურჟუაზიულს, არამედ შავრაზმულ ნაციონალიზმსაც.

ბ-ნი სემკოვსკი რომ ასე ქალწულებრივ უმანკო არ იყოს პარტიის ისტორიისა და პარტიული პროგრამის საქმეებში, იგი შეიგნებდა თავის მოვალეობას — გაებათილებინა სიტყვები პლენანოვისა, რომელმაც 11 წლის წინათ „ზარიაში“²³, იცავდა რა რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამის პროექტს (ეს პროექტი პროგრამად გახდა 1903 წლიდან), სპეციალურად გამოკყო (გვ. 38) თვითგამორკვევის უფლების აღიარება და მის შესახებ სწერდა:

„ეს მოთხოვნა — ბურჟუაზიული დემოკრატებისათვის არასავალდებულო, თვით თეორიაშიც კი — სავალდებულოა ჩვენ-

თვის, როგორც სოციალ-დემოკრატებისთვის. ჩვენ რომ იგი დაგვეიწყებოდა ან მისი წამოყენება ვერ გაგვებდნა, იმის შიშით — ველიკოროსთა ტომის ჩვენ თანამემამულეთა ნაციონალური ცრურწმენანი არ შევბლალოთო, მაშინ ჩვენს პირში სამარცხვინო ტყუილად იქცეოდა საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიის საბრძოლო ძახილი: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!“.

პლენხანოვი ჯერ კიდევ „ზარიაში“ აყენებს ძირითად საბუთს, დაწერილებით თათბირის რეზოლუციაში განვითარებულს, — საბუთს, რომლისთვის ყურადღების მისაქცევად ბ-ნ სემკოვსკებს 11 წლის განმავლობაში ვერ მოუცლიათ. რუსეთში 43% ველიკოროსია, მაგრამ ველიკოროსული ნაციონალიზმი ბატონობს მოსახლეობის 57⁰/₆-ზე და სთრგუნავს ყველა ერს. ნაციონალ-რეაქციონერებს ჩვენში უკვე შეუერთდნენ ნაციონალ-ლიბერალები (სტრუვე და კომპ., პროგრესისტები და სხვ.) და გამოჩნდნენ ნაციონალ-დემოკრატიზმის „პირველი მერცხლებიც“ (მოიგონეთ ბ-ნ პეშხონოვის მოწოდება 1906 წლის აგვისტოში — ფრთხილად მოვეპყრათ „მუჟიკის“ ნაციონალისტურ ცრურწმენებს).

რუსეთში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუცია დამთავრებულად მხოლოდ ლიკვიდატორებს მოაჩნიათ. ხოლო ასეთი რევოლუციის თანამგზავრი ყველგან მსოფლიოში იყო და არის ნაციონალური მოძრაობანი. რუსეთის სწორედ მთელ რიგ განაპირა მხარეებში ვხედავთ ჩვენ ჩაგრულ ერებს, რომელნიც მეზობელ სახელმწიფოებში მეტი თავისუფლებით სარგებლობენ. ცარიზმი მეზობელ სახელმწიფოებზე უფრო რეაქციულია, იგი უდიდეს დაბრკოლებას წარმოადგენს თავისუფალი ეკონომიური განვითარებისათვის და მთელი ძალდონით აღვივებს ველიკოროსთა ნაციონალიზმს. რასაკვირველია, მარქსისტისთვის, დანარჩენ თანასწორ პირობებისას, მუდამ სამჯობინოა მსხვილი, ვიდრე წვრილი სახელმწიფონი. მაგრამ სასაცილო და რეაქციულია აზრად გატარებაც კი იმისა, თითქოს თანასწორობა არსებობდეს მეფის მონარქიის პირობებსა და ევროპის ყველა ქვეყნისა და აზიის ქვეყნების უმრავლესობის პირობებს შორის.

ამიტომ თანამედროვე რუსეთში ერთა თვითგამორკვევის უფლების უარყოფა წარმოადგენს უეჭველ ოპორტუნიზმს და ჯერაც კიდევ ყოვლადძლიერ ველიკოროსულ შავრაზმულ ნაციონალიზმთან ბრძოლაზე ხელის აღებას.

„სოციალ-დემოკრატი“ № 32, 1913 წ. 28 (15) დეკემბერი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.

ტექსტის მიხედვით, ტ. XVII, გვ. 116 — 121.

კრიტიკული შენიშვნები ნაციონალურ საკითხზე

ნაციონალურმა საკითხმა რომ ამჟამად თვალსაჩინო ადგილი დაიკავა რუსეთის საზოგადოებრივი ცხოვრების საკითხთა შორის, ეს ცხადია. რეაქციის მებრძოლი ნაციონალიზმიც, კონტრ-რევოლუციური, ბურჟუაზიული ლიბერალიზმის გადასვლაც ნაციონალიზმზე (განსაკუთრებით ველიკოროსულზე, შემდეგ აგრეთვე პოლონურ, ებრაულ, უკრაინულ და სხვ. ნაციონალიზმზე). დაბოლოს, სხვადასხვა „ნაციონალურ“ (ე. ი. არა-ველიკოროს) ს.-დ-ებს შორის ნაციონალისტურ რყევათა გაძლიერებაც. რაც პარტიული პროგრამის დარღვევამდე მივიდა, — ყველაფერი ეს უსათუოდ გვავალებს — ნაციონალურ საკითხს წინანდელზე მეტი ყურადღება მივაქციოთ.

ამ სტატიის სპეციალურ მიზანს შეადგენს: საერთო კავშირში განხილვა მარქსისტების და ვითომ-მარქსისტების სწორედ ამ პროგრამული რყევისა ნაციონალურ საკითხში. „სევერნაია პრავდას“ № 29-ში (1913 წ. 5 სექტემბერი, „ლიბერალები და დემოკრატები ენათა საკითხში“) * მე ლაპარაკი მომიხდა ლიბერალების ოპორტუნისმზე ნაციონალურ საკითხში; ამ ჩემს სტატიას კრიტიკით თავს დაატყდა ოპორტუნისტული ებრაული გაზეთი „ცაიტ“ ბ-ნ ფ. ლიბმანის სტატიის სახით²⁴. მეორე მხრივ, ნაციონალურ საკითხზე რუსეთის მარქსისტთა პროგრამის კრიტიკით გამოვიდა უკრაინელი ოპორტუნისტი ბ-ნი ლევ იურკევიჩი („ძვინ“, 1913, №№ 7 — 8²⁵).

* იხ. თხზულებათა XVI ტომი. რ ე დ.

ორივე ეს მწერალი იმდენად მრავალ საკითხს შეეხო, რომ მათ საპასუხოდ ჩვენი თემის სულ სხვადასხვა მხარეებზე გვიხდება ლაპარაკი. და, მე მგონია. ყველაზე მოხერხებული იქნება, თუ საქმეს „სევერნაია პრავდას“ სტატიის გადმობეჭდვით შევეუდგებით.

1. ლიბერალური და დემოკრატიული მართა საქითხი

გაზეთებს არა ერთხელ აღუნიშნავთ კავკასიის მეფისნაცვლის ანგარიში, რომელიც განირჩევა არა შავრაზმულობით, არამედ გაუბედავი „ლიბერალიზმით“. სხვათა შორის, მეფისნაცვალის წინააღმდეგია ხელოვნური რუსიფიკაციისა, ე. ი. არარუს ეროვნებათა გარუსებისა. კავკასიაში არარუს ეროვნებათა წარმომადგენელი დ. ვ. ი. თ. ო. ნ. ცდილობენ. ბავშვებს რუსული ასწავლონ, მაგ., სომხურ სამრევლო სკოლებში, სადაც რუსული ენის სწავლება სავალდებულო არ არისო.

აღნიშნავს რა ამას, რუსეთში ერთერთ ყველაზე გავრცელებულ ლიბერალურ გაზეთს — „რუსკოე სლოვოს“ (№ 198) ის სამართლიანი დასკვნა გამოჰყავს, რომ რუსეთში რუსული ენისადმი მტრული განწყობილება „არსებობს მხოლოდ და მხოლოდ“ რუსული ენის „ხელოვნურად“ (უნდა თქმულიყო: ძალდატანებით) დანერგვის გამოო²⁶.

„რუსული ენის ბედზე წუხილი არაა საჭირო. იგი თვითონ მოიპოვებს გავრცელებას მთელ რუსეთში“ — სწერს გაზეთი. ეს მართალიცაა, ვინაიდან ეკონომიური ბრუნვის მოთხოვნილებანი ყოველთვის აიძულებენ ერთს სახელმწიფოში მცხოვრებ ერებს (ვიდრე მათ ერთად ცხოვრება ენდომებათ) — შეისწავლონ უმრავლესობის ენა. რაც უფრო დემოკრატიული იქნება რუსეთის წყობილება, მით უფრო მეტად, სწრაფად და ფართოდ განვითარდება კაპიტალიზმი. მით უფრო მეტი დაჟინებით აიძულებენ სხვადასხვა ეროვნებებს ეკონომიური ბრუნვის მოთხოვნილებანი — შეისწავლონ სავაჭრო ურთიერთობისათვის ყველაზე უფრო მოხერხებული ენა.

მაგრამ ლიბერალური გაზეთი ჩქარობს გაიმართახოს თავი და დაამტკიცოს თავისი ლიბერალური არათანმიმდევრულობა.

„არა გვეგონია — სწერს გაზეთი — თუნდ გარუსების მო-
წინააღმდეგეთაგან ვინმემ უარჰყოს ის, რომ ისეთს უზარმა-
ზარ სახელმწიფოში, როგორც რუსეთია, ერთი საერთო-სა-
ხელმწიფო ენა უნდა იყოს და რომ ასეთი ენა... მხოლოდ რუ-
სული შეიძლება იყოს“.

უკუღმართი ლოგიკა! პატარა შვეიცარიას არაფერი აკლ-
დება, პირიქით, ემატება კიდევაც იმის გამო, რომ იქ არ არის
ერთი საერთო-სახელმწიფო ენა, არამედ სამი ენაა: გერმა-
ნული. ფრანგული და იტალიური. შვეიცარიაში მოსახლეო-
ბის 70% გერმანელები არიან (რუსეთში ველიკოროსები
43⁰/₀-ია), 22% — ფრანგები (რუსეთში 17⁰/₀ — უკრაინელები),
7% — იტალიელები (რუსეთში 6⁰/₀ — პოლონელები და
41⁰/₀ — ბელორუსები). თუ შვეიცარიის იტალიელები საერ-
თო პარლამენტში ხშირად ლაპარაკობენ ფრანგულად, ეს იმი-
ტომ კი არ ხდება, ვითომც მათ ძალას ატანდეს რომელიმე ვე-
ლური პოლიციური კანონი (ასეთი არც არსებობს შვეიცა-
რიაში), არამედ მხოლოდ იმიტომ, რომ დემოკრატიული სა-
ხელმწიფოს ცივილიზებული მოქალაქენი თვით აძლევენ უპი-
რატესობას უმრავლესობისათვის გასაგებ ენას. იტალიელებში
ფრანგული ენა არ იწვევს სიძულვილს, ვინაიდან იგი — თა-
ვისუფალი, ცივილიზებული ერის ენაა, ენა, რომელსაც არა-
ვის თავს არ ახვევენ საზიზღარი პოლიციური ზომებით.

„უზარმაზარმა“, გაცილებით უფრო ჭრელმა, საშინლად
ჩამორჩენილმა რუსეთმა რატომღა უნდა შეაფერხოს თა-
ვისი განვითარება ერთერთი ენის რაიმეგვარი პრივილეგიის
დაცვით? პირიქით ხომ არა, ბატონო ლიბერალებო? იქნებ
რუსეთისთვის, თუ მას სურს ევროპას დაეწიოს, საჭირო იყოს
აღმოფხვრა ყველა და ყოველგვარი პრივილეგიებისა, რაც
შეიძლება მალე, რაც შეიძლება სრულად, რაც შეიძლება გა-
დაჭრით?

თუ მოისპობა ყოველგვარი პრივილეგიები, თუ ძალით თავს
აღარ მოახვევენ ერთერთს ენას, მაშინ ყველა სლაგები ადვი-
ლად და ჩქარა შესძლებენ ერთმანეთის გაგებინებას, და მათ
აღარ შეაშფოთებს ის „საშინელი“ აზრი, რომ საერთო პარ-
ლამენტში ლაპარაკი სხვადასხვა ენებზე გაისმება. ხოლო

ეკონომიური ბრუნვის მოთხოვნილებანი თავისთავად განსაზღვრავენ მონაცემი ქვეყნის იმ ენას, რომლის ცოდნაც უმრავლესობის მიერ ხელსაყრელი იქნება სავაჭრო ურთიერთობის ინტერესებისათვის. და ეს განსაზღვრა მით უფრო მტკიცე იქნება, რომ მას ნებაყოფლობით მიიღებს სხვადასხვა ერის მოსახლეობა, მით უფრო სწრაფი და ფართო. რაც უფრო თანმიმდევრული იქნება დემოკრატიზმი, რაც უფრო სწრაფად წავა ამის გამო კაპიტალიზმის განვითარება.

ლიბერალები ენების საკითხსაც, ისე როგორც ყველა სხვა პოლიტიკურ საკითხს, პირმოთნე ჩარჩებივით ექცევიან, — ცალხელს უწვდიან (აშკარად) დემოკრატიას, ხოლო მეორეს (ზურგს უკან) — ბატონყმობის მომხრეებსა და პოლიციელებს. ჩვენ პრივილეგიების წინააღმდეგნი ვართო — ყვირის ლიბერალი, ხოლო ზურგს უკან ბატონყმობის მომხრეებს სცინცლავს თავისთვის ხან ერთს, ხან მეორე პრივილეგიას.

ასეთია ყოველი ლიბერალურ-ბურჟუაზიული ნაციონალიზმი, — არა მარტო ველიკოროსული (იგი ყველაზე უარესია, მისი ძალმომრეობითი ხასიათისა და ბბ. პურიშკევიჩებთან ნათესაობის გამო), არამედ პოლონურიც, ებრაულიც, უკრაინულიც, ქართულიც და ყოველი სხვაც. ყველა ერის ბურჟუაზია ავსტრიაშიც და რუსეთშიც „ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგის წამოყენებით ნამდვილად ცდილობს მუშების დაქსაქსვას, დემოკრატიის დაუძლეულებას. ბატონყმობის მომხრეებთან ჩარჩულად გარიგებას ხალხის უფლებათა და ხალხის თავისუფლების გაყიდვის შესახებ.

მუშათა დემოკრატიის ლოზუნგია არა „ნაციონალური კულტურა“, არამედ დემოკრატიზმისა და მსოფლიო მუშათა მოძრაობის ინტერნაციონალური კულტურა. დეე ბურჟუაზიამ ატყუოს ხალხი ათასგვარი „პოზიტიური“ ნაციონალური პროგრამებით. შეგნებული მუშა მას უპასუხებს: არის მხოლოდ ერთი გადაწყვეტა ნაციონალური საკითხისა (რამდენადაც საერთოდ შესაძლებელია მისი გადაწყვეტა კაპიტალიზმის ბატონობისას). მოგების, შუღლისა და ექსპლოატაციის ბატონობისას და ეს გადაწყვეტაა — თანმიმდევრული დემოკრატიზმი.

ამის დამამტკიცებელია: შვეიცარია დასავლეთ ევროპაში —

ძველი კულტურის ქვეყანა და ფინეთი აღმოსავლეთ ევროპაში — ახალგაზრდა კულტურის ქვეყანა.

მუშათა დემოკრატიის ნაციონალური პროგრამა: არას-გზით არავითარი პრივილეგია არცერთს ერს, არცერთს ენას; ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევის, ე. ი. მათი სახელმწიფოებრივი გამოყოფის საკითხის გადაწყვეტა სრულიად თავისუფალი, დემოკრატიული გზით; ისეთი საერთო-სახელმწიფო კანონის გამოცემა, რის ძალითაც ყოველგვარი ღონისძიება (საერობო, საქალაქო, სათემო და სხვ. და ა. შ.), რომელიც ჰქმნის რაიმე მხრით პრივილეგიას ერთერთი ერისათვის და არღვევს ერთა თანასწორუფლებიანობას ან ნაციონალური უმცირესობის უფლებებს. — ცხადდება უკანონოდ და გაბათილებულად — და სახელმწიფოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს მოითხოვოს ასეთი ღონისძიების გაუქმება, როგორც ანტიკონსტიტუციურისა, აგრეთვე სისხლის სამართლის წესით იმ პირთა დასჯა, ვინც მას ცხოვრებაში გაატარებდა.

სხვადასხვა ბურჟუაზიული პარტიების ეროვნულ შუღლს ენისა და სხვ. საკითხების გამო მუშათა დემოკრატია უპირდაპირებს შემდეგს მოთხოვნას: ყველა ეროვნების მუშების უმეტესი ერთობა და სრული შედუღება მუშათა ყველა ორგანიზაციაში. პროფესიულსა, კოოპერატიულსა. სამომხმარებლოსა, საგანმანათლებლოსა და ყოველივე სხვაში, წინააღმდეგ ყოველგვარი ბურჟუაზიული ნაციონალიზმისა. მხოლოდ ასეთს ერთობას და შედუღებას შეუძლია დაიცვას დემოკრატია. დაიცვას მუშების ინტერესები წინააღმდეგ კაპიტალისა. — რომელიც უკვე გახდა და უფრო და უფრო ხდება ინტერნაციონალური, — დაიცვას ინტერესები კაცობრიობის განვითარებისა ცხოვრების იმ ახალი წყობისაკენ, რომლისთვისაც უცხო იქნება ყოველგვარი პრივილეგია და ყოველგვარი ექსპლოატაცია.

2. „ნაციონალური კულტურა“

როგორც მკითხველი ხედავს, „სევერნაია პრავდას“ სტატია ერთერთი მაგალითის, სახელდობრ საერთო-სახელმწიფო ენის საკითხის განხილვით ნათელჰყოფს არათანმიმდევრობას და

ოპორტუნიზმს ლიბერალური ბურჟუაზიისას, რომელიც ნაციონალურ საკითხში ბატონყმობის მომხრეებსა და პოლიციელებს უწვდის ხელს. ყველამ იცის, რომ გარდა საერთო-სახელმწიფო ენის საკითხისა, ლიბერალური ბურჟუაზია ასევე გამცემლურად, პირმოთნედ და ბრიყვულად (ლიბერალიზმის ინტერესების თვალსაზრისითაც კი) იქცევა მთელ რიგ სხვა თანაგვარ საკითხთა მიმართაც.

დასკვნა აქედან? დასკვნა ისაა, რომ ყოველ ლიბერალურ-ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს უდიდესი გახრწნა შეაქვს მუშათა წრეში. იგი უდიდეს ზიანს აყენებს თავისუფლების საქმეს და პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლის საქმეს. ეს მით უფრო საშიშია, რომ ბურჟუაზიული (და ბურჟუაზიულ-ბატონყმური) ტენდენციის საფარად „ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგი იხმარება. ნაციონალური კულტურის — ეელიკოროსულის, პოლონურის, ებრაულის, უკრაინულისა და სხვ. — სახელით აჭახრაკებენ თავის რეაქციულ და ჭუჭყიან საქმეებს ყველა ერის შავრაზმელები და კლერიკალები, შემდეგ კი — ბურჟუები.

ასეთია თანამედროვე ნაციონალური ცხოვრების ფაქტი, თუ მას მარქსისტულად, ე. ი. კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისით შევხედავთ, თუ ლოზუნგებს შევადარებთ კლასების ინტერესებსა და პოლიტიკას და არა ფუჭ „ზოგად პრინციპებს“, დეკლამაციებსა და ფრაზებს.

ნაციონალური კულტურის ლოზუნგი არის ბურჟუაზიული მოტყუება (ხშირად შავრაზმულ-კლერიკალურიც). ჩვენი ლოზუნგია დემოკრატიზმისა და მსოფლიო მუშათა მოძრაობის ინტერნაციონალური კულტურა.

აქ საბრძოლველად მოიწვევს ზუნდელი ბ-ნი ლიბმანი და შემდეგი მომაკვდინებელი ტირადით მანადგურებს:

„ყველამ, ვინც ოდნავ მაინც იცნობს ნაციონალურ საკითხს, იცის, რომ ინტერნაციონალური კულტურა არაა ინნაციონალური * კულტურა (ნაციონალურ ფორმას მოკლებული

* ინტერ — შორის; ინ — არა; ინტერნაციონალური — სანაკიოთა-შორისო, საერთაშორისო; ინნაციონალური — არანაკიონალური, არახალხური, არაეროვნული, უეროვნო.

კულტურა); ინნაციონალური კულტურა, რომელიც არ უნდა იყოს არც რუსული, არც ებრაული, არც პოლონური, არამედ იყოს მხოლოდ წმინდა კულტურა, — უაზრობაა; ინტერნაციონალური იდეები სწორედ მარტოოდენ მაშინ შეიძლება გახდნენ ძვირფასნი მუშათა კლასისათვის, როცა შეფარდებული არიან იმ ენასთან, რომელზედაც მუშა ლაპარაკობს, და იმ კონკრეტულ ნაციონალურ პირობებთან, რომლებშიც იგი ცხოვრობს; მუშა გულგრილად არ უნდა ექცეოდეს თავისი ნაციონალური კულტურის მდგომარეობასა და განვითარებას, ვინაიდან მისი და მხოლოდ მისი საშუალებით ეძლევა მას შესაძლებლობა — მიიღოს მონაწილეობა „დემოკრატიზმისა და მსოფლიო მუშათა მოძრაობის ინტერნაციონალურ კულტურაში“. ეს დიდიხანია ცნობილია, მაგრამ ყოველივე ამის შესახებ ვ. ი.-ს ლაპარაკიც კი არა სურს...“.

ჩაუკვირდით ამ ტიპიურ ბუნდისებურ მსჯელობას, რომელმაც, თურმე ნუ იტყვიოთ, უნდა დაარღვიოს ჩემ მიერ წამოყენებული მარქსისტული თეზისი. ფრიად თავმომწონე სახით, ვითომც-და „ნაციონალური საკითხის მცოდნე“ ადამიანიო, ბ-ნი ბუნდისტი, როგორც „დიდი ხნის ცნობილი“ ჭეშმარიტებებს, ჩვეულებრივს ბურჟუაზიულ შეხედულებებს გვაწვდის.

დიახ, პატივცემულო ბუნდისტო, ინტერნაციონალური კულტურა უეროვნო არაა. ეს არავის უთქვამს. არავის გამოუცხადებია არც პოლონური, არც ებრაული. არც რუსული, არც სხვა რომელიმე „წმინდა“ კულტურა. ასე რომ თქვენი უშინა-არსო ლათაიები არის მხოლოდ ცდა მკითხველის ყურადღების გატყუებისა და საქმის არსის ცარიელი სიტყვების ჭღერით დაფარვისა.

თ ვ ი თ ე უ ლ ნაციონალურ კულტურაში მოიპოვება. განუვითარებლად მაინც, დემოკრატიული და სოციალისტური კულტურის ე ლ ე მ ე ნ ტ ე ბ ი, ვინაიდან თ ვ ი თ ე უ ლ ერში არის მშრომელი და ექსპლოატირებული მასა. რომლის ცხოვრების პირობები გარდუვალად წარმოშობენ დემოკრატიულ და სოციალისტურ იდეოლოგიას. მაგრამ თ ვ ი თ ე უ ლ ერში არის აგრეთვე ბურჟუაზიული კულტურა (ხოლო უმრავლე-

სობაში კიდევ — შავრაზმული და კლერიკალურიც) — ამასთანავე არა მარტო „ელემენტების“ სახით, არამედ გაბატონებული კულტურის სახით. ამიტომ „ნაციონალური კულტურა“ საზოგადოდ არის მემამულეების, ხეცების, ბურჟუაზიის კულტურა. ეს ძირითადი, მარქსისტისათვის საანბანო, ჭეშმარიტება ბუნდისტმა ჩრდილში დასტოვა, „მიჩქმალა“ იგი ლათაიებით, ე. ი. ნამდვილად კლასობრივი უფსკრულის გამოაშკარაებისა და განმარტების მაგივრად მკითხველს მისი გაბუნდოვანება მიაწოდა. ნამდვილად ბუნდისტი გამოვიდა, როგორც ბურჟუა, რომლის მთელი ინტერესი მოითხოვს გარეკლასობრივი ნაციონალური კულტურისადმი რწმენის გავრცელებას.

ვაყენებთ რა „დემოკრატიზმისა და მსოფლიო მუშათა მოძრაობის ინტერნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგს, თვითეული ნაციონალური კულტურიდან ჩვენ ვიღებთ მხოლოდ მის დემოკრატიულ და სოციალისტურ ელემენტებს, ვიღებთ მათ მხოლოდ და უსათუოდ თვითეული ერის ბურჟუაზიული კულტურის, ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის საპირისპიროდ. არცერთი დემოკრატი, მით უმეტეს არცერთი მარქსისტი არ უარჰყოფს ენათა თანასწორუფლებიანობას ანდა იმის აუცილებლობას, რომ დედაენაზე ვეკამათოთ „მშობლიურ“ ბურჟუაზიას, ანტიკლერიკალური ან ანტიბურჟუაზიული იდეები ვუქადაგოთ „მშობლიურ“ გლეხობას და შეშჩანებს, — ამაზე ლაპარაკი ზედმეტია, ამ უდავო ჭეშმარიტებებით ბუნდისტი აფუჩეჩებს სადავოს; ე. ი. იმას, რაც ნამდვილად საკითხის რაობას შეადგენს.

საკითხი ისაა, დასაშვებია მარქსისტებისათვის ნაციონალური კულტურის ლოზუნგის პირდაპირ ან არაპირდაპირ წამოყენება, თუ სავალდებულოა ყველა ენაზე იქადაგონ მის წინააღმდეგ, ყველა ადგილობრივ და ნაციონალურ თავისებურებასთან შეფარდებით — მუშათა ინტერნაციონალიზმის ლოზუნგი.

„ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგის მნიშვნელობას განსაზღვრავს არა ამათუიმ ინტელიგენტუნას დაპირება ან კეთილი განზრახვა — „განმარტოს“ ეს ლოზუნგი „მისი საშუა-

ლებით ინტერნაციონალური კულტურის გატარების აზრით“. ასეთი შეხედულება ბავშვური სუბიექტაღივში იქნებოდა. ნაციონალური კულტურის ლოზუნგის მნიშვნელობას განსაზღვრავს მონაცემი ქვეყნის და მსოფლიოს ყველა ქვეყნის ყველა კლასთა ობიექტური თანაფარდობა. ბურჟუაზიის ნაციონალური კულტურა არის ფაქტი (ამასთანავე, ვიმეორებ, ბურჟუაზია ყველგან აწყობს გარიგებას მემამულეებსა და ხუცებთან). მებრძოლი ბურჟუაზიული ნაციონალიზმი, მუშების გამომთავყანებელი. გამასულელებელი, გამთიშველი, რათა ისინი ბურჟუაზიის ხელქვეით ატაროს, — აი თანადროულობის ძირითადი ფაქტი.

ვისაც სურს პროლეტარიატს ემსახუროს, იგი უნდა აერთიანებდეს ყველა ერის მუშებს და განუხრელად ებრძოდეს როგორც „თავის“, ისე უცხო ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს. ვინც ნაციონალური კულტურის ლოზუნგს იცავს, — მისი ადგილი ნაციონალისტურ მეშჩანებშია, და არა მარქსისტებში.

აიღეთ კონკრეტული მაგალითი. შეუძლია თუ არა ველიკოროს მარქსისტს — ნაციონალურს; ველიკოროსული, კულტურის ლოზუნგი მიიღოს? არა. ასეთი ადამიანი უნდა მოათავსოთ ნაციონალისტთა, და არა მარქსისტთა შორის. ჩვენი საქმეა — ვებრძოლოთ ველიკოროსთა გაბატონებულ, შავრაზმულ და ბურჟუაზიულ ნაციონალურ კულტურას, განვავეითაროთ მხოლოდ და მხოლოდ ინტერნაციონალურ საფუძველზე და სხვა ქვეყნების მუშებთან უმჭიდროეს კავშირში ის ჩანასახები, რომლებიც ჩვენს დემოკრატიული და მუშათა მოძრაობის ისტორიაშიც მოიპოვება. ბრძოლა ჩვენს ველიკოროს მემამულეებსა და ბურჟუებთან, მისი „კულტურის“ წინააღმდეგ, ინტერნაციონალიზმის გულისთვის, ბრძოლა პურიშკევიჩებისა და სტრუვეების თავისებურებებთან „შეგუებით“, — აი შენი ამოცანა. და არა ქადაგება, არა შეწყნარება ნაციონალური კულტურის ლოზუნგისა.

იგივე ითქმის ყველაზე უფრო ჩაგრული და დევნილი ერის — ებრაელთა ერის შესახებ. ებრაელთა ნაციონალური კულტურა — რაბინებისა და ბურჟუების ლოზუნგია, ჩვენი მტრების ლოზუნგი. მაგრამ არის სხვა ელემენტებიც ებრაულ

კულტურასა და ებრაელობის მთელ ისტორიაში. მთელ ქვეყნიერებაზე 10 $\frac{1}{2}$ მილიონი ებრაელია; მათგან ნახევარზე ცოტა მეტი ცხოვრობს გალიციასა და რუსეთში, ჩამორჩენილ, ნახევრად-ველურ ქვეყნებში, სადაც ებრაელებს ძალმომრეობით კასტის მდგომარეობაში ამყოფებენ. მეორე ნახევარი ცივილიზებულ ქვეყნებში ცხოვრობს, და ებრაელთა კასტური განკერძოება იქ არაა. იქ გამოჩნდა ცხადად ებრაელთა კულტურის დიადი მსოფლიო-პროგრესიული თვისებანი: მისი ინტერნაციონალიზმი, მისი გამომხაურება ეპოქის მოწინავე მოძრაობებზე (ებრაელთა პროცენტი დემოკრატიულ და პროლეტარულ მოძრაობებში ყველგან მეტია საერთოდ მოსახლეობაში ებრაელთა პროცენტთან შედარებით).

ვინც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ აყენებს ებრაელთა „ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგს, ის (რაგინდ კეთილიც უნდა იყოს მისი განზრახვა)—მტერია პროლეტარიატისა, მომხრეა ძველისა და კასტურისა ებრაელობაში, დამხმარეა რაბინებისა და ბურჟუებისა. პირიქით, ის ებრაელი მარქსისტები, რომელნიც ერთდებიან ინტერნაციონალურ მარქსისტულ ორგანიზაციებში რუს, ლიტველ, უკრაინელ და სხვ. მუშებთან, შეაქვთ რა თავისი წვლილი (რუსულადაც, ებრაულადაც) მუშათა მოძრაობის ინტერნაციონალური კულტურის შექმნაში, ეს ებრაელები — წინააღმდეგ ბუნდის სეპარატიზმისა — განაგრძობენ ებრაელობის საუკეთესო ტრადიციებს, ებრძვიან რა „ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგს.

ბურჟუაზიული ნაციონალიზმი და პროლეტარული ინტერნაციონალიზმი — აი ორი, ურთიერთისადმი შეუერივებლად-მტრული ლოზუნგი, რომელნიც შეესაბამებიან მთელი კაპიტალისტური სამყაროს ორ დიდ კლასობრივ ბანაკს და გამოხატავენ ორ პოლიტიკას (მეტეც: ორ მსოფლმხედველობას) ნაციონალურ საკითხში. იცავენ რა ნაციონალური კულტურის ლოზუნგს, აგებენ რა მასზე ეგრეთწოდ. „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ მთელ გეგმას და პრაქტიკულ პროგრამას, ბუნდელები ნამდვილად მუშათა წრეში ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის გამტარებლებად გამოდიან.

ასიმილაციონის *, ე. ი. ნაციონალურ თავისებურებათა დაკარგვის, სხვა ერში გათქვეფის საკითხი ნებას გვაძლევს ცხადლივ წარმოვიდგინოთ ბუნდელთა და მათ თანამოაზრეთა ნაციონალისტური რყევის შედეგები.

ბ-მა ლიბმანმა, სწორად გადმოსცა და გაიმეორა რა ბუნდელების ჩვეულებრივი საბუთები, უკეთ, მათი ფანდები, ერთიან მუშათა ორგანიზაციებში მონაცემი სახელმწიფოს ყველა ეროვნებათა მუშების ერთიანობისა და შედეგების მოთხოვნას (იხ. ზემოთ „სევერნაია პრავდას“ სტატიის ბოლო) — „ძველი ასიმილაციონული ლათია“ უწოდა.

„მაშასადამე, — ამბობს ბ-ნი ფ. ლიბმანი „სევერნაია პრავდაში“ მოთავსებული სტატიის დასკვნის გამო, — კითხვაზე: რა ეროვნებას ეკუთვნით? მუშამ უნდა უპასუხოს: მე სოციალ-დემოკრატი ვარ“.

ჩვენს ბუნდელს ეს გონებამახვილობის ნიმუშად მიაჩნია. ნამდვილად კი იგი საბოლოოდ ამხელს თავს ასეთი ხუმრობით და „ასიმილაციონაზე“ ყვირილით, რაც თანმიმდევრულ-დემოკრატიული და მარქსისტული ლოზუნჯის წინააღმდეგაა მიმართული.

განვითარებაში მყოფი კაპიტალიზმი ორ ისტორიულ ტენდენციას იცნობს ნაციონალურ საკითხში. პირველი: ნაციონალური ცხოვრებისა და ნაციონალურ მოძრაობათა გაღვიძება, ბრძოლა ყოველგვარ ნაციონალურ ჩაგვრასთან, ნაციონალურ სახელმწიფოთა შექმნა. მეორე: ერთა შორის ყოველგვარი ურთიერთობის განვითარება და გახშირება, ნაციონალური ზღუდეების დამსხვრევა, კაპიტალის, საერთოდ ეკონომიური ცხოვრების, პოლიტიკის, მეცნიერებისა და სხვ. ინტერნაციონალური ერთობის შექმნა.

ორივე ტენდენცია კაპიტალიზმის მსოფლიო კანონია. პირველი სჭარბობს მისი განვითარების დასაწყისში, მეორე ახასიათებს მომწიფებულსა და სოციალისტურ საზოგადოებად გადაქცევისაკენ მიმავალ კაპიტალიზმს. ორივე ტენდენციას

* სიტყვასიტყვით — დამსგავსების, გაიგივების.

უწევს ანგარიშს მარქსისტების ნაციონალური პროგრამა: იგი, ჯერ-ერთი, იცავს ერთა და ენათა თანასწორუფლებიანობას, ამ მხრივ რაიმეგვარი პრივილეგიების დაუშვებლობას (აგრეთვე ერთა თვითგამორკვევის უფლებას, რაზედაც ქვემოთ ცალკე გვექნება ლაპარაკი), ხოლო, მეორე, იცავს პრინციპს ინტერნაციონალიზმისა და შეუირიგებელი ბრძოლისას იმის წინააღმდეგ, რომ პროლეტარიატი დაავადდეს თუნდაც უაღრესად დახვეწილი ბურჟუაზიული ნაციონალიზმით.

საკითხავია, რალაზე აქვს საუბარი ჩვენს ბუნდელს, როდესაც იგი ცას შეჰლაღადებს „ასიმილატორობის“ წინააღმდეგ? ერების მიმართ ძალმომრეობაზე, ერთერთი ერის პრივილეგიებზე მას აქ არ შეეძლო ელაპარაკნა, ვინაიდან სიტყვა „ასიმილატორობა“ ამ შემთხვევას საზოგადოდ არ მიუდგება; — ვინაიდან ყველა მარქსისტებმა, ცალ-ცალკეც და როგორც ოფიციალურმა ერთიანმა მთელმაც, სავსებით გარკვეულად და არაორაზროვნად დაჰმეს თუნდაც ოდნავი ნაციონალური ძალმომრეობა, ჩაგვრა, არათანასწორუფლებიანობა; — დაბოლოს, ვინაიდან „სევერნაია პრავდას“ სტატიისშიც, რომელსაც თავს ესხმის ბუნდელი, ეს ზოგად-მარქსისტული აზრი სრულიად გადაჭრითაა გამოთქმული.

არა. თავდაძვრენა აქ შეუძლებელია. ჰგმობდა რა „ასიმილატორობას“, ბ-ნი ლიბმანი გულისხმობდა არა ძალმომრეობას, არა უთანასწორობას, არა პრივილეგიებს. რჩება თუ არა რეალური რამ ასიმილატორობის ცნებაში, თუ მას გამოვაკლებთ ყოველივე ძალმომრეობას და ყოველივე არათანასწორუფლებიანობას?

უსათუოდ რჩება. რჩება კაპიტალიზმის ის მსოფლიო-ისტორიული ტენდენცია ნაციონალური ტიხრების დარღვევისა, ნაციონალურ განსხვავებათა წარშლისა, ერების ასიმილაციისადმი, რა ტენდენციაც ყოველ ათწლობით სულ უფრო მძლავრად იჩენს თავს, წარმოადგენს ერთერთ უდიდეს მამოძრავებელს, რომელიც კაპიტალიზმს სოციალიზმად აქცევს.

მარქსისტი არ არის, დემოკრატიც კი არ არის ის, ვინც არ აღიარებს და არ იცავს ერებისა და ენების თანასწორუფლებიანობას, ვინც არ ებრძვის ყოველგვარ ნაციონალურ ჩაგვრას

ან არათანასწორუფლებიანობას. ეს უეჭველია. მაგრამ ასევე უეჭველია, რომ ის ვითომდა-მარქსისტი, რომელიც ლანძღვა-გინებით იკლებს სხვა ერის მარქსისტს „ასიმილატორობისათვის“, ნამდვილად უბრალო ნაციონალისტი მეშჩანს წარმოადგენს. ამ ნაკლებპატივსაცემ ადამიანთა წყებას ეკუთვნიან ყველა ბუნდელნი და (როგორც ახლავე დავინახავთ) უკრაინელი ნაციონალ-სოციალები, ბბ. ლ. იურკევიჩის, დონცოვისა და კომპ. მსგავსნი.

რათა კონკრეტულად ცხადვყოთ ამ ნაციონალისტ მეშჩანების შეხედულებათა მთელი რეაქციულობა, მოვიყვანოთ სამგვარი ცნობები.

რუსეთის ორთოდოქსალური მარქსისტების „ასიმილატორობის“ წინააღმდეგ ყველაზე მეტს ყვირიან რუსეთის ებრაელი ნაციონალისტები საზოგადოდ, ბუნდელებიც მათ შორის — განსაკუთრებით. ამავე დროს კი, როგორც ზემომოყვანილი ცნობებიდან სჩანს, მთელი მსოფლიოს 10½ მილიონ ებრაელიდან დაახლოებით ნახევარი ცხოვრობს ცივილიზებულ ქვეყნებში, უდიდესი „ასიმილატორობის“ პირობებში, ხოლო რუსეთისა და გალიციის უბედური, დაბეჩავებული, უფლებო, პურიშკევიჩების (რუს და პოლონელ პურიშკევიჩების) მიერ გათელილი ებრაელები ცხოვრობენ უმცირესი „ასიმილატორობის“, უდიდესი განკერძოების პირობებში, თვით „ბინადრობის საზღვრების“, „პროცენტული ნორმისა“ და სხვა პურიშკევიჩულ მშვენიებათა გამოუკლებლად.

ცივილიზებული ქვეყნების ებრაელები — ერი როდია, ისინი ყველაზე მეტად არიან ასიმილირებულნი, — ამბობენ კ. კაუტსკი და ო. ბაუერი. გალიციისა და რუსეთის ებრაელები — ერი როდია, ისინი, სამწუხაროდ (თავისი კი არა, პურიშკევიჩების მიზეზით), აქ ჯერ კიდევ კასტას წარმოადგენენ. ასეთია უდავო მსჯელობა იმ ადამიანებისა, რომლებმაც უდავოდ იციან ებრაელობის ოტორია და ანგარიშს უწევენ ზემომოყვანილ ფაქტებს.

რას გვეუბნება ეს ფაქტები? იმას, რომ „ასიმილატორობის“ წინააღმდეგ ყვირილი შეუძლიათ მხოლოდ ებრაელ რეაქ-

ციულ მეშჩანებს, რომელთაც სურთ ისტორიის ჩარხი უკუღმა დაატრიალონ, აიძულონ იგი წარიმართოს არა რუსეთისა და ვალიციის წესწყობიდან პარიზისა და ნიუ-იორკის წესწყობისაკენ, არამედ პირიქით.

ასიმილაციის წინააღმდეგ არასოდეს არ უყვირიათ ებრაელთა მსოფლიო-ისტორიულად სახელგანთქმულ იმ საუკეთესო ადამიანებს, რომლებსაც მსოფლიოსთვის დემოკრატიისა და სოციალიზმის მოწინავე ბელადები მიუციათ. ასიმილაციის წინააღმდეგ ყვირიან მხოლოდ სასოებით მჭვრეტელნი ებრაელთა „უკანასი“.

იმის შესახებ, თუ რა ზომით სწარმოებს საზოგადოდ ერების ასიმილაციის პროცესი მოწინავე კაპიტალიზმის თანამედროვე პირობებში. შეიძლება დაახლოვებითი წარმოდგენა ვიქონიოთ, მაგ., იმ ცნობების მიხედვით, რომლებიც ჩრდილო-ამერიკის შეერთებულ შტატებში ემიგრაციას შეეხება. ევროპას იქითკენ 10 წლის, 1891 — 1900 წწ., განმავლობაში გაუგზავნია 3,7 მილ. კაცი, ხოლო ცხრა წლის, 1901 — 1909 წწ., განმავლობაში — 7,2 მილ. კაცი. 1900 წლის აღწერით შეერთ. შტატებში 10 მილიონზე მეტი უცხოელი აღმოჩნდა. ნიუ-იორკის შტატი, სადაც იმავე აღწერის მიხედვით 78 ათასზე მეტი ავსტრიელი იყო. 136 ათასი ინგლისელი, 20 ათასი ფრანგი, 480 ათასი გერმანელი, 37 ათასი უნგრელი, 425 ათასი ირლანდიელი, 182 ათასი იტალიელი, 70 ათასი პოლონელი, 166 ათასი რუსეთიდან (უმთავრესად ებრაელები). 43 ათასი შვეციელი და სხვ., — ეს შტატი ემსგავსება წისქვილს, რომელიც ნაციონალურ სხვადასხვაობას ჰფეკვავს. და ის, რაც ფართო, ინტერნაციონალური ზომით ხდება ნიუ-იორკში, ხდება აგრეთვე თვით ე უ ლ დიდ ქალაქსა და საფაბრიკო დაბაში.

ვინც ნაციონალისტურ ცრურწმენებში არ ჩაფლულა, შეუძლებელია მან კაპიტალიზმის მიერ ერების ამ ასიმილაციის პროცესში არ დაინახოს უდიდესი ისტორიული პროგრესი, სხვადასხვა მივარდნილ კუთხეთა ნაციონალური დახვეწების დარღვევა — განსაკუთრებით რუსეთის მსგავს ჩამორჩენილ ქვეყნებში.

აიღეთ რუსეთი და ველიკოროსების დამოკიდებულება უკრაინელებისადმი. რასაკვირველია, ყოველი დემოკრატი, მარქსისტზე რომ არა ვთქვათ რა, გადაჭრით იბრძოლებს უკრაინელების გაუგონარი დამცირების წინააღმდეგ და მოითხოვს მათს სრულ თანასწორუფლებიანობას. მაგრამ სოციალიზმისადმი პირდაპირი ღალატი და სულელური პოლიტიკა იქნებოდა, უკრაინელთა ბურჟუაზიული „ნაციონალური ამოცანების“ თვალსაზრისითაც კი — შეგვესუსტებინა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში ამჟამად არსებული სიხლოვე და კავშირი უკრაინელთა და ველიკოროსთა პროლეტარიატისა.

ბ-ნი ლევ იურკევიჩი, რომელიც აგრეთვე „მარქსისტ“ უწოდებს თავის-თავს (საწყალი მარქსი!), ამ სულელური პოლიტიკის ნიმუშს იძლევა. 1906 წელს, — სწერს ბ-ნი იურკევიჩი, — სოკოლოვსკი (ბასოკი) და ლუკაშევიჩი (ტუჩაპსკი) ამტკიცებდნენ: უკრაინის პროლეტარიატი სრულიად გარუხებულა, და ცალკე ორგანიზაცია მას არ სჭირდებაო. ამის გამო ბ-ნი იურკევიჩი, არ ცდილობს რა თუნდ ერთი ფაქტის მოყვანას საკითხის არსებითს მხარეზე, თავს ესხმის მათ ორივეს და ისტერიულად გაჰკივის — სავსებით შესაბამისად უცუდესი ღირსების, ბრიყვული და რეაქციული ნაციონალიზმისა: ეს — „ნაციონალური პასივობა“, „ნაციონალური განდგომაო“, ამ ადამიანებმა „გასთიშეს (!!)" უკრაინელი მარქსისტებო“ და სხვ. ახლა ჩვენში, მიუხედავად „მუშათა შორის უკრაინული ნაციონალური შეგნების გაძლიერებისა“, „ნაციონალურად შეგნებულა“ მუშების უმცირესობა, ხოლო უმრავლესობაო — გვარწმუნებს ბ-ნი იურკევიჩი — „ჯერ კიდევ რუსეთის კულტურის გავლენას განიცდის“. და ჩვენი ვალია — იძახის ნაციონალისტი მეშჩანი — „მასებს კი არ გავყვით, არამედ თან გავიყოლიოთ ისინი, განვუმარტოთ მათ ნაციონალური ანო რან ბი: ЦИОНАЛЪНУ СПРАУ“ („დ ინ“, გვ. 89).

ბ-ნი იურკევიჩის მთელი ეს მსჯელობა — ერთიანად ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურია. მაგრამ თვით იმ ბურჟუაზიული ნაციონალისტების თვალსაზრისითაც კი, რომელთა შორის ზოგი უკრაინის სრულ თანასწორუფლებიანობას და ავტონომიას მოითხოვს, სხვები კი — დამოუკიდებელ უკრაინულ სახელ-

მწიფოს, ეს მსჯელობა კრიტიკას ვერ უძლებს. უკრაინელების განმათავისუფლებელ მისწრაფებათა წინააღმდეგია ველიკოროს და პოლონელ მემამულეთა კლასი, შემდეგ — ორივე ამ ერის ბურჟუაზია. რომელ საზოგადოებრივ ძალას შეუძლია გაუმკლავდეს ამ კლასებს? XX საუკუნის პირველმა ათწლეულმა მოგვცა ფაქტიური პასუხი: ეს ძალაა მხოლოდ და მხოლოდ მუშათა კლასი, რომელსაც თან მიჰყავს დემოკრატიული გლეხობა. ცდილობს რა გასთიშოს და მით დაასუსტოს ნამდვილად-დემოკრატიული ძალა, რომლის გამარჯვებისას შეუძლებელი იქნებოდა ნაციონალური ძალმომრეობა, ბ-ნი იურკევიჩი და ლატოხს არა მარტო საერთოდ დემოკრატიის, არამედ თავისი სამშობლოს, უკრაინის ინტერესებსაც. ველიკოროს და უკრაინელ პრლეტართა ერთიანი მოქმედებისას თავისუფალი უკრაინა შესაძლებელია, ამ ერთიანობის გარეშე მასზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია.

მაგრამ მარქსისტები როდი სჯერდებიან ბურჟუაზიულ-ნაციონალურ თვალსაზრისს. უკვე რამდენიმე ათეული წელიწადია, რაც სავსებით გამოირკვა სამხრეთის, ე. ი. უკრაინის უფრო სწრაფი ეკონომიური განვითარების პროცესი, რადგან უკრაინა ათი და ასიათასობით გლეხსა და მუშას იზიდავს ველიკოროსიიდან თავისი კაპიტალისტური ეკონომიებისა, მალაროებისა და ქალაქებისაკენ. ამ ფარგლებში ველიკოროსთა და უკრაინელთა პროლეტარიატის „ასიმილაციის“ ფაქტი — უეჭველია. და ეს ფაქტი უსათუოდ პროგრესიულია. გონებაჩლუნგი, მცონარე, უძრავი და დათვივით ველური გლეხის — ველიკოროსის თუ უკრაინელის — მაგივრად კაპიტალიზმი აყენებს მოძრავ პროლეტარს, რომლის ცხოვრების პირობები არღვევენ სპეციფიკურ, ნაციონალურ კარჩაკეტილობას, როგორც ველიკოროსულს, ისე უკრაინულს. ვთქვათ, ოდესმე ველიკოროსიასა და უკრაინას შორის გაჩნდა სახელმწიფოებრივი საზღვარი, — ამ შემთხვევაშიც ველიკოროს და უკრაინელ მუშების „ასიმილაციის“ ისტორიული პროგრესიულობა უეჭველი იქნება, როგორადაც პროგრესიულია ერების გადაფქვა ამერიკაში. რაც უფრო თავისუფალი გახდება უკრაინა და ველიკოროსია, მით უფრო ფართოდ და

სწრაფად განვითარდება კაპიტალიზმი, რომელიც მაშინ კიდევ უფრო ძლიერად მიიზიდავს ყველა ერის მუშებს სახელმწიფოს ყველა ოლქიდან და ყველა მეზობელი სახელმწიფოდან (თუ რუსეთი უკრაინის მიმართ მეზობელი სახელმწიფო იქნება) მუშათა მასას ქალაქებისა, მალაროებისა და ქარხნებისაკენ.

ბ-ნი ლევ იურკევიჩი ისე იქცევა, როგორც ნამდვილი ბურჟუა და ამასთანავე, როგორც ბეცი, ვიწრო ყაიდის, გონებაჩლუნგი ბურჟუა, ე. ი. როგორც მეშჩანი, როდესაც ორი ერის პროლეტარიატის ერთობის, შედეგების, ასიმილაციის ინტერესებს იგი უკუაგდება უკრაინელთა ნაციონალური ამოცანების (справы) დროებითი წარმატებისათვის. ჯერ — ნაციონალური ამოცანები, მერე — პროლეტარული, ამბობენ ბურჟუაზიული ნაციონალისტები და ბბ. იურკევიჩები, დონცოვები და სხვ. ვაი-მარქსისტები მათის აყოლით. პროლეტარული ამოცანები — უწინარეს ყოვლისა, ვამბობთ ჩვენ. ვინაიდან ეს უზრუნველჰყოფს არა მარტო შრომის ხანგრძლივს, ძირითადად ინტერესებს და კაცობრიობის ინტერესებს, არამედ დემოკრატიის ინტერესებსაც. ხოლო უდემოკრატიოდ წარმოუდგენელია როგორც ავტოხომიური, ისე დამოუკიდებელი უკრაინა.

დასასრულ, ბ-ნ იურკევიჩის ნაციონალისტური მარგალიტებით არაჩვეულებრივ მდიდარ მსჯელობაში კიდევ შემდეგი რამაა აღსანიშნავი. ნაციონალურად შეგნებულია უკრაინელ მუშათა უმცირესობაო, ამბობს ის, — „უმრავლესობა ჯერ კიდევ რუსული კულტურის გავლენას განიცდის“ (Більшість перебуває ще під впливом російської культури).

როდესაც პროლეტარიატზეა ლაპარაკი, მთელი უკრაინული კულტურის ეს დაპირისპირება მთელივე ველიკოროსული კულტურისადმი — ნიშნავს პროლეტარიატის ინტერესთა ყოვლად ურცხვ გაცემას ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის სასარგებლოდ.

ორი ერია თვითეულ თანამედროვე ერში — ვეტყვიტ ჩვენ ყველა ნაციონალ-სოციალს. არის ორი ნაციონალური კულტურა თვითეულ ნაციონალურ კულტურაში. არის ველიკოროსუ-

ლი კულტურა პურიშევიჩების, გუჩკოვების და სტრუვეებისა, — მაგრამ არის აგრეთვე ველიკოროსული კულტურა, რომლის დამახასიათებელია ჩერნიშევსკის და პლენანოვის სახელები. ასეთივე ორი კულტურაა უკრაინელობაში, ისე როგორც გერმანიასა, საფრანგეთსა, ინგლისში, ებრაელებში და სხვ. თუ უკრაინელი მუშების უმრავლესობა ველიკოროსული კულტურის გავლენის ქვეშაა, ჩვენ ისიც კარგად ვიცით, რომ ველიკოროსული ხეცური და ბურჟუაზიული კულტურის იდეებთან ერთად აქ ველიკოროსული დემოკრატიისა და სოციალ-დემოკრატიის იდეებიც მოქმედებენ. იბრძობებს რა პირველი სახის „კულტურის“ წინააღმდეგ, უკრაინელი მარქსისტი ყოველთვის გამოარჩევს მეორე კულტურას და ეტყვის თავისიან მუშებს: „ველიკოროს შეგნებულ მუშასთან, მის ლიტერატურასთან, მის იდეათა წრესთან ურთიერთობის ყოველ შესაძლებლობას აუცილებლად უნდა ჩაეჭიდო მთელი ძალღონით, გამოიყენო ის. განამტკიცო. — ამას მოითხოვს როგორც უკრაინის, ისე ველიკოროსიის მუშათა მოძრაობის ძირითადი ინტერესები“.

თუ კი უკრაინელ მარქსისტს ველიკოროს-მჩაგვრელებისადმი სავსებით კანონიერი და ბუნებრივი სიძულვილი იმდენად გაიტაცებს, რომ ამ სიძულვილის თუნდ წაწილავს, თუნდ მარტო განკერძოებას ველიკოროს მუშების პროლეტარულ კულტურასა და პროლეტარულ საქმეზე გადაიტანს, ასეთი მარქსისტი ამით ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის ჭაობში ჩაგორდება. ასევე ჩაგორდება არამც თუ ბურჟუაზიული, არამედ თვით შავრანმული ნაციონალიზმის ჭაობში ველიკოროსი მარქსისტიც, თუ ის ერთი წუთით მაინც დაივიწყებს უკრაინელთა სრული თანასწორუფლებიანობის მოთხოვნას ან მათს უფლებას დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნისას.

ველიკოროსმა და უკრაინელმა მუშებმა ერთად და, ვიდრე ერთ სახელმწიფოში ცხოვრობენ. ფრიად მჭიდრო ორგანიზაციული ერთობით და შედუღებულებმა უნდა დაიცვან პროლეტარული მოძრაობის საერთო ანუ ინტერნაციონალური კულტურა, აბსოლუტური შეწყნარებით უნდა უყურებდნენ რა

პროპაგანდის ენის საკითხს და ამ პროპაგანდის დროს წმინდა-ადგილობრივ ან წმინდა-ნაციონალურ კერძობათა გათვალისწინების საკითხს. ასეთია მარქსიზმის უეჭველი მოთხოვნა. ყოველივე ქადაგება ერთი ერის მუშების მეორესაგან გამოყოფისა, ყოველივე გალაშქრება მარქსისტული „ასიმილაციონობის“ წინააღმდეგ, პროლეტარიატის შესახებ საკითხებში ყოველი დაპირისპირება ერთი ნაციონალური კულტურისა მთლად — მეორე ვითომდა-მთელივე ნაციონალური კულტურისადმი და სხვ., — ეს არის ბურჟუაზიული ნაციონალიზმი, რომლის წინააღმდეგაც სავალდებულოა დაუნდობელი ბრძოლა.

4. „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“

„ნაციონალური კულტურის“ ლოზუნგის საკითხს მარქსისტებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმიტომ, რომ იგი განსაზღვრავს ნაციონალურ საკითხში მთელი ჩვენი პროპაგანდისა და აგიტაციის იდეურ შინაარსს, ბურჟუაზიული პროპაგანდისაგან განსხვავებით, — არამედ იმიტომაც, რომ ამ ლოზუნგზეა აგებული ყბათაღებული კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის მთელი პროგრამა.

ამ პროგრამის ძირითადი, პრინციპული ნაკლი ისაა, რომ იგი მიისწრაფის განახორციელოს ყველაზე დახვეწილი და აბსოლუტური, ბოლომდე მიყვანილი, ნაციონალიზმი. ამ პროგრამის დედაარსი შემდეგია: თვითეული მოქალაქე ეწერება ამათუიმ ერში, და თვითეული ერი წარმოადგენს იურიდიულ მთელს, თავისი წევრების იძულებითი დაბეგვრის უფლებით, ნაციონალური პარლამენტებით (სეიმებით), ნაციონალური „სტატს-მდივნებით“ (მინისტრებით).

ასეთი იდეა, ნაციონალური საკითხის მიმართ გამოყენებული, მოგვაგონებს პრუდონის იდეას კაპიტალიზმის მიმართ. არა მოსპობა კაპიტალიზმის და მისი საფუძვლის — სასაქონლო წარმოებისა, არამედ ამ საფუძვლის გააწმენდა ბოროტმოქმედებათა, ხორცმეტებისაგან და სხვ.; არა მოსპობა გაცვლა-გამოცვლისა და საცვლელი ღირებულებისა, არამედ, პირიქით, მისი „კონსტიტუირება“, გაყოვლადება, გააბსოლუტურება,

„გასამართლიანება“, რყევას, კრიზისებს, ბოროტმოქმედებას მოკლებულად გადაქცევა — აი პრუდონის იდეა.

როგორადაც წვრილბურჟუაზიულია პრუდონი, როგორადაც ააბსოლუტებს, ქმნილების გვირგვინად მიაჩნია მის თეორიას გაცვლა-გამოცვლა და სასაქონლო წარმოება, ასევე წვრილბურჟუაზიულია „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ თეორია და პროგრამა, რომელიც ააბსოლუტებს, ქმნილების გვირგვინად აცხადებს ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს, სწმენდს მას ძალმომრეობისა და უსამართლობათაგან და სხვ.

მარქსიზმი შეურიგებელია ნაციონალიზმისადმი, რაგინდ „სამართლიანი“, „ფაქიზი“, დახვეწილი და ცივილიზებულიც უნდა იყოს იგი. ყოველგვარი ნაციონალიზმის მაგივრად მარქსიზმი აყენებს ინტერნაციონალიზმს, ყველა ერის შედუღებას. უმაღლეს ერთობად, რომელიც ჩვენს თვალწინ იზრდება რკინიგზის თვითეულ ვერსთან, თვითეულ საერთაშორისო ტრესტთან, თვითეულ (თავისი ეკონომიური საქმიანობით, აგრეთვე თავისი იდეებით; თავისი მისწრაფებებით საერთაშორისო) მუშათა კავშირთან ერთად.

ეროვნების პრინციპი ისტორიულად გარდუვალია ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში, და, ანგარიშს უწევს რა ამ საზოგადოებას, მარქსისტი სავსებით აღიარებს ნაციონალურ მოძრაობათა ისტორიულ კანონიერებას. მაგრამ რათა ეს აღიარება ნაციონალიზმის აპოლოგიად არ გადაიქცეს, საჭიროა, რომ იგი უმკაცრესად განისაზღვროს მხოლოდ იმით, რაც პროგრესიულია ამ მოძრაობებში, — რომ ეს აღიარება არ იწვევდეს პროლეტარული მებრძოლების დაბნელებას ბურჟუაზიული იდეოლოგიით.

პროგრესიულია მასების გაღვიძება ფეოდალური მძინარობისაგან, მათი ბრძოლა ყოველგვარი ნაციონალური ჩაგვრის წინააღმდეგ, ხალხის სუვერენობისათვის, ერის სუვერენობისათვის. აქედან — მარქსისტის უეჭველი მოვალეობა — დაიცვას უაღრესად მტკიცე და უაღრესად თანმიმდევრული დემოკრატიზმი ნაციონალური საკითხის ყოველ ნაწილში. ეს ამოცანა, უმთავრესად, უარყოფითი ხასიათისაა. ხოლო ამაზე შორს წასვლა ნაციონალიზმის მხარისდაჭერაში პროლეტა-

რიატს არ შეუძლია, ვინაიდან ამის იქით იწყება „პოზიტიური“ (დადებითი) მოქმედება ბურჟუაზიისა, რომელიც ნაციონალიზმის განმტკიცებას ესწრაფის.

ყოველგვარი ფეოდალური ჩაგვრის, ერთა ყოველგვარი დაჩაგვრის, ერთერთი ერის თუ ერთერთი ენის ყოველგვარი პრივილეგიის მოსპობა — ეს არის პროლეტარიატის, როგორც დემოკრატიული ძალის, უეჭველი მოვალეობა, უეჭველი ინტერესი პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლისა, რომელსაც აბნელებს და აფერხებს ეროვნული შუღლი. მაგრამ ამ, სასტიკად გამიჯნული, განსაზღვრულ ისტორიულ ჩარჩოებში ჩასმული ფარგლების იქით ბურჟუაზიული ნაციონალიზმისათვის ხელის შეწყობა — პროლეტარიატისადმი დალატსა და ბურჟუაზიის მხარეზე დადგომას ნიშნავს. აქ არის მიჯნა, ხშირად ძალიან შეუმჩნეველი, რომელსაც სრულებით ივიწყებენ ბუნდელი და უკრაინელი ნაციონალ-სოციალები.

ბრძოლა ყოველგვარი ნაციონალური ჩაგვრის წინააღმდეგ — უსათუოდ ასეა. ბრძოლა ყოველგვარი ნაციონალური განვითარებისათვის, „ნაციონალური კულტურისათვის“ საერთოდ — უსათუოდ არაა ასე. კაპიტალისტური საზოგადოების ეკონომიური განვითარება მთელ მსოფლიოში გვიჩვენებს ზრდადაუმთავრებელ ნაციონალურ მოძრაობათა მაგალითებს, მთელ რიგ წვრილ ერთაგან ანდა ზოგიერთ წვრილთა საზარადოდ მსხვილი ერების შექმნის მაგალითებს, ერების ასიმილაციის მაგალითებს. ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის პრინციპია — ეროვნების განვითარება საზოგადოდ; აქედანაა ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის განსაკუთრებულობა, აქედანაა გამოუვალი ეროვნული შუღლი. პროლეტარიატი კი არამც თუ არ კისრულობს თვითეთლი ერის ნაციონალური განვითარების დაცვას, არამედ, პირიქით, აფრთხილებს მასებს ამნაირი ილუზიებისაგან, იცავს კაპიტალისტური ბრუნვის ყველაზე სრულ თავისუფლებას, სიხარულით ეგებება ერთა ყოველივე ასიმილაციას, ვარდა ძალმომრეობითის ან პრივილეგიებზე დამყარებულისა.

ნაციონალიზმის გამაგრება განსაზღვრულ, „სამართლიანად“ შემოფარგლულ სფეროში, ნაციონალიზმის „კონსტიტუირება“,

ყველა ერის მაგრად და მტკიცედ გამიჯვნა ერთიმეორისაგან, განსაკუთრებული სახელმწიფო დაწესებულებების საშუალებით — აი კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეური საფუძველი და შინაარსი. ეს აზრი ერთიანად ბურჟუაზიული და ერთიანად ყალბია. ნაციონალიზმის ვერავეთარ გამაგრებას პროლეტარიატი მხარს ვერ დაუჭერს, — პირიქით, იგი მხარს უჭერს ყოველივე იმას, რაც ხელს უწყობს ნაციონალურ განსხვავებათა წარშლას, ნაციონალური ზღუდეების დანგრევას, ყველაფერს, რაც უფრო და უფრო მჭიდროს ხდის კავშირს. ეროვნებათა შორის, ყველაფერს, რასაც ერთა შედუღებისაკენ მივყევართ. სხვანაირად მოქცევა — რეაქციული ნაციონალისტური შეშახლობის მხარეზე გადასვლას ნიშნავს.

როდესაც კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის პროექტს იხილავდნენ ავსტრიის ს.-დ-ები თავის ყრილობაზე ბრიუნში (1899 წ.), ამ პროექტის თეორიული შეფასებისათვის თითქმის არც კი მიუჭკევიათ ყურადღება. მაგრამ საგულისხმოა აღინიშნოს, რომ ამ პროგრამის საწინააღმდეგოდ ორ საბუთს ასახელებდნენ: 1) იგი გამოიწვევდა კლერიკალიზმის გაძლიერებას; 2) „მას შედეგად მოჰყვებოდა შოვინიზმის გამარადისება, მისი შეტანა თვითეულ პატარა თემში, თვითეულ პატარა ჯგუფში“ (გვ. 92 ბრიუნის ყრილობის ოფიციალური ოქმებისა. გერმანულ ენაზე. არის რუსული თარგმანიც, ებრაელთა ნაციონალისტური პარტიის „სერპის“²⁷ გამოცემა).

ეჭვს გარეშეა, რომ „ნაციონალური კულტურა“ ამ სიტყვის ჩვეულებრივი მნიშვნელობით, ე. ი. სკოლები და სხვ., ამჟამად მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში კლერიკალებისა და ბურჟუაზიული შოვინისტების უპირატესი გავლენის ქვეშ იმყოფება. როდესაც ბუნდელეები, იცავენ რა „კულტურულ-ნაციონალურ“ ავტონომიას, ამბობენ: ერების კონსტიტუირება მათ შიგნით წარმოებულ კლასობრივ ბრძოლას ყოველგვარ გარეშე მოსაზრებათაგან გასწმენდს, — ეს აშკარა და სასაცილო სოფისტიკაა. ყოველ კაპიტალისტურ საზოგადოებაში სერიოზული კლასობრივი ბრძოლა სწარმოებს უწინარეს ყოვლისა ეკონომიურ და პოლიტიკურ დარგში. აქედან სასკოლო დარგის გამოყოფა, ჯერ-ერთი, უაზრო უტოპიაა, ვინაიდან არ შეიძ-

ლება სკოლის (ისე როგორც საზოგადოდ „ნაციონალური კულტურის“) გამოცალკევება ეკონომიკისა და პოლიტიკისაგან, ხოლო, მეორე, კაპიტალისტური ქვეყნის სწორედ ეკონომიური და პოლიტიკური ცხოვრება აიძულებს ადამიანებს ყოველ ნაბიჯზე დაამსხვრიონ ბრიყვული და დაძველებული ნაციონალური ზღუდეები და ცრურწმენანი, სასკოლო და სხვ. საქმის გამოყოფა კი სწორედ შეინახავდა, გაამწვავებდა, გააძლიერებდა „წმინდა“ კლერიკალიზმს და „წმინდა“ ბურჟუაზიულ შოვინიზმს.

საქციო საზოგადოებებში ერთად სხედან, სავსებით ითქვიფებიან რა ერთიმეორეში, სხვადასხვა ერის კაპიტალისტები. ფაბრიკაში ერთად მუშაობენ სხვადასხვა ერის მუშები. ყოველი მართლაც სერიოზული და ღრმა პოლიტიკური საკითხის წამოჭრის დროს დაჯგუფება ხდება კლასთა და არა ეროვნებათა მიხედვით. სასკოლო და სხვ. საქმის „სახელმწიფოს გამგებლობიდან გამოყოფა“ და ერებისათვის მისი გადაცემა ნიშნავს სწორედ ცდას — გამოიყოს ერების შემადღუღებელი ეკონომიკიდან საზოგადოებრივი ცხოვრების, ასე ვთქვათ, ყველაზე მეტად იდეოლოგიური დარგი, სადაც ყველაზე უფრო ადვილი ხდება „წმინდა“ ნაციონალური კულტურა ან კლერიკალიზმისა და შოვინიზმის ნაციონალურად დანერგვა. 3

პრაქტიკულად განხორციელების დროს „ექსტერიტორიული“ (მიწაწყლის გარეშე, მაგრამ იმ მიწაწყალთან, რომელზედაც ესა თუ ის ერი ცხოვრობს, დაკავშირებული) ანუ „კულტურულ-ნაციონალური“ ავტონომიის გეგმა ნიშნავს მხოლოდ ერთს: სასკოლო საქმის დაყოფას ეროვნებათა მიხედვით, ე. ი. სასკოლო საქმეში ნაციონალური კურობის შემოღებას. საკმარისია ნათლად წარმოიდგინოთ ბუნდელთა განთქმული გეგმის ეს ნამდვილი დედაარსი, რომ მყისვე გაიგოთ მთელი მისი რეაქციულობა დემოკრატიის თვალსაზრისითაც კი, სოციალიზმისათვის პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისზე რომ აღარა ვთქვათ რა.

სასკოლო საქმის „ნაციონალიზაციის“ ერთი მაგალითი და ერთი პროექტი თვალნათლივ გვიჩვენებს, თუ რაშია აქ საქმის არსი. ჩრდილო-ამერიკის შეერთებულ შტატებში დღემდე

მთელ ცხოვრებაში შერჩენილია შტატების დაყოფა ჩრდილოეთის და სამხრეთის შტატებად; პირველთ უფრო მეტად აქვთ თავისუფლებისა და მონათმფლობელებთან ბრძოლის ტრადიციები, მეორეთ უფრო მეტად აქვთ მონათმფლობელობის ტრადიციები, ზანგების დევნის ნაშთები, მათი ეკონომიური დაბეჩავეებით, კულტურული დაძაბუნებით (ზანგთა შორის 44% -ია წერაკითხვის უცოდინარი, თეთრთა შორის — 6%) და სხვ. აი სწორედ ჩრდილოეთ შტატებში ზანგები თეთრებთან ერთად სწავლობენ, ერთს-სკოლებში. სამხრეთში განსაკუთრებული — „ნაციონალური“ ანუ რასობრივი, როგორც გნებავთ უწოდეთ — სკოლებია ზანგებისათვის. მგონი, ეს ერთადერთი მაგალითია სკოლის ნამდვილად „ნაციონალიზაციისა“.

აღმოსავლეთ ევროპაში არის ქვეყანა, სადაც აქამდე შესაძლებელია ბეილისის საქმის მაგვარი საქმეები, სადაც ებრაელები ბბ. პურიშკევიჩების მიერ ზანგებზე უარეს მდგომარეობაში არიან ჩადგებულნი. ამ ქვეყანაში ამასწინათ სამინისტროში დაიბადა ებრაელთა სკოლის ნაციონალიზაციის პროექტი. საბედნიეროდ, ეს რეაქციული უტოპია ძნელად თუ განხორციელდება, ისევე როგორც უტოპია ავსტრიელ წვრილი ბურჟუებისა, რომლებსაც დაუჟარგავთ თანმიმდევრული დემოკრატიის განხორციელების, ეროვნული შუღლის მოსპობის იმედი და გამოუგონებიათ ერებისათვის ფუტლარები სასკოლო საქმეში, რათა მათ აღარ შეეძლოთ სკოლების გაყოფისათვის ერთმანეთის ჭამა..., მაგრამ „დაკონსტიტუირდნენ“ ერთი „ნაციონალური კულტურის“ მეორესთან მუდმივი შუღლისათვის.

ავსტრიაში კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია დარჩა უმთავრესად ლიტერატორთა ნათხზავად, რომელიც თვით ავსტრიელ ს.-დ-ებს არ მბოჟინევიათ სერიოზულად. სამაგიეროდ რუსეთში იგი თავის პროგრამაში შეიტანა ებრაელთა ყველა ბურჟუაზიულმა პარტიამ და სხვადასხვა ერის რამდენიმე მეშჩანურმა, ოპორტუნისტულმა ელემენტმა — მაგალითად, ბუნდელეებმა, კავკასიის ლიკვიდატორებმა, რუსეთის მემარცხენე-ნაროდნიკული მიმართულების ნაციონალურ პარტიათა კონფერენციამ. (ეს კონფერენცია — შევნიშნავთ ფრჩხილებში —

1907 წელს მოხდა, და მისი გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა ისე, რომ თავი შეიკავეს რუსმა ს.-რ.-ებმა და პოლონელმა სოციალ-პატრიოტებმა, P.P.S. თავის შეკავება—გასაოცრად დამახასიათებელი საშუალებაა ესერთა²⁸ და პ. პ. ს-თა დამოკიდებულებისა უმნიშვნელოვანესი პრინციპული საკითხისადმი ნაციონალური პროგრამის დარგში!).

ავსტრიაში სწორედ ოტო ბაუერმა, „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ უმათავრესმა თეორეტიკოსმა, თავისი წიგნის სპეციალური თავი იმის დამტკიცებას უძღვნა, რომ ამ პროგრამის წამოყენება ებრაელთათვის შეუძლებელიაო. რუსეთში სწორედ ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიულმა პარტიამ — და მათმა ამჟომამ ბუნდმა — მიიღო ეს პროგრამა*. რას ნიშნავს ეს? ეს ნიშნავს, რომ ისტორიამ სხვა სახელმწიფოს პოლიტიკური პრაქტიკით გამოამჟღავნა ბაუერის გამოწვინის უაზრობა, ისევე, როგორც რუსმა ბერნშტეინელებმა (სტრუვემ, ტუგან-ბარანოვსკიმ, ბერდიაევმა და კომპ.) მარქსიზმიდან ლიბერალიზმისაკენ თავისი სწრაფი ევოლუციით გამოამჟღავნეს გერმანული ბერნშტეინიადის ნამდვილი იდეური შინაარსი.

* ბუნდელები რომ ხშირად არაჩვეულებრივი აზარტით უარჰყოფენ ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიული პარტიის მიერ „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ მიღების ფაქტს, ეს გასაგებია. მეტად აშკარად ამჟღავნებს ეს ფაქტი ბუნდის ნამდვილ როლს. როდესაც ერთერთმა ბუნდელმა, ბ-მა მანინმა სცადა „ლუჩში“ ამ უარყოფის განმეორება, იგი სავსებით ამხილა ნ. სკოპ.-მა (იხ. „პროსვეშჩენიე“ № 3)²⁹. მაგრამ როდესაც ბ-ნ ლევ იურკევიჩს „ძვინში“ (1913, № 7—8, გვ. 92) მოჰყავს „პროსვეშჩენიედან“ (№ 3, გვ. 78) ნ. სკ.-ის ფრაზა: „ბუნდისტები — ებრაელთა ყველა ბურჟუაზიულ პარტიასა და ჯგუფთან ერთად — დიდხანია მოითხოვენ კულტურულ-ნაციონალურ ავტონომიასო“ და ამ აზრს ეუბნება ამ ციტატას, აგდებს რა იქიდან სიტყვას „ბუნდისტები“ და სცვლის რა სიტყვებს: „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“ სიტყვებით: „ნაციონალური უფლებანი“, — ჩვენ გაკვირვების მეტი არა დაგვრჩენია რა!!³⁰ ბ-ნი ლევ იურკევიჩი არის არა მარტო ნაციონალისტი, არა მარტო სოციალი უვიცი ს.-დ-ების ისტორიისა და მათი პროგრამის ცოდნაში, არამედ ციტატების პირდაპირი გამაყალბებელიც ბუნდის სარგებლობის გულისთვის. ცუდად ჰქონიათ საქმე ბუნდსა და ბატონ იურკევიჩებს!

არც ავსტრიის, არც რუსეთის ს.-დ-ებს არ შეუტანიათ თავის პროგრამაში „კულტურულ-ნაციონალური“ ავტონომია. მაგრამ ყველაზე ჩამორჩენილი ქვეყნის ებრაელთა ბურჟუაზიულმა პარტიებმა და მთელმა რიგმა მეშჩანურმა ვითომ-და-სოციალისტურმა ჯგუფებმა მიიღეს იგი, რათა დახვეწილი ფორმით შეიტანონ მუშათა წრეში ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის იდეები. ეს ფაქტი თავისთავად მეტყველებს.

რაკი მოგვიხდა შევხებოდით ავსტრიულ პროგრამას ნაციონალურ საკითხზე, შეუძლებელია არ აღვადგინოთ ჭეშმარიტება, რომელსაც ასე ხშირად ამახინჯებენ ბუნდელეები. ბრიუნის ყრილობაზე წარდგენილ იქნა „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ წმინდა პროგრამა. ეს იყო სამხრელ-სლავთა ს.-დ-ტიის პროგრამა; მის § 2-ში ნათქვამია: „ავსტრიაში მცხოვრები თვითიველი ერა, დამოუკიდებლად მისი წევრების მიერ დაკავებული ტერიტორიისა, შეადგენს ავტონომიურ ჯგუფს, რომელიც სრულიად დამოუკიდებლად განაგებს ყველა თავის ნაციონალურ (ენისა და კულტურულ) საქმეს“. ამ პროგრამას იცავდა არა მარტო კრისტანი, არამედ გავლენიანი ელენბოგენიც. მაგრამ იგი მოხსნილ იქნა, მისთვის ერთ კაცსაც არ მიუცია ხმა. მიიღეს ტერიტორიალისტური პროგრამა, ე. ი. ისეთი, რომელიც არ ჰქმნის არავითარ ნაციონალურ ჯგუფებს „დამოუკიდებლად ერის წევრების მიერ დაკავებული ტერიტორიისა“.

მიღებული პროგრამის § 3-ში ნათქვამია: „ერთდღიამევე ერის თვითმმართველი ოლქები ყველანი ერთად შეადგენენ ნაციონალურად-ერთიან კავშირს, რომელიც თავის ნაციონალურ საქმეებს სრულიად ავტონომიურად სწყვეტს“ (შეად. „პროსვეშჩენიე“ 1913 წ., № 4, გვ. 28). ცხადია, არც ეს კომპრომისული პროგრამაა სწორი. განვმარტოთ მაგალითით. სარატოვის გუბერნიის გერმანელ კოლონისტთა თემი პლიუს გერმანელ მუშათა გარეუბანი რიგასა ან ლოქში პლიუს გერმანელთა მოსახლეობა პიტერთან და სხვ. — ჰქმნიან გერმანელთა „ნაციონალურად-ერთიან კავშირს“ რუსეთში. ამჟამაა, ამგვარი რამის მოთხოვნა, ასეთი კავშირის გან-

მტკიცება ს.-დებს არ შეუძლიათ, თუმცა ისინი, რასაკვირველია, სრულიადაც არ უარყოფენ ყოველგვარი კავშირების თავისუფლებას და მათ შორის ამათუიმ სახელმწიფოში ყოველი ეროვნების რომელიც უნდა იყოს თემთა კავშირის თავისუფლებას. მაგრამ სახელმწიფო კანონის მიხედვით გერმანელებისა და სხვ. გამოყოფას რუსეთის სხვადასხვა ადგილებიდან და კლასებიდან ერთიან გერმანულ ნაციონალურ კავშირად — შესაძლებელია ხელი მოჰკიდონ ხუცებმა, ბურჟუებმა, მეშხანებმა, ყველამ, ვინც გნებავთ — ოღონდ არა სოციალ-დემოკრატიებმა.

5. მართა თანასწორუფლებიანობა და ნაციონალური უმცირესობის უფლებანი

რუსეთის ოპორტუნისტების ყველაზე გავრცელებული ხერხი ნაციონალურ საკითხზე მსჯელობის დროს — ავსტრიის მაგალითზე მითითებაა. „სევერნაია პრავდაში“ დაბეჭდილ ჩემს სტატიაში* („პროსვეშჩენიე“ № 10, გვ. 96 — 98), რომელსაც თავს დაესხნენ ოპორტუნისტები (ბ-ნი სემკოვსკი „ნოვიაა რაბოჩაია გაზეტაში“, ბ-ნი ლიბმანი „ცაიტში“), მე ვამტკიცებ, რომ არსებობს მხოლოდ ერთი გადაწყვეტა ნაციონალური საკითხისა. რამდენადაც საზოგადოდ შესაძლებელია ასეთი გადაწყვეტა კაპიტალიზმის სამყაროში, და ესაა — თანმიმდევრული დემოკრატიზმი. ამის დასამტკიცებლად მე ვიმოწმებ, სხვათა შორის, შვეიცარიას.

ეს დამოწმება არ მოსწონს არცერთს ზემოხსენებულ ოპორტუნისტს; ისინი ცდილობენ გააბათილონ იგი ანდა შეასუსტონ მისი მნიშვნელობა. კაუტსკის, თურმე, უთქვამს — შვეიცარია გამონაკლისიაო; შვეიცარიაში სრულიად განსაკუთრებული დეცენტრალიზაციაა, მას განსაკუთრებული ისტორია აქვს, განსაკუთრებული გეოგრაფიული პირობები, სხვა ენებზე მოლაპარაკე მოსახლეობა ფრიად ორიგინალურად არის განსახლებულიო და სხვ. და სხვ.³¹

ყველაფერი ეს — სხვა არა არის რა, თუ არ დავის არსე-

* იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 73 — 76. რ ე დ.

ბისათვის თავის არიდების ცდა. რასაკვირველია, შვეიცარია გამონაკლისია იმ აზრით, რომ იგი მთლიანი ნაციონალური სახელმწიფო არაა. მაგრამ ასეთივე გამონაკლისია (ანუ ჩამორჩენილობაო, — დასძენს კაუტსკი) ავსტრია და რუსეთი. რასაკვირველია, შვეიცარიაში მხოლოდ განსაკუთრებულმა, ორიგინალურმა, ისტორიულმა და საყოფაცხოვრებო პირობებმა უზრუნველჰყვეს მეტი დემოკრატიზმი, ვიდრე მის მეზობელ ევროპული ქვეყნების უმრავლესობაში.

მაგრამ რა შუაშია ყველაფერი ეს, თუ ლაპარაკია იმ ნიმუშზე, რომლის მიბაძვაც გვმართებს? მთელ მსოფლიოში, თანამედროვე პირობებისას, გამონაკლისს შეადგენენ ისეთი ქვეყნები, სადაც ესა თუ ის დაწესებულება მოწყობილია თანმიმდევრულ-დემოკრატიულ საწყისთა მიხედვით. განა ეს ჩვენ ხელს გვიშლის — ყველა დაწესებულებისათვის თანმიმდევრული დემოკრატიზმი დავიცვათ ჩვენს პროგრამაში?

შვეიცარიის თავისებურება — მისი ისტორია, მისი გეოგრაფიული და სხვა პირობებია. რუსეთის თავისებურებაა — ბურჟუაზიული რევოლუციების ეპოქაში ჯერ არნახული ძალა პროლეტარიატისა და ქვეყნის საშინელი საყოველთაო ჩამორჩენილობა, რაც ობიექტურად იწვევს განსაკუთრებით სწრაფი და გადამწყვეტი წინსვლის აუცილებლობას, წინააღმდეგ შემთხვევაში ყოველგვარი მინუსი და დამარცხება გვემუქრება.

ნაციონალურ პროგრამას ჩვენ პროლეტარიატის თვალსაზრისით ვიმუშავებთ; რა დროიდანაა, რომ ნიმუშებად უცუდების და არა საუკეთესო მაგალითების აღებას გვირჩევენ?

განა, ყოველ შემთხვევაში, უდავო და უცილობელ ფაქტად არა რჩება ის, რომ ნაციონალური მშვიდობიანობა კაპიტალიზმის დროს განხორციელებულია (რამდენადაც ის საზოგადოდ განსახორციელებელია) მხოლოდ და მხოლოდ თანმიმდევრული დემოკრატიზმის ქვეყნებში?

რახან ეს უდავოა, მაშინ ოპორტუნისტების დაჟინებითი მითითება ავსტრიაზე, შვეიცარიის მაგივრად, სავსებით კადეტურ ხერხად რჩება, ვინაიდან კადეტები მუდამ გადმოიწერენ

ხოლმე უცუდეს, და არა საუკეთესო, ევროპულ კონსტიტუციებს.

შვეიცარიაში სამი სახელმწიფო ენაა, მაგრამ კანონპროექტებს რეფერენდუმის დროს ხუთ ენაზე ბეჭდავენ, ე. ი. გარდა სამი სახელმწიფო ენისა — ორ „რომანულ“ დიალექტზედაც. ამ ორ დიალექტზე, 1900 წლის აღწერის ცნობებით, შვეიცარიაში ლაპარაკობს 38.651 მცხოვრები 3.315.443-დან, ე. ი. ერთ პროცენტზე ცოტა მეტა. არმიაში ოფიცრებსა და უნტერ-ოფიცრებს „ეძლევათ უფართოესი თავისუფლება — მიმართონ ჯარისკაცებს მათს დედაენაზე“. გრაუბიუნდენისა და ვალისის კანტონებში (თვითეულში ასი ათასზე ცოტა მეტი მცხოვრებია) ორივე დიალექტი სრული თანასწორუფლებიანობით სარგებლობს*.

საკითხავია: უნდა ვიქადაგოთ და დავიცვათ მოწინავე ქვეყნის ეს ცოცხალი გამოცდილება — თუ გადმოვიღოთ ავსტრიელებისაგან მსოფლიოში ჯერ არსად არ გამოცდილი (თვით ავსტრიელების მიერ ჯერ მიუღებელი) გამონაგონი, მსგავსად „ექსტერიტორიული ავტონომიისა“?

ამ გამონაგონის ქადაგება — სასკოლო საქმის ეროვნებათა მიხედვით განაწილების ქადაგებაა, ე. ი. პირდაპირ მავნე ქადაგება. შვეიცარიის გამოცდილება კი გვიჩვენებს, რომ პრაქტიკულად შესაძლებელი და განხორციელებულია უდიდესი (შედარებით) ნაციონალური მშვიდობიანობის უზრუნველყოფა მთელი სახელმწიფოს თანმიმდევრული (აქაც შედარებით) დემოკრატიზმის დროს.

„შვეიცარიაში — ამბობენ ამ საკითხის მცოდნე პირები — არ არსებობს ნაციონალური საკითხი აღმოსავლეთ-ევროპული აზრით. თვით ეს სიტყვაც კი (ნაციონალური საკითხი) აქ უცნობია“... „შვეიცარიამ ეროვნებათა ბრძოლა შორს მოიტოვა, 1797 — 1803 წლებში“**.

* იხ. René Henry: „La Suisse et la question de langues“ - Bern. 1907 (უნენ ანრი: „შვეიცარია და ენების საკითხი“, ბერნი, 1907. რედა.).

** იხ. Ed. Blocher: „Die Nationalitäten in der Schweiz“, Brl 1910 (ედ. ბლოხერი: „ეროვნებანი შვეიცარიაში“, ბერლინი, 1910. რედა.).

ეს ნიშნავს, რომ საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ეპოქამ, მოგვცა რა ფეოდალიზმიდან კაპიტალიზმისაკენ გადასვლის მორიგ საკითხთა ყველაზე უფრო დემოკრატიული გადაწყვეტა, ამასთანავე შეესძლო გზადაგზა, სხვათა შორის, ნაციონალური საკითხის „გ ა დ ა წ ყ ვ ე ტ ა ც“.

დღე სცადონ ახლა ბბ. სემკოვსკებმა, ლიბმანებმა და სხვა ოპორტუნისტებმა იმის მტკიცება, რომ ეს „მარტოოდენ-შვეიცარიული“ გადაწყვეტა გამოუსადეგარია რუსეთის რომელიმე გნებათ მაზრისათვის ან თუნდ მაზრის ნაწილისთვისაც, სადაც მხოლოდ 200.000 მცხოვრებზე მოდის ორი დიალექტიკური ათასი მოქალაქისა, რომელთაც სურთ ისარგებლონ თავის მხარეში სრული თანასწორუფლებიანობით ენის მხრივ!

ერებისა და ენების სრული თანასწორუფლებიანობის ქადაგება გამოპყოფს თვითეულ ერში მხოლოდ და მარტო თანმიმდევრულ დემოკრატიულ ელემენტებს (ე. ი. მხოლოდ პროლეტარებს), აერთიანებს რა მათ არა ეროვნების მიხედვით, არამედ მისწრაფებით სახელმწიფოს საერთო წყობილების ღრმა და სერიოზული გაუმჯობესებისადმი. პირიქით, „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ ქადაგება, მიუხედავად ცალკე პირთა და ჯგუფთა კეთილი სურვილებისა, სთიშავს ერებს და ნამდვილად აახლოვებს ერთი ერის მუშებს მის ბურჟუაზიასთან (ამ „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ მიღება ებრაელობის ყველა ბურჟუაზიული პარტიის მიერ).

სრული თანასწორუფლებიანობის პრინციპთან განუყრელად არის დაკავშირებული ნაციონალური უმცირესობის უფლებათა უზრუნველყოფა. „სევერნაია პრავდაში“ დაბეჭდილ ჩემ სტატიაში ეს პრინციპი თითქმის იმნაირადგევა გამოთქმული, როგორც მარქსისტების თათბირის უფრო გვიანდელ, ოფიციალურ და უფრო ზუსტ გადაწყვეტილებაში. ეს გადაწყვეტილება მოითხოვს — „შეტანილ იქნას კონსტიტუციაში ძირითადი კანონი, რომლითაც გაუქმებულად ცხადდება ერთერთი ერის რაიმეგვარი პრივილეგია და ნაციონალური უმცირესობის უფლებათა რაიმეგვარი დარღვევა“.

ბ-ნი ლიბმანი ცდილობს საცინლად აიგდოს ეს ფორმული-რება და გვეკითხება: „საიდანღა ვიცი, თუ რაში მდგომარეობს ნაციონალური უმცირესობის უფლებანი?“ ეკუთვნის თუ არა ამ უფლებათა რიცხვს ნაციონალურ სკოლებში „საკუთარი პროგრამის“ უფლებათა? რაოდენ დიდი უნდა იყოს ნაციონალური უმცირესობა, რომ მას ჰქონდეს თავისი მრსამართლებების, მოხელეების ყოლისა და დედაენაზე სკოლების მოწყობის უფლება? ბ-ნ ლიბმანს სურს ამ კითხვებიდან გამოიყვანოს „და დ ე ბ ი თ ი“ ნაციონალური პროგრამის აუცილებლობა.

ნამდვილად კი ეს კითხვები თვალნათლივ გვიჩვენებენ, თუ რანაირ რეაქციულ აზრებს აპარებს ჩვენი ბუნდისტი ვითომდა წვრილმან დეტალებსა და კერძო მხარეებზე კამათის საფარქვეშ.

„საკუთარი პროგრამა“ თავის ნაციონალურ სკოლაში!.. მარქსისტებს, პატივეცემულ ნაციონალ-სოციალო, აქვთ ზოგადი სასკოლო პროგრამა, რომელიც, მაგალითად, მოითხოვს უეჭველად საერო სკოლას. მარქსისტების თვალსაზრისით, დემოკრატიულ სახელმწიფოში არსად და არასოდეს დასაშვები არაა ამ ზოგადი პროგრამიდან გადახვევა (ხოლო მის შევსებას რომელიმე „ადგილობრივი“ საგნებით, ენებით და სხვ. სწყვეტს თვით ადგილობრივი მოსახლეობა). პრინციპიდან კი — „გამოიყოს სახელმწიფოს გამგებლობიდან“ სასკოლო საქმე და გადაეცეს იგი ერებს — ის გამომდინარეობს, რომ ჩვენ, მუშები, ნებას ვაძლევთ „ერებს“ ჩვენს, დემოკრატიულ სახელმწიფოში ხალხის ფული კლერიკალურ სკოლებზე ხარჯონ! ბ-მა ლიბმანმა, თავისდა შეუქმნევლად, თვალნათლივ გვიჩვენა „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ რეაქციულობა!

„რაოდენ დიდი უნდა იყოს ნაციონალური უმცირესობა?“ ამას ვერ განსაზღვრავს ბუნდელებისგან ასე შეყვარებული ავსტრიული პროგრამაც კი: მასში ნათქვამია (ჩვენსაზე უფრო მოკლედ და უფრო ნაკლები სიცხადით): — „ნაციონალურ უმცირესობათა უფლებას იცავს განსაკუთრებული კანონ-

ნი, რომელიც საიმპერიო პარლამენტმა უნდა გამოსცეს“ (ბრიუნის პროგრამის § 4).

რატომ არავინ შეკინკლავებია ავსტრიელ ს.-დ-ებს და არ უკითხავს, სახელდობრ როგორი იქნება ეს კანონი? სახელდობრ რომელი უმცირესობისთვის და სახელდობრ რა უფლებანი უნდა უზრუნველჰყოს მან?

იმიტომ, რომ ყველა გონიერ ადამიანს კარგად ესმის უადგილობა და შეუძლებლობა პროგრამაში წვრილმანების განსაზღვრისა. პროგრამა მხოლოდ ძირითად პრინციპებს ადგენს. ამ შემთხვევაში ძირითადი პრინციპი ავსტრიელთა პროგრამაში ნაგულისხმევია, ხოლო პირდაპირ არის გამოხატული რუსეთის მარქსისტების უკანასკნელი თათბირის გადაწყვეტილებაში. ეს პრინციპია: არავითარ ნაციონალურ პრივილეგიათა და არავითარი ნაციონალური უთანასწორობის დაშვება.

ავიღოთ კონკრეტული მაგალითი, რათა განვუმარტოთ ბუნდელს ეს საკითხი. ქალაქ ს.-პეტერბურგში, 1911 წლის 18 იანვრის სასკოლო აღწერის ცნობებით, სახალხო „განათლების“ სამინისტროს დაწყებითს სკოლებში იყო 48.076 მოსწავლე. მათში ებრაელი იყო 396, ე. ი. ერთ პროცენტზე ნაკლები. შემდეგ, რუმინელი მოსწავლე 2 იყო. ქართველი — 1, სომეხი — 3 და სხვ. განა შესაძლებელია ისეთი „დადებითი“ ნაციონალური პროგრამის შედგენა, რომელიც ურთიერთობათა და პირობათა ამ მრავალგვარობას დაიტევს? (პიტერი კი, რასაკვირველია, ნაციონალურად ყველაზე „ჭრელი“ ქალაქი როდია რუსეთში). მგონი. ნაციონალური „დეტალების“ სპეციალისტებიც კი, როგორც ბუნდელეები არიან, ვერ შეადგენენ ასეთს პროგრამას.

ამავე დროს კი, სახელმწიფოს კონსტიტუციაში რომ იყოს ძირითადი კანონი, რომლის მიხედვითაც ძალადაკარგულად ჩაითვლება უმცირესობის უფლებათა დამრღვევი ყოველივე ღონისძიება, — მაშინ ყოველ მოქალაქეს შეეძლება მოითხოვოს გაუქმება ისეთი განკარგულებისა, რომელიც, ვთქვათ, უარს იტყვოდა ხაზინის ხარჯით ებრაული ენის, ებრაული ისტორიისა და სხვ. საგანგებო მასწავლებლების დაქირავებაზე ანდა სალექციოდ სახაზინო შენობის მიცემაზე ებრაელ. სომეხ,

რუმინელ ბავშვებისთვის, ერთი ქართველი ბავშვისთვისაც კი. ყოველ შემთხვევაში არაფერია შეუძლებელი იმ მხრივ, რომ დაკმაყოფილებულ იქნას თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე ნაციონალურ უმცირესობათა ყველა გონიერი და სამართლიანი სურვილი, და ვერაინ იტყვის, რომ თანასწორუფლებიანობის პროპაგანდა მავნე იყოს. პირიქით, სასკოლო საქმის ეროვნებათა მიხედვით დანაწილების პროპაგანდა, მაგალითად, პიტერის ებრაელი ბავშვებისათვის განსაკუთრებული ებრაული სკოლის პროპაგანდა — უსათუოდ მავნებელი იქნებოდა, ხოლო ნაციონალური სკოლების შექმნა ყოველი ნაციონალური უმცირესობისათვის, 1, 2, 3 ბავშვისათვის — პირდაპირ შეუძლებელიც.

შემდეგ, არავითარ საერთო-სახელმწიფო კანონში არაა შესაძლებელი იმის განსაზღვრა, თუ რაოდენ დიდი უნდა იყოს ნაციონალური უმცირესობა, რომ განსაკუთრებული სკოლისა ან დამატებითი საგნებისთვის განსაკუთრებულ მასწავლებელთა მოწვევის უფლება ჰქონდეს და სხვ.

პირიქით, საერთო-სახელმწიფო კანონი თანასწორუფლებიანობის შესახებ შესაძლებელია დეტალურად შემუშავებულ და განვითარებულ იქნას სპეციალური კანონდებულებებით, საოლქო სემების, ქალაქების, ერობების, თემებისა და სხვ. დადგენილებებით.

6. ცენტრალიზაცია და ავტონომია

ბ-ნი ლიბმანი საპასუხოდ სწერს:

„აიღეთ ჩვენში ლიტვა, ბალტიის მხარე, პოლონეთი, ვოლინი, სამხრეთი რუსეთი და სხვ. — თქვენ ყველგან შერეულ მოსახლეობას შეხვდებით; არ არის არცერთი ქალაქი, სადაც არ იყოს დიდი ნაციონალური უმცირესობა. რაგინდ სასტიკად გატარდეს დეცენტრალიზაცია, ყველგან შეგვხვდება სხვადასხვა ადგილას (უმთავრესად ქალაქის თემებში) სხვადასხვა ეროვნებანი ერთად, და სწორედ დემოკრატიზმი ნაციონალურ უმცირესობას ხელში უგდებს ნაციონალურ უმრავლესობას. მაგრამ, როგორც ვიცით, ვ. ი. მტრულად უტყერის

სახელმწიფოს ისეთს ფედერატიულ მოწყობას და დაუსრულებელ დეცენტრალიზაციას, რასაც ადგილი აქვს შვეიცარიის კავშირში. საკითხავია, რისთვისღა დაასახელა მან შვეიცარიის მაგალითი?“

თუ რისთვის მოვიყვანე შვეიცარიის მაგალითი, ეს უკვე ზემოთ იყო განმარტებული. ასევე იყო განმარტებული, რომ ნაციონალური უმცირესობის უფლებათა დაცვის პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია მხოლოდ საერთო-სახელმწიფო კანონის გამოცემით თანმიმდევრულ-დემოკრატიულ, თანასწორუფლებიანობის პრინციპისგან არგადაშვევ, სახელმწიფოში. მაგრამ მოყვანილ ციტატაში ბ-ნი ლობმანი იმეორებს კიდევ ერთერთს ყველაზე გავრცელებულ (და ყველაზე არასწორ) პასუხს (ანუ სკეპტიკურ შენიშვნას), რაც ჩვეულებრივ მოჰყავთ ხოლმე მარქსისტული ნაციონალური პროგრამის წინააღმდეგ და რაც ამიტომ განხილვის ღირსია.

მარქსისტები, რა თქმა უნდა, მტრულად ექცევიან ფედერაციასა და დეცენტრალიზაციას — იმ უბრალო მიზეზით, რომ კაპიტალიზმი თავისი განვითარებისათვის მოითხოვს რაც შეიძლება უფრო დიდ და რაც შეიძლება უფრო ცენტრალიზებულ სახელმწიფოებს. სხვა თანასწორ პირობებში — სას შეგნებული პროლეტარიატი ყოველთვის დაიცავს უფრო დიდ სახელმწიფოს. იგი ყოველთვის იბრძოლებს საშუალსაუკუნური პარტიკულარიზმის წინააღმდეგ, ყოველთვის მიესალმება რაც შეიძლება უფრო მჭიდრო ეკონომიურ გაერთიანებას მსხვილი ტერიტორიებისას, რომლებზედაც შესაძლებელი გახდებოდა ბურჟუაზიის წინააღმდეგ პროლეტარიატის ბრძოლის ფართოდ გაშლა.

კაპიტალიზმის მიერ საწარმოო ძალთა ფართო და სწრაფი განვითარება მოითხოვს დიდ, სახელმწიფოებრივად-შემჭიდროებულ და გაერთიანებულ ტერიტორიებს, და მხოლოდ ასეთს ტერიტორიებზე, მოსპობს რა ყოველივე ძველ, საშუალსაუკუნურ, წოდებრივ, ვიწრო-ადგილობრივ, წვრილ-ნაციონალურ, სარწმუნოებრივ და სხვა ზღუდეებს, შესძლებს შეკავშირებას ბურჟუაზიის კლასი, — და მასთან ერთად მისი აუცილებელი ანტიპოდიც — პროლეტარების კლასი.

ერთა თვითგამორკვევის უფლების, ე. ი. გამოყოფისა და დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნის უფლების შესახებ ჩვენ ცალკე გვექნება ლაპარაკი*. მაგრამ ვიდრე და რამდენადაც სხვადასხვა ერები ერთიან სახელმწიფოს შეადგენენ, მარქსისტები არავითარ შემთხვევაში არ იქადაგებენ არც ფედერატიულ პრინციპს და არც დეცენტრალიზაციას. ცენტრალიზებული მსხვილი სახელმწიფო არის საშუალსაუკუნური დაქსაქსულობიდან მთელი მსოფლიოს მომავალი სოციალისტური ერთობისაკენ წინგადადგმული უდიდესი ისტორიული ნაბიჯი, და სხვანაირად, თუ არ ამგვარი (კაპიტალიზმთან გაწეული დაკავშირებული) სახელმწიფოს საშუალებით, არ არის და არც შეიძლება არსებობდეს გზა სოციალიზმისაკენ.

მაგრამ შეუწყნარებელი იქნებოდა იმის დავიწყება, რომ, ვიცავთ რა ცენტრალიზმს, ჩვენ ვიცავთ მხოლოდ და მხოლოდ დემოკრატიულ ცენტრალიზმს. ამის შესახებ ყველა მეშინებმა საზოგადოდ და ნაციონალისტურმა მეშინობამაც (განსვენებულმა დრაგომანოვმაც მათ შორის) ისეთი არეულობა შეიტანეს საკითხში, რომ ისევ და ისევ გვიხდება მის გარკვევაზე დროის ხარჯვა.

დემოკრატიული ცენტრალიზმი არამც თუ არ გამორიცხავს ადგილობრივ თვითმმართველობას ისეთი ოლქების ავტონომიით, რომლებიც განსხვავდებიან განსაკუთრებული სამეურნეო და საყოფაცხოვრებო პირობებით, მოსახლეობის განსაკუთრებული ეროვნული შემადგენლობით და სხვ., არამედ, პირიქით, აუცილებლად მოითხოვს ერთსა და მეორესაც. ჩვენში მუდამ ერთმანეთში ურევენ ცენტრალიზმსა და თვითნებობას და ბიუროკრატიზმს. რუსეთის ისტორიას, ბუნებრივია, ასეთი აღრევა უნდა გამოეწვია, მაგრამ მარქსისტისათვის იგი მაინც უსათუოდ მიუტევებელია.

ამის ნათელყოფა ყველაზე უფრო ადვილად კონკრეტული მაგალითით შეიძლება.

როზა ლუქსემბურგი თავის ვრცელ სტატიაში: „ნაციონა-

* იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 114 — 189. რ. ე. დ.

ლური საკითხი და ავტონომია“ * , მრავალ სასაცილო შეცდომათა შორის (მათ შერსახებ — ქვემოთ), ერთს იმგვარ განსაკუთრებით სასაცილო შეცდომასაც სჩადის, რომ ცდილობს — ავტონომიის მოთხოვნა მარტოოდენ პოლონეთით განსაზღვროს.

მაგრამ ჯერ ვნახოთ, თუ როგორ განსაზღვრავს იგი ავტონომიას.

როზა ლუქსემბურგი აღიარებს — და, როგორც მარქსისტი, რასაკვირველია, ვალდებულიცაა აღიაროს, — რომ კაპიტალისტური საზოგადოების ყველა უმნიშვნელოვანესი და არსებითი ეკონომიური და პოლიტიკური საკითხი უნდა იყოს სრულიადაც არა ცალკეული ოლქების ავტონომიური სეიმების, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ ცენტრალური, საერთო-სახელმწიფო პარლამენტის გამგებლობაში. ასეთ საკითხთა რიცხვს ეკუთვნის: საბაჟო პოლიტიკა, სავაჭრო-სამრეწველო კანონმდებლობა, მიმოსვლის გზები და ურთიერთობის საშუალებანი (რკინიგზები, ფოსტა, ტელეგრაფი, ტელეფონი და სხვ.), ჯარი, საგადასახადო სისტემა, სამოქალაქო ** და სისხლის სამართალი, სასკოლო საქმის საერთო პრინციპები (მაგალითად, კანონი მხოლოდ საერო სკოლისა, საყოველთაო სწავლებისა, აოფგიაშია ანაჰუპისა, სკოლის დემოკრატიული წესით მოწყობისა და სხვ. შესახებ), კანონმდებლობა შრომის დაცვისა, პოლიტიკურ თავისუფლებათა შესახებ (კოალიციის უფლება) და სხვ. და სხვ.

ავტონომიური სეიმების გამგებლობაში უნდა იყოს — საერთო-სახელმწიფო კანონმდებლობის თანახმად — წმინდა-ადგილობრივი, საოლქო ან წმინდა-ნაციონალური მნიშვნელობის საკითხები. ანვითარებს რა ამ აზრსაც დიდი — რომ არა ვთქვათ: მეტისმეტი — დეტალობით, როზა ლუქსემბურგი

* „Przegląd Socjal-Demokratyczny“ ²². Krakow. 1908 და 1909 („სოციალ-დემოკრატიული მიმოხილვა“. კრაკოვი. რედა.).

** თავისი აზრის განვითარებაში როზა ლუქსემბურგი მიდის დეტალებამდე, ასახელებს რა, მაგ., — და სრულიად სამართლიანადაც — კანონმდებლობას განქორწინების შესახებ (№ 12, გვ. 162 ხსენებული ურნალისა).

მიუთითებს, მაგალითად, ადგილობრივი მნიშვნელობის რკინიგზების გაყვანაზე (№ 12, გვ. 149), ადგილობრივ გზატკეცილებზე (№ 14 — 15, გვ. 376) და სხვ.

საქსებით ცხადია, რომ შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ თანამედროვე მართლაც დემოკრატიული სახელმწიფო ასეთი ავტონომიის მიუხედავად ყოველი ოლქისათვის, რომელიც განირჩევა რამოდენიმედ მაინც არსებითი სამეურნეო და საყოფაცხოვრებო თავისებურებებით, მოსახლეობის განსაკუთრებული ეროვნული შემადგენლობით და სხვ. პრინციპი ცენტრალიზმისა, რომელიც აუცილებელია კაპიტალიზმის განვითარების ინტერესებისათვის, არა თუ არ იბღალღება ამგვარი (ადგილობრივი და საოლქო) ავტონომიით, არამედ, პირიქით, სწორედ მისი საშუალებით ტარდება ცხოვრებაში — დემოკრატიულად, და არა ბიუროკრატიულად. კაპიტალიზმის ფართო, თავისუფალი, სწრაფი განვითარება შეუძლებელი გახდებოდა, ან ყოველ შემთხვევაში ფრიად დაბრკოლდებოდა, თუ არ იქნა ასეთი ავტონომია, რომელიც აადვილებს კაპიტალთა კონცენტრაციასაც და საწარმოო ძალთა განვითარებასაც და ბურჟუაზიისა და პროლეტარიატის შეკავშირებასაც საერთო-სახელმწიფოებრივი მასშტაბით. ვინაიდან წმინდა ადგილობრივ (საოლქო, ნაციონალურ და სხვ.) საკითხებში ბიუროკრატიული ჩარევა საზოგადოდ ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების ერთერთი უდიდესი დაბრკოლებაა და კერძოდ ერთერთი დაბრკოლებაა ცენტრალიზმისათვის სერიოზულ, მნიშვნელოვან, ძირითად საკითხში.

ამიტომ ძნელია დიმილის შეკავება, როდესაც კითხულობ, თუ როგორ ცდილობს ჩვენი მშვენიერი როზა ლუქსემბურგი სრულიად სერიოზული სახით და „წმინდა-მარქსისტული“ სიტყვებით დაამტკიცოს ავტონომიის მოთხოვნის გამოსადგრობა მხოლოდ პოლონეთის მიმართ, მხოლოდ გამონაკლისის სახით! რა თქმა უნდა, აქ „საკუთარი შრევის“ პატრიოტიზმის ნასახიცი კი არაა, — აქ მხოლოდ „საქმიანი“ მოსაზრებანია... მაგალითად, ლიტვის შესახებ.

როზა ლუქსემბურგი იღებს ოთხ გუბერნიას: ვილნოს, კოვ-

ნოს, გროდნოს და სუვალკისას და არწმუნებს მკითხველებს (და თავის-თავსაც), რომ იქ „უმთავრესად“ ლიტველები ცხოვრობენ; ამასთანავე, აერთებს რა ამ გუბერნიების მთელ მოსახლეობას, იგი იღებს ლიტველთა პროცენტს—მთელი მოსახლეობის 23%, ხოლო თუ ლიტველებს უმუდსაც მივუმატებთ, გამოვა 31%—მესამედზე ნაკლები. დასკვნა, რასაკვირველია, ისეთია, რომ ლიტვის ავტონომიის აზრი „თვითნებური და ხელოვნურია“ (№ 10, გვ. 807).

მკითხველი, რომელიც იცნობს ჩვენი რუსული კაზიონური სტატისტიკის საყოველთაოდ-ცნობილ ნაკლოვანებებს, მაშინვე დაინახავს როზა ლუქსემბურგის შეცდომას. რა საჭირო იყო გროდნოს გუბერნიის აღება, სადაც ლიტველები შეადგენენ მხოლოდ 0,2%-ს, **ო რ მ ე ა თ ე დ პ რ ო ც ე ნ ტ ს?** რა საჭირო იყო მთელი ვილნოს გუბერნიის აღება, და არა მარტო მისი ტროკის მაზრისა, სადაც ლიტველები მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ? რა საჭირო იყო მთელი სუვალკის გუბერნიის აღება და ლიტველთა რიცხვის—მისი მოსახლეობის 52%—ად განსაზღვრა. და არა აღება ამ გუბერნიის ლიტვური მაზრებისა, ე. ი. 5 მაზრისა 7-დან, სადაც ლიტველები მოსახლეობის 79%—ს შეადგენენ?

სასაცილოა თანამედროვე კაპიტალიზმის პირობებსა და მოთხოვნებზე ლაპარაკობდე და საამისოდ იღებდე რუსეთის არა „თანამედროვე“ და არა „კაპიტალისტურ“ დაყოფას, არამედ „საშუალსაუკუნურს, ბატონყმურს, კაზიონურ-ბიუროკრატიულ ადმინისტრატიულ დაყოფას, მასთან მისი სავსებით უხეში სახით (გუბერნიები და არა მაზრები). დღესავით ნათელია, რომ ლაპარაკიც კი არ შეიძლება არავითარ, რამოდენიმედ მაინც სერიოზულ ადგილობრივ რეფორმაზე რუსეთში, თუ არ მოისპო ეს დაყოფა და არ შეიცვალა იგი მართლაც „თანამედროვე“, ნამდვილად არა ხაზინის, არა ბიუროკრატიის, არა რუტინის, არა მემამულეების, არა ხუცების, არამედ კაპიტალიზმის მოთხოვნათა დამაკმაყოფილებელი დაყოფით, — ამასთანავე კაპიტალიზმის თანამედროვე მოთხოვნათა შორის, უეჭველია, იქნება მოთხოვნა მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობის რაც შეიძლება მეტი ერთიანობისა, ვინაიდან ეროვნ-

ნება, ენის იგივეობა — მნიშვნელოვანი ფაქტორია შინაური ბაზრის სრული დაპყრობისა და ეკონომიური ბრუნვის სრული თავისუფლებისათვის.

კურობულია, რომ როზა ლუქსემბურგის ამ აშკარა შეცდომას იმეორებს ბუნდელი მედემი, რომელსაც სურს დაამტკიცოს არა პოლონეთის „განსაკუთრებული“ თავისებურებანი, არამედ ნაციონალურ-ტერიტორიული ავტონომიის პრინციპის უვარგისობა (ბუნდელები ნაციონალურ-ექსტერიტორიული ავტონომიის მომხრენი არიან!). ჩვენი ბუნდელები და ლიკვიდატორები მთელ ქვეყანაზე აგროვებენ სხვადასხვა ქვეყნისა და სხვადასხვა ერის სოციალ-დემოკრატიების ყველა შეცდომას და ყველა ოპორტუნისტულ რყევას, უმატებენ რა თავის ავლადიდებას მაინცდამაინც ყველაზე ცუდს მსოფლიო სოციალ-დემოკრატიიდან: ამონაჭრებს ბუნდელთა და ლიკვიდატორთა ნაწერებიდან, ერთად აღებულთ, ცუდი გემოვნების სანიმუშო სოციალ-დემოკრატიული მუზეუმი შეუძლიათ შეადგინონ.

საოლქო ავტონომიაო — ჭკუისდამარიგებლად მსჯელობს მედემი — გამოსადეგია ოლქისათვის, „მხარისთვის“, და არა ლატიშთა. ესტონელთა და სხვ. „ოკრუგებისათვის“, სადაც მოსახლეობა ნახევარ მილიონიდან 2 მილიონამდეა და სივრცე ერთი გუბერნიისას აღწევსო. „ეს — ავტონომია კი არა, უბრალო ერობა იქნებოდ... ამ ერობის მალლა ნამდვილი ავტონომია უნდა დაგვეყენებინა“... და ავტორი ჰგომბს ძველი გუბერნიებისა და მაზრების „მსხვრევას“*.

ნამდვილად კი თანამედროვე კაპიტალიზმის პირობების „დამსხვრევას“ და დამახინჯებას წარმოადგენს საშუალსაუკუნური, ბატონყმური, კაზიონური ადმინისტრაციული დაყოფის დატოვება. მხოლოდ ამ დაყოფის სულით გაჟღენთილ ადამიანებს შეუძლიათ „მცოდნის მეცნიერული სახით“ იმსჯელონ „ერობისა“ და „ავტონომიის“ დაპირისპირებაზე და იზრუნონ იმისთვის, რომ, შაბლონის მიხედვით, „ავტონომია“ დიდი

* ვ. მედემი. „ნაციონალური საკითხის დაყენებისათვის რუსეთში“. „ვესტნიკ ევროპი“, 1912, № № 8 და 9.

ოლქებისათვის უნდა იყოს, ერობა კი — პატარეებისათვის. თანამედროვე კაპიტალიზმი სრულიადაც არ მოითხოვს ამ ჩინოვნიკურ შაბლონებს. თუ რატომ არ შეიძლება არსებობდეს ავტონომიური ნაციონალური ოლქები არამც თუ $\frac{1}{2}$ მილიონიანი მოსახლეობით. არამედ თუნდ 50.000 მცხოვრებით, — რატომ არ შეუძლიათ ასეთს ოლქებს სულ სხვადასხვაგვარი წესით შეუერთდნენ სხვადასხვა ზომის მეზობელ ოლქებს ერთიან ავტონომიურ „მხარედ“, თუ ეს უფრო მოსახერხებელია, თუ ეს საჭიროა ეკონომიური ბრუნვისათვის, — ყველაფერი ეს ბუნდელ მედემის საიდუმლოებად რჩება.

უნდა შევნიშნათ, რომ ს.-დ. ბრიუნის ნაციონალური პროგრამა მთლად ნაციონალურ-ტერიტორიული ავტონომიის ნიადაგზე დგება და წინადადებას იძლევა — დანაწილებულ იქნას ავსტრია „ისტორიული სამეფო მიწების მაგივრად“ „ნაციონალურად-გამიჯნულ“ ოლქებად (ბრიუნის პროგრამის § 2). ასე შორს ჩვენ როდი წავიდოდით. უეჭველია, რომ მოსახლეობის ერთიანი ეროვნული შემადგენლობა — ერთ-ერთი ყველაზე საიმედო ფაქტორია თავისუფალი და ფართო, მართლაც თანამედროვე, სავაჭრო ბრუნვისათვის. უეჭველია, რომ არცერთი მარქსისტი — და არცერთი მტკიცე დემოკრატიც კი — არ დაიწყებს ავსტრიის სამეფო მიწებისა და რუსეთის გუბერნიების და მაზრების დაცვას (ესენი არც ისე ცუდია, როგორც ავსტრიის სამეფო მიწები. მაგრამ მაინც მეტად ცუდია). სადავოდ არ გახდის იმას, რომ საჭიროა ამ მოძველებული დაყოფის შეცვლა. შეძლებისამებრ, მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობის შესაბამისად დაყოფით. უეჭველია, დაბოლოს, რომ ყოველგვარი ნაციონალური ჩაგვრის მოსასპობად ფრიად დიდი მნიშვნელობა აქვს ავტონომიური, თუნდაც სულ მცირე ზომის ოლქების შექმნას მთლიანი, ერთიანი, ეროვნული შემადგენლობით; ამასთანავე ამ ოლქებისკენ „გაიწევენ“ — და მათთან ურთიერთობაში იქნებოდნენ ყოველგვარი თავისუფალი კავშირებიც, ამავე ერის წევრები, სახელმწიფოს ანდა მთელი ქვეყნიერების სხვადასხვა კუთხეში გაფანტულნი. ყოველივე ეს უდავოა. ყოველივე ამაზე დავა

შეიძლება მხოლოდ დამყაყებულ-ბიუროკრატიული თვალსაზრისით.

მაგრამ მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა — ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ეკონომიური ფაქტორია, ოღონდ არა ერთადერთი და არა უმნიშვნელოვანესი სხვებს შორის. ქალაქები, მაგ., უმნიშვნელოვანეს ეკონომიურ როლს თამაშობენ კაპიტალიზმის დროს; ქალაქები კი ყველგან — პოლონეთშიც, ლიტვაშიც, უკრაინაშიც, ველიკოროსიაშიც და სხვ. — მოსახლეობის ყველაზე უფრო ჭრელი ეროვნული შემადგენლობით განირჩევიან. „ნაციონალური“ მომენტის გულისთვის ქალაქების მოწყვეტა მათგან ეკონომიურად მიმსწრავ სოფლებისა და ოლქებისაგან — უაზრობაა და არცაა შესაძლებელი. ამიტომ მთლად და მარტოდენ „ნაციონალურ-ტერიტორიალისტური“ პრინციპის ნიადაგზე დადგომა მარქსისტებს არ შეჰფერით.

და ავსტრიულზე ბევრად უფრო სწორია საკითხის ის გადაწყვეტა, რომელიც დასახულია რუსეთის მარქსისტების უკანასკნელი თათბირის მიერ. ამ თათბირმა მოცემული საკითხისათვის შემდეგი დებულება წამოაყენა:

...„აუცილებელია... ფართო საოლქო ავტონომია“ (რასაკვირველია, არა მარტო პოლონეთისთვის, არამედ რუსეთის ყველა ოლქისთვის) „და სავსებით დემოკრატიული ადგილობრივი თვითმმართველობა, ამასთანავე თვითმმართველი და ავტონომიური ოლქების საზღვრებს არკვევენ“ (ახლანდელი გუბერნიების, მაზრებისა და სხვ. საზღვრების მიხედვით კი არა), „არამედ თვით ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ სამეურნეო და საყოფაცხოვრებო პირობების, მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობისა და სხვ. აღრიცხვის საფუძველზე“ *.

მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა აქ დაყენებულია იმ სხვა (პირველ რიგში სამეურნეო, შემდეგ საყოფაცხოვრებო და სხვ.) პირობებთან ერთად, რაც საფუძველად უნდა დაედოს ახალი საზღვრების დადგენას, რომლებიც შეეფერე-

* იხ. თხზულებათა XVII ტომი, გვ. 12 რუს. გამ. რედ.

ბიან თანამედროვე კაპიტალიზმს და არა კაზიონშჩინას და აზიურობას. ერთადერთს მხოლოდ ადგილობრივ მოსახლეობას შეუძლია სავსებით ზუსტად „აღრიცხოს“ ყველა ეს პირობა, ხოლო ასეთი აღრიცხვის საფუძველზე სახელმწიფოს ცენტრალური პარლამენტი გამოარკვევს ავტონომიური ოლქების საზღვრებს და ავტონომიური სეიმების გამგებლობის ფარგლებს.

ჩვენ დაგვრჩა კიდევ განსახილველი ერთა თვითგამორკვევის უფლების საკითხი. ამ საკითხში როზა ლუქსემბურგის შეცდომათა „პოპულარიზაციას“ ხელი მოჰკიდა ყველა ეროვნებათა ოპორტუნისტების მთელმა კოლექციამ: ლიკვიდატორმა სემკოვსკიმაც, ბუნდელმა ლიბმანმაც, უკრაინელმა ნაციონალ-სოციალმა ლევ იურკევიჩმაც. შემდეგ სტატიას ჩვენ ვუძღვნით ამ, მთელი „კოლექციის“ მიერ უაღრესად არევიდარეულ, საკითხს.

დაბეჭდილია 1913 წ. ოქტომბერ-დეკემბერში
ჟურნალ „პროსვეშჩენიეში“ № № 10, 11 და 12.
ხელმოწერილია: ვ. ილინი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც.
ტიქტის მიხედვით, ტ. XVII, გვ. 129 — 159.

ერთა თვითგამორკვევის უზღვრის შესახებ

რუსეთის მარქსისტების პროგრამის მეცხრე პარაგრაფმა, რომელიც ერთა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ ლაპარაკობს, ამ უკანასკნელ დროს (როგორც ჩვენ უკვე „პროსვეშჩენიეში“ აღვნიშნეთ) * ოპორტუნისტების მთელი ლაშქრობა გამოიწვია. რუსი ლიკვიდატორი სემკოვსკიც პეტერბურგის ლიკვიდატორულ გაზეთში, ბუნდელი ლიბმანიც, უკრაინელი ნაციონალ-სოციალი იურკევიჩიც — თავის ორგანოებში თავს დაესხნენ ამ პარაგრაფს და მას უდიდესი ათვალწუნებით იხსენიებენ. ეჭვს გარეშეა, ოპორტუნიზმის ეს „ათორმეტ ენათა თავდასხმა“ ჩვენს მარქსისტულ პროგრამაზე მჭიდროდაა დაკავშირებული თანამედროვე ნაციონალისტურ რყევასთან საზოგადოდ. ამიტომ წამოყენებული საკითხის დაწვრილებით გარჩევა ჩვენ დროულად მიგვაჩნია. ოღონდ აღვნიშნავთ, რომ არცერთს დასახელებულ ოპორტუნისტს არცერთი დამოუკიდებელი საბუთი, არ მოუყვანია: ყველა ისინი მხოლოდ იმეორებენ როზა ლუქსემბურგის მიერ ნათქვამს მის გრძელ, '1908 — 9 წელს პოლონურად დაწერილ სტატიაში: „ნაციონალური საკითხი და ავტონომია“. ჩვენც უფრო ხშირად სწორედ ამ უკანასკნელი ავტორის „ორიგინალურ“ საბუთებს გავუწევთ ანგარიშს შემდგომი გადმოცემის დროს.

1. რა არის ერთა თვითგამორკვევა?

ბუნებრივია, რომ ეს საკითხი ისმება პირველ რიგში, როდესაც ცდილობენ მარქსისტულად განიხილონ ეგრეთწოდებული თვითგამორკვევა. რა უნდა ვიგულისხმოთ თვითგამორკვევად? უნდა ვეძებოთ ამის პასუხი სამართლის ყოველ-

* იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 72 — 113, რ ე დ.

ჯვარი „ზოგადი ცნებებიდან“ გამოყვანილ იურიდიულ დეფინიციებში (განსაზღვრებში)? თუ პასუხი ნაციონალურ მოძრაობათა ისტორიულ-ეკონომიურ შესწავლაში უნდა ვეძებოთ?

გასაკვირალი არაა, რომ ბბ. სემკოვსკებმა, ლიბმანებმა, იურკევიჩებმა ვერც კი მოისაზრეს ამ საკითხის დასმა, დაქმნაფილდნენ რა. უბრალო ხითხითით მარქსისტული პროგრამის „ბუნდოვანობის“ გამო და, როგორც ეტყობა, არც კი უწყიან თავისი გულუბრყვილობით, რომ ერთა თვითგამორკვევის შესახებ ლაპარაკობს არა მარტო 1903 წ. რუსეთის პროგრამა. არამედ 1896 წ. ლონდონის საერთაშორისო კონგრესის გადაწყვეტილებაც (ამის შესახებ დაწვრილებით ქვეშოთ). ბევრად უფრო გასაკვირალია, რომ როზა ლუქსემბურგი, რომელიც ამდენს ლაპარაკობს მაღალფარდოვანად ამ პარაგრაფის ვითომდა აბსტრაქტულობასა და მეტაფიზიკურობაზე, თვით ჩავარდა სწორედ აბსტრაქტულობისა და მეტაფიზიკურობის ამ ცოდვაში. სწორედ როზა ლუქსემბურგი გადადის მუდამ ზოგად მსჯელობებზე თვითგამორკვევის შესახებ (მეტად სასაცილო ბრძნულობამდეც კი იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გავიგოთ ერის ნებისყოფა), ისე რომ არსად ნათლად და ზუსტად არ სემს საკითხს, იურიდიულ განსაზღვრებშია საქმის არსი თუ მთელი მსოფლიოს ნაციონალურ მოძრაობათა გამოცდილებაში?

ამ, მარქსისტისათვის აუცილებელი, საკითხის ზუსტი დასმა მყისვე ნიადგს გამოაცლიდა როზა ლუქსემბურგის საბუთების ცხრა მეათედს. ნაციონალური მოძრაობანი პირველად არ ჩნდებიან რუსეთში და მარტო მას არ ახასიათებენ. მთელს მსოფლიოში ეპოქა კაპიტალიზმის საბოლოო გამარჯვებისა ფეოდალიზმზე ნაციონალურ მოძრაობებთან იყო დაკავშირებული. ამ მოძრაობათა ეკონომიური საფუძველი იმაში მდგომარეობს, რომ სასაქონლო წარმოების საესებით გასამარჯვებლად საჭიროა შინაური ბაზრის დაპყრობა ბურჟუაზიის მიერ, საჭიროა ერთ ენაზე მოლაპარაკე ხალხით დასახლებულ ტერიტორიათა სახელმწიფოებრივი გაერთიანება, ისე რომ ამასთანავე ამ ენის განვითარებას და ლიტერატურაში მის გან-

მტკიცებას არავითარი დაბრკოლება აღარ გადაეღობოს. ენა
აღამიანთა ურთიერთობის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა;
ენის ერთობა და მისი დაუბრკოლებელი განვითარება ერთ-
ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა ნამდვილად თავისუფალი
და ფართო, თანამედროვე კაპიტალიზმის შესაფერი სავაჭრო
ბრუნვისა, მოსახლეობის თავისუფლად და ფართოდ დაჯგუ-
ფებისა ყველა ცალკე კლასებად, ბოლოს—იგი პირობას წარ-
მოადგენს ბაზრის მჭიდრო კავშირისათვის ყოველ და თვი-
თეულ დიდ თუ წვრილ მეპატრონესა, გამყიდველსა და მყიდ-
ველთან.

ამიტომ ისეთ ნ ა ც ი ო ნ ა ლ უ რ ს ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ო თ ა შექ-
მნა, რომლებიც ყველაზე უკეთ აკმაყოფილებენ თანამედროვე
კაპიტალიზმის ამ მოთხოვნებს, წარმოადგენს ყოველი ნაციონა-
ლური მოძრაობის ტენდენციას (მისწრაფებას). აქეთ უბიძგე-
ბენ უღრმესი ეკონომიური ფაქტორები, და ამიტომ მთელი
დასავლეთი ევროპისთვის — მეტიც: მთელი ცივილიზებული
მსოფლიოსთვის — ტ ი პ ი უ რ, ნორმალურ მოვლენას კაპი-
ტალისტურ პერიოდში ნაციონალური სახელმწიფო წარ-
მოადგენს.

მაშასადამე, თუ გვინდა ერთა თვითგამორკვევის მნიშვნე-
ლობა გავიგოთ. ისე რომ იურიდიული დეფინიციებით * კ ო
ა რ ვითამაშოთ, აბსტრაქტული განსაზღვრანი კი არ „შევებ-
ნათ“, არამედ ნაციონალურ მოძრაობათა ისტორიულ-ეკონო-
მიური პირობები გავარჩიოთ, ჩვენ აუცილებლად შემდეგ დას-
კვნამდე მივალთ: ერთა თვითგამორკვევად იგულისხმება მა-
თი სახელმწიფოებრივი გამოყოფა უცხო ერთა კოლექტივე-
ბისაგან, იგულისხმება დამოუკიდებელი ნაციონალური სა-
ხელმწიფოს შექმნა.

ქვემოთ ჩვენ დავინახავთ იმის სხვა მიზეზებსაც, თუ რა-
ტომ იქნებოდა უმართებულო, თვითგამორკვევის უფლებად
რომ სხვა რაიმე გვეგულისხმნა, გარდა გამოცალკევებული
სახელმწიფოებრივი არსებობის უფლებისა. ახლა კი იმაზე
უნდა შევჩერდეთ, თუ როგორ ცდილობდა როზა ლუქსემ-

* — დეფინიციები — განსაზღვრები. რ ე დ.

ჭურგი „თავიდან მოემორებინა“ აუცილებელი დასკვნა ნაციონალური სახელმწიფოსკენ მისწრაფებათა ღრმა ეკონომიური საფუძვლების შესახებ.

როზა ლუქსემბურგი მშვენიერად იცნობს კაუტსკის ბროშურას: „ნაციონალიზმა და ინტერნაციონალიზმა“ („Neue Zeit“-ის № 1, დამატება, 1907 — 8; რუსული თარგმანი ჟურნალ „ნაუჩნაია მისლში“, რიგა 1910). მან იცის, რომ კაუტსკიმ დაწვრილებით გაარჩია ამ ბროშურის § 4-ში ნაციონალური სახელმწიფოს საკითხი და იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ოტო ბაუერი „სათანადოდ არ აფასებს ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნისადმი მისწრაფების ძალას“ (გვ. 23. ციტირებული ბროშურისა). თვით როზა ლუქსემბურგს მოჰყავს კაუტსკის სიტყვები: „ნაციონალური სახელმწიფო არის სახელმწიფოს ფორმა, რომელიც ყველაზე უფრო შეფერება თანამედროვე“ (ე. ი. კაპიტალისტურ, ცივილიზებულ, ეკონომიურ-პროგრესიულს, საშუალოსაუკუნოებრივისა, წინაკაპიტალისტურისაგან და სხვ. განსხვავებით) „პირობებს, არის ის ფორმა, რომელშიც მას ყველაზე ადვილად შეუძლია თავისი ამოცანების შესრულება“ (ე. ი. კაპიტალიზმის თავისუფალი, ფართო და ჩქარი განვითარების ამოცანებისა). ამას უნდა დაემატოს კიდევ უფრო ზუსტი დასკვნითი შენიშვნა კაუტსკისა, რომ ნაციონალურად აჭრელებული სახელმწიფოები (ეგრეთწოდებული ეროვნებათა სახელმწიფოები, ნაციონალურ სახელმწიფოთაგან განსხვავებით) „ყოველთვის ისეთი სახელმწიფოები“ არიან, „რომელთა შინაგანი აღნაგობა ამათუიმ მიზეზების გამო არანორმალური ან განუვითარებელი“ (ჩამორჩენილი) „დარჩა“. თავისთავად იგულისხმება, რომ კაუტსკი არანორმალობაზე ლაპარაკობს მხოლოდ იმასთან შეუფარდებლობის აზრით, რაც ყველაზე მეტად შეგუებულია განვითარებაში მყოფი კაპიტალიზმის მოთხოვნებთან.

ახლა საკითხავია, როგორღა მოეპყრო როზა ლუქსემბურგი კაუტსკის ამ ისტორიულ-ეკონომიურ დასკვნებს? სწორია ანინი თუ არაა სწორი? ვინაა მართალი, — კაუტსკი თავისი ისტორიულ-ეკონომიური თეორიით თუ ბაუერი, რომლის

თეორია, თავისი საფუძვლით, ფსიქოლოგიურია? რაში მდგომარეობს კავშირი ბაუერის უეჭველი „ნაციონალური ოპორტუნზმისა“, მის მიერ კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის დაცვისა, მისი ნაციონალისტური გატაცებებისა („აქა-იქ ნაციონალური მომენტის გაძლიერებაო“, როგორც კაუტსკიმ სთქვა), მის მიერ „ნაციონალური მომენტის უზარმაზარი გაზვიადებისა და ინტერნაციონალური მომენტის სრული დავიწყებისა“ (კაუტსკი), ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნისადმი მისწრაფების ძალის ბაუერის მიერვე არასათანადოდ დაფასებასთან?

როზა ლუქსემბურგს არც კი დაუსვამს ეს საკითხი. მას არ შეუმჩნევია ეს კავშირი. იგი არ დაჰფიქრებია ბაუერის თეორიულ შეხედულებებს შთაღიქნად. მას სრულიადაც არ დაუპირისპირებია ერთმანეთისათვის ისტორიულ-ეკონომიური და ფსიქოლოგიური თეორია ნაციონალურ საკითხში. იგი დაკმაყოფილდა შემდეგი შენიშვნებით კაუტსკის წინააღმდეგ.

„... ეს „საუკეთესო“ ნაციონალური სახელმწიფო მხოლოდ აბსტრაქციაა, რომელიც ადვილად ექვემდებარება თეორიულ განვითარებასა და თეორიულ დაცვას, მაგრამ არ შეესაბამება სინამდვილეს“ („Przegląd Socjal-Demokratyczny“ *, 1908, № 6, გვ. 499).

და ამ გადაჭრითი განცხადების დასადასტურებლად მოსდევს მსჯელობა იმის შესახებ, რომ დიდი კაპიტალისტური სახელმწიფოების განვითარება და იმპერიალიზმი ილუზორულად ხდის მცირე ერთა „თვითგამორკვევის უფლებას“: „შეიძლება განა სერიოზულად ვილაპარაკოთ,—გაიძახის როზა ლუქსემბურგი,— ფორმალურად დამოუკიდებელი ჩერნოგორელების, ბულგარელების, რუმინელების, სერბიელების, ბერძნების, ნაწილობრივ თვით შვეიცარიელების „თვითგამორკვევაზე“, როცა თვით მათი დამოუკიდებლობა „ევროპული კონცერტის“ პოლიტიკური ბრძოლისა და დიპლომატიური თამაშის შედეგს წარმოადგენს?!“ (გვ. 500). პირობებს საუკეთესოდ შეეფერება „არა ნაციონალური სახელმწიფო, როგორც კაუტსკის ჰგონია, არამედ მტაცებლური სახელმწი-

* — „სოციალ-დემოკრატიული მიმოხილვა“. რ. ე. დ.

ფო“. მოყვანილია რამდენიმე ათეული ციფრი იმ კოლონიათა სიდიდებზე, რომელნიც ინგლისს, საფრანგეთს და სხვ. ეკუთვნია.

ასეთ მსჯელობას რომ კითხულობ, ძალაუნებურად განცვიფრებს ავტორის უნარი იმის გაუგებლობისა, თუ რა რასა შეეფერება! კაუტსკისათვის მედიდური სახით იმის სწავლება, რომ წვრილი სახელმწიფოები ეკონომიურად მსხვილებზე არიან დამოკიდებულნი; რომ ბურჟუაზიულ სახელმწიფოებს შორის ბრძოლა სწარმოებს სხვა ერთა მტაცებლური დათრგუნვისათვის; რომ არსებობს იმპერიალიზმი და კოლონიები. — ეს რაღაც სასაცილო, ბავშვური ბრძნულობაა, იმიტომ რომ საქმესთან ყოველივე ამას არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს. არა თუ პატარა სახელმწიფოები, არამედ, მაგალითად, რუსეთიც ეკონომიურად სავსებით დამოკიდებულია „მდიდარი“ ბურჟუაზიული ქვეყნების იმპერიალისტური საფინანსო კაპიტალის ძლიერებაზე. არა მარტო ბალკანეთის მინიატურული სახელმწიფოები, არამედ ამერიკაც XIX საუკუნეში ეკონომიურად ევროპის კოლონია იყო, როგორც ეს ჯერ კიდევ მარქსმა აღნიშნა „კაპიტალში“³³. ყოველივე ეს, რასაკვირველია, მშვენივრად იცის კაუტსკიმ და თვითელმა მარქსისტმა, მაგრამ ნაციონალურ მოძრაობათა და ნაციონალური სახელმწიფოს საკითხთან ამას სრულიად არა აქვს რა საერთო.

როზა ლუქსემბურგმა ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევის, მათი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის საკითხი შესცვალა მათი ეკონომიური თვითმყოფობისა და დამოუკიდებლობის საკითხით. ეს ისევე გონივრულია, როგორც ის, რომ ადამიანმა, რომელიც იხილავს პროგრამულ მოთხოვნას პარლამენტის, ე. ი. სახალხო წარმომადგენელთა კრების უმაღლესობაზე ბურჟუაზიულ სახელმწიფოში. დაიწყოს თავისი სავსებით სწორი შეხედულების გადმოცემა იმის შესახებ, რომ მსხვილ კაპიტალს უზენაესობა ეკუთვნის ბურჟუაზიული ქვეყნის ყოველ წესწყობილებაში.

ექვს გარეშეა, რომ აზიის—დედამიწის ყველაზე დასახლე-

ბული ნაწილის, მეტი წილი ან „დიდი სახელმწიფოების“. კოლონიების მდგომარეობაში იმყოფება, ანდა მეტად დამოკიდებულ და ნაციონალურად ჩაგრულ სახელმწიფოთა მდგომარეობაში. მაგრამ განა ეს საყოველთაოდ ცნობილი გარემოება თუნდ ნაწილობრივ მაინც აბათილებს იმ უდავო ფაქტს, რომ თვით აზიაში პირობები სასაქონლო წარმოების ყველაზე სრული განვითარებისა, კაპიტალიზმის ყველაზე თავისუფალი, ფართო და ჩქარი ზრდისათვის მხოლოდ იაპონიაში შეიქმნა. ე. ი. მხოლოდ დამოუკიდებელ ნაციონალურ სახელმწიფოში? ეს სახელმწიფო ბურჟუაზიულია, და ამიტომ თვითონ მან დაიწყო სხვა ერების ჩაგვრა და კოლონიების დამონება; ჩვენ არ ვიცით, მოასწრებს თუ არა აზია, კაპიტალიზმის კრახამდე, ევროპის მსგავსად დამოუკიდებელ ნაციონალურ სახელმწიფოთა სისტემად მოეწყოს. მაგრამ უცილობელია, რომ კაპიტალიზმმა, გააღვიძა რა აზია, იქაც ყოველგან ნაციონალური მოძრაობანი გამოიწვია, რომ ამ მოძრაობათა ტენდენციაა — აზიაში ნაციონალურ სახელმწიფოთა შექმნა, რომ კაპიტალიზმის განვითარების საუკეთესო პირობებს სწორედ ასეთი სახელმწიფოები უზრუნველჰყოფენ. აზიის მაგალითი კაუტსკის სასარგებლოდ და როზა ლუქსემბურგის წინააღმდეგ მეტყველებს.

ბალკანეთის სახელმწიფოების მაგალითიც მის წინააღმდეგ მეტყველებს, ვინაიდან ახლა ყველა ხედავს, რომ კაპიტალიზმის განვითარების საუკეთესო პირობები ბალკანეთში იქმნება სწორედ დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფოების შექმნისდაკვალად ამ ნახევარკუნძულზე.

მაშასადამე, მთელი მოწინავე ცივილიზებული კაცობრიობის მაგალითიც, ბალკანეთის მაგალითიც, აზიის მაგალითიც, როზა ლუქსემბურგის წინააღმდეგ, კაუტსკის დებულების სრულ სისწორეს ამტკიცებს: ნაციონალური სახელმწიფო — კაპიტალიზმის წესი და „ნორმა“, ნაციონალურად აჭრელებული სახელმწიფო კი ჩამორჩენილობას ან გამონაკლისს წარმოადგენს. ნაციონალურ ურთიერთობათა თვალსაზრისით, კაპიტალიზმის განვითარების საუკეთესო პირობებს, უეჭველია, ნაციონალური სახელმწიფო წარმოადგენს. ეს, რასაკვირვე-

ლია. იმას არ ნიშნავს, თითქოს ასეთი სახელმწიფო, ბურჟუაზიულ ურთიერთობათა ნიადაგზე, ექსპლოატაციას და ერთა ჩაგვრას მოსპობდა. ეს მხოლოდ იმას ნიშნავს, რომ მარქსისტები უყურადღებოდ ვერ დასტოვებენ ძალოვან ეკონომიურ ფაქტორებს, რომელნიც წარმოშობენ მისწრაფებას ნაციონალურ სახელმწიფოთა შექმნისაკენ. ეს ნიშნავს, რომ „ერთა თვითგამორკვევას“ მარქსისტების პროგრამაში, ისტორიულ-ეკონომიური თვალსაზრისით, არ შეიძლება სხვა მნიშვნელობა ჰქონდეს, თუ არ პოლიტიკური თვითგამორკვევის, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის, ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნის მნიშვნელობა.

თუ რა პირობებში შეიძლება. მარქსისტული, ე. ი. კლასობრივი პროლეტარული თვალსაზრისით, „ნაციონალური სახელმწიფოს“ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მოთხოვნისათვის მხარისდაჭერა, ამაზე ქვემოთ გვექნება დაწვრილებით საუბარი. ახლა კი ვკმაყოფილდებით „თვითგამორკვევის“ ცნების განსაზღვრით და მხოლოდ ის უნდა აღვნიშნოთ კიდევ, რომ როზა ლუქსემბურგმა იცის ამ ცნების („ნაციონალური სახელმწიფო“) შინაარსი, მაშინ როდესაც მისმა ოპორტუნისტულმა მომხრეებმა, ლიბმანებმა, სემკოვსკებმა, იურკევიჩებმა, ეს ეც კი არ იციან!

2. საკითხის ისტორიული კონკრეტული დასმა

მარქსისტული თეორიის უსათუო მოთხოვნას ყოველგვარი სოციალური საკითხის გარჩევის დროს წარმოადგენს მისი ჩასმა განსაზღვრულ ისტორიულ ჩარჩოებში, ხოლო შემდეგ, თუ ლაპარაკია ერთ ქვეყანაზე (მაგალითად, ნაციონალურ პროგრამაზე ამათუიმ ქვეყნისთვის), იმ კონკრეტულ თავისებურებათა აღრიცხვა, რომელნიც ამ ქვეყანას სხვებისაგან განასხვავებენ ერთიღაიმავე ისტორიული ეპოქის ფარგლებში.

რას ნიშნავს მარქსიზმის ეს უსათუო მოთხოვნა, ჩვენი საკითხისადმი მიყენებით?

უწინარეს ყოვლისა ეს ნიშნავს იმის აუცილებლობას, რომ

მკაცრად უნდა გაიმიჯნოს ერთიმეორისაგან კაპიტალიზმის ორი, ნაციონალურ მოძრაობათა თვალსაზრისით ძირეულად განსხვავებული ეპოქა. ერთი მხრით, ესაა ფეოდალიზმისა და აბსოლუტიზმის კრახის ეპოქა, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ჩამოყალიბების ეპოქა, როცა ნაციონალური მოძრაობანი პირველად ხდებიან მასობრივნი, ასე თუ ისე მოსახლეობის ყველა კლასს აბამენ პოლიტიკაში ბეჭდვითი სიტყვის, წარმომადგენლობითს დაწესებულებებში მონაწილეობისა და სხვ. გზით. მეორე მხრით, ჩვენს წინაშეა სავსებით ჩამოყალიბებულ კაპიტალისტურ სახელმწიფოთა ეპოქა, დიდხნის დამკვიდრებული კონსტიტუციური წყობილებით, ძლიერ განვითარებული ანტაგონიზმით პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის, — ეპოქა, რომელსაც კაპიტალიზმის კრახის წინაღვე შეგვიძლია ვუწოდოთ.

პირველი ეპოქისთვის ტიპურია ნაციონალურ მოძრაობათა გამოღვიძება, მათში გლეხობის ჩაბმა. როგორც ყველაზე მრავალრიცხოვანი და მოსახლეობის ყველაზე „ძნელად ასამოძრავებელი“ ფენისა, იმ ბრძოლასთან დაკავშირებით, რომელიც სწარმოებს პოლიტიკური თავისუფლებისთვის საერთოდ და ეროვნების უფლებებისთვის კერძოდ. მეორე ეპოქისთვის ტიპურია მასობრივ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ მოძრაობათა არარსებობა, როცა განვითარებული კაპიტალიზმში, უფრო და უფრო აახლოვებს და ერთმანეთში ურევს რა სავაჭრო ურთიერთობაში უკვე სავსებით ჩაბმულ ერებს, პირველ რიგში აყენებს ინტერნაციონალურად შედუღებული კაპიტალის ანტაგონიზმს ინტერნაციონალურ მუშათა მოძრაობასთან.

რასაკვირველია, პირველი და მეორე ეპოქა კედლით კი არაა ერთმანეთისაგან გაყოფილი, არამედ დაკავშირებულია მრავალრიცხოვანი გარდამავალი რგოლებით, ამასთანავე სხვადასხვა ქვეყნები განსხვავდებიან აგრეთვე ნაციონალური განვითარების სისწრაფით, მოსახლეობის ნაციონალური შემადგენლობით, მისი განსახლებით და სხვ. და სხვ. ყოველად შეუძლებელია ამათუიმ ქვეყნის მარქსისტების ნაციონალურ პროგ-

რამას ისე მივეუდგეთ, რომ არ აღვრიცხოთ ყველა ეს საერთო-ისტორიული და კონკრეტულ-სახელმწიფოებრივი პირობები.

და აი სწორედ აქ ვეჯახებით ჩვენ უსუსტეს ადგილს რო-ზა ლუქსემბურგის მსჯელობაში. იგი არაჩვეულებრივი გულ-მოდგინეობით ამკობს თავის სტატიას „მაგარი“ სიტყვების გროვით ჩვენი პროგრამის § 9 წინააღმდეგ, უწოდებს მას „უსაფუძვლოს“, „შაბლონს“, „მეტაფიზიკურ ფრაზას“ და ასე დაუსრულებლივ. ბუნებრივი იყო გვეფიქრნა, რომ მწერალი ქალი, რომელიც ასე საუცხოოდ ჰკიცხავს მეტაფიზიკას (მარქსისტული აზრით, ე. ი. ანტიდიალექტიკას) და ცარიელ აბსტრაქციებს, საკითხის კონკრეტულ-ისტორიული განხილვის ნიმუშს მოგვცემდა. ლაპარაკია ერთი განსაზღვრული ქვეყნის, რუსეთის, ერთი განსაზღვრული ეპოქის, XX საუკუნის დასაწყისის, მარქსისტების ნაციონალურ პროგრამაზე. იქნებ როზა ლუქსემბურგიც ასევე სეამს საკითხს, თუ როგორ ისტორიულ ეპოქას განიცდის რუსეთი, როგორია ნაციონალური საკითხის და ნაციონალურ მოძრაობათა კონკრეტული თავისებურებანი მონაცემი ქვეყნისა მონაცემ ეპოქაში?

სრულიად არაფერს არ ამბობს ამაზე რო-ზა ლუქსემბურგი! მის სტატიაში თქვენ ვერ აღმოაჩენთ იმ საკითხის გარჩევის ნასახსაც, თუ როგორ დგას ნაციონალური საკითხი რუსეთში მონაცემ ისტორიულ ეპოქაში. როგორია რუსეთის თავისებურებანი ამ მხრით!

ჩვენ გვეუბნებიან, ნაციონალური საკითხი ბალკანეთში სხვანაირად ისმება, ვიდრე ირლანდიაშიო, მარქსი ასე და ასე აფასებდა პოლონელთა და ჩეხთა ნაციონალურ მოძრაობას 1848 წლის კონკრეტულ პირობებშიო (მთელი გვერდი ამონაწერი მარქსიდან). ენგელსი ასე და ასე აფასებდა შვეიცარიის ტყიანი კანტონების ბრძოლას ავსტრიის წინააღმდეგ და მორგარტენთან ბრძოლას, რომელიც 1315 წელს მოხდაო (ერთი გვერდი ციტატები ენგელსიდან, სათანადო კომენტარიებით კაუტსკიდან), ლასალი რეაქციულად სთვლიდა გლეხთა ომს XVI საუკუნის გერმანიაშიო და სხვ.

არ შეიძლება ითქვას, რომ ეს შენიშვნები და ციტატები მიახლოებით ბრწყინვალედ, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, მკითხველისათვის საინტერესოა ერთხელ და ერთხელ კიდევ იმის გახსენება, სახელდობრ როგორ უღებოდნენ მარქსი, ენგელსი და ლასალი ცალკეული ქვეყნების კონკრეტულ-ისტორიული საკითხების გარჩევას. და როცა მარქსიდან და ენგელსიდან ამოღებულ საგულისხმიერო ციტატებს კითხულობ, განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ ხედავ, თუ რა სასაცილო მდგომარეობაში ჩაუყენებია თავისი-თავი როზა ლუქსემბურგს. იგი მჭევრმეტყველად და გულმოსული გვიქადაგებს ნაციონალური საკითხის კონკრეტულ-ისტორიული ანალიზის აუცილებლობას სხვადასხვა ქვეყანაში და სხვადასხვა დროს, — და ოდნავ აც კი არ ცდილობს გამოარკვიოს, კაპიტალიზმის განვითარების რომელ და ისტორიულ სტადიას განიცდის რუსეთი XX საუკუნის დასაწყისში, როგორია ნაციონალური საკითხის თავისებურება აქ ამ ქვეყანაში. როზა ლუქსემბურგი გვიჩვენებს იმის მაგალითებს, თუ როგორ არჩევდნენ სხვები საკითხს მარქსისტულად, და ამით თითქოს განგებ ხაზს უსვამს, თუ როგორ მოჰფენენ ხოლმე ხშირად ჯოჯოხეთს კარგი სურვილებით, როგორ ჰფარავენ კეთილი რჩევა-დარიგებით მისი საქმეზე გამოყენების უნდომლობას ან უუნარობას.

აი ერთერთი საგულისხმიერო დაპირისპირება. როზა ლუქსემბურგი ილაშქრებს პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგის წინააღმდეგ და იმოწმებს თავის 1893 წლის შრომას, სადაც დამტკიცებულია სწრაფი „სამრეწველო განვითარება პოლონეთისა“, რომელიც საფაბრიკო პროდუქტებს ასაღებდა რუსეთში. ზედმეტია ლაპარაკი, რომ აქედან სრულიად არაფერი არ გამომდინარეობს თვითგამორკვევის უფლებების საკითხზე, რომ ამით მხოლოდ ძველი შლიახტური პოლონეთის გაქრობა მტკიცდება და სხვ. როზა ლუქსემბურგი კი შეუმჩნეველად მუდამ იმ დასკვნაზე გადადის, თითქოს რუსეთის და პოლონეთის შემაკავშირებელ ფაქტორებს შორის უკვე დღეს-თანამედროვე-კაპიტალისტურ ურთიერთობათა წმინდა-ეკონომიური ფაქტორები სჭარბობდეს.

მაგრამ აი ჩვენი როზა ავტონომიის საკითხზე გადადიხ-
და — თუმცა მისი სტატიის სათაურია „ნაციონალური საკით-
ხი და ავტონომია“ საერთოდ, — იწყებს მტკიცებას, რომ
პოლონეთის სამეფოს განსაკუთრებული უფლება აქვს.
ავტონომიისაო (იხილე ამის შესახებ „პროსვეშჩენიე“ 1913 წ.,
№ 12 *). რათა დაასაბუთოს პოლონეთის ავტონომიის უფლე-
ბა, როზა ლუქსემბურგი ახასიათებს რუსეთის სახელმწიფო
წყობილებას, ეტყობა, როგორც ეკონომიური, პოლიტიკური,
ისე ყოფაცხოვრებითი და სოციოლოგიური ნიშნების მიხედ-
ვით, — ეს თვისებები კი ერთობლივად იძლევიან „აზიური-
დესპოტიზმის“ ცნებას („Przeгляд“-ის № 12, გვ. 137).

ყველასათვის ცნობილია, რომ ამგვარ სახელმწიფოებრივ
წყობილებას დიდი სიმტკიცე აქვს იმ შემთხვევებში, როცა
ამათუიმ ქვეყნის ეკონომიკაში სჭარბობს სრულიად პატრიარ-
ქალური, წინაკაპიტალისტური თვისებები და სასაქონლო მე-
ურნეობა და კლასობრივი დიფერენციაცია უმნიშვნელოდაა.
განვითარებული. ხოლო თუ ასეთს ქვეყანაში, რომლის სა-
ხელმწიფოებრივი წყობილება აშკარა წინა-კაპიტალის-
ტური ხასიათით განირჩევა, არსებობს ნაციონალურად-შე-
მოფარგლული მხარე, სადაც კაპიტალიზმი სწრაფად ვი-
თარდება, მაშინ, რამდენადაც უფრო სწრაფია ეს კაპიტალის-
ტური განვითარება, მით უფრო ძლიერია წინააღმდეგობა მას-
სა და წინა-კაპიტალისტურ სახელმწიფოებრივ წყობილებას
შორის, მით უფრო მოსალოდნელია მოწინავე მხარის გამო-
ყოფა მთელისაგან, — მხარის, რომელიც მთელთან შეკავში-
რებულია არა „თანამედროვე-კაპიტალისტური“, არამედ
„აზიურ-დესპოტიური“ ურთიერთობით.

როზა ლუქსემბურგმა, ამრიგად, სრულიად ვერ გაართვა
თავი ბურჟუაზიული პოლონეთისადმი რუსეთის ხელისუფლე-
ბის სოციალური სტრუქტურის მიმართების საკითხსაც კი, ხო-
ლო რუსეთში ნაციონალურ მოძრაობათა კონკრეტულ-ისტო-
რიული თავისებურებების საკითხი მას არც კი დაუსვამს.

სწორედ ამ საკითხზე უნდა შეეჩერდეთ ჩვენ.

* იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 72 — 113. რ ე დ.

**მ. ნაციონალური საკითხის კონკრეტული
თავისებურებანი რუსეთში და ამ ქვეყნის
შეზღუდვით-დემოკრატიული გარდაქმნა**

...„მიუხედავად იმისა, რომ „ერთა თვითგამორკვევის უფ-
ლების“ პრინციპი განვრცობადია, უაღრესად ზოგად ადგილს
წარმოადგენს, და, როგორც სჩანს, ერთნაირად გამოდგება არა
მარტო რუსეთში მცხოვრები ხალხებისათვის, არამედ გერმა-
ნიასა და ავსტრიაში, შვეიცარიასა და შვეიციაში, ამერიკასა
და ავსტრალიაში მცხოვრები ერებისთვისაც. ჩვენ მას თანა-
მედროვე სოციალისტური პარტიების ვერცერთს პროგრამაში
ვერ ვპოულობთ“... („Przeład“-ის № 6, გვ. 483).

ასე სწერს როზა ლუქსემბურგი და ამით იწყებს თავის
ლაშქრობას მარქსისტული პროგრამის მეცხრე პარაგრაფის
წინააღმდეგ. გვაჩვენებს რა პროგრამის ამ პუნქტის, როგორც
„უაღრესად ზოგადი ადგილის“, გაგებას, როზა ლუქსემბურგი
თვითონვე სჩადის ამ ცოდვას, როცა სასაცილო გაბედულო-
ბით აცხადებს. თითქოს ეს პუნქტი. „როგორც სჩანს, ერთნა-
ირად გამოდგება“ რუსეთისა, გერმანიისა და სხვ. მიმართო.

აშკარაა, — ვუპასუხებთ ჩვენ. — რომ როზა ლუქსემბურგს
გადაუწყვეტია თავის სტატიაში მოგვეცეს კრებული ლოგიკუ-
რი შეცდომებისა, რომლებიც გიმნაზიელების სამეცადინოდ
გამოდგება. ვინაიდან როზა ლუქსემბურგის ტირადა თა-
ვიდან ბოლომდე უაზრობაა და დაცინვაა საკითხის ისტო-
რიულ-კონკრეტული დაყენებისა.

თუ მარქსისტულ პროგრამას არა ბავშვურად, არამედ
მარქსისტულად განვმარტავთ, ძნელი არაა იმის მიხვედრა,
რომ იგი ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ნაციონალურ მოძ-
რაობათ შეეხება. რაკი ეს ასეა, — ეს კი უეჭველად ასეა, —
აქედან „აშკარაა“, რომ ეს პროგრამა „ხელაღებით“, როგორც
„ზოგადი ადგილი“ და სხვ., ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ნა-
ციონალურ მოძრაობათა ყველა შემთხვევას შეეხება. როზა
ლუქსემბურგისთვის, ცოტაოდენი დაფიქრების შემდეგ, არა-
წყალებ ცხადი იქნებოდა ის დასკვნაც, რომ ჩვენი პროგრამა

მხოლოდ ასეთი მოძრაობის არსებობის შემთხვევებს შეეხება.

როზა ლუქსემბურგი რომ ამ ცხად მოსაზრებებს ჩაჰფიქრებოდა, ადვილად დაინახავდა, თუ რა უაზრობა სთქვა. როცა ჩვენ „ზოგადი ადგილის“ მოყვანას გვისაყვედურებს, ჩვენს წინააღმდეგ მას ის საბუთი მოჰყავს, რომ ერთა თვითგამორკვევაზე არაფერია ნათქვამი იმ ქვეყნების პროგრამაში, სადაც არაა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ნაციონალური მოძრაობანიო. შესანიშნავად ჭკვიანური საბუთია!

სხვადასხვა ქვეყნების პოლიტიკური და ეკონომიური განვითარების და აგრეთვე მათი მარქსისტული პროგრამების შედარებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მარქსიზმის თვალსაზრისით, იმიტომ რომ უეჭველია როგორც თანამედროვე საზღვრულნიშნოების საერთო კაპიტალისტური ბუნება, ისე მათი განვითარების საერთო კანონი. მაგრამ ასეთი შედარება მოხერხებულად უნდა მოვახდინოთ. საანბანო პირობას წარმოადგენს ამასთან იმ საკითხის გამორკვევა. შესადაო რისია თუ არა შესაძარებელ ქვეყანათა განვითარების ისტორიული ეპოქები. მაგალითად, რუსეთის მარქსისტების აგრარულ პროგრამას დასავლეთ-ევროპულთან მხოლოდ სრულიად უმეცარი ადამიანები (თავად ე. ტრუბეცკოის მსგავსად „რუსკაია მისლში“) თუ „შეადარებენ“, ვინაიდან ჩვენი პროგრამა პასუხს იძლევა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული აგრარული გარდაქმნის საკითხზე, რის შესახებ ლაპარაკიც კი არ არის დასავლეთის ქვეყნებში.

იგივე ითქმის ნაციონალურ საკითხზეც. დასავლეთ ქვეყნების უმრავლესობაში იგი დიდხანია გადაჭრილია. სასაცილოა არარსებულ საკითხებზე პასუხის ძებნა დასავლეთის პროგრამებში. როზა ლუქსემბურგს აქ სწორედ ყველაზე უმთავრესი გამოეპარა: განსხვავება იმ ქვეყნებს შორის, სადაც დიდხანია დამთავრებულია ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გარდაქმნანი, და იმ ქვეყნებს შორის, სადაც ეს გარდაქმნანი ჯერ არ დამთავრებულა.

ამ განსხვავებაშია მთელი დედააზრი. სწორედ ამ განსხვავების სრული უგულვებლყოფა აქცევს როზა ლუქსემბურგის

მეტისმეტად გრძელ სტატიას ცარიელი, უშინაარსო ზოგადი ადგილების გროვად.

დასავლეთ, კონტინენტალურ, ევროპაში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციების ეპოქა მოიცავს საკმაოდ განსაზღვრულ ხანას, დაახლოვებით 1789 წლიდან 1871 წლამდე. სწორედ ეს ეპოქა იყო ნაციონალურ მოძრაობათა და ნაციონალურ სახელმწიფოთა შექმნის ეპოქა. ამ ეპოქის დასრულების შემდეგ დასავლეთი ევროპა გადაიქცა ბურჟუაზიულ სახელმწიფოთა, ამასთანავე, როგორც საერთო წესი, ნაციონალურად-ერთიან სახელმწიფოთა ჩამოყალიბებულ სისტემად. ამიტომ ვინც ახლა დასავლეთ ევროპის სოციალისტების პროგრამებში თვითგამორკვევის უფლებას ეძებს, მას მარქსიზმის ანაბანაც კი არ გაეგება.

აღმოსავლეთ ევროპასა და აზიაში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლუციათა ეპოქა მხოლოდ 1905 წელს დაიწყო. რევოლუციები რუსეთსა, სპარსეთსა, თურქეთსა, ჩინეთში, ომები ბალკანეთში — აი ჩვენი ეპოქის ჩვენი „აღმოსავლეთის“ მსოფლიო ამბების ჯაჭვი. და ამ ამბების ჯაჭვში მხოლოდ ბრძას შეუძლია არ დაინახოს მთელ რიგ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ნაციონალურ მოძრაობათა გაღვიძება, მისწრაფება ნაციონალურად-დამოუკიდებელ და ნაციონალურად-ერთიან სახელმწიფოთა შექმნისაკენ. სწორედ იმიტომ და მხოლოდ იმიტომ, რომ რუსეთი მეზობელ ქვეყნებთან ერთად ამ ეპოქას განიცდის, ჩვენ გვჭირია ერთა თვითგამორკვევის უფლების პუნქტი ჩვენს პროგრამაში.

მაგრამ ცოტა კიდევ განვაგრძოთ ზემოთ მოყვანილი ციტატა როზა ლუქსემბურგის სტატიიდან:

... „განსაკუთრებით — სწერს იგი — იმ პარტიის პროგრამა, რომელიც ნაციონალური შემადგენლობის მხრივ მეტად აჭრელებულ სახელმწიფოში მოქმედებს და რომლისთვისაც ნაციონალური საკითხი პირველხარისხოვან როლს ასრულებს, — სახელდობრ ავსტრიის სოციალ-დემოკრატიის პროგრამა, არ შეიცავს ერთა თვითგამორკვევის უფლების პრინციპს“ (იქვე).

ამრიგად, მკითხველი „განსაკუთრებით“ ავსტრიის მაგალითით უნდათ დაარწმუნონ. ვნახოთ, კონკრეტულ-ისტო-

რიული თვალსაზრისით, რამდენად გონივრულია ეს მაგალითი.

ჯერ-ერთი, ვაყენებთ ძირითად საკითხს ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის დასრულების შესახებ. ავსტრიაში იგი 1848 წელს დაიწყო და 1867 წელს დასრულდა. ამის შემდეგ იქ, თითქმის ნახევარი საუკუნეა, ბატონობს ჩამოყალიბებული, საერთოდ და მთლიანად ბურჟუაზიული კონსტიტუცია, რომლის ნიადაგზედაც ლეგალურად მოქმედებს ლეგალური მუშათა პარტია.

ამიტომ ავსტრიის განვითარების შინაგან პირობებში (ე. ი. კაპიტალიზმის განვითარების თვალსაზრისით ავსტრიაში საერთოდ და ცალკეულ მის ერებში კერძოდ) არ არის იმ ნახტომთა შემქმნელი ფაქტორები, რომელთა ერთერთი თანამგზავრი შეიძლება ნაციონალურად დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა შექმნა იყოს. როცა როზა ლუქსემბურგი თავისი შედარებით გულისხმობს, რომ რუსეთი, ამ პუნქტის მხრივ, ანალოგიურ პირობებში იმყოფება, იგი არა თუ ძირშივე უმართებულო, ანტიისტორიულ აზრს ადგება, არამედ უნებურად ლიკვიდატორობისკენაც ეშვება.

მეორე, ჩვენი საკითხისთვის განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს სრულიად სხვადასხვა თანაფარდობას ეროვნებათა შორის ავსტრიასა და რუსეთში. ავსტრია დიდხანს არა მხოლოდ ისეთი სახელმწიფო იყო, სადაც გერმანელები სჭარბობდნენ, არამედ ავსტრიელი გერმანელები ჰეგემონიას იჩემებდნენ გერმანელ ერში საზოგადოდ. ეს „პრეტენცია“, როგორც, შეიძლება, კეთილინებოს და გაიხსენოს როზა ლუქსემბურგმა (რომელსაც თითქოს არ უყვარს ზოგადი ადგილები, შაბლონები, აბსტრაქციები...), დაამსხვრია 1866 წლის ომმა. ავსტრიაში გაბატონებული ერი, გერმანელები, იმ დამოუკიდებელი გერმანული სახელმწიფოს ფარგლებს გარეშე აღმოჩნდა, რომელიც საბოლოოდ 1871 წელს ჩამოყალიბდა. მეორე მხრით, უნგრელთა ცდა — დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფო შეექმნათ, მარცხით დასრულდა ჯერ კიდევ 1849 წელს, რუსეთის ბატონყმური ჯარის დარტყმებს ქვეშ.

ამრიგად მეტად თავისებური მდგომარეობა შეიქმნა: უნგრელები და შემდეგ ჩეხები მიისწრაფოდნენ სწორედ არა ავსტრიიდან გამოყოფისაკენ, არამედ ავსტრიის მთლიანობის შენარჩუნებისაკენ სწორედ ნაციონალური დამოუკიდებლობის გულისთვის, იმიტომ რომ სხვანაირად ეს დამოუკიდებლობა სრულიად განადგურებული იქნებოდა უფრო მტაცებელი და ძლიერი მეზობლების მიერ! ამ თავისებური მდგომარეობის გამო ავსტრია ორცენტრიან (დუალისტურ) სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდა, ხოლო ახლა სამცენტრიანი ხდება (ტრიალისტური: გერმანელები, უნგრელები, სლავები).

არის თუ არა რაიმე ამის მსგავსი რუსეთში? არის თუ არა ჩვენში „ინოროდცების“ მისწრაფება ველიკოროსებთან შეერთებისაკენ უარესი ნაციონალური ჩაგვრის შიშით?

საკმაოა ამ კითხვის დასმა, რათა დავინახოთ, რამდენად უაზრო, შაბლონური და უმეცრულია რუსეთის შედარება ავსტრიასთან ერთა თვითგამორკვევის საკითხში.

რუსეთის თავისებური პირობები, ნაციონალური საკითხის მხრით, სწორედ ეწინააღმდეგება იმას, რაც ჩვენ ავსტრიაში ვნახეთ. რუსეთი არის სახელმწიფო ერთიანი ნაციონალური ცენტრით — ველიკოროსულით. ველიკოროსებს უზარმაზარი მთლიანი ტერიტორია უჭირავთ, ხოლო რიცხვით დაახლოებით 70 მილიონ სულს აღწევენ. ამ ნაციონალური სახელმწიფოს თავისებურება, ჯერ-ერთი, ისაა, რომ „ინოროდცები“ (ისინი საერთოდ მოსახლეობის უმრავლესობას — 57% შეადგენენ) სწორედ განაპირა მხარეებში არიან დასახლებულნი; მეორე, ისაა, რომ ამ ინოროდცების ჩაგვრა აქ ბევრად უფრო ძლიერია, ვიდრე მეზობელ სახელმწიფოებში (და არა მარტო ევროპულ სახელმწიფოებში); მესამე, ისაა, რომ მთელ რიგ შემთხვევებში განაპირას მცხოვრებ ჩაგრულ ერებს საზღვრის გადაღმა თავისი თანამეტომენი ჰყავთ, რომელნიც მეტი ნაციონალური დამოუკიდებლობით სარგებლობენ (საკმაოა გავიხსენოთ თუნდაც სახელმწიფოს დასავლეთ და სამხრეთ საზღვრებზე — ფინელები, შვეციელები, პოლონელები, უკრაინელები, რუმინელები); მეოთხე, ისაა, რომ კაპიტალიზმის განვითარება და კულტურის საერთო დონე ხშირად „ინო-

როდესაც“ განაპირა კუთხეებში უფრო მაღალია, ვიდრე სა-
ხელმწიფოს ცენტრში. ბოლოს, სწორედ მეზობელ აზიურ სა-
ხელმწიფოებში დაიწყო ხანა ბურჟუაზიულ რევოლუციათა
და ნაციონალურ მოძრაობათა, რაც ნაწილობრივ მოედო რუ-
სეთის ფარგლებში მყოფ მონათესავე ერებსაც.

ამრიგად, რუსეთში ნაციონალური საკითხის სწორედ ის-
ტორიული კონკრეტული თავისებურებანი განსაკუთრებით აუ-
ცილებელს ხდიან ჩვენში ერთა თვითგამორკვევის უფლების
აღიარებას მიმდინარე ეპოქაში.

ესეც არ იყოს, წმინდა-ფაქტიური მხრითაც კი სწორი
არაა როზა ლუქსემბურგის მტკიცება — ავსტრიელი ს.-დების
პროგრამაში აღიარებული არ არის ერთა თვითგამორკვევის
უფლებაო. საკმარისია გადავშალოთ ოქმები ბრიუნის ყრილო-
ბისა, რომელმაც ნაციონალური პროგრამა მიიღო, და ჩვენ
ვნახავთ იქ რუსინი ს.-დ. განკვეიჩის განცხადებას უკრაი-
ნელთა (რუსინთა) მთელი დელეგაციის სახელით (ოქმების
გვ. 85) და პოლონელი ს.-დ. რეგერისა — პოლონელთა მთელი
დელეგაციის სახელით (გვ. 108) იმის შესახებ, რომ ორივე
აღნიშნული ერის ავსტრიელი ს.-დ-ები ერთერთ თავის მისწ-
რაფებად სახავენ თავისი ხალხების ნაციონალური გაერთი-
ანებისა, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისაკენ მისწრა-
ფებას. მაშასადამე, თუმცა ავსტრიის ს.-დ-ტიას პირდაპირ არა
აქვს წამოყენებული თავის პროგრამაში ერთა თვითგამორ-
კვევის უფლება, მაგრამ იმავე დროს იგი სავესებით იწყნარებს
პარტიის ნაწილებს მიერ ნაციონალური დამოუკიდებ-
ლობის მოთხოვნის წამოყენებას. ფაქტიურად კი ეს, რა თქმა
უნდა, სწორედ ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარებას
ნიშნავს! ამრიგად, როზა ლუქსემბურგის მიერ ავსტრიის და-
მოწმება ყოველი მხრით როზა ლუქსემბურგისავე წინა-
აღმდეგ ლაპარაკობს.

4. „პრაქტიციზმი“ ნაციონალურ საკითხში

ოპორტუნისტები განსაკუთრებით გულმოდგინედ ჩაეჭიდ-
ნენ როზა ლუქსემბურგის იმ საბუთს, თითქოს ჩვენი პროგრა-
მის § 9 არაფერს შეიცავდეს „პრაქტიკულს“. როზა ლუქსემ-

ბურგი ისე ალტაცებულა ამ საბუთით, რომ მის სტატიაში ამ „ლოზუნგის“ განმეორება ალაგ-ალაგ რვაჯერ გვხვდება თითო გვერდზე.

§ 9 „არ იძლევა — სწერს ის — არავითარ პრაქტიკულ მითებას პროლეტარიატის ყოველდღიური პოლიტიკისთვის, ნაციონალური პრობლემების არავითარ პრაქტიკულ გადაჭრას“.

განვიხილოთ ეს საბუთი, რომელიც კიდევ ასე გამოითქმის: § 9 ან სრულიად არაფერს გამოხატავს, ან გვავალებს მხარი დაუჭიროთ ყველა ნაციონალურ მისწრაფებასო.

რას ნიშნავს „პრაქტიკულობის“ მოთხოვნა ნაციონალურ საკითხში?

ან ყველა ნაციონალური მისწრაფების მხარისდაჭერას; ან პასუხს: „ჰო თუ არა“ თვითიული ერის გამოყოფის საკითხზე; ან საზოგადოდ ნაციონალურ მოთხოვნათა უშუალო „განხორციელების შესაძლებლობას“.

განვიხილოთ „პრაქტიკულობის“ მოთხოვნის ყველა ეს საში შესაძლებელი აზრი.

ბურჟუაზია, რომელიც ყოველი ნაციონალური მოძრაობის დასაწყისში ბუნებრივად მის ჰეგემონად (ხელმძღვანელად) გამოდის, პრაქტიკულ საქმეს უწოდებს ყველა ეროვნული მისწრაფებისათვის მხარისდაჭერას. მაგრამ პროლეტარიატის პოლიტიკა ნაციონალურ საკითხში (როგორც დანარჩენ საკითხებშიც) მხოლოდ განსაზღვრული მიმართულებით უჭერს მხარს ბურჟუაზიას, მაგრამ არასოდეს არ დაემთხვევა მის პოლიტიკას. მუშათა კლასი ბურჟუაზიას მხარს უჭერს მხოლოდ ნაციონალური მშვიდობიანობის ინტერესებისათვის (რომელიც ბურჟუაზიას არ შეუძლია მთლიანად მოგვცეს და რომლის განხორციელება მხოლოდ სრული დემოკრატიზაციისა და კვლად შეიძლება), თანასწორუფლებიანობის, კლასობრივი ბრძოლისათვის საუკეთესო პირობების შექმნის ინტერესებისათვის. ამიტომ სწორედ ბურჟუაზიის პრაქტიციზმის წინააღმდეგ პროლეტარები ნაციონალურ საკითხში პრინციპულ პოლიტიკას აყენებენ და ბურჟუაზიას ყოველთვის მხოლოდ პირობითად უჭერენ მხარს. ყოველ ბურჟუა-

ზიას ნაციონალურ საქმეში ან პრივილეგიები სურს თავისი ურისთვის, ან განსაკუთრებული სარგებლობა მისთვის; აი ამას ჰქვია „პრაქტიკულობა“. პროლეტარიატი ყოველივე პრივილეგიების, ყოველივე განსაკუთრებულობის წინააღმდეგია. მისგან „პრაქტიციზმის“ მოთხოვნა — ბურჟუაზიის კუდში აღდევნებას, ოპორტუნიზმში ჩაფლობას ნიშნავს.

„ჰოს ან არას“ პასუხის გაცემა თვითეული ერის გამოყოფის საკითხზე? ეს თითქოს მეტად „პრაქტიკული“ მოთხოვნაა. ნამდვილად კი იგი უაზროა, თეორიულად მეტაფიზიკურია, პრაქტიკულად კი იწვევს პროლეტარიატის დაქვემდებარებას ბურჟუაზიის პოლიტიკისადმი. ბურჟუაზია პირველ რიგში ყოველთვის თავის ნაციონალურ მოთხოვნებს აყენებს. აყენებს მათ ყოველი პირობის გარეშე. პროლეტარიატისათვის ისინი კლასობრივი ბრძოლის ინტერესებს ექვემდებარებიან. თეორიულად შეუძლებელია წინდაწინ თქმა, რით დამთავრდება ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუცია: ამათუიმ ერის გამოყოფით თუ სხვა ერთან მისი უფლებრივი გათანასწორობით; პროლეტარიატისათვის ორივე შემთხვევაში მნიშვნელობა აქვს მისი კლასის განვითარების უზრუნველყოფას; ბურჟუაზიისათვის მნიშვნელობა აქვს ამ განვითარების შეფერხებას, მისი ამოცანების უკან დაყენებას „თავისი“ ერის ამოცანების წინაშე. ამიტომ პროლეტარიატი კმაყოფილდება, ასე ვთქვათ, უარყოფითი მოთხოვნით თვითგაშორკვევის უფლების აღიარებისა. იგი არცერთ ერს გარანტიას არ აძლევს, ვალდებულებას არ კისრულობს — სხვა ერის ხარჯზე მოგცემ რამესო.

დღე ეს „პრაქტიკული“ არ იყოს, მაგრამ საქმით ეს ყველაზე უკეთ უზრუნველჰყოფს შესაძლებელ გადაწყვეტილებათაგან ყველაზე დემოკრატიულ გადაწყვეტილებას; პროლეტარიატს მხოლოდ ეს გარანტიები სჭირდება, ხოლო ყოველი ერის ბურჟუაზიას სჭირდება მისი გამორჩენის გარანტიები, მიუხედავად სხვა ერთა მდგომარეობისა (შესაძლებელი მინუსებისა).

ბურჟუაზიისთვის ყველაზე უფრო საინტერესოა ამათუიმ მოთხოვნის „განხორციელების შესაძლებლობა“, — აქედან გა-

მომდინარეობს მუდმივი პოლიტიკა გარიგებისა სხვა ერთა ბურჟუაზიასთან — პროლეტარიატის საზიანოდ. პროლეტარიატისთვის კი მნიშვნელოვანია თავისი კლასის განმტკიცება ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, მასების აღზრდა თანმიმდევარი დემოკრატიისა და სოციალიზმის საფუძველზე.

დღე ეს „პრაქტიკული“ არ იყოს ოპორტუნისტებისათვის, მაგრამ საქმით ეს ერთადერთი გარანტიაა, მაქსიმალური ნაციონალური თანასწორუფლებიანობისა და მშვიდობიანობის გარანტია ფეოდალებისა და ნაციონალისტური ბურჟუაზიის წინააღმდეგაც.

პროლეტარების მთელი ამოცანა ნაციონალურ საკითხში „არაპრაქტიკულია“, თვითეული ერის ნაციონალისტური ბურჟუაზიის თვალსაზრისით, ვინაიდან პროლეტარები, როგორც ყოველგვარი ნაციონალიზმის მტრები, მოითხოვენ „აბსტრაქტულ“ თანასწორუფლებიანობას, სულ ოდნავი პრივილეგიის პრინციპულ არარსებობას. ეს ვერ გააგო როზა ლუქსემბურგმა და პრაქტიციზმის თავისი უგუნური შექებით ფართოდ გაულო კარი სწორედ ოპორტუნისტებს, განსაკუთრებით ოპორტუნისტულ დათმობებს ველიკოროსული ნაციონალიზმისადმი.

რატომ ველიკოროსულისადმი? იმიტომ, რომ ველიკოროსები რუსეთში მჩაგვრელი ეროვნებაა, ნაციონალური მხრით კი, ბუნებრივია, ოპორტუნიზმი სხვადასხვანაირად გამოიხატება ჩაგრულ და მჩაგვრელ ერებს შორის.

ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზია თავის მოთხოვნათა „პრაქტიკულობის“ გულისთვის პროლეტარიატს მოუწოდებს უსათუოდ დაუჭიროს მხარი მის მისწრაფებებს. ყველაზე უფრო პრაქტიკულია პირდაპირი „ჰოს“ თქმა ამ ადამ ერის გამოყოფის სასარგებლოდ, და არა ყველა და ყოველგვარ ერთა გამოყოფის უფლების სასარგებლოდ!

პროლეტარიატი წინააღმდეგია ასეთი პრაქტიციზმისა: იგი აღიარებს თანასწორუფლებიანობას და თანასწორ უფლებას ნაციონალურ სახელმწიფოზე, იგი ყველაზე მეტად აფასებს და მალლა აყენებს ყველა ერის პროლეტარების კავშირს, იგი მუშათა კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისით

აფასებს ყველა ნაციონალურ მოთხოვნას, ყოველ ნაციონალურ გამოყოფას. პრაქტიციზმის ლოზუნგი საქმით მხოლოდ ბურჟუაზიულ მისწრაფებათა უკრიტიკოდ გადმოღების ლოზუნგია.

ჩვენ გვეუბნებიან: როცა გამოყოფის უფლებას უჭერთ მხარს, ამით თქვენ ხელს უწყობთ ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმსო. ასე ლაპარაკობს როზა ლუქსემბურგი, ამასვე იმეორებს ოპორტუნისტი სემკოვსკი, — რომელიც, სიტყვაზე ითქვას, ამ საკითხში ლიკვიდატორთა იდეების ერთადერთი წარმომადგენელია ლიკვიდატორულ გაზეთში!

ჩვენ ვუპასუხებთ: არა, აქ სწორედ ბურჟუაზიისთვის აქვს მნიშვნელობა „პრაქტიკულ“ გადაწყვეტას, ხოლო მუშებისთვის თავიდათავია ორი ტენდენციის პრინციპული გამოყოფა. რამდენადაც ჩაგრული ერის ბურჟუაზია ებრძვის მჩაგვრელს, იმდენად ჩვენ ყოველთვის, ყოველ შემთხვევაში და ყველაზე გადაჭრით ვემხრობით მას, ვინაიდან ჩვენ ჩაგვრის ყველაზე ძლიერი და თანმიმდევარი მტრები ვართ. რამდენადაც ჩაგრული ერის ბურჟუაზია თავისი ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის მომხრეა, ჩვენ მისი წინააღმდეგნი ვართ. ბრძოლა მჩაგვრელი ერის პრივილეგიებისა და ძალმომრეობის წინააღმდეგ და არავითარი დათმობა პრივილეგიებისკენ მისწრაფებას ჩაგრული ერის მხრით.

ჩვენ რომ აგიტაციის დროს გამოყოფის უფლებების ლოზუნგი არ წამოვაყენოთ და არ გავატაროთ. ჩვენ ხელს შევეუწყობთ მჩაგვრელი ერის არა მარტო ბურჟუაზიას, არამედ ფეოდალებსა და აბსოლუტიზმსაც. ეს საბუთი კაუტსკიმ დიდიხანია წამოაყენა როზა ლუქსემბურგის წინააღმდეგ, და იგი გაუბათილებელია. როზა ლუქსემბურგს ეშინია — „დახმარება“ არ გავუწიო პოლონეთის ნაციონალისტურ ბურჟუაზიასო, და იმით, რომ უარჰყოფს გამოყოფის უფლებების შეტანას რუსეთის მარქსისტების პროგრამაში, საქმით ეხმარება ველიკოროს შავრაზმელებს. იგი საქმით ეხმარება ოპორტუნისტულ შერიგებას ველიკოროსების პრივილეგიებთან (პრივილეგიებზე უარეს რამესთანაც).

პოლონეთის ნაციონალიზმთან ბრძოლით გატაცებულს, რო-

ზა ლუქსემბურგს დაავიწყდა ველიკოროსების ნაციონალიზმი, თუმცა სწორედ ეს ნაციონალიზმია ყველაზე საშიში ამჟამად, სწორედ ისაა ნაკლებ ბურჟუაზიული, მაგრამ უფრო ფეოდალური, სწორედ ისაა მთავარი მუხრუჭი დემოკრატიისა და პროლეტარული ბრძოლისა. ჩაგრული ერის ყოველ ბურჟუაზიულ ნაციონალიზმში არის საერთო-დემოკრატიული შინაარსი ჩაგვრის წინააღმდეგ, და ამ შინაარსს ჩვენ უსათუოდ ვუჭერთ მხარს, მკაცრად გამოვყოფთ რა მისწრაფებას საკუთარი ნაციონალური განსაკუთრებულობისაკენ. ვებრძვით რა პოლონელი ბურჟუას მისწრაფებას ებრაელის ჩაგვრისადმი და სხვ. და სხვ.

ეს — „არაპრაქტიკულია“ ბურჟუას და მეშხანის თვალსაზრისით. ეს — ერთადერთი პრაქტიკული და პრინციპული და დემოკრატიის. თავისუფლების, პროლეტარული კავშირის მართლაც ხელისშემწყობი პოლიტიკაა ნაციონალურ საკითხში.

გამოყოფის უფლების აღიარება ყველასათვის; გამოყოფის თვითეული კონკრეტული საკითხის დაფასება ისეთი თვალსაზრისით, რომელიც აბათილებს ყოველგვარ არათანასწორუფლებიანობას, ყოველგვარ პრივილეგიებს, ყოველგვარ განსაკუთრებულობას.

ავიღოთ მჩაგვრელი ერის პოზიცია. შეიძლება თუ არა თავისუფალი იყოს ხალხი, რომელიც სხვა ხალხებს სჩაგრავს? არა. ველიკოროსული მოსახლეობის* თავისუფლების ინტერესები ბრძოლას მოითხოვს ასეთი ჩაგვრის წინააღმდეგ. ჩაგრულ ერთა მოძრაობების დათრგუნვის ხანგრძლივმა ისტორიამ. საუკუნოვანმა ისტორიამ, ასეთი დათრგუნვის სისტემატურმა პროპაგანდამ „მაღალი“ კლასების მხრით უდიდესი დაბრკოლებანი შეუქმნეს თვით ველიკოროსი ხალხის თავისუფლების საქმეს მის ცრურწმენებში და სხვ.

* ვინმე ლ. ვლ.-ს²⁴ პარიზიდან ეს სიტყვა არამარქსისტულად ეჩვენება. ეს ლ. ვლ. სასაიცილოდ „superklug“-ია (ირონიულად რომ ვთარგმნოთ რუსულად, გამოვა: „вумный“). როგორც ეტყობა, ეს „вумный“ ლ. ვლ. ფიქრობს გამოკვლევა დასწეროს ჩვენი პროგრამა-მინიმუმიდან (კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისით!) სიტყვების: „მოსახლეობა“, „ხალხი“ და სხვ. განდევნის შესახებ.

ველიკოროსი შავრაზმელები შეგნებულად მხარს უჭერენ ამ ცრურწმენათ და აღვივებენ მათ. ველიკოროსი ბურჟუაზია ურიგდება ან ეგუება მათ. ველიკოროსი პროლეტარიატი ვერ შესძლებს თავისი მიზნების განხორციელებას, ვერ გაიკაფავს გზას თავისუფლებისაკენ. თუ სისტემატურად არ ებრძოლა ამ ცრურწმენებს.

დამოუკიდებელი და თავისთავადი ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნა რუსეთში ჯერჯერობით მხოლოდ ველიკოროსთა ერის პრივილეგიას წარმოადგენს. ჩვენ, ველიკოროსი პროლეტარები, არავითარ პრივილეგიას არ ვიცავთ, არც ამ პრივილეგიას ვიცავთ. ჩვენ ვიბრძვით მონაცემი სახელმწიფოს წინადაგზე, ვაკავშირებთ მონაცემი სახელმწიფოს ყველა ერის მუშებს. ჩვენ არ შეგვიძლია თავმდებობა ვიკისროთ ნაციონალური განვითარების ამათუიმ გზისთვის, ჩვენი კლასობრივი მიზნისაკენ ჩვენ ყველა შესაძლებელი გზით მივდივართ.

მაგრამ შეუძლებელია ამ მიზნისკენ სვლა, თუ ყოველგვარ ნაციონალიზმს არ შევებრძოლეთ და ყველა ერის მუშების თანასწორობა არ დავიცავთ. უწერია თუ არა, მაგალითად, უკრაინას დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნა, ეს დამოკიდებულია 1.000 ფაქტორზე. რომელთა წინასწარ ცოდნა შეუძლებელია. და, არ ვცდილობთ რა ამაოდ „მისნობას“, ჩვენ მტკიცედ ვდგევართ იმაზე, რაც უეჭვოა: ესაა უკრაინის უფლება ასეთი სახელმწიფო გახდეს. ჩვენ პატივს ვცემთ ამ უფლებას, ჩვენ მხარს არ ვუჭერთ ველიკოროსის პრივილეგიებს უკრაინელების მიმართ, ჩვენ მასებს ვუწერგავთ ამ უფლების აღიარების აზრს, ყოველი ეროვნების სახელმწიფოებრივი პრივილეგიების უარყოფის აზრს.

იმ ნახტომებში, რომლებსაც ყველა ქვეყანა განიცდიდა ბურჟუაზიულ რევოლუციათა ეპოქაში. შესაძლებელი და მოსალოდნელია შეტაკება და ბრძოლა ნაციონალური სახელმწიფოს უფლებისთვის. ჩვენ, პროლეტარები, წინდაწინვე ვაცხადებთ თავს ველიკოროსული პრივილეგიების მოწინააღმდეგეებად და ამ მიმართულებით ვაწარმოებთ მთელ ჩვენს პროპაგანდასა და აგიტაციას.

როზა ლუქსემბურგი „პრაქტიციზმს“ გამოედევნა და ვერ

შეამჩნია როგორც ველიკოროსთა, ისე სხვა ერთა პროლეტარიატის მთავარი პრაქტიკული ამოცანა: ესაა ამოცანა ყოველდღიური აგიტაციისა და პროპაგანდისა ყოველგვარი სახელმწიფოებრივ-ნაციონალური პრივილეგიების წინააღმდეგ, ყველა ერის უფლებისთვის, ერთნაირი უფლებისთვის თავისი ნაციონალური სახელმწიფო შექმნან; ასეთი ამოცანა ჩვენ მთავარი ამოცანაა (ამჟამად) ნაციონალურ საკითხში, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზით ვიცავთ დემოკრატიის და ყოველგვარ ერთა ყველა პროლეტარების თანასწორუფლებიანი კავშირის ინტერესებს.

დეე ეს პროპაგანდა „არაპრაქტიკული“ იყოს ველიკოროს-მჩაგვრელების თვალსაზრისითაც და ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიის თვალსაზრისითაც (პირველნიც და მეორენიც გარკვეულ ჰოსა და არას მოითხოვენ, ხოლო ს.-დ-ებს „გაურკვევლობას“ აბრალებენ). საქმით კი სწორედ ეს, და მარტოდენ ეს პროპაგანდა უზრუნველჰყოფს მასების ნამდვილ დემოკრატიულ და ნამდვილ სოციალისტურ აღზრდას. მხოლოდ ასეთი პროპაგანდა უზრუნველჰყოფს ნაციონალური მშვიდობიანობის ყველაზე მეტ შანსებსაც რუსეთში, თუ იგი აჭრელებულ ნაციონალურ სახელმწიფოდ დარჩება, და ყველაზე უფრო მშვიდობიან (და კლასობრივი პროლეტარული ბრძოლისთვის უვნებელ) დანაწილებასაც სხვადასხვა ნაციონალურ სახელმწიფოებად, თუ ასეთი დანაწილების საკითხი წამოიჭრა.

რათა უფრო კონკრეტულად განვმარტოთ ეს, ერთადერთი პროლეტარული, პოლიტიკა ნაციონალურ საკითხში, ჩვენ განვიხილავთ ველიკოროსული ლიბერალიზმის დამოკიდებულებას „ერთა თვითგამორკვევისადმი“ და შვეციისაგან ნორვეგიის გამოყოფის მაგალითს.

6. ლიბერალური ბურჟუაზია და სოციალისტური ოპორტუნისტები ნაციონალურ საკითხზე

ჩვენ დავინახეთ, რომ ერთერთ თავის მთავარ „კოზირად“ რუსეთის მარქსისტების პროგრამის საწინააღმდეგო ბრძოლაში როზა ლუქსემბურგს ასეთი საბუთი მიაჩნია: თვითგამორკვევის უფლების აღიარება ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიული ნა-

ციონალიზმისადმი მხარისდაჭერას უდრისო. მეორე მხრითო, ამბობს როზა ლუქსემბურგი, თუ ამ უფლებად ვიგულისხმებთ მხოლოდ ბრძოლას ყოველგვარ ძალმომრეობასთან ერთა მიმართ, მაშინ პროგრამის განსაკუთრებული პუნქტი საჭიროა აღარ არის, ვინაიდან ს.-დ. საზოგადოდ ყოველგვარი ნაციონალური ძალმომრეობისა და არათანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგიაო.

პირველი საბუთი, როგორც ეს ურყევად დამტკიცა თითქმის 20 წლის წინათ კაუტსკიმ, ნიშნავს ნაციონალიზმის საკითხში გაღმა შედაცებას, ვინაიდან, ეშინია რა ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიის ნაციონალიზმისა, როზა ლუქსემბურგი საქმით ხელს უწყობს ველიკოროსთა შავრაზმულ ნაციონალიზმს! მეორე საბუთი, არსებითად, არის შიშით თავის არიდება საკითხისაგან: შეიცავს თუ არ შეიცავს ნაციონალური თანასწორუფლებიანობის აღიარება გამოყოფის უფლების აღიარებასაც? თუ პო, მაშინ, მაშასადამე, როზა ლუქსემბურგი აღიარებს ჩვენი პროგრამის § 9 პრინციპულ სისწორეს. თუ არა, მაშასადამე, იგი არ აღიარებს ნაციონალურ თანასწორუფლებიანობას. მიკიბ-მოკიბვითა და თავდაძვრენით აქ საქმეს ვერას უშველი!

მაგრამ ზემოაღნიშნულ და ყველა მსგავს საბუთთა საუკეთესოდ შემოწმება შეიძლება იმის შესწავლით, თუ როგორ უყურებენ ამ საკითხს საზოგადოების სხვადასხვა კლასები. მარქსისტისათვის ასეთი შემოწმება სავალდებულოა. უნდა გამოვდიოდეთ ობიექტურიდან, უნდა ავიღოთ კლასთა ურთიერთდამოკიდებულება ამ პუნქტის მიხედვით. როზა ლუქსემბურგი ამას არ სჩადის და ამიტომ ვარდება მეტაფიზიკურობის, აბსტრაქტულობის, ზოგადი ადგილის, ხელაღებითობისა და სხვ. სწორედ იმ ცოდვაში, რომელშიც იგი ამაოდ ცდილობს ბრალი დასდოს თავის მოწინააღმდეგებს.

ლაპარაკია რუსეთის მარქსისტების, ე. ი. რუსეთის ყველა ეროვნებათა მარქსისტების პროგრამაზე. ხომ საჭიროა გადავხედოთ რუსეთის გაბატონებული კლასების პოზიციას?

„ბიუროკრატიისა“ (ბოდიშს ვიხდით არაზუსტი სიტყვისათვის) და გაერთიანებული თავადაზნაურობის ტიპის ფეოდალურ მემამულეთა პოზიცია საყოველთაოდ ცნობილია. სრული უარყოფა როგორც ეროვნებათა თანასწორუფლებიანობისა, ისე თვითგამორკვევის უფლებისაც. ძველი, ბატონყმობის დროინდელი ლოზუნგი: თვითმპყრობელობა, მართლმადიდებლობა, ეროვნება, ამასთანავე ამ უკანასკნელში მხოლოდ ველიკოროსთა ეროვნება იგულისხმება. უკრაინელებიც კი „ინოროდცებად“ არიან გამოცხადებულნი, მათი დედაენაც კი იღევნება.

შევხედოთ ახლა რუსეთის ბურჟუაზიას, რომელიც „მოწოდებულია“ მონაწილეობა მიიღოს — მართალია, ფრიად მცირედი. მაგრამ მაინც მონაწილეობა მიიღოს ხელისუფლებაში, „3 ივნისის“ კანონმდებლობისა და მმართველობის სისტემაში. ოქტიაბრისტები რომ ხსენებულ საკითხში ნამდვილად მემარჯვენეებს მიჰყვებიან. ამაზე ბევრი ლაპარაკი არ გვიხდება. სამწუხაროდ, ზოგიერთი მარქსისტი გაცილებით ნაკლებ ყურადღებას აქცევს ლიბერალური ველიკოროსული ბურჟუაზიის, პროგრესისტებისა და კადეტების პოზიციას. ამავე დროს კი, ვინც ამ პოზიციას არ შეისწავლის და მას არ ჩაუკვირდება, ის ერთა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ მსჯელობისას გარდუეღვალად ჩავარდება აბსტრაქტულობისა და ლიტონსიტყვაობის ცოდვაში.

გასულ წელს „პრავდას“ პოლემიკამ „რეჩთან“ აიძულა კ.-დ. პარტიის ეს მთავარი ორგანო. ასე დახელოვნებული „უსიამოვნო“ კითხვებზე პარდაპირი პასუხის დიპლომატიურად თავიდან აცილებაში. — ზოგიერთი ძვირფასი აღსარება მაინც ეთქვა. ალიაქოთი ასტყდა 1913 წლის ზაფხულს ლეოვში გამართული სრულიად-უკრაინის სტუდენტთა ყრილობის გამო. ნაფიცმა „უკრაინის მკოდნემ“ ანუ „რეჩის“ უკრაინელმა თანამშრომელმა ბ-მა მოგილიანსკიმ მოათავსა სტატია, სადაც კაი-კაი ლანძღვა-გინებით („ბოდვა“, „ავანტურისზმიო“ და სხვ.) შეამკო უკრაინის სეპარაციის (გამოყოფის) იდეა, იდეა, რომელსაც ნაციონალ-სოციალი დონცოვი იცავდა და რომელიც ხსენებულმა ყრილობამ მოიწონა.

გაზეთმა „რაბოჩია პრავდამ“, სრულიად არ ესოლიდა-
რებოდა რა ბ-ნ ღონცოვს, პირდაპირ აღნიშნა, რომ ის ნა-
ციონალ-სოციალია, რომ მას არ ეთანხმება მრავალი უკრაი-
ნელი მარქსისტი, მაგრამ ამასთანავე განაცხადა, რომ „რეჩის“
კილო, ანუ, უკეთ: „რეჩის“ მიერ საკითხის პრინცი-
პული დაყენება სრულიად შეუფერებელია, დაუშვებე-
ლია ველიკოროსი დემოკრატიისათვის ან ისეთი ადამიანისა-
თვის, რომელსაც დემოკრატად მოაქვს თავი. დეე „რეჩმა“
პირდაპირ გააბათილოს ბბ. ღონცოვების აზრი, მაგრამ ვი-
თომდა-დემოკრატიის ველიკოროსული ორგანოსათვის პრინ-
ციპულად დაუშვებელია გამოყოფის თავის უფლე-
ბის, გამოყოფის უფლებების დავიწყება *.

რამდენიმე თვის შემდეგ ბ-ნი მოგილიანსკი „რეჩის“
№ 331-ში გამოვიდა „განმარტებით“. მას მერე რაც ლვოვის
უკრაინულ გაზეთში — „შლიახი“ გაეცნო ბ-ნ ღონცოვის სა-
წინააღმდეგო მოსაზრებებს; ღონცოვი, სხვათა შორის, აღნიშ-
ნავდა, რომ „„რეჩის“ შოვინისტურ გამოლაშქრებას ჯეროვა-
ნად ჩირქი მოსცხო (დაჰგმო?) მხოლოდ რუსეთის ს.-დ. პრე-
სამო“. ბ-ნ მოგილიანსკის „განმარტება“ იმაში მდგომარეობ-
და, რომ მან სამგზის გაამეორა: „ბ-ნ ღონცოვის რეცეპტების
კრიტიკას“ „არაფერი აქვს საერთო ერთა თვითგამორკვევის
უფლების უარყოფასთან“.

„უნდა ითქვას, — სწერდა ბ-ნი მოგილიანსკი, — რომ არც
ერთა თვითგამორკვევის უფლება“ წარმოადგენს რალაც ფე-
ტიშს (ისმინეთ!!), რომელიც კრიტიკას არ იწყნარებდეს: ერის-
ცხოვრების არაჯანსაღ პირობებს შეუძლიათ არაჯანსაღივე
ტენდენციები წარმოშვან ნაციონალური თვითგამორკვევის-
დროს, და ამ უკანასკნელთა გამოაშკარავება ჯერ კიდევ არ
ნიშნავს ერთა თვითგამორკვევის უფლების უარყოფას“.

როგორც ხედავთ, ლიბერალის ფრაზები „ფეტიშის“ შესა-
ხებ საესებით როზა ლუქსემბურგის ფრაზების ყაიდისა იყო. ცხა-
დი იყო, რომ ბ-ნ მოგილიანსკის სურდა თავიდან აეცი-

* იხ. თხზულებათა XVI ტ., სტ. „კადეტები უკრაინის საკითხის შე-
სახებ“. რედ.

ლებინა პირდაპირი პასუხის გაცემა კითხვაზე: აღიარებს თუ არა იგი პოლიტიკური თვითგამორკვევის, ე. ი. გამოყოფის უფლებას?

„პროლეტარსკაია პრავდამაც“ (№ 4, 1913 წ. 11 დეკემბერი) პირდაპირ დაუსვა ეს კითხვა ბ-ნ მოგილიანსკისაც და კ.-დ. პარტიასაც*.

მაშინ გაზეთმა „რეჩმა“ (№ 340) მოათავსა ხელმოუწერელი, ე. ი. ოფიციალურ-სარედაქციო განცხადება, რომელიც ამ კითხვის პასუხს იძლევა. ეს პასუხი სამი პუნქტის შემცველია:

1) კ.-დ. პარტიის პროგრამის § 11-ში პირდაპირ, ზუსტად და ნათლად არის ლაპარაკი ერთა „თავისუფალი კულტურული თვითგამორკვევის უფლებაზე“.

2) „პროლეტარსკაია პრავდა“, როგორც „რეჩი“ გვარწმუნებს. „უიმედოდ ურევს“ ერთმანეთში თვითგამორკვევას და სეპარატიზმს, ამათიმი ერის გამოყოფას.

3) „ნამვილად კ.-დ-ებს არასოდეს არ უღვიათ თავს — დაეცვათ რუსეთის სახელმწიფოსაგან „ერთა გამოყოფის“ უფლება“. (იხ. სტატია: „ნაციონალ-ლიბერალიზმი და ერთა თვითგამორკვევის უფლება“. „პროლეტარსკაია პრავდა“ № 12, 1913 წ. 20 დეკემბერი) **.

ყურადღება მივაქციოთ ჯერ „რეჩის“ განცხადების მეორე პუნქტს. როგორ თვალსაჩინოდ უჩვენებს ის ბბ. სემკოვსკებს, ლიბმანებს, იურკევიჩებს და სხვა ოპორტუნისტებს, რომ მათი ყიჟინა და მითქმა-მოთქმა „თვითგამორკვევის“ აზრის ვითომდა „ბუნდოვანობისა“ თუ „გაურკვევლობის“ შესახებ — ნამვილად, ე. ი. რუსეთში კლასებისა და კლასობრივი ბრძოლის ობიექტური თანაფარდობის მხრით, წარმოადგენს ლიბერალურ-მონარქიული ბურჟუაზიის სიტყვების უბრალო გადამღერებას!

როდესაც „პროლეტარსკაია პრავდამ“ „რეჩის“ ბბ. განათ-

* იხ. თხზულებათა XVII ტომი, გვ. 108 — 109 რუს. გამ. რედ.

** იხ. თხზულებათა XVII ტომი, გვ. 168 — 169 რუს. გამ. რედ.

ლებულ „კონსტიტუციონალისტ-დემოკრატებს“ სამი კითხვა დაუყენა: 1) უარპყოფენ თუ არა ისინი იმას, რომ საერთაშორისო დემოკრატიის მთელს ისტორიაში, განსაკუთრებით XIX საუკუნის ნახევრიდან, ერთა თვითგამორკვევად იგულისხმება სწორედ პოლიტიკური თვითგამორკვევა, დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნის უფლება? 2) უარპყოფენ თუ არა ისინი იმას, რომ 1896 წლის ლონდონის საერთაშორისო სოციალისტური კონგრესის ცნობილ გადაწყვეტილება-საც ასეთივე აზრი აქვს? და 3) რომ პლენაროვს, რომელიც თვითგამორკვევაზე ჯერ კიდევ 1902 წ. სწერდა, თვითგამორკვევად სწორედ პოლიტიკური თვითგამორკვევა ესმოდა? — როდესაც „პროლეტარსკაია პრავდამ“ ეს სამი კითხვა დაუყენა, ბ ა ტ ო ნ ი კ ა დ ე ტ ე ბ ი და დ უ მ დ ე ნ !!

მათ ერთი სიტყვითაც არ უპასუხნიათ, იმიტომ რომ საპასუხო არა ჰქონდათ რა. ისინი იძულებულნი იყვნენ უსიტყვოდ აღეარებინათ, რომ „პროლეტარსკაია პრავდა“ უეჭველად მართალი იყო.

ლიბერალების ყვირილი „თვითგამორკვევის“ ცნების ბუნდოვანობის, ს.-დ. მიერ მისი და სეპარატიზმის „უიმედოდ არევის“ შესახებ — სხვა არა არის რა, თუ არ მისწრაფება დახლართონ საკითხი, თავი აარიდონ დემოკრატიის მიერ საყოველთაოდ დადგენილი პრინციპის აღიარებას. ბბ. სემკოვსკები, ლიბმანები და იურკევიჩები რომ ასე უმეცარნი არ იყვნენ, მათ შერცხვებოდათ მუშების წინაშე ლ ი ბ ე რ ა ლ ი ს ე ბ უ რ ა დ გამოსვლისა.

მაგრამ გავყვეთ ქვემოთ. „პროლეტარსკაია პრავდამ“ აიძულა „რეჩი“ აღეარებინა, რომ სიტყვებს „კულტურული“ თვითგამორკვევის შესახებ კ.-დ. პროგრამაში სწორედ პოლიტიკური თვითგამორკვევის უარყოფის აზრი აქვთ.

„ნამდვილად, კ.-დ-ებს არასოდეს არ უდვიათ თავს — დაეცვათ რუსეთის სახელმწიფოსაგან „ერთა გამოყოფის“ უფლება“ — „რეჩის“ ეს სიტყვები ტყუილად კი არ ურჩია „პროლეტარსკაია პრავდამ“ „ნოვოე ვრემიას“ და „ზემშინას“, როგორც ჩვენი კადეტების „ლოიალობის“ ნიმუში. გაზეთმა „ნოვოე ვრემიამ“ № 13563, რასაკვირველია, შემთხვევა იპო-

ვა „ურია“ გაეხსენებინა და კადეტებისათვის ყოველგვარი მწარე სიტყვები ეთქვა, მაგრამ მაინც განაცხადა:

„რაც ესდევებისათვის პოლიტიკური სიბრძნის აქსიომას შეადგენს“ (ე. ი. ერთა თვითგამორკვევის, გამოყოფის უფლების აღიარება), „ეს ახლანდელს ღროში კადეტთა წრეშიც კი უკვე უთანხმოებას იწვევს“.

კადეტები პრინციპულად საცხებით „ნოვოე ვრემიას“ მსგავს პოზიციაზე დადგნენ, განაცხადეს რა: „არასოდეს არ გვიდვია თავს — დაგვეცვა რუსეთის სახელმწიფოსაგან ერთა გამოყოფის უფლება“. სწორედ ამაშია ერთერთი საფუძველი კადეტების ნ ა ც ი ო ნ ა ლ - ლ ი ბ ე რ ა ლ ი ზ მ ი ს ა, პურიშკევიჩებთან მათი სიახლოვისა, უქანასკნელთაგან მათი იდეურ-პოლიტიკური და პრაქტიკულ-პოლიტიკური დამოკიდებულებისა. „ბატონ კადეტებს ისტორია უსწავლიათ — სწერდა „პროლეტარსკაია პრავდა“ — და მათ ჩინებულად იციან, თუ რაგვარ, რბილად რომ ეთქვათ, „პოგრომისებურ“ მოქმედებას იწვევდა ხშირად პრაქტიკაში პურიშკევიჩთა ძველთაძველი უფლების — „დაიჭი და არ გაუშვა“ („тащить и не пущать“) — გამოყენება“. ჩინებულად იციან რა პურიშკევიჩთა ყოვლისშემძლეობის ფეოდალური წყარო და ხასიათი, კადეტები მაინც სავსებით სწორედ ამ კლასის მიერ შექმნილ ურთიერთობათა და ფარგლების ნ ი ა დ ა გ ზ ე დგებიან. ჩინებულად იციან რა, თუ რაოდენ ბევრია არაევიროპული, ანტიევიროპული (აზიური — ვიტყოდით ჩვენ, ეს რომ დაუმსახურებელ ქედმაღლობად არ ისმოდეს იაპონელთა და ჩინელთა მიმართ) იმ ურთიერთობასა და ფარგლებში, რაც ამ კლასის მიერაა შექმნილი თუ განსაზღვრული, — კადეტებს ეს მაინც იმ ზღვარად მიაჩნიათ, რომელსაც ვერ გარდახვალ.

სწორედ ესაა პურიშკევიჩებთან შეგუება, მათ წინაშე მონური მლიქვნელობა, შიში, ვაი თუ მათი მდგომარეობა შევარყიოთო, ესაა მათი დაცვა სახალხო მოძრაობისაგან, დემოკრატიისაგან. „ნამდვილად ეს ნიშნავს — სწერდა „პროლეტარსკაია პრავდა“ — მებატონეთა ინტერესებთან და გაბატონებულნი ერის უცუდეს ნაციონალისტურ ცრურწმენებთან შე-

გუებას, ამ ცრურწმენებთან სისტემატური ბრძოლის ნაცვქ
ლად“.

როგორც ისტორიის მკოდნე და დემოკრატიზმის პრეტენ-
ზიის მქონე ადამიანები, კადეტები არც კი ცდილობენ ამტკი-
ონ, რომ დემოკრატიულმა მოძრაობამ, რომელიც ჩვენი
დროის აღმოსავლეთ ევროპასაც და აზიასაც ახასიათებს და
ერთისა და მეორის ცივილიზებული, კაპიტალისტური ქვეყნე-
ბის მაგვარად გარდაქმნისაქენ მიისწრაფის, — რომ ამ მოძ-
რაობამ უსათუოდ უცვლელად უნდა დასტოვოს ფეოდალური
ეპოქის, პურიშკევიჩთა ყოვლისშემძლეობისა, ბურჟუაზიის და
წვრილი ბურჟუაზიის ფართო ფენათა უუფლებობის ეპოქის
მიერ შემოფარგლული საზღვრები.

„პროლეტარსკაია პრავდას“ და „რეჩის“ პოლემიკით აღძ-
რული საკითხი რომ მარტოდენ სალიტერატურო საკითხი არ
იყო, ის რომ ნამდვილად დღიურ პოლიტიკურ ჭირვარამს ეხე-
ბოდა, ეს დაამტკიცა, სხვათა შორის, კ.-დ. პარტიის უკანასკ-
ნელმა კონფერენციამ 1914 წლის 23 — 25 მარტს⁸⁵. „რეჩის“
ოფიციალურ ანგარიშში (№ 83, 1914 წ. 26 მარტი) ამ კონ-
ფერენციის შესახებ ვკითხულობთ:

„ნაციონალურ საკითხებზე მსჯელობაც ასევე განსაკუთ-
რებული სიცხოველით სწარმოებდა. კიევის დეპუტატები, რო-
მელთაც ნ. ვ. ნეკრასოვი და ა. მ. კოლიუბაკინი მიემხრნენ,
აღნიშნავდნენ, რომ ნაციონალური საკითხი არის მომწიფების
პროცესში მყოფი დიდი ფაქტორი, რომელსაც უფრო გა-
დაჭრით უნდა გაეწიოს ანგარიში, ვიდრე ეს წინათ იყოო.
თუმცა“ (ეს არის სწორედ ის „თუმცა“, რომელიც შჩედრინის
„მაგრამს“ შეესაბამება — „არ იზრდება ყურები შუბლს ზე-
ვით, არ იზრდება“) „ფ. ფ. კოკოშკინმა აღნიშნა, რომ პროგ-
რამაც და წინა დროის პოლიტიკური გამოცდილებაც მოით-
ხოვს — ძალიან ფრთხილად მოვეპყრათ „ეროვნებათა პოლი-
ტიკური თვითგამორკვევის“ „განვრცობად ფორმულებსო““.

ეს ფრიად შესანიშნავი მსჯელობა კადეტთა კონფერენ-
ციაზე ყველა მარქსისტისა და ყველა დემოკრატიის უდიდესი
ყურადღების ღირსია. (შევნიშნავთ ფრჩხილებში, რომ „კიევის-
კაია მისლმა“, რომელიც, ეტყობა, ძალიან კარგად არის გაც-

ნობილი საქმეს და, უეჭველია, სწორად ვადმოგვცემს ბ-ნ კოკოშკინის აზრებს, დასძინა: იგი სპეციალურად აყენებდა, რასაკვირველია, თავისი ოპონენტების გასაფრთხილებლად, სახელმწიფოს „დაშლის“ საფრთხესო.)

„რეჩის“ ოფიციალური ანგარიში ვირტუოზულ-დიპლომატიურადაა შედგენილი, ისე, რომ რაც შეიძლება ნაკლებად აიხადოს ფარდა, რაც შეიძლება მეტი რამ დამალოს. მაგრამ ძირითადად მაინც ცხადია, თუ რა მომხდარა კადეტთა კონფერენციაზე. დელეგატებმა — უკრაინის საქმეთა ვითარების მცოდნე ლიბერალურმა ბურჟუებმა და „მემარცხენე“ კადეტებმა დააყენეს საკითხი ერთა სწორედ პოლიტიკური თვითგამორკვევის შესახებ. სხვანაირად ბ-ნ კოკოშკინს აღარ დასჭირდებოდა მოეწოდებინა — „ფრთხილად მოვეპყრათ“ ამ „ფორმულას“.

კადეტების პროგრამაში, რომელსაც, რა თქმა უნდა, იცნობდნენ კადეტთა კონფერენციის დელეგატები, სწერია სწორედ არა პოლიტიკური, არამედ „კულტურული“ თვითგამორკვევა. მაშასადამე, ბ-ნი კოკოშკინი პროგრამას იცავდა უკრაინის დელეგატებისაგან, მემარცხენე კადეტებისაგან, იცავდა „კულტურულ“ თვითგამორკვევას წინააღმდეგ „პოლიტიკურისა“. სრულიად აშკარაა, რომ, ილაშქრებდა რა „პოლიტიკური“ თვითგამორკვევის წინააღმდეგ, აყენებდა რა „სახელმწიფოს დაშლის“ საფრთხეს, უწოდებდა რა „პოლიტიკური თვითგამორკვევის“ ფორმულას „განვრცობადს“ (სავსებით როზა ლუქსემბურგისებურად!), ბ-ნი კოკოშკინი იცავდა ველიკოროსულ ნაციონალ-ლიბერალიზმს — კ.-დ. პარტიის უფრო „მემარცხენე“ ანუ უფრო დემოკრატიული ელემენტების წინააღმდეგ, უკრაინის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ.

ბ-ნ კოკოშკინს გაუმარჯვნია კადეტთა კონფერენციაზე, როგორც ეს სჩანს მუხანათური სიტყვიდან „თუმცა“ „რეჩის“ ანგარიშში. კადეტებს შორის ველიკოროსულმა ნაციონალ-ლიბერალიზმმა გაიმარჯვა. იქნებ ამ გამარჯვებამ მაინც გაუნათლოს გონება რუსეთის მარქსისტთა შორის იმ თითო-ორთა ლა უგუნურ ადამიანთ, რომელთაც, კადეტების აყოლით, აგ-

რეტვე ეშინიათ უკვე „ეროვნებათა პოლიტიკური თვითგამორკვევის განვრცობადი ფორმულებსა“?

„თუმცა“ გადავხედოთ, არსებითად, ბ-ნ კოკოშკინის აზრთა მსვლელობას. მიუთითებდა რა „წინა დროის პოლიტიკურ გამოცდილებაზე“ (ე. ი., უთუოდ, ცხრაას ხუთი წლის გამოცდილებაზე, როდესაც ველიკოროსთა ბურჟუაზიას შეეშინდა თავისი ნაციონალური პრივილეგიების დაკარგვისა და თავისი შიშით კადეტთა პარტიაც შეაშინა), აყენებდა რა „სახელმწიფოს დაშლის“ საფრთხეს, ბ-მა კოკოშკინმა გამოააშკარავა იმის ჩინებულად გაგება, რომ პოლიტიკური თვითგამორკვევა არ შეიძლება სხვას რასმე ნიშნავდეს, თუ არ გამოყოფისა და დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნის უფლებას. საკითხავია, როგორ უნდა შევხედოთ ბ-ნ კოკოშკინის ამ შიშს საზოგადოდ დემოკრატიისა და, განსაკუთრებით, პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლის თვალსაზრისით?

ბ-ნ კოკოშკინს სურს დაგვარწმუნოს, რომ გამოყოფის უფლების აღიარება ზრდის „სახელმწიფოს დაშლის“ საშიშროებას. ეს არის თვალსაზრისი მებუდვე მიმრეცოვისა, მისი დევიზით: „დაიჭი და არ გაუშვაო“. საზოგადოდ დემოკრატიის თვალსაზრისით სწორედ პირიქითაა: გამოყოფის უფლების აღიარება ამცირებს „სახელმწიფოს დაშლის“ საშიშროებას.

ბ-ნი კოკოშკინი სავსებით ნაციონალისტების ყაიდაზე მსჯელობს. თავიანთ უკანასკნელ ყრილობაზე ისინი აცამტვერებდნენ უკრაინელ-„მაზეპელებს“. უკრაინელთა მოძრაობაო — გაიძახოდა ბ-ნი სავენკო და კომპ. — გვიქადის უკრაინისა და რუსეთის კავშირის შესუსტებას, ვინაიდან ავსტრია უკრაინოფილობით ანმტკიცებს უკრაინელთა კავშირს ავსტრიასთანო!! გაუგებარი კი იყო, რატომღა არ შეუძლია რუსეთს სცადოს რუსეთთან უკრაინელთა კავშირის იმავდეთოდით „განმტკიცება“, რასაც ბბ. სავენკოები ბრალად უთვლიან ავსტრიას, ე. ი. უკრაინელებისათვის დედაენის თავისუფლების, თვითმმართველობის, ავტონომიური სეიმისა და სხვ. მინიჭებით?

ბბ. სავენკოების და ბბ. კოკოშკინების მსჯელობა სავეს-
ბით ერთიმეორის მსგავსია და ერთნაირადვე სასაცილო და
უაზროა წმინდა ლოგიკური მხრით. განა ცხადი არაა, რომ
რაც მეტი თავისუფლება ექნება უკრაინელ ეროვნებას ამა-
თუიმ ქვეყანაში, მით უფრო მტკიცე იქნება ამ ეროვნების
კავშირი მონაცემ ქვეყანასთან? თითქოს შეუძლებელი უნდა
იყოს ამ საანბანო ჭეშმარიტების წინააღმდეგ დავა, თუ სრუ-
ლებით არ გასწყვიტეთ კავშირი დემოკრატიზმის ყველა დე-
ბულებასთან. და განა შეიძლება ეროვნებისათვის, როგორც
ასეთისათვის, იმაზე მეტი თავისუფლება, ვიდრე გამოყოფის
თავისუფლებაა, დამოუკიდებელი ნაციონალური სახელმწი-
ფოს შექმნის თავისუფლება?

რათა უფრო მეტად განვმარტოთ ეს, ლიბერალების მიერ
(და მათ მიერ, ვინც შეუგნებლობით მათს ნამღერს იმეორებს)
არევედარეული საკითხი, მოვიყვანთ სულ უბრალო მაგალითს.
ავიღოთ განქორწინების საკითხი. როზა ლუქსემბურგი თავის
სტატიაში სწერს: სავესებით შეიწყნარებს რა ცალკეულ ნა-
წილთა ავტონომიას, ცენტრალიზებულმა დემოკრატიულმა
სახელმწიფომ ცენტრალური პარლამენტის გამგებლობაში უნ-
და დასტოვოს კანონმდებლობის ყველა უმნიშვნელოვანესი
დარგი და, სხვათა შორის, განქორწინების კანონმდებლობა-
ცო. ეს ზრუნვა დემოკრატიული სახელმწიფოს ცენტრალური
ხელისუფლების მიერ განქორწინების თავისუფლების უზრუნ-
ველყოფაზე — სავესებით გასაგებია. რეაქციონერები განქორ-
წინების თავისუფლების წინააღმდეგნი არიან, მოგვიწოდებენ—
„ფრთხილად მოვეპყრათ“ მას და გაჰყვირიან, იგი „ოჯახის
რღვევას“ მოასწავებსო. დემოკრატია კი იმ აზრისაა, რომ
რეაქციონერები პირმოთნეობენ და ნამდვილად იცავენ პოლი-
ციისა და ბიუროკრატიის ყოვლისშემძლეობას, ერთი სქესის
პრივილეგიებს და ქალის უცუდეს ჩაგვრას; — რომ განქორ-
წინების თავისუფლება ნამდვილად ოჯახური კავშირის
„რღვევას“ კი არ მოასწავებს, არამედ, პირიქით, მის განმტკი-
ცებას ცივილიზებული საზოგადოებისათვის ერთადერთს შე-
საძლებელ და მყარ დემოკრატიულ საფუძველზე.

თვითგამორკვევის თავისუფლების, ე. ი. გამოყოფის თა-

ვისუფლების მომხრეთათვის ბრალის დადება — სეპარატიზმს ხელს უწყობთო, ეს ისეთივე სისულელეა და პირმოთნეობა, როგორც განქორწინების თავისუფლების მომხრეთათვის ბრალის დადება — ოჯახური კავშირის რღვევას ხელს უწყობთო. მსგავსად იმისა, როგორც ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში განქორწინების თავისუფლების წინააღმდეგ გამოდიან იმ პრივილეგიათა და გამყიდველობის დამცველნი, რაზედაც ბურჟუაზიული ცოლ-ქმრობაა დამყარებული, ასევე კაპიტალისტურ სახელმწიფოში თვითგამორკვევის თავისუფლების, ე. ი. ერთა გამოყოფის თავისუფლების უარყოფა ნიშნავს მხოლოდ გაბატონებული ერის პრივილეგიებისა და მმართველობის პოლიციური წესების დაცვას დემოკრატიულთა საზიანოდ.

უეჭველია, პოლიტიკანობა, რომელსაც კაპიტალისტური საზოგადოების მთელი ურთიერთობა წარმოშობს, ხანდახან იწვევს პარლამენტარებისა ანდა პუბლიცისტების მეტად ჭკუამოკლე და პირდაპირ ბრიყვულ ლაყბობასაც კი ამათუიმ ერის გამოყოფის შესახებ. მაგრამ მხოლოდ რეაქციონერები თუ შეაშინებინებენ თავს (ანდა მოაჩვენებენ, თითქოს შეშინებულნი არიან) ამგვარი ლაყბობით. ვინც დემოკრატიის თვალსაზრისზე დგას, ე. ი. მომხრეა მოსახლეობის მასის მიერ სახელმწიფოებრივი საკითხების გადაწყვეტისა, მან მშვენივრად იცის, რომ პოლიტიკანების ლაყბობასა და მასების მიერ გადაწყვეტას შორის — „დისტანცია ფრიალ დიდია“. მოსახლეობის მასებმა ჩინებულად იციან, ყოველდღიური გამოცდილებით, გეოგრაფიული და ეკონომიური კავშირის მნიშვნელობა, მსხვილი ბაზრისა და მსხვილი სახელმწიფოს უპირატესობა, და გამოყოფას ისინი მხოლოდ მაშინ მიმართავენ, როდესაც ნაციონალური ჩაგვრა და ნაციონალური შუღლი სრულიად აუტანელს ხდის ერთად ცხოვრებას, აფერხებს ყველა და ყოველგვარ სამეურნეო ურთიერთობას. ასეთს შემთხვევაში კი კაპიტალისტური განვითარებისა და კლასობრივი ბრძოლის თავისუფლების ინტერესები სწორედ გამოყოფილთა მხარეზე იქნებიან.

ამრიგად, რა მხრითაც უნდა მიუდგეთ ბ-ნ კოკოშკინის მსჯელობას, იგი უკიდურესი უაზრობა და დემოკრატიის

პრინციპების დაცინვა აღმოჩნდება. მაგრამ ამ მსჯელობაში ერთგვარი ლოგიკაც არის; ესაა ლოგიკა ველიკოროსული ბურჟუაზიის კლასობრივი ინტერესებისა. ბ-ნი კოკოშკინი, ისე როგორც კ.-დ. პარტიის უმრავლესობაც, ამ ბურჟუაზიის ფულის ქისის ლაქიაა. იგი იცავს მის პრივილეგიებს საზოგადოდ, მის სახელმწიფოებრივ პრივილეგიებს — განსაკუთრებით, იცავს მათ პურიშკევიჩთან ერთად, მის გვერდით, — ოღონდ პურიშკევიჩს ბატონყმური კეტი უფრო სწამს, კოკოშკინი და კომპ. კი ხედავენ, რომ ეს კეტი ცხრაას ხუთმაწელმა ძალზე შესტება; ამიტომაც ისინი მასების მოტყუების ბურჟუაზიულ საშუალებებს უფრო ენდობიან, მაგალითად, „სახელმწიფოს დაშლის“ აჩრდილით მეშჩანებისა და გლეხების დაშინებას, მათს მოტყუებას ფრაზეებით „სახალხო თავისუფლებისა“ და ისტორიული საფუძვლების შეერთების შესახებ და სხვ.

ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევის პრინციპისადმი ლიბერალური მტრობის რეალური კლასობრივი მნიშვნელობა ერთია და მხოლოდ ერთი: ნაციონალ-ლიბერალიზმი, ველიკოროსული ბურჟუაზიის სახელმწიფოებრივ პრივილეგიათა დაცვა. და მარქსისტებს შორის მყოფი რუსი ოპორტუნისტები, რომლებიც სწორედ ახლა, სამი ივნისის სისტემის ეპოქაში. ამხედრდნენ ერთა თვითგამორკვევის უფლების წინააღმდეგ, ყველა ესენი: ლიკვიდატორი სემკოვსკი, ბუნდისტი ლიბმანი, უკრაინელი წვრილი ბურჟუა იურკევიჩი — საქმიით პირდაპირ მისჩანჩალებენ კუდში ნაციონალ-ლიბერალიზმს, რყვნიან მუშათა კლასს ნაციონალ-ლიბერალური იდეებით.

მუშათა კლასისა და კაპიტალიზმის წინააღმდეგ მისი ბრძოლის ინტერესები მოითხოვს ყველა ერის მუშების სრულ სოლიდარობას და უმჭიდროეს ერთობას, მოითხოვს რომელიც უნდა იყოს ეროვნების ბურჟუაზიის ნაციონალისტური პოლიტიკისადმი წინააღმდეგობის გაწევას. ამიტომ პროლეტარული პოლიტიკის ამოცანათა თავიდან აცილება და ბურჟუაზიული პოლიტიკისადმი მუშების დამორჩილება იქნებოდა როგორც ის, ს.-დ.-ებს რომ თვითგამორკვევის უფლება, ე. ი. ჩაგრულ ერთა გამოყოფის უფლება უარეყოთ, აგრეთვე ის, ს.-დ.-ებს

რომ ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიის ყველა ნაციონალური მოთხოვნისათვის დაეჭირათ მხარი. დაჭირავებული მუშისათვის სულერთია, ველიკოროსული ბურჟუაზია იქნება მისი უპირატესი ექსპლოატატორი ინოროდცულთან შედარებით, თუ პოლონური — ებრაულთან შედარებით და სხვ. თავისი კლასის ინტერესების შემგნები დაჭირავებული მუშა გულგრილად უცქერის როგორც ველიკოროს კაპიტალისტთა სახელმწიფოებრივ პრივილეგიებს, ისე პოლონელ თუ უკრაინელ კაპიტალისტთა დაპირებას: ქვეყნად სამოთხე დამყარდება, როცა ჩვენ სახელმწიფოებრივი პრივილეგიებით აღვიჭურვებითო. კაპიტალიზმის განვითარება მიმდინარეობს და, ასე თუ ისე, წინ წავა ერთიან ჭრელ სახელმწიფოშიც და ცალკეულ ნაციონალურ სახელმწიფოებშიც.

ყოველ შემთხვევაში დაჭირავებული მუშა ექსპლოატაციის ობიექტად დარჩება, და ამ ექსპლოატაციასთან წარმატებული ბრძოლა მოითხოვს პროლეტარიატის დამოუკიდებლობას ნაციონალიზმისაგან, მოითხოვს, ასე ვთქვათ, პროლეტართა ნეიტრალობას სხვადასხვა ერის ბურჟუაზიის პირველობისათვის ბრძოლაში. რომელიმე ერის პროლეტარიატის მიერ „თავისი“ ნაციონალური ბურჟუაზიის პრივილეგიათა ოდნავი მხარისდაჭერაც კი გარდუვალად წარმოშობს მეორე ერის პროლეტარიატის უნდობლობას, შეასუსტებს მუშების ინტერნაციონალურ კლასობრივ სოლიდარობას, დაქსაქსავს მათ ბურჟუაზიის გასახარებლად. ხოლო თვითგამორკვევის, ანუ გამოყოფის უფლებების უარყოფა გარდუვალად ნიშნავს პრაქტიკაში გაბატონებული ერის პრივილეგიათა მხარისდაჭერას.

ამაში ჩვენ უფრო აშკარად შეგვიძლია დავრწმუნდეთ, თუ შევეციისაგან ნორვეგიის გამოყოფის კონკრეტულ მაგალითს ავიღებთ.

6. ნორვეგიის გამოყოფა შვეციისაგან

როზა ლუქსემბურგი სწორედ ამ მაგალითს იღებს და მის გამო შემდეგნაირად მსჯელობს:

„ფედერატიულ ურთიერთობათა ისტორიაში მომხდარი უკანასკნელი ამბავი, შვეციისაგან ნორვეგიის გამოყოფა, —

რომელიც თავის დროს სწრაფად აიტაცა პოლონურმა სოციალ-პატრიოტულმა პრესამ (იხ. კრაკოვის „ნაპშუდი“³⁶), როგორც სახელმწიფოებრივი გამოყოფისადმი მისწრაფების ძალისა და პროგრესიულობის სასიხარულო გამოვლენა, — მყისვე იმის ცხადლივ დამამტკიცებლად გადაიქცა, რომ ფედერალიზმი და მისგან გამომდინარე სახელმწიფოებრივი გამოყოფა სრულიადაც არ წარმოადგენს პროგრესიულობის ან დემოკრატიზმის გამოხატულებას. ეგრეთწოდებული ნორვეგიის „რევოლუციის“ შემდეგ, რომელიც გამოიხატა შვეციის მეფის გადაყენებით და ნორვეგიიდან მისი გაძევებით, ნორვეგიელებმა არხეინად აირჩიეს თავისთვის სხვა მეფე, სახალხო ხმისმიცემით ფორმალურად უარჰყვეს რა რესპუბლიკის დაარსების პროექტი. ის, რაც ყოველგვარ ნაციონალურ მოძრაობათა და დამოუკიდებლობის ყოველივე მსგავსებათა ზერელე თაყვანისმცემლებმა „რევოლუციად“ გამოაცხადეს, იყო უბრალო გამომუქავება გლეხური და წვრილბურჟუაზიული პარტიკულარიზმისა, სურვილისა — თავისი ფულით „საკუთარი“ მეფე შეენახათ, შვეციის არისტოკრატიის მიერ თავზე ძალით მოხვეული მეფის ნაცვლად; მაშასადამე, ეს ისეთი მოძრაობა იყო, რასაც რევოლუციურობასთან სრულიად არა ჰქონია რა საერთო. ამასთანავე შვეცია-ნორვეგიის უნიის დარღვევის ამ ისტორიამ კვლავ დაამტკიცა, თუ მანამდე არსებული ფედერაცია რაოდენად იყო ამ შემთხვევაშიც მხოლოდ წმინდა დინასტიურ ინტერესთა გამოხატულება, მაშასადამე, იყო მონარქიზმისა და რეაქციის ფორმაც...“ („პშევლონი“).

აი სიტყვასიტყვით ყველაფერი ის, რასაც როზა ლუქსემბურგი ამბობს მონაცემი პუნქტის ირგვლივ!! და, უნდა გამოვტყდეთ, ძნელია თავისი პოზიციის უმწეობის იმაზე უფრო რელიეფურად გამოაშკარავება, ვიდრე ეს ჩაიდინა როზა ლუქსემბურგმა ხსენებული მაგალითის განხილვისას.

საკითხი ეხებოდა და ეხება იმას, საჭიროა თუ არა ს.-დ.-ისათვის ნაციონალურად აჭრელებულ სახელმწიფოში ისეთი პროგრამა, რომელიც თვითგამორკვევის ანუ გამოყოფის უფლებას აღიარებს.

რასლა გვეუბნება ამ საკითხზე თვით როზა ლუქსემბურგის მიერ აღებული მაგალითი ნორვეგიისა?

ჩვენი ავტორი აქეთ-იქით ტრიალებს და თავს იძვრენს, ენამახვილობს და ხმაურობს „ნაპშუდის“ წინააღმდეგ, მაგრამ საკითხზე პასუხს არ იძლევა!! როზა ლუქსემბურგი, რაზედაც გნებავთ, იმაზე ლაპარაკობს, რათა საკითხის დედაარსზე ნ ი ტ ყ ვ ა ც არ და ს ძ რ ა ს !!

უეჭველია, ნორვეგიელმა წვრილმა ბურჟუებმა, მოისურვეს რა თავისი ფულით საკუთარი მეფის ყოლა და უკუაგდეს რა სახალხო კენჭისყრით რესპუბლიკის დაარსების პროექტი, მეტად ცუდი მეშჩანური თვისებები გამოიჩინეს. უეჭველია, „ნაპშუდმა“, თუ მან ეს ვერ შეამჩნია, ასეთივე ცუდი და ასეთივე მეშჩანური თვისებები გამოიჩინა.

მაგრამ რა შუაშია აქ ყოველივე ეს??

აქ ხომ ლაპარაკი იყო ერთა თვითგამორკვევის უფლებაზე და ამ უფლებისადმი სოციალისტური პროლეტარიატის დამოკიდებულებაზე! რატომღა არ უპასუხებს როზა ლუქსემბურგი ამ კითხვაზე, და რატომ ედება ღობე-ყორეს?

ამბობენ, თავისთვის კატაზე ძლიერი მხეცი არ არსებობსო. როზა ლუქსემბურგისთვის, ეტყობა, „ფრაკზე“⁸⁷ ძლიერი მხეცი არ არსებობს. „ფრაკებს“ მდაბიურად უწოდებენ „პოლონეთის სოციალისტურ პარტიას“, ეგრეთწოდებულ რევოლუციურ ფრაქციას, და კრაკოვის გაზეთი „ნაპშუდიც“ ამ „ფრაქციის“ იდეებს იზიარებს. როზა ლუქსემბურგის ბრძოლას ამ „ფრაქციის“ ნაციონალიზმთან იმდენად დაუბრმავებია ჩვენი ავტორი, რომ მის თვალთახედვიდან ყველაფერი ჰქრება, გარდა „ნაპშუდისა“.

თუ „ნაპშუდი“ ამბობს: „პო“, როზა ლუქსემბურგს თავის უწმინდეს მოვალეობად მიაჩნია მყისვე განაცხადოს: „არა“, და სრულიადაც არ ფიქრობს იმაზე, რომ ასეთი ხერხით იგი „ნაპშუდისგან“ თავის დამოუკიდებლობას კი არ ამჟღავნებს, არამედ, სწორედ პირიქით, ამჟღავნებს თავის სასაცილო დამოკიდებულებას „ფრაკებისგან“, თავის უუნარობას — საქმეს ცოტა უფრო ღრმა და ფართო თვალსაზრისით შეხედოს, ვიდრე კრაკოვის ჭიანჭველათა ბუდის თვალსაზრისია. „ნაპშუ-

დი“, რა თქმა უნდა, ძალიან ცუდია და სრულიადაც არაა მარქსისტული ორგანო, მაგრამ ამან ხელი არ უნდა შეგვიშალოს — არსებითად გავარჩიოთ ნორვეგიის მაგალითი, რახან იგი მოვიყვანეთ.

ეს მაგალითი რომ მარქსისტულად გავარჩიოთ, ჩვენ უნდა შევჩერდეთ არა დიდად საშინელი „ფრაკების“ ცუდ თვისებებზე, არამედ, ჯერ-ერთი, შვეციისაგან ნორვეგიის გამოყოფის კონკრეტულ ისტორიულ თავისებურებებზე და, მეორე, იმაზე, თუ რა ამოცანები ჰქონდა ორივე ქვეყნის პარტიულ ტარიატს ამ გამოყოფის დროს.

შვეციასთან ნორვეგიას აახლოვებს გეოგრაფიული, ეკონომიური და ენობრივი კავშირი, არა ნაკლებ მჭიდრო, ვიდრე მრავალ არაველიკოროს სლავურ ერთა კავშირი ველიკოროსებთან. მაგრამ ნორვეგიის კავშირი შვეციასთან არანებაყოფლობითი იყო, ასე რომ როზა ლუქსემბურგი „ფედერაციაზე“ აქ სულ ტყუილად ლაპარაკობს, მხოლოდ იმიტომ, რომ არ იცის, რა სთქვას. ნორვეგია შვეციას გადასცეს მონარქებმა ნაპოლეონის ომების დროს, ნორვეგიელთა სურვილის წინააღმდეგ, და შვეციელები იძულებულნი იყვნენ ნორვეგიაში ჯარები შეეყვანათ, რათა იგი დაემორჩილებინათ.

ამის შემდეგ მრავალ ათეულ წელთა განმავლობაში, მიუხედავად უაღრესად ფართო ავტონომიისა, რომლითაც ნორვეგია სარგებლობდა (საკუთარი სეიმი და სხვ.), შეხლა-შემოხლა ნორვეგიასა და შვეციას შორის განუწყვეტლივ არსებობდა, და ნორვეგიელები მთელი ძალღონით ცდილობდნენ გადგედოთ კისრიდან შვეციის არისტოკრატის უღელი. 1905 წლის აგვისტოში მათ, ბოლოსდაბოლოს, გადიგდეს კიდევ ეს უღელი: ნორვეგიის სეიმმა დაადგინა, ამიერიდან შვეციის მეფე უკვე აღარ არის ნორვეგიის მეფეო, ხოლო შემდეგ მოხდენილი რეფერენდუმის, ნორვეგიის ხალხის დაკითხვის დროს შვეციისგან სრულ გამოყოფას ხმა მისცა უდიდესმა უმრავლესობამ (დაახლოებით 200 ათასი ხმა — რამდენიმე ასეულის წინააღმდეგ). შვეციელები, ცოტაოდენი ყოყმანის შემდეგ, შეურიგდნენ გამოყოფას ფაქტს.

ეს მაგალითი გვიჩვენებს, თუ რა ნიადაგზეა შესაძლებელი

და ხდება ერთა გამოყოფის შემთხვევები თანამედროვე ეკონომიურ და პოლიტიკურ ურთიერთობათა დროს და ჩანაიჩნება ფორმას იღებს ხანდახან გამოყოფა პოლიტიკური თავისუფლებისა და დემოკრატიზმის პირობებში.

ვერცერთი სოციალ-დემოკრატი, თუ იგი განურჩევლად არ გამოაცხადებს თავისთვის პოლიტიკური თავისუფლებისა და დემოკრატიზმის საკითხებს (ასეთ შემთხვევაში კი, რა თქმა უნდა, იგი უკვე აღარ იქნებოდა სოციალ-დემოკრატი), ვერ უარჰყოფს, რომ ეს მაგალითი ფაქტიურად გვიმტკიცებს იმას, რომ შეგნებული მუშებისათვის სავალდებულოა სისტემატური პროპაგანდა და შემზადება იმისა, რათა ერთა გამოყოფის გამო შესაძლებელი შეხლა-შემოხლა მოგვარდეს მხოლოდ ისე, როგორც ეს გადაიჭრა 1905 წ. ნორვეგიასა და შვეციას შორის, და არა „რუსულად“. სწორედ ესაა გამოხატული საპროგრამო მოთხოვნაში ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარების შესახებ. როზა ლუქსემბურგსაც მისი თეორიისათვის უსიამოვნო ფაქტის თავიდან მოშორება მოუხდა ნორვეგიელი მეშჩანებისა და კრაკოვის „ნაპშუდის“ წინააღმდეგ ცხარე გალაშქრების საშუალებით, ვინაიდან მას მშვენივრად ესმოდა, თუ რაოდენ საბოლოოდ აბათილებს ეს ისტორიული ფაქტი მის ფრაზებს, ჰითქოს ერთა თვითგამორკვევის უფლება „უტოპია“ იყოს, თითქოს იგი „ოქროს თეფშებზე ჭამის“ უფლებას უდრიდეს და სხვ. ასეთი ფრაზები გამოხატავენ მხოლოდ უბადრუკ-თვითკმაყოფილ, ოპორტუნისტულ რწმენას აღმოსავლეთ ევროპის ეროვნებათა ახლანდელი ძალთა თანაფარდობის უცვლელობისადმი.

გავყვეთ ქვემოთ. ერთა თვითგამორკვევის საკითხში, ისე როგორც ყოველივე სხვა საკითხში, ჩვენ უწინარეს ყოვლისა და ყველაზე უფრო ერების შიგნით პროლეტარიატის თვითგამორკვევა გვინტერესებს. როზა ლუქსემბურგმა ამ საკითხსაც თავდაბლად აუარა გვერდი, რადგან გრძნობდა, თუ რა უსიამოა მისი „თეორიისათვის“ მის მიერ აღებულ ნორვეგიის მაგალითზე ამ საკითხის განხილვა.

როგორი იყო და როგორი უნდა ყოფილიყო ნორვეგიისა

და შვეციის პროლეტარიატის პოზიცია გამოყოფის გამო ამტყდარ კონფლიქტში? ნორვეგიის შეგნებული მუშები, გამოყოფის შემდეგ, რასაკვირველია, რესპუბლიკას მისცემდნენ ხმას*, და თუ იყვნენ ისეთი სოციალისტები, რომლებმაც სხვა-ნაირად მისცეს ხმა, ეს მხოლოდ იმას ამტკიცებს, თუ რა ბევრია ზოგჯერ გონებაჩლუნგი, მეშინური ოპორტუნიზმი ევროპულ სოციალიზმში. ამის შესახებ ორი აზრის არსებობა შეუძლებელია, და ამ პუნქტს ჩვენ მხოლოდ იმიტომ ვეხებით, რომ როზა ლუქსემბურგი ცდილობს—საქმის არსი სულ სხვა თემაზე ლაპარაკით მიაფუჩიოს. გამოყოფის საკითხზე ჩვენ არ ვიცით, ავალდებულებდა თუ არა ნორვეგიელთა სოციალისტური პროგრამა ნორვეგიის ს.-დ-ებს — ერთი განსაზღვრული აზრი ჰქონოდათ. დავუშვათ, რომ არა, რომ ნორვეგიის სოციალისტები ღიად სტოვებდნენ იმის საკითხს, თუ რამდენად საკმარისი იყო თავისუფალი კლასობრივი ბრძოლისათვის ნორვეგიის ავტონომია და რამდენად აფერხებდა სამეურნეო ცხოვრების თავისუფლებას გამუდმებული შეხლა-შემოხლა და კონფლიქტები შვეციის არისტოკრატისთან. მაგრამ ნორვეგიის პროლეტარიატი ამ არისტოკრატის წინააღმდეგ რომ უნდა წასულიყო ნორვეგიის გლეხურ დემოკრატისთან ერთად (ამ უკანასკნელის მთელი მეშინური შეზღუდულობის მიუხედავად), ეს უდავოა.

შვეციის პროლეტარიატი კი? ცნობილია, რომ შვეციის ხუცების შეწევნით შვეციის მემამულენი ომს ჰქადაგებდნენ ნორვეგიის წინააღმდეგ, და, რადგან ნორვეგია შვეციაზე ბევრად უფრო სუსტია, რადგან მას უკვე გადაეტანა შვეციელთა შემოსევა, რადგან შვეციის არისტოკრატის ფრიად დიდი გავლენა აქვს თავის ქვეყანაში, — ამიტომ ეს ქადაგება მეტად სერიოზულ მუქარას წარმოადგენდა. შეიძ-

* თუ ნორვეგიელთა ერის უმრავლესობა მონარქიის მომხრე იქნებოდა, პროლეტარიატი კი — რესპუბლიკისა, მაშინ ნორვეგიის პროლეტარიატის წინაშე, საერთოდ რომ ითქვას, ორი გზა იხსნებოდა: ან რევოლუცია, თუ საამისო პირობები მომწიფებულა, ანდა უმრავლესობისადმი დამორჩილება და ხანგრძლივი საპროპაგანდო და სააგიტაციო მუშაობა.

ლება დანამდვილებით ითქვას, რომ შვეციის კოკოშკინები ხანგრძლივად და გულმოდგინედ რყენიდნენ შვეციელთა მასებს მოწოდებით — „ფრთხილად მოპყრობოდნენ“ „ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევის განვრცობად ფორმულებს“, რყენიდნენ მით, რომ გაზვიადებულად უხატავდნენ „სახელმწიფოს დაშლის“ საფრთხეს და არწმუნებდნენ: შესაძლებელია „ხალხის თავისუფლებისა“ და შვეციის არისტოკრატის საფუძველთა შეთავსებაო. ყოველ ეჭვს გარეშეა, შვეციის სოციალ-დემოკრატია სოციალიზმის საქმესა და დემოკრატის საქმეს უღალატებდა, მას რომ მთელი ძალღონით არ ებრძოლნა როგორც მემამულურ, ისე „კოკოშკინურ“ იდეოლოგიასა და პოლიტიკასთან, მას რომ, გ ა რ და ერთა თანასწორუფლებიანობისა საზოგადოდ (რასაც კოკოშკინებიც აღიარებენ), არ დაეცვა ერთა თვითგამორკვევის უფლება, ნორვეგიის გამოყოფის თავისუფლება.

შვეციის მუშების მიერ ნორვეგიელთა გამოყოფის უფლების აღიარება ხ ე ლ ს ა ყ რ ე ლ ი იყო ნორვეგიისა და შვეციის მუშების მჭიდრო კავშირისათვის, მათი სრული ამხანაგური კლასობრივი სოლიდარობისათვის. ვინაიდან ნორვეგიის მუშები რწმუნდებოდნენ, რომ შვეციის მუშები დაავადებულნი არ არიან შვეციური ნაციონალიზმით, რომ მათთვის ნორვეგიის პროლეტარებთან ძმობა უფრო მალლა დგას, ვიდრე შვეციის ბურჟუაზიისა და არისტოკრატის პრივილეგიები. ევროპის მონარქებისა და შვეციის არისტოკრატების მიერ ნორვეგიისათვის თავზე მოხვეული კავშირის დარღვევამ გააძლიერა კავშირი ნორვეგიისა და შვეციის მუშებს შორის. შვეციის მუშებმა დაამტკიცეს, რომ ბურჟუაზიული პოლიტიკის ყ ვ ე ლ ა პერიპეტიათა მანძილზე — ბურჟუაზიულ ურთიერთობათა ნიადაგზე სავსებით შესაძლებელია შვეციელებისადმი ნორვეგიელთა კვლავ ძალით დამორჩილება! — ისინი შესაძლებენ შეინარჩუნონ და დაიცვან ორივე ერის მუშათა სრული თანასწორუფლებიანობა და კლასობრივი სოლიდარობა როგორც შვეციის, ისე ნორვეგიის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

აქედან ცხადია, სხვათა შორის, თუ რა უსაფუძვლოა და

პირდაპირ არასერიოზულიც კი ცდა, რომელსაც ზოგჯერ „ფრაკები“ მიმართავენ, რათა ჩვენი და როზა ლუქსემბურგის უთანხმოება პოლონეთის სოციალ-დემოკრატიის წინააღმდეგ „გამოიყენონ“. „ფრაკები“ — პროლეტარული, სოციალისტური პარტია კი არაა, არამედ წვრილბურჟუაზიული ნაციონალისტური პარტია, რაღაც პოლონელი სოციალ-რევოლუციონერების მსგავსი. არასოდეს არ ყოფილა და არც შეიძლებოდა ყოფილიყო ლაპარაკი რუსეთის ს.-დ-ებისა და ამ პარტიის რაიმე ერთობის შესახებ. პირიქით, რუსეთის არცერთ სოციალ-დემოკრატს არასოდეს „სანანებლად“ არ გახდომია პოლონეთის ს.-დ-ებთან დაახლოვება და შეერთება. პოლონეთის სოციალ-დემოკრატიას უდიდესი ისტორიული დამსახურება მიუძღვის: მან პირველად შეჰქმნა ნამდვილად მარქსისტული, ნამდვილად პროლეტარული პარტია იმ პოლონეთში, რომელიც ერთიანად გაქვინებულია ნაციონალისტური მისწრაფებითა და გატაცებით. მაგრამ პოლონეთის ს.-დ-ების ეს დამსახურება იმ გარემოების გამო კი არაა დიადი დამსახურება, რომ როზა ლუქსემბურგმა რუსეთის მარქსისტთა პროგრამის § 9 წინააღმდეგ სისულელე მოჩმახა, არამედ წინააღმდეგ ამ სამწუხარო გარემოებისა.

პოლონეთის ს.-დ-ებისათვის „თვითგამორკვევის უფლებას“, რასაკვირველია, ისეთი დიდი მნიშვნელობა არა აქვს, როგორც რუსეთის ს.-დ-ებისათვის. სავსებით გასაგებია, რომ პოლონეთის ნაციონალისტურად დაბრმავებულ წვრილ ბურჟუაზიასთან ბრძოლამ აიძულა პოლონელი ს.-დ. განსაკუთრებული (ხანდახან, შეიძლება, ოდნავ ზედმეტი) გულმოდგინებით „გადაელუნათ ჯოხი“. არცერთს რუსეთის მარქსისტს არასოდეს არ მოსვლია აზრად — ბრალი დაედო პოლონეთის ს.-დ-ებისათვის, რომ ისინი პოლონეთის გამოყოფის წინააღმდეგნი არიან. შეცდომას ეს ს.-დ-ები მხოლოდ მაშინ სჩადიან, როცა ცდილობენ — როზა ლუქსემბურგის მსგავსად — უარჰყონ რუსეთის მარქსისტების პროგრამაში თვითგამორკვევის უფლების აღიარების საჭიროება.

ეს, არსებითად, ნიშნავს: ურთიერთობა, რაც გასაგებია კრაკოვის ჰორიზონტის თვალსაზრისით, გადაიტანოთ რუსე-

თის ყველა ხალხისა და ერის, მათ შორის ველიკოროსთა მას-
შტაბზე. ეს ნიშნავს: იყოთ შებრუნებული „პოლონელი ნა-
ციონალისტი“, და არა რუსეთის, არა ინტერნაციონალური
სოციალ-დემოკრატი.

ვინაიდან ინტერნაციონალური სოციალ-დემოკრატია სწო-
რედ ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარების ნიადაგზე
დგას. ჩვენც ამაზე გადავდივართ ახლა.

7. 1896 წლის ლონდონის საერთაშორისო კონგრესის გადაწყვეტილება

ეს გადაწყვეტილება ამბობს:

„კონგრესი აცხადებს, რომ იგი მომხრეა ყველა ერის
თვითგამორკვევის სრული უფლებისა (Selbstbestimmungs-
recht) და თავის თანაგრძნობას უცხადებს ყოველი ისეთი
ქვეყნის მუშებს, რომელიც ამჟამად იტანჯება სამხედრო, ნა-
ციონალური ან რომელიმე სხვა აბსოლუტიზმის უღელქვეშ;
კონგრესი მოუწოდებს ყველა ამ ქვეყნის მუშებს შევიდნენ
მთელი მსოფლიოს შეგნებული (Klassenbewusste = თავისი
კლასის ინტერესთა შემგნები) მუშების რიგებში, რათა მათთან
ერთად იბრძოლონ საერთაშორისო კაპიტალიზმის დასაძლე-
ვად და საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიის მიზნების გან-
სახორციელებლად“ *.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჩვენმა ოპორტუნისტებმა, ბბ.
სემკოვსკიმ, ლიბმანმა, იურკევიჩმა პირდაპირ არა იციან რა ამ
გადაწყვეტილების შესახებ. მაგრამ როზა ლუქსემბურგმა იცის,
მას მთელი მისი ტექსტიც მოჰყავს, და იქ იგივე გამოთქმაა,
როგორც ჩვენს პროგრამაშია: „თვითგამორკვევა“.

* იხ. ოფიციალური გერმანული ანგარიში ლონდონის კონგრესის შესა-
ხებ: „Verhandlungen und Beschlüsse des internationalen sozialisti-
schen Arbeiter - und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27
Juli bis 1 August 1896“. Berlin, 1897, S. 18 („ოქმები და დადგენილებები
სოციალისტური მუშათა პარტიების და პროფესიული კავშირების საერ-
თაშორისო კონგრესისა ლონდონში, 1896 წ. 27 ივლისიდან 1 აგვისტომ-
დე“. ბერლინი, 1897 წ. გვ. 18. რ ე დ.). არის რუსული ბროშურაც საერ-
თაშორისო კონგრესების გადაწყვეტილებებით, სადაც „თვითგამორკვე-
ვის“ მაგივრად შეცდომით ნათარგმნია: „ავტონომია“.

საკითხავია, როგორღა გადალახა როზა ლუქსემბურგმა ეს დაბრკოლება, რომელიც გზას უღობავს მის „ორიგინალურ“ თეორიას?

ოჰ, სრულიად უბრალოდ: ...სიმძიმის ცენტრი აქ რეზოლუციის მეორე ნაწილშია... მისი დეკლარატიული ხასიათი... მხოლოდ გაუგებრობით შეიძლება მისი დამოწმებაო!!

ჩვენი ავტორის უმწეობა და დაბნეულობა პირდაპირ გასაოცარია. ჩვეულებრივად თანმიმდევრული დემოკრატიული და სოციალისტური საპროგრამო პუნქტების დეკლარატიულ ხასიათზე მარტო ოპორტუნისტები მიუთითებენ, მხდალად გაურბიან რა პირდაპირ პოლემიკას მათ წინააღმდეგ. როგორც ეტყობა, ტყუილად კი არ აღმოჩნდა როზა ლუქსემბურგი ამ შემთხვევაში ბბ. სემკოვსკების, ლიბმანისა და იურკევიჩის სავალალო კომპანიაში. როზა ლუქსემბურგი ვერ ბუდავს პირდაპირ განაცხადოს, მართებულად თუ შემცდარად სთვლის იგი მოყვანილ რეზოლუციას. იგი თავს იძვრენს და იმალება, თითქოს ისეთი უყურადღებო და უცოდინარი მკითხველის იმედი ჰქონდეს, რომელსაც რეზოლუციის მეორე ნაწილის კითხვის დროს პირველი უკვე დავიწყებული აქვს, ან რომელსაც არასოდეს არაფერი გაუგონია კამათზე სოციალისტურ პრესაში ლონდონის კონგრესის წინ.

მაგრამ როზა ლუქსემბურგი დიდად სცდება, თუ წარმოდგენილი აქვს, რომ იგი რუსეთის შეგნებული მუშების წინაშე ასე ადვილად მოახერხებს ფეხით გასთელოს ინტერნაციონალის რეზოლუცია მნიშვნელოვანი პრინციპული საკითხის შესახებ, ისე რომ არც კი ინებოს მისი კრიტიკულად განხილვა.

ლონდონის კონგრესამდე წარმოებულ კამათში — უმთავრესად გერმანელი მარქსისტების ჟურნალის „Die Neue Zeit“-ის ფურცლებზე — გამოითქვა როზა ლუქსემბურგის თვალსაზრისი, და ამ თვალსაზრისმა, არსებითად, დამარცხება განიცადა ინტერნაციონალის წინაშე! აი რაშია საქმის დედაარსი, რომელიც განსაკუთრებით უნდა ჰქონდეს მხედველობაში რუს მკითხველს.

კამათი სწარმოებდა პოლონეთის დამოუკიდებლობის საკითხის გამო. სამი თვალსაზრისი გამოითქვა:

1) თვალსაზრისი „ფრაკებისა“, რომელთა სახელით გეკერი გამოვიდა. მათ სურდათ, რომ ინტერნაციონალს თავისი პროგრამით აღეარებინა პოლონეთის დამოუკიდებლობის მოთხოვნა. ეს წინადადება არ მიიღეს. ამ თვალსაზრისმა მარცხი განიცადა ინტერნაციონალის წინაშე.

2) როზა ლუქსემბურგის თვალსაზრისი: პოლონელმა სოციალისტებმა არ უნდა მოითხოვონ პოლონეთის დამოუკიდებლობაო. ამ თვალსაზრისით ლაპარაკიც კი არ შეიძლებოდა ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარებაზე. ამ თვალსაზრისმაც მარცხი განიცადა ინტერნაციონალის წინაშე.

3) თვალსაზრისი, რომელსაც მაშინ ყველაზე საფუძვლიანად კ. კაუტსკი ანვითარებდა, როდესაც როზა ლუქსემბურგის წინააღმდეგ გამოდიოდა და მისი მატერიალიზმის უკიდურეს „ცალმხრივობას“ ამტკიცებდა. ამ თვალსაზრისის მიხედვით, ინტერნაციონალს ამჟამად არ შეუძლია თავის პროგრამად პოლონეთის დამოუკიდებლობა დაისახოს, მაგრამ პოლონელ სოციალისტებსო — ამბობდა კაუტსკი — სავსებით შეუძლიათ ასეთი მოთხოვნის წამოყენებაო. სოციალისტების თვალსაზრისით უეჭველად შემცდარია ეროვნული განთავისუფლების ამოცანების უგულებელყოფა ეროვნული ჩაგვრის პირობებშიო.

ინტერნაციონალის რეზოლუციაშიც გადმოცემულია ამ თვალსაზრისის ყველაზე არსებითი. ძირითადი დებულებანი: ერთი მხრით, სრულიად აშკარა და ყოველგვარ ცრუ-განმარტებათა ამცილებელი აღიარება ყველა ერის თვითგამორკვევის სრული უფლებისა; მეორე მხრით, მუშებისადმი ასევე არაორაზროვანი მოწოდება მათი კლასობრივი ბრძოლის ინტერნაციონალური ერთობისაკენ.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ეს რეზოლუცია სავსებით სწორია და რომ აღმოსავლეთ ევროპის და აზიის ქვეყნებისთვის XX საუკუნის დასაწყისში სწორედ ეს რეზოლუცია და სწორედ მისი ორივე ნაწილის განუყრელ კავშირში ერთადერთ სწორ დირექტივას იძლევა პროლეტარული კლასობრივი პოლიტიკისთვის ნაციონალურ საკითხში.

ცოტა უფრო დაწვრილებით შევჩერდეთ სამ ზემოაღნიშნულ თვალსაზრისზე.

ცნობილია, რომ კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი მთელი დასაჯ-
 ლეთ-ევროპის დემოკრატიისა და მით უმეტეს სოციალ-დემო-
 კრატიისთვის უეჭველად სავალდებულოდ სთვლიდნენ პოლო-
 ნეთის დამოუკიდებლობის მოთხოვნისათვის აქტიურ მხარის-
 დაჭერას. წარსული საუკუნის 40-იანი და 60-იანი წლების
 ეპოქისთვის. ავსტრიისა და გერმანიის ბურჟუაზიული რევო-
 ლუციის ეპოქისთვის, რუსეთში „გლებთა რეფორმის“ ეპო-
 ქისთვის. ეს თვალსაზრისი სრულიად სწორი და ერთადერთი
 თანმიმდევრულ-დემოკრატიული და პროლეტარული თვალ-
 საზრისი იყო. სანამ რუსეთის და სლავური ქვეყნების უმ-
 რავლესობის ხალხური მასები ჯერ კიდევ საღათას ძილით იყვ-
 ნენ მოცული. სანამ ამ ქვეყნებში არ იყო დამოუკიდებელი,
 მასობრივი. დემოკრატიული მოძრაობანი. **შ ლ ი ა ხ ტ უ რ**
 ვანმათავისუფლებელ მოძრაობას პოლონეთში უზარმაზარი,
 პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა ეძლეოდა არა მარტო სრუ-
 ლიად-რუსეთის. არა მარტო სრულიად-სლავურის, არამედ
 სრულიად-ევროპული დემოკრატიის თვალსაზრისითაც*.

მაგრამ თუ მარქსის ეს თვალსაზრისი სავსებით სწორი იყო
XIX საუკუნის მეორე მესამედისა ან მესამე მეოთხედისათვის.
 იგი სწორი აღარაა **XX** საუკუნისათვის. სლავური ქვეყნების
 უმრავლესობაში. თვით ერთერთ ყველაზე ჩამორჩენილ სლავურ
 ქვეყანაში. რუსეთში. დამოუკიდებელი დემოკრატიული

* მეტად საინტერესო ისტორიული შრომა იქნებოდა დაპირისპირება
 1863 წლის პოლონელი მემბოზე-შლიახტიჩის პოზიციისა. სრულიად-
 რუსეთის დემოკრატ-რევოლუციონერის ჩერნიშევსკის პოზიციისა, რო-
 მელმაც (მარქსის შსგავსად) შესძლო პოლონეთის მოძრაობის მნიშვნე-
 ლობის დაფასება. და გაცილებით უფრო გვიან გამოსულ უკრაინელ
 შეშჩანის დრაგომანოვის პოზიციისა: ეს უკანასკნელი ჯერ კიდევ ისე
 ველური, მძინარა, თავის სანებეზე მიკრული გლების თვალსაზრისს გა-
 მოხატავდა. რომ პოლონელი პანისადმი კანონიერი სიძულვილის გამო
 მას არ შეეძლო გაეგო ამ პანების ბრძოლის მნიშვნელობა სრულიად-
 რუსეთის დემოკრატიისთვის. (შეად. დრაგომანოვის „ისტორიული პო-
 ლონეთი და სრულიად-რუსეთის დემოკრატია.“) დრაგომანოვმა სავ-
 სებით დაიმსახურა ის ალტაცებული ამბორი. რომლითაც იგი შე-
 დგში დააჯილდოვა უკვე ნაციონალ-ლიბერალად გადაქცეულმა ბ-მა
 პ. ზ. სტრუევმ.

მოდრაობანი და დამოუკიდებელი პროლეტარული მოძრაობაც კი წარმოიშვა. შლიახტური პოლონეთი გაჰქრა და ადგილი დაუთმო კაპიტალისტურ პოლონეთს. ასეთს პირობებში პოლონეთს არ შეეძლო თავისი განსაკუთრებული რევოლუციური მნიშვნელობა არ დაეკარგა.

თუ პ. პ. ს. („პოლონეთის სოციალისტური პარტია“, ახლანდელი „ფრაკები“) 1896 წელს ცდილობდა სხვა ეპოქის მარქსის თვალსაზრისი „განემტკიცებია“. ეს უკვე ნიშნავდა მარქსიზმის ანბანის გამოყენებას მარქსიზმის სულის წინააღმდეგ. ამიტომ სრულიად მართალნი იყვნენ პოლონელი სოციალ-დემოკრატები. როცა ისინი პოლონელი წვრილი ბურჟუაზიის ნაციონალისტური გატაცების წინააღმდეგ გამოვიდნენ, ცხადჰყვეს პოლონელი მუშებისათვის ნაციონალური საკითხის მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა. პირველად შეჰქმნეს წმინდა-პროლეტარული პარტია პოლონეთში. გამოაცხადეს უდიდესი მნიშვნელობის პრინციპი პოლონელი და რუსი მუშის მჭიდრო კავშირისა მათს კლასობრივ ბრძოლაში.

მაგრამ ნიშნავდა თუ არა ეს იმას, რომ ინტერნაციონალს XX საუკუნის დასაწყისში შეეძლო აღმოსავლეთ ევროპისა და აზიისათვის ზედმეტად აღეარებინა ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევის პრინციპი? მათი გამოყოფის უფლება? ეს იქნებოდა უდიდესი უაზრობა. რომელიც შეედრებოდა (თეორიულად) თურქეთის, რუსეთის, ჩინეთის სახელმწიფოების დამთავრებული ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გარდაქმნის აღიარებას: — რომელიც შეედრებოდა (პრაქტიკულად) ოპორტუნიზმს აბსოლუტიზმის მიმართ.

არა. აღმოსავლეთ ევროპისა და აზიისათვის, დაწყებულ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციების ეპოქაში. ნაციონალურ მოძრაობათა გაღვიძებისა და გამწვავების ეპოქაში. დამოუკიდებელ პროლეტარულ პარტიათა აღმოცენების ეპოქაში. ამ პარტიების ამოცანა ნაციონალურ პოლიტიკაში ორმხრივი უნდა იყოს: ყველა ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარება. ვინაიდან ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გარდაქმნა ჯერ კიდევ არ დამთავრებულა. ვინაიდან მუშათა დემოკრატია თანმიმდევრულად, სერიოზულად და გულწრფე-

ლად, არა ლიბერალურად, არა კოკოშკინისებურად, იცავს ერთა თანასწორუფლებიანობას, — და ამათუიმ სახელმწიფოს ყველა ერთა პროლეტარების კლასობრივი ბრძოლის უმჭიდროესი, განუწყვეტელი კავშირი; მისი ისტორიის ყველა და ყოველგვარ პერიპეტებში, ბურჟუაზიის მიერ ცალკე სახელმწიფოთა საზღვრების ყველა და ყოველგვარი გადამიჯვნის დროს.

პროლეტარიატის სწორედ ამ ორმხრივ ამოცანას აყალიბებს ინტერნაციონალის 1896 წლის რეზოლუცია. სწორედ ასეთია, თავისი პრინციპული საფუძვლებით, რუსეთის მარქსისტების 1913 წ. ზაფხულის თათბირის რეზოლუცია. არიან ადამიანები, რომელთაც „წინააღმდეგობად“ მიაჩნიათ, რომ ეს რეზოლუცია მე-4 პუნქტში, აღიარებს რა თვითგამორკვევის, გამოყოფის უფლებას, თითქოს მაქსიმუმს „აძლევს“ ნაციონალიზმს (ნამდვილად კი ყველა ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარებაში დემოკრატიზმის მაქსიმუმი და ნაციონალიზმის მინიმუმია), — ხოლო მე-5 პუნქტში მუშებს აფრთხილებს რომელიც უნდა იყოს ბურჟუაზიის ნაციონალისტური ლოზუნგების წინააღმდეგ და მოითხოვს ყველა ერის მუშების ერთობასა და შედუღებას ინტერნაციონალურად-ერთიან პროლეტარულ ორგანიზაციებში. მაგრამ აქ „წინააღმდეგობის“ დანახვა შეუძლიათ მხოლოდ მოკლე ჭკუის ადამიანებს, რომელთაც, მაგალითად, ვერ გაუგიათ, რატომ მოიგო შვეციისა და ნორვეგიის პროლეტარიატის ერთიანობამ და კლასობრივმა სოლიდარობამ, როცა შვეციის მუშებმა დაიცვეს ნორვეგიის დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გამოყოფის თავისუფლება.

8. უტოპისტი კარლ მარქსი და პრაქტიკული როზა ლუქსემბურგი

როზა ლუქსემბურგი „უტოპიად“ აცხადებს პოლონეთის დამოუკიდებლობას და, მომაბეზრებლად ხშირად იმეორებს რა ამას, ირონიულად გაიძახის: რატომ არ უნდა დაისვას ირლანდიის დამოუკიდებლობის მოთხოვნაო?

ეტკობა, „პრაქტიკულმა“ როზა ლუქსემბურგმა არ იცის, როგორ უყურებდა კ. მარქსი ირლანდიის დამოუკიდებლობის საკითხს. ამაზე ღირს შეჩერება, რათა ცხადვყოთ ანალიზი ნაციონალური დამოუკიდებლობის კონკრეტული მოთხოვნისა ნამდვილი მარქსისტული და არა ოპორტუნისტული თვალსაზრისით.

მარქსს ჩვეულებად ჰქონდა თავისი ნაცნობი სოციალისტების „კბილის გასინჯვა“, როგორც თვით ამბობდა ხოლმე, რათა მათი შეგნებულობა და რწმენის სიმტკიცე შეემოწმებინა. ლოპატინის გაცნობის შემდეგ მარქსი ახალგაზრდა რუს სოციალისტს მეტისმეტი ქებით იხსენიებს ენგელსისადმი მიმართულ 1870 წლის 15 ივლისის წერილში. მაგრამ ამასთანავე დასძენს:

...„სუსტი პუნქტი: პოლონეთი. ამ პუნქტის შესახებ ლოპატინი სრულიად ისევე ლაპარაკობს. როგორც ინგლისელი — ვთქვათ, ძველი სკოლის ინგლისელი ჩარტისტი — ირლანდიაზე“.

სოციალისტს, რომელიც მხაგვრელ ერს ეკუთვნის, მარქსი ეკითხება დაჩაგრული ერისადმი მისი დამოკიდებულების შესახებ და მყისვე ამხელს გაბატონებული ერების (ინგლისელების და რუსების) სოციალისტთა საერთო ნაკლს: მათ არ ესმით თავისი სოციალისტური ვალდებულებანი დაბეჩავებული ერების მიმართ, ისინი ღეჭავენ „დიდმპყრობელი“ ბურჟუაზიისაგან გადმოღებულ ცრურწმენებს.

სანამ გადავიდოდეთ მარქსის დადებით განცხადებებზე ირლანდიის შესახებ, უნდა ვთქვათ, რომ მარქსი და ენგელსი მეტად კრიტიკულად უყურებდნენ ნაციონალურ საკითხს საზოგადოდ. პირობით-ისტორიულად აფასებდნენ მის მნიშვნელობას. ასე, მაგალითად, ენგელსი 1851 წლის 23 მაისს სწერდა მარქსს: ისტორიის შესწავლას პეპსიმიტურ დასკვნებამდე მივყევარ პოლონეთის შესახებ. პოლონეთის მნიშვნელობა დროებითია. მხოლოდ იმ დრომდე. სანამ რუსეთში აგრარული რევოლუცია მოხდებოდესო. პოლონელების როლი ისტორიაში — „გაბედული სისულელეებია“. „ერთი წუთითაც არ შეიძლება წარმოვიდგინოთ. თითქოს პოლონეთი. თუნდაც მარ-

ტო რუსეთის წინააღმდეგ. წარმატებით წარმოადგენდეს პროგრესს ან რაიმე ისტორიული მნიშვნელობის მქონე იყოს“. რუსეთში მეტია ცივილიზაციის, განათლების, ინდუსტრიის, ბურჟუაზიის ელემენტები, ვიდრე „შლიახტურ-მძინარე პოლონეთში“. „რას წარმოადგენს ვარშავა და კრაკოვი პეტერბურგსა, მოსკოვსა. ოდესასთან შედარებით!“ ენგელსს არა სწამს პოლონელი შლიახტიჩების აჯანყებათა წარმატება.

მაგრამ ყველა ამ აზრებს, რომლებშიც ასე მრავლად მოიპოვება გენიალური შორსმჭკვრეტელობა, სრულიადაც არ შეუშლიათ ხელი ენგელსისა და მარქსისათვის, 12 წლის შემდეგ. როცა რუსეთს ჯერ კიდევ ეძინა. ხოლო პოლონეთი ბობოქრობდა. უღრმესი და მხურვალე თანაგრძნობით მოპყრობოდნენ პოლონეთის მოძრაობას.

1864 წელს, ინტერნაციონალის ადრესის შედგენის დროს. მარქსი სწერს ენგელსს (1864 წლის 4 ნოემბერს). მაძინის ნაციონალიზმის წინააღმდეგ გვიხდება ბრძოლა. „როცა ადრესში ინტერნაციონალურ პოლიტიკასზე ლაპარაკი. მე ვლაპარაკობ ქვეყნებზე და არა ეროვნებებზე და ვამხილებ რუსეთს და არა ნაკლებ მნიშვნელოვან სახელმწიფოებს“ — სწერს მარქსი. „მუშათა საკითხთან“ შედარებით ნაციონალური საკითხის დაქვემდებარებული მნიშვნელობა მარქსისთვის ეჭვს გარეშეა. მაგრამ მისი თეორია ისევე დაშორებულია ნაციონალურ მოძრაობათა უფულებელყოფას. როგორც ცა დედამიწას.

დგება 1866 წელი. მარქსი ენგელსს სწერს პარიზული „პრუდონის ხროვის“ შესახებ. რომელიც „ეროვნებებს უაზრობად აცხადებს და თავს ესხმის ბისმარკსა და გარიბალდის. ეს ტაქტიკა სასარგებლო და გასაგებია. როგორც პოლემიკა შოვინიზმის წინააღმდეგ. მაგრამ როცა პრუდონის მორწმუნენი (მათ რიცხვს ეკუთვნიან აგრეთვე ჩემი აქაური კეთილი მეგობრები. ლაფარგი და ლონგე) ფიქრობენ. თითქოს მთელს ევროპას შეეძლოს და ვალდებულიც იყოს თავის უკანალზე იჯდეს მშვიდად და წყნარად, სანამ ბატონები საფრანგეთში სილატაკესა და უმეცრებას მოსპობდნენ... ისინი სასაცილონი არიან“ (1866 წ. 7 ივნისის წერილი).

„გუშინ — სწერს მარქსი 1866 წ. 20 ივნისს — ინტერნაციონალის საბჭოში კამათი სწარმოებდა ახლანდელ ომზე... კამათი, როგორც მოსალოდნელი იყო, გადავიდა „ეროვნებათა“ საკითხზე და მისდამი ჩვენს დამოკიდებულებაზე... „ახალგაზრდა საფრანგეთის“ წარმომადგენლები (არამუშები) იმ თვალსაზრისს აყენებდნენ, რომ ყოველი ეროვნება და თვით ერი დაძველებული ცრურწმენააო. ესაა პრუდონისტული შტირნერიანობა... მთელმა მსოფლიომ უნდა იცადოს, სანამ ფრანგები სოციალური რევოლუციის მოსახდენად მომწიფდებოდნენ... ინგლისელებმა ბევრი იცინეს, როცა ჩემი სიტყვა მე იმით დავიწყე, რომ ჩვენი მეგობარი ლაფარგი და სხვები, რომელთაც ეროვნებანი გააუქმეს. ფრანგულად გველაპარაკებიან, ე. ი. იმ ენაზე, რომელიც გაუგებარია კრების ¹/₁₀-ისათვის. შემდეგ მე სიტყვა გადავკარ, რომ ლაფარგი, თავისდა შეუგნებლად, ეროვნებათა უარყოფაში, მგონი, გულისხმობს მათ ჩანთქმას სანიმუშო ფრანგი ერის მიერ“.

ცხადია, რა დასკვნა გამომდინარეობს მარქსის ყველა ამ კრიტიკული შენიშვნიდან: მუშათა კლასს ყველაზე ნაკლებ შეუძლია ფეტიში შექქმნას ნაციონალური საკითხიდან, ვინაიდან კაპიტალიზმის განვითარება აუცილებლად ყველა ერს როდი აღვიძებს დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის. მაგრამ, რაკი მასობრივი ნაციონალური მოძრაობანი წარმოიშენენ, მათგან განზე გადგომა, მათში პროგრესიულის მხარისდაქვრაზე უარისთქმა იმას ნიშნავს, რომ ადამიანი ნამდვილად ნაციონალისტურ ცრურწმენათ აპყვეს, სახელდობრ: „თავისი“ ერი „სანიმუშო ერად“ აღიაროს (ან, დავძენთ ჩვენი მხრით, ერად, რომელსაც განსაკუთრებული პრივილეგია აქვს სახელმწიფოებრივი მშენებლობისა) *.

მაგრამ დავებრუნდეთ ირლანდიის საკითხს.

* შეადარე კიდევ მარქსის წერილი ენგელსისადმი 1867 წ. 3 ივნისის თარიღით: „...„Times“-ის („დროებანი“. რედ.) პარიზული კორესპონდენტიდან დიდი სიამოვნებით გავიგე პარიზელების პოლონოფილურ ყიფინზე რუსეთის წინააღმდეგ... ბ-ნი პრუდონი და მისი პატარა დოქტრინიორული ხროვა — საფრანგეთის ხალხი როდია“.

მარქსის პოზიცია ამ საკითხში ყველაზე ხათლად გამოთქმულია შემდეგს ნაწყვეტებში მისი წერილებიდან:

„მე ყოველივე საშუალებით ვცდილობდი გამომეწვია ინგლისელი მუშების დემონსტრაცია ფენიანნიზმის სასარგებლოდ... წინათ მე შეუძლებლად მიმაჩნდა ინგლისისგან ირლანდიის გამოყოფა. ახლა ეს გარდუვალად მიმაჩნია, თუნდაც გამოყოფის შემდეგ საქმე ფედერაციით დამთავრდეს“. ასე სწერდა მარქსი ენგელსს 1867 წლის 2 ნოემბრის წერილში.

იმავე წლის 30 ნოემბრის წერილში ის უმატებდა:

„რა უნდა ვურჩიოთ ინგლისელ მუშებს? ჩემის აზრით, თავისი პროგრამის პუნქტად მათ უნდა გახადონ კავშირის Repeal (გწყვეტა)“ (ირლანდიისა ინგლისთან, ესე-იგი ირლანდიის გამოყოფა ინგლისისგან)---მოკლედ რომ ვთქვათ. 1783 წლის მოთხოვნა. ოღონდ გადემოკრატიზებული და თანამედროვე პირობებთან შეფარდებული. ეს ერთადერთი ლეგალური ფორმაა ირლანდიის განთავისუფლებისა და ამიტომ მხოლოდ მისი მიღებაა შესაძლებელი ინგლისური პარტიის პროგრამაში. გამოცდილებამ შემდეგ უნდა დაგვანახოს, შეუძლია თუ არა უბრალო პირადს უნიას ხანგრძლივად იარსებოს ორივე ქვეყანას შორის...

... ირლანდიელებს სჭირიათ შემდეგი:

1. თვითმმართველობა და დამოუკიდებლობა ინგლისისგან.
2. აგრარული რევოლუცია“...

უდიდეს-მნიშვნელობას ანიჭებდა რა ირლანდიის საკითხს. მარქსი ამ თემაზე საათნახევრიან მოხსენებებს კითხულობდა გერმანელ მუშათა კავშირში (1867 წ. 17 დეკემბრის წერილი).

ენგელსი 1868 წ. 20 ნოემბრის წერალებში აღნიშნავს „ირლანდიელებისადმი სიძულვილს ინგლისელ მუშებს შორის“, ხოლო თითქმის ერთი წლის შემდეგ (1869 წ. 24 ოქტომბერს) ამ თემას უბრუნდება და სწერს:

„ირლანდიიდან რუსეთამდე il n'y a qu'un pas (მხოლოდ ერთი ნაბიჯია)... ირლანდიის ისტორიის მაგალითზე შეიძლება დავინახოთ, რა უბედურებაა ხალხისათვის, თუ მან

ახვა ხალხი დაიმონა. ყველა ინგლისურ სისაძაგლეს ირლანდიურ სფეროში აქვს თავისი დასაბამი. კრომველის ეპოქა მეკიდევ უნდა შევისწავლო, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში ჩემთვის უეჭველია, რომ საქმის ვითარება ინგლისშიც სხვაგვარად წარმართებოდა, აუცილებელი რომ არ ყოფილიყო ირლანდიაში სამხედრო ბატონობის დამყარება და ახალი არისტოკრატის შექმნა“.

აქვე აღვნიშნოთ მარქსის წერილი ენგელსისადმი 1869 წ. 18 აგვისტოს თარიღით:

„პოზნანში პოლონელმა მუშებმა ძღვევამოსილი გაფიცვა ჩაატარეს მათი ბერლინელი ამხანაგების დახმარების წყალობით. ეს ბრძოლა „ბატონი კაპიტალის“ წინააღმდეგ — თვით მისი უდაბლესი ფორმით. გაფიცვის ფორმით — უფრო სერიოზულად მოუღებს ბოლოს ნაციონალურ ცრურწმენებს, ვიდრე ბატონ ბურჟუების ბაგეთაგან წარმომდინარე დეკლამაციები მშვიდობიანობის შესახებ“.

პოლიტიკა. რომელსაც მარქსი ინტერნაციონალში ირლანდიის საკითხის მიმართ აწარმოებდა. შემდეგიდან სჩანს:

1869 წ. 18 ნოემბერს მარქსი სწერს ენგელსს: 1¹/₄-საათიანი სიტყვა წარმოვთქვი ინტერნაციონალის საბჭოში ირლანდიის ამნისტიისადმი ბრიტანეთის სამინისტროს დამოკიდებულების საკითხზე და შემდეგი რეზოლუცია წარვადგინეო:

„დადგენილია.

რომ თავის პასუხში ირლანდიელების მოთხოვნაზე — ირლანდიელი პატრიოტები გაანთავისუფლეთო, ბ-ნი გლადსტონი განგებ შეურაცხჰყოფს ირლანდიელ ერს;

რომ იგი პოლიტიკურ ამნისტიას აკავშირებს ისეთ პირობებთან, რომლებიც ერთნაირად დამამცირებელია უვარგისი მთავრობის მსხვერპლთათვისაც და მის მიერ წარმოდგენილი ხალხისთვისაც;

რომ გლადსტონმა, რომელიც თავისი ოფიციალური მდგომარეობითაა შებოჭილი, საჯაროდ და საზეიმოდ სალაში მიუძღვნა ამერიკელი მონათმფლობელების ამბოხებას, დღეს კი პასიური მორჩილების მოძღვრებას უქადაგებს ირლანდიელ ერს;

რომ მთელი მისი პოლიტიკა ირლანდიელთა ამნისტიის მიმართ ნამდვილი გამოხატულებაა იმ „დაპყრობის პოლიტიკისა“. რომლის მხილებით ბ-მა გლადსტონმა თავისი მოწინააღმდეგეების — ტორიების სამინისტრო დაამხო:

რომ მუშათა ინტერნაციონალური ასოციაციის გენერალური საბჭო თავის აღტაცებას გამოსთქვამს იმის გამო, რომ ირლანდიელი ხალხი ასე თამამად. მტკიცედ და ამაღლებულად აწარმოებს თავის კამპანიას ამნისტიისთვის;

რომ ეს რეზოლუცია უნდა ეუწყოს მუშათა ინტერნაციონალური ასოციაციის ყველა სექციას და ყველა მასთან დაკავშირებულ მუშათა ორგანიზაციას ევროპასა და ამერიკაში“.

1869 წ. 10 დეკემბერს მარქსი სწერს, რომ მისი მოხსენება ირლანდიის საკითხის შესახებ ინტერნაციონალის საბჭოში შემდეგნაირად იქნება აგებული:

...სრულიად დამოუკიდებლად ყოველივე „ინტერნაციონალური“ და „ჰუმანიტარული“ ფრაზისაგან „ირლანდიისადმი სამართლიანობის“ შესახებ—ვინაიდან ინტერნაციონალის საბჭოში ეს თავისთავად იგულისხმება — ინგლისის მუშათა კლასის პირდაპირი აბსოლუტური ინტერესი მოითხოვს ირლანდიასთან მისი ახლანდელი კავშირის გაწყვეტას. ასეთია ჩემი უღრმესი რწმენა. დაფუძნებული იმ მიზეზებზე, რომელთაც ნაწილობრივ ვერ გავუმხელ თვით ინგლისელ მუშებს, მე დიდხანს ვფიქრობდი, რომ ირლანდიის რეჟიმის დამხობა შესაძლებელია ინგლისის მუშათა კლასის აღმავლობის შემწეობით. მე ყოველთვის ვიცავდი ამ თვალსაზრისს „ნიუ-იორკის ტრიბუნაში“ (ამერიკული გაზეთი, რომელშიც მარქსი დიდხანს თანამშრომლობდა). საკითხის უფრო ღრმა შესწავლამ საწინააღმდეგო რწმენა განმიმტკიცა. ინგლისის მუშათა კლასი ვერას გახდება, სანამ ირლანდიისაგან არ განთავისუფლდება... ინგლისური რეაქცია ინგლისში ირლანდიის დამონებაზეა დამყარებული“ (ხაზგასმა მარქსისა).

ახლა მკითხველებისთვის საცხებით ნათელი უნდა იყოს მარქსის პოლიტიკა ირლანდიის საკითხში.

„უტოპისტი“ მარქსი იმდენად „არაპრაქტიკულია“, რომ

ემხრობა ირლანდიის გამოყოფას. რაც ნახევარი საუკუნის შემდეგაც განუხორციელებელი აღმოჩნდა. მაშ რითაა გამოწვეული მარქსის ეს პოლიტიკა და შემცდარი ხომ არ იყო იგი?

თავდაპირველად მარქსს ეგონა. ირლანდიას გაათავისუფლებს არა ჩაგრული ერის ნაციონალური მოძრაობა. არამედ მჩაგვრელი ერის მუშათა მოძრაობაო. მარქსი არავითარ აბსოლუტს არ ჰქმნის ნაციონალური მოძრაობებისგან. რადგან იცის, რომ ყველა ეროვნებათა სრული განთავისუფლების მოცემას მხოლოდ მუშათა კლასის გამარჯვება შესძლებს. შეუძლებელია გათვალისწინება ყველა შესაძლებელი თანაფარდობისა ჩაგრულ ერთა ბურჟუაზიულ განმათავისუფლებელ მოძრაობებსა და მჩაგვრელ ერში პროლეტარულ განმათავისუფლებელ მოძრაობას შორის (ეს სწორედ ის პრობლემაა, რომელიც ასე აძნელებს ნაციონალურ საკითხს თანამედროვე რუსეთში).

მაგრამ აი მდგომარეობა ისე მოეწყო, რომ ინგლისის მუშათა კლასი საკმაოდ დიდი ხნით ლიბერალების გავლენის ქვეშ მოექცა, მათი მაჩანჩალა გახდა. თავი წარიკვეთა ლიბერალური მუშათა პოლიტიკით. ბურჟუაზიული განმათავისუფლებელი მოძრაობა ირლანდიაში გაძლიერდა და რევოლუციური ფორმები მიიღო. მარქსი გადასინჯავს თავის შეხედულებას და ასწორებს მას. „უბედურებაა ხალხისთვის. თუ მან სხვა ხალხი დაიმონა“. ვერ განთავისუფლდება მუშათა კლასი ინგლისში. სანამ არ განთავისუფლდება ირლანდია ინგლისის უღლისაგან. რეაქციას ინგლისში ირლანდიის დამონება ანტიციკებს და ასაზრდოებსო (ისევე როგორც რუსეთში რეაქციას მის მიერ მთელ რიგ ერთა დამონება ასაზრდოებს!).

და, გაჰყავს რა ინტერნაციონალში „ირლანდიელი ერისადმი“. „ირლანდიელი ხალხისადმი“ თანაგრძნობის რეზოლუცია (ჰკვიანი ლ. ვლ.. ალბათ, საბრალო მარქსს გაანიაებდა კლასობრივი ბრძოლის დავიწყებისთვის!). მარქსი ჰქადაგებს ინგლისისაგან ირლანდიის გამოყოფას. „თუნდაც გამოყოფის შემდეგ საქმე ფედერაციით დამთავრდეს“.

როგორია მარქსის ამ დასკვნის თეორიული წანამძღვარნი? ინგლისში საზოგადოდ დიდხანია დასრულებულია ბურჟუა-

ზიული რევოლუცია. მაგრამ ირლანდიაში იგი არ დამთავრებულა; მას მხოლოდ დღეს, ნახევარი საუკუნის შემდეგ, ამთავრებენ ინგლისელი ლიბერალების რეფორმები. ინგლისში კაპიტალიზმი რომ ისე ჩქარა დამხოვბილიყო, როგორც თავდაპირველად მარქსი ელოდა, ირლანდიაში ადგილი არ ექნებოდა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ, საერთო-ნაციონალურ მოძრაობას. მაგრამ, რაკი იგი წარმოიშვა. მარქსი ურჩევს ინგლისელ მუშებს: მხარი დაუჭირეთ მას, რევოლუციური ბიძგი მიეცით, ბოლომდე მიიყვანეთ იგი თქვენი თავისუფლების გულისთვის.

ინგლისთან ირლანდიის ეკონომიური კავშირი წარსული საუკუნის 60-იან წლებში, რასაკვირველია, კიდევ უფრო მჭიდრო იყო, ვიდრე რუსეთის კავშირი პოლონეთთან, უკრაინასთან და სხვ. ირლანდიის გამოყოფის „არაპრაქტიკულობა“ და „განუხორციელებლობა“ (თუნდაც გეოგრაფიული პირობებისა და ინგლისის უზარმაზარი კოლონიალური სიძლიერის გამო) ადამიანს თვალში ეცემოდა. თუმცა მარქსი ფედერალიზმის პრინციპული მტერია, მაგრამ ამ შემთხვევაში ფედერაციასაც დასაშვებად სთვლის*. ოღონდ ირლანდიის განთავისუფლება მოხდეს არა რეფორმისტული, არამედ რევოლუციური გზით. ირლანდიაში ხალხის მასათა მოძრაობით, რომელსაც ინგლისის მუშათა კლასი დაუჭერს მხარს. ყოველ ეჭვს გარეშეა, რომ ისტორიული ამოცანის მხოლოდ ასეთი გადაწ-

* სხვათა შორის, ძნელი არაა იმის დანახვა, თუ რატომ არ შეიძლება, სოციალ-დემოკრატიული თვალსაზრისით. ერთა „თვითგამორკვევის“ უფლებად არც ფედერაციის და არც ავტონომიის გულისხმობა (თუმცა, აბსტრაქტულად რომ ვთქვათ. ერთი და მეორეც მიუდგება „თვითგამორკვევის“ ცნებას). ფედერაციის უფლება საზოგადოდ უაზრობაა, ვინაიდან ფედერაცია ორმხრივი ხელშეკრულებაა. მარქსისტებს არასგზით არ შეუძლიათ საერთოდ ფედერალიზმის დაცვა შეიტანონ თავის პროგრამაში, ამაზე ზედმეტია ლაპარაკი. რაც შეეხება ავტონომიას, მარქსისტები იცავენ არა ავტონომიის „უფლებას“, არამედ თვით ავტონომიას. როგორც საერთო. უნივერსალურ პრინციპს ისეთი დემოკრატიული სახელმწიფოსას, სადაც კრელი ნაციონალური შემადგენლობაა. გეოგრაფიული და სხვ. პირობები მკვეთრად განსხვავდება ერთიმეორისაგან. ამიტომ „ერთა ავტონომიის უფლებას“ აღიარება ისეთივე უაზრობა იქნებოდა. როგორც „ერთა ფედერაციის უფლებისა“.

ყველა ყველაზე უფრო შეუწყობდა ხელს პროლეტარიატის ინტერესებს და საზოგადოებრივი განვითარების დაჩქარებას.

საქმე სხვაგვარად წარიმართა. ირლანდიელი ერიც და ინგლისის პროლეტარიატიც სუსტნი აღმოჩნდნენ. მხოლოდ ახლა, ინგლისელი ლიბერალებისა და ირლანდიის ბურჟუაზიის უბადრუკი გარიგების შემწეობით სწყდება (ოლსტერის მაგალითი გვიჩვენებს, რამდენად მძიმედ) ირლანდიის საკითხი მიწის რეფორმითა (გამოსყიდვით) და ავტონომიით (რომელიც ჯერ კიდევ არაა შემოღებული). მერე რა? განა აქედან ის გამომდინარეობს, რომ მარქსი და ენგელსი „უტოპისტები“ იყვნენ, რომ ისინი „განუხორციელებელ“ ნაციონალურ მოთხოვნებს აყენებდნენ, რომ ისინი ირლანდიელი ნაციონალისტების — წვრილი ბურჟუების — გავლენას ემორჩილებოდნენ („ფენიების“ მოძრაობის წვრილბურჟუაზიული ხასიათი უეჭვოა) და სხვ.?

არა. მარქსი და ენგელსი ირლანდიის საკითხშიც თანმიმდევრულ-პროლეტარულ პოლიტიკას აწარმოებდნენ, და ეს პოლიტიკა მასებს მართლაც დემოკრატიზმისა და სოციალიზმის მიხედვით ზრდიდა. მხოლოდ ამ პოლიტიკას შეეძლო ეხსნა ირლანდიაც და ინგლისიც აუცილებელ გარდაქმნათა ნახევარი საუკუნით დაგვიანებისა და ლიბერალების მიერ რეაქციის საამებლად მათი დამახინჯებისაგან.

მარქსისა და ენგელსის პოლიტიკამ ირლანდიის საკითხში მოგვცა უდიდესი, დღემდეც უზარმაზარი პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე ნიმუში იმისა, თუ როგორ უნდა ექცეოდეს მხაგვრელი ერების პროლეტარიატი ნაციონალურ მოძრაობებს; — გაგვაფრთხილა იმ „მონური აჩქარების“ წინააღმდეგ, რომლითაც ყველა ქყეყნის, ფერისა და ენის მეზიანები ისწრაფიან „უტოპიურად“ აღიარონ იმ სახელმწიფოთა საზღვრების შეცვლა, რომლებიც ერთი ერის მემამულეებისა და ბურჟუაზიის ძალმომრეობით და პრივილეგიებით არიან შექმნილნი.

ირლანდიის და ინგლისის პროლეტარიატს რომ მარქსის პოლიტიკა არ მიეღოთ და თავის ლოზუნგად ირლანდიის გამოყოფა არ წამოეყენებიათ, მათი მხრით ეს იქნებოდა უბო-

როტესი ოპორტუნისში, დემოკრატისა და სოციალისტის ამო-
ცანების დაეწეება. ინ გ ლ ი ს უ რ ი რ ე აქციისა და ბურჟუა-
ზიისადმი დათმობა.

მ. 1908 წლის პროგრამა და მისი ლიკვიდატორები

ოქმები 1903 წლის ყრილობისა. რომელმაც რუსეთის მარქ-
სისტების პროგრამა მიიღო. იშვიათ რამედ იქცა, და მუშათა
შოძრაობის თანამედროვე მოღვაწეთა დიდი უმრავლესობა არ
იცნობს პროგრამის ცალკე პუნქტების მოტივებს (მით უმეტეს,
რომ ბევრი რამ ამის შესახები ლიტერატურიდან მოკლებუ-
ლია ლეგალობის სიკეთეს...). ამიტომ აუცილებლად საჭიროა
შევეჩრდეთ იმაზე, თუ როგორ გაიჩა ეს ჩვენთვის საინტერე-
სო საკითხი 1903 წლის ყრილობაზე.

უწინარეს ყოვლისა აღვნიშნავთ, რომ რარიც ღარიბიც არ
არის რუსული ს.-დ-იული ლიტერატურა, რომელიც „ერთა
თვითგამორკვევის უფლებას“ შეეხება. მაინც იქიდან სრუ-
ლიად ნათლად სჩანს, რომ ეს უფლება ყოველთვის ისე იყო
გაგებული, როგორც გამოყოფის უფლება. ბბ. სემკოვსკები,
ლიბმანები და იურკევიჩები, რომელთაც ამაში ეჭვი შეაქვთ,
რომელნიც § 9-ს „ბუნდოვანად“ აცხადებენ და სხვ., მხოლოდ
უკიდურესი უმეცრებისა ან უზრუნველობის გამო ლაყბობენ
„ბუნდოვანობაზე“. ჯერ კიდევ 1902 წელს „ზარიაში“ პლე-
ხანოვი. იცავდა რა „თვითგამორკვევის უფლებას“ პროგრა-
მის პროექტში. სწერდა: ეს მოთხოვნა, რომელიც არასავალ-
დებულოა ბურჟუაზიული დემოკრატებისათვის. „ს ა ვ ა ლ-
დ ე ბ უ ლ ო ა სოციალ-დემოკრატებისთვისო“. „ჩვენ რომ იგი
დაგვეწიყებოდა ან მისი წამოყენება ვერ გაგვებდნა. — სწერ-
და პლეხანოვი. — იმის შიშით. ველიკოროსთა ტომის ჩვენ თა-
ნამედროვეთა ნაციონალური ცრურწმენანი არ შევბლალთო.
მაშინ ჩვენს პირში სამარცხვინო ტყუილად იქცეოდა... ძა-
ხილი...: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა. შეერთდით!““.

ეს — მეტად მოსწრებული დახასიათებაა ძირითადი საბუ-
თისა, რომელიც განსახილველი პუნქტის სასარგებლოდ მოჰ-
ყავთ, იმდენად მოსწრებული, რომ მას ამაოდ არ უვლიდნენ
შიშით გვერდს და ახლაც გვერდს უვლიან ჩვენი პროგრამის

„გულმაკვიწყრი“ კრიტიკოსები. ამ პუნქტის უარყოფა, როგორც მოტივებითაც არ უნდა ასაბუთებდნენ მას, საქმით „სამარცხვინო“ დათმობას ნიშნავს ველიკოროსული, ნაციონალიზმისადმი. რატომ ველიკოროსულისადმი, როცა ლაპარაკია ყველა ერთა თვითგამორკვევის უფლებაზე? იმიტომ, რომ საკითხი ეხება ველიკოროსებისაგან გამოყოფას. პროლეტართა შეერთების ინტერესი, მათი კლასობრივი სოლიდარობის ინტერესი მოითხოვს ერთა გამოყოფის უფლების აღიარებას — აი რა აღიარა ზემოთ ციტირებულ სიტყვებში პლენანოვმა 14 წლის წინათ; ჩვენი ოპორტუნისტები რომ ამას დაფიქრებოდნენ, ალბათ. ამდენ უაზრობასაც აღარ იტყოდნენ თვითგამორკვევაზე.

1903 წლის ყრილობაზე, სადაც დამტკიცებულ იქნა პროგრამის ეს პროექტი, რომელსაც პლენანოვი იცავდა. მთავარი მუშაობა საპროგრამო კომისიაში სწარმოებდა. სამწუხაროდ, მისი ოქმები არ შეუდგენიათ. სწორედ ამ პუნქტის შესახებ კი იქნებოდნენ ისინი განსაკუთრებით საინტერესო. იმიტომ რომ მხოლოდ კომისიაში შეეცადნენ პოლონელი ს.-დების წარმომადგენლები, ვარშავსკი და განეცკი. თავისი შეხედულებანი დაეცვათ და „თვითგამორკვევის უფლების აღიარება“ სადავო გაეხადათ. მკითხველი, რომელიც მოისურვებდა შეედარებინა მათი საბუთები (გადმოცემული ვარშავსკის სიტყვაში და მისსა და განეცკის განცხადებაში. ოქმების 134 — 136 და 388 — 390 გვ.) როზა ლუქსემბურგის საბუთებთან. რომლებიც მან ჩვენს მიერ განხილულ, პოლონურ ენაზე დაწერილ სტატიაში წამოაყენა. დაინახავდა ამ საბუთების სრულ იგივეობას.

როგორ შეხედა ამ საბუთებს II ყრილობის საპროგრამო კომისიამ. სადაც პოლონელი მარქსისტების წინააღმდეგ ყველაზე მეტად პლენანოვი გამოდიოდა? ამ საბუთებს სასტიკად დასციენს! უაზრობა რუსეთის მარქსისტებისადმი წარდგენილი წინადადებისა — ამოეშალათ ერთა თვითგამორკვევის უფლების აღიარება. — იმდენად აშკარად და თვალსაჩინოდ გამოირკვა, რომ პოლონელმა მარქსისტებმა ვერც კი გაბედედეს თავისი საბუთების განმეორება მთე-

ლი ყრილობის კრებაზე!! მათ ყრილობა დასტოვეს, რადგან დარწმუნდნენ, რომ მათი პოზიცია უიმედო აღმოჩნდა ველიკოროს, ებრაელ, ქართველ და სომეხ მარქსისტების უმაღლესი კრების წინაშე.

ამ ისტორიულ ეპიზოდს. თავისთავად ცხადია, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ყველასათვის, ვინც კი სერიოზულადაა დაინტერესებული თავისი პროგრამით. უაღრესად მნიშვნელოვანი ფაქტია პოლონელ მარქსისტთა საბუთების სრული განადგურება ყრილობის საპროგრამო კომისიაში და მათი უარი — დაეცვათ თავისი შეხედულებანი ყრილობის საერთო კრებაზე. გასაგებია, რომ როზა ლუქსემბურგმა „მორცხვად“ მიაყრუა ეს თავის 1908 წლის სტატიაში, — როგორც ეტყობა, მეტად არასასიამოვნო იყო ყრილობის მოგონება! მიაფუჩჩია მან ის, მეტად სასაცილო და უხეირო წინადადებაც პროგრამის § 9-ის „შესწორების“ შესახებ, რომელიც 1903 წელს ვარშავსკიმ და განეცკიმ შემოიტანეს ყველა პოლონელი მარქსისტის სახელით და რომლის განმეორებას ვერ ბედავდნენ (და ვერც გაბედავენ) ვერც როზა ლუქსემბურგი და ვერც სხვა პოლონელი ს.-დ-ები.

მაგრამ თუ როზა ლუქსემბურგმა, თავისი 1903 წლის დამარცხების დასამალავად, მიაფუჩჩია ეს ფაქტები, სამაგიეროდ თავისი პარტიის ისტორიით დაინტერესებული ადამიანები იზრუნებენ იმისთვის, რომ გაიგონ ეს ფაქტები და მოისაზრონ მათი მნიშვნელობა.

... ჩვენ წინადადებას ვიძლევიტ — სწერდნენ როზა ლუქსემბურგის მეგობრები 1903 წლის ყრილობას იქიდან წასვლისას, — შემდეგნაირად იქნას ფორმულირებული პროგრამის პროექტის მეშვიდე (ახლანდელი მე-9) პუნქტი: § 7. დაწესებული ებანი, რომელიც კულტურული განვითარების სრულ თავისუფლებას უზრუნველჰყოფენ სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალი ყველა ერისათვის“ (ოქმების 390 გვ.).

ამრიგად. პოლონელი მარქსისტები მაშინ ნაციონალურ საკითხში იმდენად გამოურკვეველი შეხედულებებით გამოდიოდნენ, რომ თვითგამორკვევის მაგივრად, არსებითად,

სხვას არას გვთავაზობდნენ. თუ არ ყბათაღებული „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ ფსევდონიმს!

ეს თითქმის დაუჯერებელ ამბავს ჰგავს, მაგრამ. სამწუხაროდ. ეს ფაქტია. თვით ყრილობაზე, თუმცა იქ 5 ბუნდელი იყო 5 ხმით და 3 კავკასიელი 6 ხმით, თუ არ ჩავთვლით კონსტროვის სათათბირო ხმას, არ აღმოჩენილა არცერთი ხმა, რომელსაც თვითგამორკვევის პუნქტის ამოშლა მოეთხოვოს. ამ პუნქტისადმი „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის“ დამატებას სამი ხმა მიემხრო (გოლდბლატის ფორმულას: „შექმნა დაწესებულებებისა, რომელნიც ერებისთვის კულტურული განვითარების სრულ თავისუფლებას უზრუნველყოფენ“), ხოლო ლიბერის ფორმულას ოთხი ხმა („უფლება მათი — ერების — კულტურული განვითარების თავისუფლებისა“).

ახლა, როცა გაჩნდა რუსული ლიბერალური პარტია, კ.-დ. პარტია, ჩვენ ვიცით, რომ მის პროგრამაში ერთა პოლიტიკური თვითგამორკვევა „კულტურული თვითგამორკვევითა“ შეცვლილი. მაშასადამე, როზა ლუქსემბურგის პოლონელი მეგობრები. „ებრძოდნენ“ რაპ. პ. ს.-ის ნაციონალიზმს, ამას ისეთი წარმატებით აკეთებდნენ, რომ წინადადებას იძლეოდნენ — მარქსისტული პროგრამა ლიბერალური პროგრამით შეცვლილიყო! და ისინივე ოპორტუნისმში სდებდნენ ბრალს ჩვენს პროგრამას, — და რა გასაკვირალია, თუ II ყრილობის საპროგრამო კომისიაში ამ ბრალდებას მხოლოდ სიცილით ხვდებოდნენ!

რა აზრით ესმოდათ „თვითგამორკვევა“ II ყრილობის დელეგატებს, რომელთა შორის, როგორც უკვე დავინახეთ, არცერთი არ ყოფილა „ერთა თვითგამორკვევის“ წინააღმდეგი? ამას მოწმობს სამი შემდეგი ამონაწერი ოქმებიდან:

„მარტინოვი ფიქრობს, რომ შეუძლებელია სიტყვა „თვითგამორკვევა“ ფართოდ გავიგოთ; იგი ნიშნავს მხოლოდ ერის ცალკე პოლიტიკურ ერთეულად გამოყოფის უფლებას და სრულიადაც არა ოლქობრივ თვითმმართველობას“ (გვ. 171). მარტინოვი იყო წევრი საპროგრამო კომისიისა, რომელშიც გააბათილეს და სასაცილოდ აიგდეს როზა ლუქსემბურ-

გის მეგობრების საბუთები. თავისი შეხედულებებით მარტინოვი მაშინ ეკონომისტი იყო, „ისკრას“ გააფთრებული მოწინააღმდეგე, და მას რომ ისეთი შეხედულება გამოეთქვა, რომელსაც საპროგრამო კომისიის უმრავლესობა არ იზიარებდა, მის აზრს, რასაკვირველია, გააბათილებდნენ.

ბუნდელმა გოლდბლატმა პირველმა აიღო სიტყვა, როცა ყრილობაზე, კომისიის მუშაობის შემდეგ, პროგრამის § 8-ს (ახლანდელ § 9-ს) არჩევდნენ.

„თვითგამორკვევის უფლების“ წინააღმდეგ — სიტყვა გოლდბლატმა — არაფრის თქმა არ შეიძლება. არ შეიძლება წინააღმდეგობის გაწევა, თუ რომელიმე ერი დამოუკიდებლობისთვის იბრძვის. თუ პოლონეთი არ მოისურვებს კანონიერად დაუქორწინდეს რუსეთს, ხელს ნუ შეეუშლით, ამხ. პლენაროვის თქმისა არ იყოს. მე ვეთანხმები ასეთ შეხედულებას ამ ფარგლებში“ (გვ. 175—6).

პლენაროვს ყრილობის საერთო კრებაზე სრულიად არ აუღია სიტყვა მოცემული პუნქტის შესახებ. გოლდბლატი იმოწმებს პლენაროვის სიტყვებს საპროგრამო კომისიაში, სადაც „თვითგამორკვევის უფლება“ დაწვრილებით და პოპულარულად იქნა განმარტებული გამოყოფის უფლების აზრით. ლიბერმა, რომელმაც გოლდბლატის შემდეგ ილაპარაკა, შენიშნა:

„რასაკვირველია, თუ რომელიმე ეროვნებას არ ძალუძს რუსეთის ფარგლებში იცხოვროს, პარტია მას წინააღმდეგობას როდი გაუწევს“ (გვ. 176).

მკითხველი ხედავს, რომ პარტიის II ყრილობაზე, რომელმაც პროგრამა მიიღო, ორი აზრი არ ყოფილა იმ საკითხის შესახებ, რომ თვითგამორკვევა „მხოლოდ“ გამოყოფის უფლებას ნიშნავს. ეს ჭეშმარიტება მაშინ თვით ბუნდელმაც კი შეითვისეს, და მხოლოდ ჩვენს დუხჭირ ხანაში, როცა კონტრრევოლუცია გრძელდება და ყოველგვარი „განდგომა“ ხდება, აღმოჩნდნენ თავისი უმეცრებით გათამამებული ადამიანები, რომლებმაც გამოაცხადეს — პროგრამა „ბუნდოვანია“. მაგრამ, ვიდრე ამ სავალალო „ვითომ-სოციალ-დემოკრატიებზე“ გადავიდოდეთ, მოვითავოთ პოლონელთა პროგრამისადმი დამოკიდებულების საკითხი.

მეორე ყრილობაზე (1903 წ.) ისინი მოვიდნენ განცხადებ-
ებით გაერთიანების აუცილებლობისა და გადაუდებლობის შე-
სახებ. მაგრამ ყრილობიდან ისინი საპროგრამო კომისიაში
განცდილ „მარცხთა“ შემდეგ წავიდნენ, და მათი უკანასკ-
ნელი სიტყვა იყო წერილობითი განცხადება, რომელიც
ყრილობის ოქმებში დაიბეჭდა და ზემოაღნიშნულ წინადადე-
ბას შეიცავს — თვითგამორკვევა კულტურულ-ნაციონალური
ავტონომიით შეეცვალოთ.

1906 წელს პოლონელი მარქსისტები პარტიაში შემოვი-
დნენ, მაგრამ არც შემოსვლისას და არც შემდეგ — არც-
ერთხელ (არც 1907 წ. ყრილობაზე, არც 1907 და 1908 წლე-
ბის კონფერენციებზე, არც 1910 წლის პლენუმზე) მათ არც-
ერთი წინადადება არ შემოუტანიათ რუსეთის პროგ-
რამის § 9 შეცვლის შესახებ!!

ეს — ფაქტია.

და ეს ფაქტი თვალსაჩინოდ, ყოველგვარი ფრაზებისა და
დარწმუნებათა წინააღმდეგ, ამტკიცებს, რომ როზა ლუქსემ-
ბურგის მეგობრებმა საკითხის ამომწურავად მიიჩნიეს II ყრი-
ლობის საპროგრამო კომისიაში წარმოებული კამათი და ამ
ყრილობის გადაწყვეტილება, რომ მათ უსიტყვოდ აღიარეს
თავისი შეცდომა და გაასწორეს იგი, როცა, 1903 წლის ყრი-
ლობიდან წასულნი, 1906 წელს პარტიაში შემოვიდნენ, და
ერთხელაც არ უცდიათ პარტიული გზით დაესვათ პრო-
გრამის § 9 გადასინჯვის საკითხი.

როზა ლუქსემბურგის სტატია მისი ხელმოწერით 1908
წელს გამოქვეყნდა, — რასაკვირველია, არცერთს ადამიანს
არასოდეს აზრადაც არ მოსვლია უარყო პარტიული ლიტე-
რატორები! უფლება პროგრამის კრიტიკისა, — და არც ამ სტა-
ტიის შემდეგ პოლონელი მარქსისტების არც ერთ ოფიცია-
ლურ დაწესებულებას არ აღუძრავს § 9 გადასინჯვის საკითხი.

ამიტომ ჭეშმარიტად დათვურ სამსახურს უწევს როზა
ლუქსემბურგის ზოგიერთ თაყვანისმცემელს ტროცკი, როცა
„ბორბას“ რედაქციის სახელით № 2-ში (1914 წ. მარტი)
სწერს:

„...პოლონელი მარქსისტების აზრით, „ნაციონალური

თვითგამორკვევის უფლება“ სრულიად მოკლებულია პოლიტიკურ შინაარსს და ამოგდებულ უნდა იქნას პროგრამიდან“ (გვ. 25).

მასიამოწმებული ტროცკი მტერზე უფრო საშიშია! არსაიდან, თუ არ „კერძო ლაპარაკიდან“ (ე. ი. უბრალო ჭორებიდან, რითაც მუდამ ცხოვრობს ტროცკი), მას არ შეეძლო გადმოელო საბუთები „პოლონელი მარქსისტების“ ჩასარიცხავად როზა ლუქსემბურგის საზოგადოდ ყოველი სტატიის თაყვანისმცემლებში. ტროცკიმ „პოლონელი მარქსისტები“ დაგვისახა უსინდისო და უპატიოსნო ადამიანებად, რომელთაც არ იციან თვით თავისი რწმენისა და თავისი პარტიის პროგრამის პატივისცემა. თავგამოდებული ადამიანია ტროცკი!

როცა 1903 წელს პოლონელი მარქსისტების წარმომადგენლები თვითგამორკვევის უფლების გამო II ყრილობიდან წავიდნენ, მაშინ ტროცკის შეეძლო ეთქვა, რომ მათ ეს უფლება შინაარსმოკლებულად და პროგრამიდან ამოსაგდებად მიაჩნდათ.

მაგრამ ამის შემდეგ პოლონელი მარქსისტები შემოვიდნენ ასეთი პროგრამის მქონე პარტიაში, და ერთხელაც არ შემოუტანიათ მისი გადასინჯვის წინადადება*.

რატომ მიაყრუა ტროცკიმ ეს ფაქტები თავისი ჟურნალის მკითხველების წინაშე? მხოლოდ იმიტომ, რომ მისთვის ხელსაყრელია სპეკულაცია გასწიოს ლიკვიდატორობის პოლონელ და რუს მოწინააღმდეგეებს შორის უთანხმოების გაღვივებით და ატყუოს რუსი მუშები პროგრამის საკითხში.

არასოდეს, მარქსიზმის არცერთს სერიოზულ საკითხში არ ჰქონია ტროცკის მტკიცე შეხედულება, იგი ყოველთვის ამა-

* ჩვენ გვატყობინებენ, რომ რუსეთის მარქსისტების 1913 წ. ზაფხულის თათბირზე პოლონელი მარქსისტები მხოლოდ სათათბირო ხმით იღებდნენ მონაწილეობას და თვითგამორკვევის (გამოყოფის) უფლების საკითხში სრულიადაც არ მიუციათ ხმა, საერთოდ კი ასეთი უფლების წინააღმდეგ ილაპარაკესო. რასაკვირველია, მათ სრული უფლება ჰქონდათ ასე მოქცეულიყვნენ და პოლონეთში წინანდებურად მისი გამოყოფის წინააღმდეგ გაეწიათ აგიტაცია. მაგრამ ეს არც თუ სავსებით იგივეა, რასაც ტროცკი ამბობს. ვინაიდან პოლონელ მარქსისტებს 9-ის „პროგრამიდან ამოღება“ არ მოუთხოვიათ.

თუიმ უთანხმოებათა „ჭუჭრუტანაში გაძვრებოდა“ ხოლმე და ერთი მხარიდან მეორეზე გადაბოდა. ამ მომენტში იგი ბუნდელებისა და ლიკვიდატორების კომპანიაში იმყოფება. ეს ვაჟბატონები კი უცერემონიოდ ეპყრობიან პარტიას.

აი ბუნდელი ლიბმანიც.

„როცა რუსეთის სოციალ-დემოკრატია“ — სწერს ეს ჯენტლმენი — „15 წლის წინათ თავის პროგრამაში შეიტანა პუნქტი თვითეული ეროვნების „თვითგამორკვევის“ უფლების შესახებ, მაშინ ყველა (!) ეკითხებოდა თავის-თავს: მაინც რას ნიშნავს ეს მოდური (!) გამოთქმა? ამის პასუხი არ იყო (!). ეს სიტყვა ბურუსით მოცული დარჩა (!). ნამდვილად იმ ხანებში ძნელი იყო ამ ბურუსის გაფანტვა. ჯერ კიდევ დრო არ მოსულა ამ პუნქტის კონკრეტიზაციისთვისო — ამბობდნენ იმ დროს — დეე იგი დღეს ბურუსში (!) დარჩეს, თვით ცხოვრება გვიჩვენებს, რა შინაარსი უნდა შეეიტანოთ ამ პუნქტში“.

შეხედეთ, რა საუცხოოა ეს „უშარვლო ყმაწვილი“, პარტიულ პროგრამას რომ ასე აბუჩად იგდებს!

მერე რატომ იგდებს აბუჩად?

მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი სრულიად უმეცარია, არაფერი უსწავლია, არა წაუუკითხავს რა პარტიის ისტორიიდანაც კი, და პირდაპირ ლიკვიდატორთა წრეში მოხვდა, სადაც „მიღებულია“ ტიტლიკანა სიარული პარტიისა და პარტიულობის საკითხში.

პომიალოვსკის ბურსაკი ტრაბახობს — „კომბოსტოიან კასრში ჩავაფურთხეო“. ბბ. ბუნდელეები უფრო შორს წავიდნენ. მათ გამოჰყავთ ლიბმანები, რათა ამ ჯენტლმენებმა საჯაროდ აფურთხონ საკუთარ კასრში. რომ იყო საერთაშორისო კონგრესის რაღაც გადაწყვეტილება, რომ საკუთარი პარტიის ყრილობაზე საკუთარი ბუნდის ორმა წარმომადგენელმა გამოიჩინა (მერე რა „მკაცრი“ კრიტიკოსები და აშკარა მტრები იყვნენ „ისკრასი“!) სრული უნარი „თვითგამორკვევის“ აზრის გაგებისა და კიდევ ეთანხმებოდა მას, — რა ესაქმებათ ყოველივე ამასთან ბბ. ლიბმანებს? და განა უფრო ადვილი არ იქნება პარტიის ლიკვიდაცია, თუ „პარტიის პუბლიცისტე-

ბი“ (ნუ ეხუმრებით!) ბურსაკულად მოეპყრობიან პარტიის ისტორიას და პროგრამას?

აი კიდევ მეორე „უშარვლო ყმაწვილი“, ბ-ნი იურკევიჩი „ძვინიდან“. ბ-ნ იურკევიჩის, ალბათ, ხელთ ჰქონდა II ყრილობის ოქმები, იმიტომ რომ იგი აცხადებდა გოლდბლატის მიერ მოყვანილს პლენარის სიტყვებს და ამჟღავნებს იმის ცოდნას, რომ თვითგამორკვევა შეიძლება მხოლოდ გამოყოფის უფლებას ნიშნავდეს. მაგრამ ეს მას ხელს არ უშლის უკრაინის წერილ ბურჟუაზიაში რუსი მარქსისტების შესახებ ცილისწამება გაავრცელოს, თითქოს ისინი რუსეთის „სახელმწიფოებრივ მთლიანობას“ ემხრობიან (1913, № 7—8, გვ. 83 და სხვ.). რასაკვირველია, ბბ. იურკევიჩები ვერაფერს გამოიგონებდნენ ამ ცილისწამებაზე უკეთესს უკრაინის დემოკრატიის დასაშორებლად ველიკოროსულისაგან. ასეთი დაშორება კი „ძვინის“ ლიტერატორთა ჯგუფის მთელი პოლიტიკის ხაზს გასდევს; ეს ჯგუფი ჰქადაგებს უკრაინელი მუშების განსაკუთრებულ ნაციონალურ ორგანიზაციად გამოყოფას! *

ნაციონალისტური მეშინების ჯგუფს, რომელნიც პროლეტარიატს სთიშავენ, — სწორედ ასეთია „ძვინის“ ობიექტური როლი, — რა თქმა უნდა, სავსებით შეეფერება საშინელი აბღაუბლის გავრცელება ნაციონალურ საკითხში. თავისთავად იგულისხმება, რომ ბბ. იურკევიჩებს და ლიბმანებს, — რომელთაც „საშინლად“ სწყინთ, როცა მათ „ახლოპარტიულთ“ უწოდებენ, — არცერთი სიტყვა, მართლაცდა კრინტი არ დაუძრავთ იმის შესახებ, თუ როგორღა სურთ მათ პროგრამაში გამოყოფის უფლების საკითხის გადაჭრა?

აი მესამე და უმთავრესი „უშარვლო ყმაწვილი“, ბ-ნი სემკოვსკი, რომელიც ლიკვიდატორული გაზეთის ფურცლებზე ველიკოროსული საზოგადოების წინაშე „ანიავებს“ პროგრამის § 9 და იმავე დროს აცხადებს: „ზოგიერთი მოსაზრების გამო არ ვიზიარებ“ ამ პარაგრაფის ამოშლის „წინადადებასო“!!

* იხ. განსაკუთრებით ბ-ნ იურკევიჩის წინასიტყვაობა გ. ლევინსკის წიგნისადმი: „Нарис розвитку українського робітничого руху в Галичині“. Київ. 1914. („ნარკვევი უკრაინული მუშათა მოძრაობის განვითარებისა გალიციაში“. კიევი. 1914. რ. ედ.).

დაუჯერებელია, მაგრამ ფაქტია.

1912 წ. აგვისტოში ლიკვიდატორების კონფერენცია ოფიციალურად აყენებს ნაციონალურ საკითხს. წელიწადნახევრის განმავლობაში § 9 საკითხზე არცერთი სტატია არ გამოქვეყნებულა, გარდა ბ-ნ სემკოვსკის სტატიისა. და ამ სტატიაში ავტორი უკუაგდება პროგრამას, რადგან „ზოგიერთი მოსახრების გამო (ფარული სენია თუ რა?) არ იზიარებს“ წინადადებას მისი შესწორების შესახებ!! შეიძლება დარწმუნებით ითქვას, რომ მთელს დედამიწის ზურგზე ადვილი არაა ასეთი ოპორტუნიზმის და ოპორტუნიზმზე უარესის, პარტიისაგან განდგომის, მისი ლიკვიდაციის მაგალითების მოძებნა.

თუ როგორია სემკოვსკის საბუთები, ამის ცხადყოფა ერთი მაგალითით შეიძლება:

„როგორ მოვიქცეთ—სწერს იგი—თუ პოლონეთის პროლეტარიატმა მოისურვა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში აწარმოოს საერთო ბრძოლა მთელი რუსეთის პროლეტარიატთან ერთად, ხოლო პოლონეთის საზოგადოების რეაქციულმა კლასებმა რომ, პირიქით, მოისურვონ რუსეთისაგან პოლონეთის გამოყოფა და რეფერენდუმის (მოსახლეობის საერთო დაკითხვის) დროს ხმების უმრავლესობა მიიღონ ამის სასარგებლოდ: ცენტრალურ პარლამენტში ჩვენ, რუსმა ს.-დ-ებმა, ხმა უნდა მივცეთ ჩვენს პოლონელ ამხანაგებთან ერთად გამოყოფის წინააღმდეგ, თუ, რათა „თვითგამორკვევის უფლება“ არ დავარდვიოთ. გამოყოფას უნდა მივემხროთ?“ („ნოვია რაზობნია გაზეტა“ № 71).

აქედან სჩანს, რომ ბ-ნ სემკოვსკის არც კი ესმის, რის შესახებაა საუბარი! მას არ უფიქრია, რომ გამოყოფის უფლება გულისხმობს საკითხის გადაჭრას სწორედ არა ცენტრალური პარლამენტის მიერ, არამედ მხოლოდ გამოსაყოფი ოლქის პარლამენტის (სემის, რეფერენდუმის და სხვ.) მიერ.

აქ ბავშვური გაუგებრობით, „როგორ მოვიქცეთ“, თუ დემოკრატიის დროს უმრავლესობა რეაქციას ემხრობაო, იჩრდილება რეალური, ნამდვილი, ცოცხალი პოლიტიკის საკითხი, როცა პურიშკევიჩებიც და კოკოშკინებიც დანა-

შატლად სთვლიან გამოყოფაზე ფიქრსაც კი! ალბათ, მთელი რუსეთის პროლეტარებმა ბრძოლა უნდა აწარმოონ არა დღევანდელი პურიშკევიჩებისა და კოკოშკინების წინააღმდეგ, არამედ, მათთვის გვერდის ავლით, პოლონეთის რეაქციული კლასების წინააღმდეგ!!

და ასეთს არაჩვეულებრივ აბდაუბდას სწორედ ლიკვიდატორების ორგანოში, რომლის ერთერთი იდეური ხელმძღვანელი ბ-ნი ლ. მარტოვია. სწორედ ის ლ. მარტოვი. რომელიც პროგრამის პროექტს ადგენდა და იგი 1903 წელს გაჰყავდა, რომელიც შემდეგაც სწერდა გამოყოფის თავისუფლების დასაცავად³⁸. დღეს ლ. მარტოვი, როგორც ეტყობა, შემდეგი წესის მიხედვით მსჯელობს:

Туда умного не надо.

Вы пошлите-ка Реада,

А я посмотрю.

იგი გზავნის რეადს-სემკოვსკის და ნებას აძლევს ყოველ-დღიურ გაზეთში, მკითხველთა ახალი ფენების წინაშე. რომელიც ჩვენს პროგრამას არ იცნობენ, დაამახინჯოს და დაუსრულებლივ არივდარიოს იგი!

დიახ, დიახ, ლიკვიდატორობა შორს წავიდა, — მრავალ ცნობილ ყოფილ ს.-დ-საც კი პარტიულობის ნიშანწყალიც არ შერჩენია.

რასაკვირველია, არ შეიძლება როზა ლუქსემბურგი ლიბმანებს, იურკევიჩებს, სემკოვსკებს გაუთანაბროთ, მაგრამ ის ფაქტი, რომ სწორედ ასეთი ადამიანები ჩაებლაუტნენ მის შეცდომას, განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ ამტკიცებს, თუ როგორ ოპორტუნიზმში ჩავარდა იგი.

10. დასკვნა

შევაჯამოთ.

მარქსიზმის თეორიის თვალსაზრისით საზოგადოდ, თვით-გამორკვევის უფლების საკითხი სიძნელეს როდი წარმოადგენს. სერიოზულად ლაპარაკიც კი არ შეიძლება არც ლონდონის 1896 წლის გადაწყვეტილების სადავოდ გამოცხადებაზე, არც იმაზე, რომ თვითგამორკვევად იგულისხმება მხოლოდ

გამოყოფის უფლება, და არც იმაზე, რომ დამოუკიდებელ ნაციონალურ სახელმწიფოთა შექმნა ყველა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ გადატრიალებათა ტენდენციაა.

სიძნელეს რამოდენიმედ ის გარემოება ჰქმნის, რომ რუსეთში მხარდამხარ იბრძვის, და უნდა იბრძოდეს კიდევ, ჩაგრულ ერთა პროლეტარიატი და მჩაგვრელი ერის პროლეტარიატი. დავიცვათ სოციალიზმისთვის პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლის ერთიანობა. უკუვაგდოთ ნაციონალიზმის ყველა ბურჟუაზიული და შავრაზმული გავლენა — აი რა შიამოცანა. ჩაგრულ ერთა შორის პროლეტარიატის გამოყოფა დამოუკიდებელ პარტიად ხანდახან ისეთ გააფთრებულ ბრძოლას იწვევს მოცემული ერის ნაციონალიზმის წინააღმდეგ, რომ პერსპექტივა მახინჯდება და მჩაგვრელი ერის ნაციონალიზმი დავიწყებას ეძლევა.

მაგრამ პერსპექტივის ასეთი დამახინჯება მხოლოდ ცოტა ხნითაა შესაძლებელი. სხვადასხვა ერთა პროლეტარების საერთო ბრძოლის გამოცდილება მეტად აშკარად გვიჩვენებს, რომ პოლიტიკურ საკითხებს უნდა ვაყენებდეთ არა „კრაკოვის“, არამედ სრულიად-რუსეთის თვალსაზრისით. სრულიად-რუსეთის პოლიტიკაში კი პურიშკევიჩები და კოკოშკინები ბატონობენ. მათი იდეები მეფობენ, ისინი ჰქადაგებენ და აწარმოებენ „ინოვაციების“ დევნას „სეპარატიზმისთვის“, გამოყოფის აზრებისთვის სათათბიროსა, სკოლებსა, ეკლესიებსა, ყაზარმებსა, ასსა და ათას გაზეთში. აი ნაციონალიზმის ეს, ველიკოროსული, შხამი სწამლავს მთელი რუსეთის პოლიტიკურ ატმოსფერას. ეს უბედურებაა ხალხისა, რომელიც სხვა ხალხებს იმონებს და რეაქციას ანმტკიცებს მთელს რუსეთში. 1849 და 1863 წლების მოგონებანი წარმოადგენენ ცხოველ პოლიტიკურ ტრადიციას, რომელიც, თუ ძალიან დიდი მასშტაბის ქარიშხალი არ ამოვარდა, კიდევ მრავალი ათეული წლით ჰქმნის საფრთხეს — შეაფერხოს ყოველივე დემოკრატიული და განსაკუთრებით სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობა.

ეჭვს გარეშეა, რარივ ბუნებრივადაც არ უნდა გვეჩვენოს ხანდახან ჩაგრულ ერთა (რომელთა „უბედურება“ ზოგჯერ

იმაში მდგომარეობს, რომ მოსახლეობის მასები დაბრმავებული არიან „თავისი“ ნაციონალური განთავისუფლების იდეით) ზოგიერთი მარქსისტის თვალსაზრისი, მაინც საჭმით, რუსეთში კლასობრივ ძალთა ობიექტური თანაშეფარდების მიხედვით, თვითგამორკვევის უფლების დაცვაზე უარისთქმა უდრის უბოროტეს ოპორტუნისმს, პროლეტარიატის დაავადებას კოკოშკინების იდეებით. ეს იდეები კი, არსებითად, პურიშკევიჩების იდეებსა და პოლიტიკას წარმოადგენენ.

ამიტომ, თუ როზა ლუქსემბურგის თვალსაზრისი თავდაპირველად შეიძლება გამართლებულიყო, როგორც სპეციფიკური პოლონური, „კრაკოვული“ სივიწროვე*, ამჟამად, როცა ყველგან გაძლიერდა ნაციონალიზმი და უწინარეს ყოვლისა მთავრობის, ველიკოროსული ნაციონალიზმი, როცა პოლიტიკას იგი წარმართავს, — ასეთი სივიწროვე უკვე მიუტევებელი ხდება. ნამდვილად მას ებლაუჭებიან ყველა ერის ოპორტუნისტები, რომელნიც გაურბიან „ქარიშხლებისა“ და „ნახტომების“ იდეას, დამთავრებულად მიაჩნიათ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გადატრიალება, უკან მისდევენ კოკოშკინების ლიბერალიზმს.

ველიკოროსული ნაციონალიზმი, ისევე როგორც ყოველი ნაციონალიზმი, სხვადასხვა ფაზისს განიცდის, იმისდა მიხედვით, თუ რომელი კლასი მეთაურობს ბურჟუაზიულ ქვეყანაში. 1905 წლამდე ჩვენ თითქმის მხოლოდ ნაციონალ-რეაქციონერებს ვიცნობდით. რევოლუციის შემდეგ ჩვენში ნაციონალ-ლიბერალები გაჩნდნენ.

ამ პოზიციაზე ჩვენში ფაქტიურად დგანან ოქტიაბრისტე-

* ძნელი არაა იმის გაგება, რომ მთელი რუსეთის მარქსისტებისა და პირველ რიგში ველიკოროსების მიერ ერთა გამოყოფის უფლებების აღიარება სრულიადაც არ გამორიცხავს ამათიმი ჩაგრული ერის მარქსისტების მხრით გამოყოფის წინააღმდეგ აგიტაციას, ისე როგორც განქორწინების უფლების აღიარება არ გამორიცხავს ამათიმი შემთხვევაში განქორწინების წინააღმდეგ აგიტაციას. ამიტომ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ გარდუვალად გაიზრდება იმ პოლონელი მარქსისტების რიცხვი, რომელნიც სასაცილოდ აიგდებენ არარსებულ „წინააღმდეგობას“, ამჟამად სემკოვსკისა და ტროცკის მიერ „გაღვივებულს“.

ბიც და კადეტებიც (კოკოშკინი), ე. ი. მთელი თანამედროვე ბურჟუაზია.

მომავალში კი აუცილებელია ველიკოროს ნაციონალ-დემოკრატიების წარმოშობა. „სახალხო-სოციალისტური“ პარტიის ერთერთმა დამაარსებელმა ბ-მა პეშეხოხოვმა ეს თვალსაზრისი უკვე გამოსთქვა, როცა მოუწოდებდა („რუს. ბოგატსტვოს“ აგვისტოს წიგნში, 1906 წ.)—ფრთხილად მოეპყარით გლეხის ნაციონალისტურ ცრურწმენათო. რამდენიც არ უნდა დაგეწამონ ცილი ჩვენ, ბოლშევიკებს, თითქოს გლეხის „იდეალიზაციას“ ვახდენდეთ, ჩვენ ყოველთვის ზედმიწევნით ვარჩევდით ერთმანეთში და მომავალშიც გავარჩევთ გლეხის ჭკუას გლეხის ცრურწმენათაგან, გლეხის დემოკრატიზმს, პურიშკევიჩის წინააღმდეგ მიმართულს, გლეხის მისწრაფებისაგან ხუცესსა და მემამულესთან შერიგებისადმი.

ველიკოროს გლეხთა ნაციონალიზმს პროლეტარულმა დემოკრატიამ ანგარიში უნდა გაუწიოს (არა დათმობათა აზრით, არამედ მის წინააღმდეგ ბრძოლის აზრით) უკვე ახლაც და იგი მას, ალბათ, კიდევ კარგახანს გაუწევს ანგარიშს*. ნაციონალიზმის გაღვივება ჩაგრულ ერებში, რამაც ესოდენ მძლავრად იჩინა თავი 1905 წლის შემდეგ (გავიხსენოთ თუნდაც „ავტონომისტ-ფედერალისტების“ ჯგუფი I სათათბირო-

* საინტერესო იქნებოდა თვალის გადავინება, თუ როგორ იცვლება, მაგ., ნაციონალიზმი პოლონეთში, როგორ გადადის შლიახტურიდან ბურჟუაზიულში, ხოლო შემდეგ გლეხურში. ლუდვიგ ბერნჰარდი თავის წიგნში „Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat“ (პოლონელები პრუსიაში“; არის რუსული თარგმანი), დგას რა გერმანელი კოკოშკინის თვალსაზრისზე, ასწერს მეტად დამახასიათებელ მოვლენას: პოლონელების ერთგვარი „გლეხური რესპუბლიკის“ შექმნას გერმანიაში; ეს ხდება პოლონელ გლეხთა ყოველგვარი კოოპერატივებისა და სხვა კავშირების ახლო შემჭიდროების სახით, ეროვნებისა, რელიგიისა, „პოლონეთის“ მიწაწყლისათვის ბრძოლაში. გერმანელთა უღელმა შეამჭიდროვა პოლონელები, განაკერძოვა ისინი, გააღვიძა ნაციონალიზმი ჯერ შლიახტის, შემდეგ ბურჟუების, ბოლოს, გლეხობის მასისა (განსაკუთრებით იმ ლაშქრობის შემდეგ, რომელიც გერმანელებმა 1873 წელს დაიწყეს პოლონური ენის წინააღმდეგ სკოლებში). ასევე მიიმართება საქმე რუსეთშიც და არა მარტო პოლონეთის წინააღმდეგ.

ში, უკრაინული მოძრაობის, მაჰმადიანური მოძრაობის გაძლიერება და სხვ.), — გარდუვალად გამოიწვევს ველიკოროსული წვრილი ბურჟუაზიის ნაციონალიზმის გაძლიერებას ქალაქებსა და სოფლებში. რაც უფრო ნელი ნაბიჯით წავა რუსეთის დემოკრატიული გარდაქმნა, მით უფრო ჯიუტი, ტლანქი, გაშმაგებული იქნება სხვადასხვა ერთა ბურჟუაზიის ნაციონალური დევნა და შუღლი. რუსი პურიშკევიჩების განსაკუთრებული რეაქციულობა ამასთანავე წარმოშობს (და გააძლიერებს) „სეპარატისტულ“ მისწრაფებათ ამათუიმ ჩაგრულ ერებს შორის, რომელნიც ხანდახან ბევრად მეტი თავისუფლებით სარგებლობენ მეზობელ სახელმწიფოებში.

საქმის ასეთი ვითარება რუსეთის პროლეტარიატს ორგვარ. ანუ, უკეთ, ორმხრივ ამოცანას უყენებს: ბრძოლა ყოველივე ნაციონალიზმის და უწინარეს ყოვლისა ველიკოროსული ნაციონალიზმის წინააღმდეგ; არა მარტო ყველა ერის სრული თანასწორუფლებიანობის აღიარება საზოგადოდ, არამედ თანასწორუფლებიანობისა სახელმწიფო მშენებლობის მხრივაც, ე. ი. ერთა თვითგამორკვევის. გამოყოფის უფლებისა; — ხოლო ამასთანავე ერთად, და სწორედ ყველა ერის ყოველგვარი ნაციონალიზმის წინააღმდეგ წარმატებითი ბრძოლის ინტერესებისათვის, პროლეტარული ბრძოლისა და პროლეტარული ორგანიზაციების ერთიანობის დაცვა, ინტერნაციონალურ ერთობად მათი უმჭიდროესი შედუღების დაცვა, ნაციონალური განკერძოებისადმი ბურჟუაზიული მისწრაფების წინააღმდეგ.

ერთა სრული თანასწორუფლებიანობა; ერთა თვითგამორკვევის უფლება; ყველა ერის მუშების შედუღება — ამ ნაციონალურ პროგრამას ასწავლის მუშებს მარქსიზმი, ასწავლის მთელი მსოფლიოს და რუსეთის გამოცდილება.

სტატია უკვე აწყობილი იყო, როდესაც მივიღე „ნაშა რაბოჩაია გაზეტას“ № 3, სადაც ბ-ნი ვლ. კოსოვსკი სწერს ყველა ერისათვის თვითგამორკვევის უფლების აღიარების შესახებ³⁰.

„იგი მექანიკურად იქნა გადმოტანილი პარტიის I ყრილობის (1898 წ.) რეზოლუციიდან, ყრილობას კი, თავისი მხრით, იგი ნასესხები ჰქონდა საერთაშორისო სოციალისტური კონგრესების გადაწყვეტილებებიდან; ეს უფლება, როგორც დებატებიდან სჩანს, 1903 წლის ყრილობას იმავე აზრით ესმოდა, როგორც მასში სოციალისტურ ინტერნაციონალს შეჰქონდა: პოლიტიკური თვითგამორკვევის აზრით, ე. ი. ერის თვითგამორკვევა პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მიმართულებით. ამრიგად, ნაციონალური თვითგამორკვევის ფორმულა, ნიშნავს რა ტერიტორიული გამოცალკევების უფლებას, სრულიად არ ეხება იმის საკითხს, თუ როგორ უნდა მოწესრიგდეს ნაციონალური ურთიერთობანი მონაცემი სახელმწიფოებრივი ორგანიზმის შიგნით, იმ ეროვნებათათვის, რომელთაც არ შეუძლიათ ან არ სურთ არსებული სახელმწიფოსაგან ჩამოშორება“.

აქედან სჩანს, რომ ბ-ნ ვლ. კოსოვსკის ხელთ ჰქონია 1903 წლის II ყრილობის ოქმები და მშვენივრად გაეგება თვითგამორკვევის ცნების ნამდვილი (და ერთადერთი) აზრი. შეუპირისპირეთ ამას ის ფაქტი, რომ ბუნდელთა გაზეთ „ცაიტის“ რედაქციას გამოჰყავს ბ-ნი ლიბმანი, რათა მან აბუჩად აიგდოს პროგრამა და ბუნდოვანი უწოდოს მას!! უცნაური „პარტიული“ ზნენი აქვთ ბბ. ბუნდელებს... „ალაჰმა უწყის“, რატომ აცხადებს კოსოვსკი მექანიკურ გადატანად ყრილობის მიერ თვითგამორკვევის მიღებას. არიან ადამიანები, რომელთაც „საწინააღმდეგოს თქმა სურთ“, მაგრამ როგორ, რა, რატომ და რისთვის, ამის გაგება როდილა აქვთ.

დაწერილია 1914 წ. თებერვალში. დაბეჭდილია 1914 წ. უურნალ „პროსვეშჩენიში“ № № 4, 5 და 6. ხელმოწერილია: ვ. ილინი.

იბეჭდება თხზულებათა მე-2 და მე-3 გამოც. ტექსტის მიხედვით, ტ. XVII, გვ. 425 — 474.

¹ შენიშვნა „სომეხ სოციალ-დემოკრატების მანფესტის შესახებ“ დაიბეჭდა „ისკრას“ № 33-ში, განყოფილება-ში „პარტიიდან“. შენიშვნის ბოლოში ვლ. ილიჩი გვპირდება ერთხელ კიდევ დაუბრუნდეს ფედერატიულობისა და ეროვნების საკითხს. დაპირების შესრულების შედეგს წარმოადგენს სტატია „ნაციონალური საკითხი ჩვენს პროგრამაში“ (გვ. 19 წინამდებარე კრებულისა).

„სომეხ სოციალ-დემოკრატების კავშირში“, რომელიც „პროლეტარიატს“ გამოსცემდა, შედიოდნენ: ა. ზურაბოვი, ს. ხანოიანი, ა. ხუმბოიანი და სხვ. — 7.

² „ისკრას“ რედაქციის მიერ გამოცემა ბროშურისა, რომელშიც შევიდოდა რ. ს.-დ. მ. პ. ეკატერინოსლავის კომიტეტის პროკლამაცია „ეკატერინოსლავის ებრაელ მუშებისადმი“ (1902 წ. დამლევი) და ბუნდის საზღვარგარეთული კომიტეტის სტატია „ერთი პროკლამაციის გამო“ („პოსლედნიე იზეესტია“ № 105, 1903 წ. 28 იანვარი ახ. სტ.), არ ყოფილა განხორციელებული. — 18.

³ ნაგულისხმევია ებრაულ ენაზე გადათარგმნილი 1902 წელს გერმანულად გამოსული ბროშურა კ. კაუტსკისა „Die Soziale Revolution“ — „სოციალური რევოლუცია“. — 16.

⁴ პოლონეთის სოციალისტური პარტია (პ. პ. ს.) — აღმოცენდა 1892 წ.; 1906 წ. გაითიშა ორ ფრთად: მემარჯვენე („პრავიცა“), ეიწრო-ნაციონალისტური, რომელმაც 1919 წ. შექმნა ახლანდელი პ. პ. ს., და მემარცხენე ფრთა („ლევიცა“), უფრო ახლოს მდგომი სოციალიზმთან („ლევიცისა“ და პოლონეთ-ლიტვის სოც.-დემოკრატიისაგან 1918 წ. წარმოიშვა პოლონეთის კომუნისტური პარტია). პ. პ. ს. ძირითადი პროგრამული მოთხოვნა: მოპოვება პროლეტარიატის მიერ დამოუკიდებელი პოლონეთის რესპუბლიკისა, რომელიც გააერთიანებდა პოლონეთის სამივე ნაწილს: რუსეთისას, პოლონეთისას და ავსტრიისას. ბრძოლის მეთოდი: შეიარაღებული აჯანყება მეფის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ და ტერორისტული ბრძოლა ცარიზმის აგენტების წინააღმდეგ პოლონეთში. პ. პ. ს. ნაციონალისტურმა და პატრიოტულმა ლოზუნგებმა ნიადაგი ჰპოვეს პოლონეთის წერილ ბურჟუაზიასა და წვრილ-

ბურჟუაზიულ რევოლუციურ ინტელიგენციაში, აგრეთვე პოლონეთის პროლეტარიატის ერთს ნაწილში. ეკლექტიზმი თეორიულ და საპროგრამო საკითხებში, პოლიტიკური მოქმედების მეთოდები და, დასასრულ, ის კლასები და საზოგადოებრივი ჯგუფები, რომლებსაც პ. პ. ს. ეყრდნობოდა, რამოდენიმედ აახლოვებდნენ მას რუს სოციალისტ-რევოლუციონერებთან. პ. პ. ს. ხელმძღვანელი ორგანოები: „Przedswit“ („განთიადი“) და „Robotnik“ („მუშაკი“). პ. პ. ს. ლიდერები სხვადასხვა დროს იყვნენ: ვოიცეხოვსკი, პილსუდსკი, დაშინსკი, პერლი და სხვ. — 20.

⁵ ციტატა კ. კაუტსკის სტატიიდან „Finis Poloniae?“ („პოლონეთის აღსასრული?“), რომელიც დაიბეჭდა „Neue Zeit“-ში, XIV Jahrgang, 1895—1896 წ., II Band, №№ 42 და 43. — 22.

⁶ ციტატა რ. ლუქსემბურგის მონაწილეობით ფ. მერინგის მიერ დაწერილი წინასიტყვაობიდან უკანასკნელის მიერ გამოცემულ 1841—1850 წწ. პერიოდის კარლ მარქსისა და ფრიდრიხ ენგელსის თხზულებათა სრული კრებულის მე-3 ტომისადმი (Gesammelte Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels. 1841 bis 1850. Dritter Band. Herausgegeben von Franz Mehring. Stuttgart. 1902. Verlag von I. W. Dietz). — 26.

⁷ „არბეიტერ შტიმე“ („მუშათა ხმა“). — ბუნდის ცენტრალური ორგანო, გამოსვლა იწყო 1896 წლიდან (ბუნდის ფორმალურ აღმოცენებამდე 1897 წ.). იბეჭდებოდა რუსეთში (№ 14 საზღვარგარეთ გამოვიდა). 1896 წლიდან 1905 წ. ოქტომბრამდე გამოვიდა 40 ნომერი. — 31.

⁸ ეს ეპიზოდი განმარტებული აქვს ლენინს სტატიის „ესაჭიროება თუ არა ებრაელ პროლეტარიატს „დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტია““ (იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 12). — 38.

⁹ მარქსის სიტყვები ამოღებულია მისი ცნობილი შრომიდან „სამართლის ისტორიულ სკოლას მარქსი ახასიათებდა, როგორც „სკოლას, რომელიც დღევანდელი დღის საზიზღრობას გუშინდელი დღის საზიზღრობით აკანონებს, სკოლას, რომელიც მეამბოხურს უწოდებს ყმების ყოველ ყვირილს მათარახის წინააღმდეგ, თუ კი ეს მათარახი ძველი და თანშეზრდილია, ისტორიული მათარახია, სკოლას, რომელსაც ისტორია, როგორც ისრაილის ღმერთი თავის მსახურს მოსეს, მხოლოდ თავის პოსტერი-ორის („უკანას“. რ. ე. დ.) უჩვენებს“. (კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი. თხზულებანი, ტომი I, მ. ე. ლ. ი. 1929, გვ. 401). — 40.

¹⁰ კაუტსკი კარლ (დ. 1854) — გერმანელი სოციალ-დემოკრატი, II ინტერნაციონალის ეპოქის მარქსიზმის უთვალსაჩინოესი თეორეტიკოსი, ეკონომისტი, ისტორიკოსი. ავსტრიის სოციალ-დემოკრატიაში 1874 წ. შევიდა და მიემხრო მის ნახევრად-ანარქისტულ ფრთას, რომელსაც შეე და მოსტი ხელმძღვანელობდნენ. მარქსისტი გახდა მარქსი-

სა და ენგელსის უშუალო გავლენით. 1898 წ., დიდი მერყეობის შემდეგ, გამოდის ედ. ბერნშტეინის რევოლუციონიზმის წინააღმდეგ („ანტი-ბერნშტეინი“). მაგრამ კაუტსკის უკვე ამ პერიოდის ნაწერებში გვხვდება ბევრი დაუმთავრებელი ნათქვამი და მარქსიზმისგან გადახვევა. შემდეგში ოპორტუნისტული, ცენტრისტული ტენდენციები, რომელნიც მუდამ სპარბოდნენ კაუტსკიში, გადაჭრით იმარჯვებენ მთელს მის პოლიტიკურ და თეორიულ მოღვაწეობაში. ომის დროს კაუტსკი საბოლოოდ სწყვეტს კავშირს მარქსიზმთან, ინტერნაციონალისტური ფრაზით ჰფარავს რა თავისი პოზიციის სოციალ-შოვინიზმს. ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ილაშქრებდა საბჭოთა სისტემის წინააღმდეგ, იცავდა „წმინდა“ დემოკრატიას და პარლამენტარიზმს. კაუტსკი იყო ვენის (III^{1/2}) ინტერნაციონალის ერთი დამაარსებელთაგანი. 1922 წ. ხელი შეუწყო მის დაბრუნებას II ინტერნაციონალის რიგებში. კაუტსკის უკანასკნელ ნაწერებში. განსაკუთრებით მის ორტომიან შრომაში „ისტორიის მატერიალისტური გაგება“ (1927 წ.), მარქსიზმის შერყვნა უკიდურესობამდეა მიყვანილი. კაუტსკი ს. ს. რ. კ-ის ერთი დაუძინებელი მტერთაგანია, აშკარად ჰქადაგებს მის წინააღმდეგ ომსა და ინტერვენციას. — 40.

¹¹ ლენინს მხედველობაში აქვს კ. კაუტსკის სტატია „Die Krisis in Oesterreich“ („კრიზისი ავსტრიაში“), „Die Neue Zeit“, B. I, 1903—1904, № 2. — 40.

¹² ს. ი. ო. ნ. ი. ზ. მ. ი. — ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური მოძრაობა ებრაელთა შორის, რომელიც თავის საბოლოო მიზნად ისახავს ებრაელთა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნას პალესტინაში. სიონიზმი არასოდეს არ წარმოადგენდა მასობრივ მოძრაობას, და მისი გავლენა უმთავრესად ვრცელდებოდა ებრაელთა შეძლებულ ელემენტებსა და ებრაელთა ინტელიგენციის ნაწილზე. სიონიზმის სულსჩამდგმელი და იდეოლოგი იყო თეოდორ ჰერცლი (1860—1904), რომელმაც თანამედროვე სიონიზმი დასაბუთა ბროშურაში „ებრაელთა სახელმწიფო“ (1896). — 42.

¹³ გეტო — ებრაელთა უბნები დასავლეთ ევროპის საშუალსაუკუნურ ქალაქებში, ქალაქის დანარჩენი ნაწილისგან განცალკევებულნი; ერთადერთი ადგილი. სადაც შეეძლოთ ებრაელებს ცხოვრება. ზოგიერთ ქალაქში გეტოებმა მე-19 საუკ. ნახევრამდე იარსებეს. — 42.

¹⁴ ლენინს მხედველობაში აქვს, უმთავრესად, 1903 წ. პ. პ. ს. ხელმძღვანელ ორგანო „Przedsvit“-ში („განთიადი“) დაბეჭდილი სტატიები. — 44.

¹⁵ აქ მოყვანილია ერთერთი პუნქტი ნაციონალური საკითხის შესახებ იმ რევოლუციის პრაქტიკული ნაწილიდან, რომელიც მიღებულ იქნა ავსტრიის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ყრილობის V სხდომაზე ბრიუნში 1899 წ. 29 სექტემბერს. ნაციონალური საკითხი ამ ყრილობაზე გადაიქცა ცენტრალურ საკითხად, რომლის განხილვის დროს

ორი თვალსაზრისი შეეჯახა ერთმანეთს. პარტიის გაერთიანებული აღმასრულებელი კომისია იცავდა ერების ტერიტორიული ავტონომიის იდეას, მაშინ როდესაც სამხრელ-სლავთა ს.-დ. პარტიის კომიტეტი ექსტერიტორიული კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეას ემხრობოდა. კამათის შედეგად ერთხმად მიღებული რეზოლუცია იყო ნაყოფი კომპრომისისა ცენტრალიზებული სახელმწიფოს შენარჩუნებისადმი ავსტრია-გერმანულ სოციალ-დემოკრატების მისწრაფებასა და ჩეხ სოციალ-დემოკრატების ნაციონალისტურ ტენდენციებს შორის. — 51.

16 ნაგულისხმევია ბროშურები: ო. ბაუერისა — „ნაციონალური საკითხი და სოციალ-დემოკრატია“ და რ. შპრინგერისა (კ. რენერისა) — „ავსტრიელი ერის ბრძოლა სახელმწიფოსათვის“.

ქვემოთ ვ. ი. ლენინს მოჰყავს ციტატა კ. კაუტსკის ბროშურიდან „ეროვნება და ინტერნაციონალიზაცია“. — 51.

17 ს ხ ვ ა დ ა ს ხ ვ ა ე რ თ ა წ ვ რ ი ლ ბ უ რ ე უ ა ზ ი უ ლ ი მ ე მ ა რ ც ხ ე ნ ე - ნ ა რ ო დ ნ ი კ უ ლ ი პ ა რ ტ ი ე ბ ი ს კ ო ნ ფ ე რ ე ნ - ც ი ა , ანუ, სხვანაირად, რუსეთის ნაციონალურ-სოციალისტური პარტიების კონფერენცია შესდგა 1907 წ. 16 — 20 აპრილს ფინეთში. იგი გამართულ იქნა სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის მე-2 სასწრაფო ყრილობის (1907 წ. თებერვალი) დადგენილების თანახმად, ებრაელთა სოციალისტური მუშათა პარტიის („სერპ“, იხ. შენიშვნა 27) იმ წარმომადგენლის ინიციატივით, რომელიც ყრილობას დაესწრო, როგორც სტუმარი.

პროგრამის შესახები მოხსენების გამო წამოყენებულ იქნა ორი რეზოლუცია. პირველ რეზოლუციაში ნათქვამი იყო, რომ „უმცირესობაში მყოფ, თავისი ტერიტორიის არმქონე ეროვნებათა ნაციონალური უფლებების საკითხის გადაწყვეტა შეუძლებელია მიღწეულ იქნას მარტოოდენ ტერიტორიულ ავტონომიათა და ადგილობრივი თვითმმართველობის გზით, და რომ ამიტომ რუსეთის სახელმწიფოს ფარგლებში საჯარო-უფლებრივი ხასიათის ნაციონალური თვითმმართველობის ექსტერიტორიულ ორგანოთა შექმნა აუცილებელ წანამძღვარს წარმოადგენს ნაციონალური საკითხის გადასაჭრელად და მშრომელი კლასის განსათავისუფლებლად იმის აუცილებლობისაგან, რომ კავშირით შეეკრას ბურჟუაზიას ნაციონალურ უფლებათა დასაცავად“. მეორე რეზოლუციით საჯარო-უფლებრივი ხასიათის ექსტერიტორიულ ეროვნულ კავშირთა შექმნის საკითხი აღიარებულ იქნა სადისკუსიოდ და პარტიულ ლიტერატურაში შემდგომ დასამუშავებელ საკითხად.

პირველ რეზოლუციას, რომელიც შეიცავდა კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის პრინციპის აღიარებას, ხმა მისცეს ე. ს. მ. პ., დაშნაკ-ცუთიუნის, ბელორუსთა გრომადისა და ქართველ სოციალისტ-ფედერალისტთა წარმომადგენლებმა. ბელორუსებმა და ქართველებმა რეზოლუციას სტრიოზული რყევის შემდეგ მისცეს ხმა. ხმისმიცემისაგან სრუ-

ლიად შეიკავეს თავი სოციალისტ-რევოლუციონერებისა და პ. პ. ს. „ფრაკების“ წარმომადგენლებმა. — 60.

¹⁸ ავსტრიის სოციალ-დემოკრატიის ბრიუნის ყრილობა 1899 წ. მოხდა 24-დან 29 სექტემბრამდე მუშათა სახლის შენობაში.

იმ მზარდი წვრილბურჟუაზიული ნაციონალიზმის გავლენით, რომელიც შეიქრა ავსტრიის გაერთიანებული ინტერნაციონალური სოციალ-დემოკრატიული (1889 წ. ჰაინფელდში დაარსებული) პარტიის რიგებში, დაიწყო ლტოლვა ცალკე ნაციონალური დაჯგუფებებისაკენ. ჯერ კიდევ 1897 წ. ვენის პარტიეტაგმა გამოიტანა დადგენილება ექვსი ავტონომიური ნაციონალური ჯგუფის: გერმანულის, ჩეხურის, პოლონურის, იტალიურის, სლავურისა და უკრაინულის შექმნის შესახებ. მისწრაფება გამოსავლის გამონახვისა და ავსტრიაში ეროვნული ბრძოლის შერბილებისაკენ აყენებდა ნაციონალურ საკითხზე პროგრამის მიღების საკითხს.

ყრილობის ყურადღება უმთავრესად ნაციონალურმა საკითხმა მიიპყრო — ქვეყანაში ნაციონალური ბრძოლის გამწვავებასთან დაკავშირებით. ბრიუნის ყრილობაზე ფართო კამათი გაიშალა ნაციონალური საკითხის ირგვლივ. ორი რეზოლუცია იქნა წამოყენებული ყრილობაზე: პარტიის შეერთებული აღმასრულებელი კომისიისა (ცენტრალური კომიტეტისა) და სამხრელ-სლავთა ს.-დ. პარტიის კომიტეტისა. პირველი ძირითადად ატარებდა ერთა ტერიტორიული ავტონომიის იდეას, მეორე კი იტყვდა ექსტერიტორიული კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეას. კამათის შედეგად მიღებულ იქნა რეზოლუცია, რომელსაც საფუძვლად ედო ცენტრალური კომიტეტის რეზოლუცია; ეს უკანასკნელი წარმოადგენდა კომპრომისს ცენტრალიზებული სახელმწიფოს შენარჩუნებისადმი ავსტრიელ-გერმანელ სოციალ-დემოკრატების — ვ. ადლერის მეთაურობით — მისწრაფებასა და იმ ნაციონალისტურ ტენდენციებს შორის, რამაც განსაკუთრებით ძლიერ იჩინა თავი ჩეხთა სოციალ-დემოკრატიის რიგებში. მიღებულ რეზოლუციაში ნათქვამი იყო, რომ „ავსტრიაში გონებისა და თანასწორუფლებიანობის შესაბამისად ეროვნებათა და ენათა საკითხის საბოლოო გადაჭრა არის, უწინარეს ყოვლისა, კულტურული აუცილებლობა, ამიტომაც იგი მუშათა კლასის საარსებო ინტერესს წარმოადგენს“. რეზოლუცია მოითხოვდა ავსტრიის გარდაქმნას ეროვნებათა დემოკრატიულ საკავშირო სახელმწიფოდ, ნაციონალურად-გამიჯნული თვითმმართველი კორპორაციების სახით, რომელთაც დემოკრატიულად არჩეული ნაციონალური პალატები განაგებენ. ერთდამთავე ერის თვითმმართველი ტერიტორიული ოლქები შეადგენენ ნაციონალურად-ერთიან კავშირს, რომელიც სრულიად ავტონომიურად სწყვეტს თავის საქმეებს. ნაციონალურ უმცირესობათა უფლებანი, რეზოლუციის მიხედვით, უნდა უზრუნველყოფილიყო სიმკვერივე პარლამენტის საგანგებო კანონით. უარპყოფდა რა სახელმწიფო

ენის იდეას, რეზოლუციას მაინც აუცილებლად მიაჩნდა იმ საკითხის გადაწყვეტა, თუ რომელი ენა უნდა გამოცხადებულიყო შინასახელმწიფოებრივი ურთიერთობის ენად. ამრიგად კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის მოთხოვნა ბრიუნის პარტიეტაგზე არ იქნა მიღებული, მაგრამ არც ნაციონალური თვითგამორკვევის პრინციპი ყოფილა აღიარებული, და იგი შეცვლილ იქნა ავსტრიის ერთიანი სახელმწიფოს ფარგლებში ნაციონალური ავტონომიის პრინციპით. პარტიეტაგზე ნაციონალური საკითხის განხილვის დროს უკრაინელთა (რუსინთა) სოციალ-დემოკრატიის წარმომადგენელმა განკვეიჩმა მისი სახელით განაცხადა, რომ მთელი უკრაინელი ეროვნების გაერთიანების ინტერესები. მისი როგორც იმ ნაწილისა, ავსტრია-უნგრეთში რომ ცხოვრობს, ისე იმ ნაწილისა, რუსეთში რომ ცხოვრობს, მოითხოვს „თავისუფალი რუსინი ხალხის გაერთიანებას, როგორც თანასწორუფლებიანი წევრისას მსოფლიოს დანარჩენ ხალხთა შორის“. ამგვარივე განცხადებით გამოვიდა პოლონელთა დელეგაციის სახელით რეგერიც. ამ განცხადებებთან დაკავშირებით ლენინს ის დასკვნა გამოჰყავდა, რომ ავსტრიის ს.-დ. პარტია, „თუმცა მას პირდაპირ არა აქვს წამოყენებული თავის პროგრამაში ერთა თვითგამორკვევის უფლება, მაგრამ იმავე დროს საესებით იწყნირებს პარტიის ნაწილებს მისი ნაციონალური დამოუკიდებლობის მოთხოვნის წამოყენებას“ (იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 131). საორგანიზაციო საკითხში ბრიუნის პარტიეტაგის გადაწყვეტილებანი ბევრ რამეში უწყობდნენ ხელს ნაციონალურ სოციალ-დემოკრატიულ ჯგუფთა განკერძოების ტენდენციებს. პარტიის ცენტრალური გამგეობა გარდაქმნილი იქნა ფედერატიულ ორგანოდ, რომელსაც შეადგენენ გერმანელთა, ჩეხთა, პოლონელთა, რუსინთა, იტალიელთა და სამხრელ-სლავთა ორგანიზაციების აღმასრულებელი კომიტეტები. — 61.

¹⁰ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს კ. სტალინის (ი. ბ. სტალინის) სტატია „ნაციონალური საკითხი და სოციალ-დემოკრატია“ ბოლშევიკურ ჟურნალ „პროსვეშჩენიეს“ № № 3 — 4-ში. 1913 წ. 1914 წელს სტატია გამოიცა ცალკე ბროშურად, შემდეგი სახელწოდებით: „ნაციონალური საკითხი და მარქსიზმი“, გამომც. „პრიბოი“. შესულია ი. სტალინის სტატიებისა და სიტყვების კრებულში „მარქსიზმი და ნაციონალურ-კოლონიალური საკითხი“. მ. ე. ლ. ი.—პარტგამომცემლობა, 1934 წ.—63.

²⁰ კოტა ხნით ადრე რ. ს.-დ. მ. პ. II ყრილობამდე (1903 წ. ივლისში) შესდგა პოლონეთისა და ლიტვის სოციალ-დემოკრატიის IV ყრილობა, სადაც გამოტანილ იქნა რეზოლუცია, რომელიც სასურველად სცნობდა „მთელი რუსეთის სახელმწიფოს სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის“ შექმნას. ყრილობამ აირჩია დელეგაცია, ვარსკისა და განეცკის შემადგენლობით, რ. ს.-დ. მ. პარტიასთან მოლაპარაკების გასამართავად და გამოიმუშავა რ. ს.-დ. მ. პარტიასთან დასადები ხელშეკრულების პროექტი. ხელშეკრულების პროექტში პირობებად 7 პუნქტი იყო

წამოყენებული: 1) პოლონეთის ს.-დ.-ის სრული დამოუკიდებლობა ყველა შინაურ საკითხში, 2) საერთო ს.-დ. ორგანიზაციისათვის რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის სახელის დარქმევა, პოლონეთის ს.-დ.-ისათვის ქვესათაურის სახით ძველი სახელწოდების — პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ. — შენარჩუნებით, 3) პოლონელთა სხვა სოციალისტური ორგანიზაციები პარტიის საერთო შემადგენლობაში მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება შედიოდნენ, თუ ისინი შეუერთდებიან პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ.-ის, 4) ცენტრალური ორგანოს შემადგენლობაში პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ.-ის წარმომადგენლის შეყვანა, 5) და 6) ერთა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ პროგრამის ფორმულირების შეცვლა ნაციონალური ავტონომიის მოთხოვნით და 7) პოლონური სოციალ-პატრიოტიზმისადმი — პ. პ. ს. — დამოკიდებულების შესახებ რეზოლუციის მიღება პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ.-ის აზრის შესაბამისად.

ძირითად მოთხოვნებად პირველი სამი მოთხოვნა ითვლებოდა. იმასთან დაკავშირებით, რომ „ისკრას“ № 44-ში 1903 წ. 15 ივლისს გამოქვეყნდა ლენინის სტატია „ნაციონალური საკითხი ჩვენს პროგრამაში“ (იხ. წინამდებარე ბროშურა, გვ. 19 — 30), სადაც პ. პ. ს. სახით პოლონური სოციალ-პატრიოტიზმის კრიტიკასთან ერთად ხაზგასმული იყო, რომ „სოციალ-დემოკრატია მუდამ შეებრძოლება ყოველგვარ ცდას — ძალმომრეობისა ანდა როგორც უნდა იყოს უსამართლობის გზით გარედან გავლენა მოახდინონ ნაციონალურ თვითგამორკვევაზე“, და განვითარებული იყო თვითგამორკვევის უფლების მოთხოვნა, — დელეგაციამ პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ.-ის მთავარი გამგეობისაგან მიიღო ღირებულება — მტკიცედ დაეცა IV ყრილობის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ შეცვლილი ყოფილიყო § 7 რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამის პროექტის ფორმულირებისა ერთა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ (მიღებულ პროგრამაში ეს პუნქტი მეცხრე იყო).

II ყრილობაზე გამოსულმა ვარსკიმ პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ.-ის სახელით გამოაქვეყნა ხელშეკრულების პროექტი, მაგრამ ამასთანავე ძირითად მოთხოვნად პუნქტი ნაციონალური საკითხის პროგრამის შეცვლის შესახებ წამოყენებული არ ყოფილა. დელეგაციის მიერ გამოქვეყნებული ხელშეკრულების პროექტი გადაეცა ყრილობაზე არჩეულ სპეციალურ კომისიას. პოლონელმა დელეგატებმა მონაწილეობა მიიღეს ყრილობის საპროგრამო კომისიის მუშაობაში და აქ ისინი პროგრამის პროექტის § 7-ის წინააღმდეგ გამოდიოდნენ. კამათი საპროგრამო კომისიაში ჩაწერილი არ ყოფილა, მაგრამ, როგორც პოლონეთისა და ლიტვის ს.-დ.-ის წარმომადგენლების მიერ შეტანილი განცხადებიდან სჩანს, პოლონელი ს.-დ.-ები ფიქრობდნენ, რომ „ცდა — თვითმპყრობელობის დასაშობად წარმოებული ბრძოლის სოციალ-დემოკრატიული პროგრამა შეერთებულ იქნას... პოლონეთის აღდგენის ნაციონ-

ნალისტურ პროგრამასთან — ერთნაირად წარმოუდგენელია თეორიულ და პრაქტიკული მხრითაც“. პოლონელი ს.-დ-ების მიერ II ყრილობის საპროგრამო კომისიაში და ყრილობისადმი წარდგენილ განცხადებაში განვითარებული არგუმენტაცია ემყარებოდა იმ შეხედულებებს, რომლებიც გადმოცემული აქვს რ. ლუქსემბურგს თავის წიგნში: „პოლონეთის სამრეწველო განვითარება“, სადაც ის სწერდა, რომ პოლონური საკითხის გადაწყვეტა მხოლოდ ეკონომიური თვალსაზრისითაა შესაძლებელი, სახელდობრ პოლონეთის სამეურნეო განვითარების ტენდენციათა თვალსაზრისით (წინასიტყვაობაში), აგრეთვე „Neue Zeit“-ში დაბეჭდილ სტატიებში (იხ. შენიშვნა 22). ყრილობისადმი წარდგენილ თავის განცხადებაში პოლონეთის წარმომადგენლები ულტიმატურად მოითხოვდნენ პროგრამაში ნაციონალური საკითხის ღიად დატოვებას. ანდა მის შეცვლას ისეთ დაწესებულებათა მოთხოვნის აზრით, რომელნიც უზრუნველყოფენ სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალ ყველა ერთა კულტურული განვითარების სრულ თავისუფლებას. ყრილობის საპროგრამო კომისიამ გადაჭრით უკუთხედო პოლონელ დელეგატების თვალსაზრისი (საწინააღმდეგო მოსაზრებებით უმთავრესად პლენაროვი და ლენინი გამოვიდნენ), და პოლონელებმა, თანახმად მთავარი გამგეობისაგან მიღებული ინსტრუქციისა, ისარგებლეს ყრილობის მუშაობის დროებითი შეწყვეტით (მისი სხდომების ბრიუსელიდან ლონდონში გადატანასთან დაკავშირებით) და დასტოვეს ყრილობა. — 65.

²¹ ელ. ილიჩს აქ მოჰყავს ციტატა ს. სემკოვსკის სტატიიდან „გამართლებული მარქსიზმი ნაციონალურ საკითხში“, რომელიც დაბეჭდილი იყო „ნოვაია რაბოჩაია გაზეტას“ № 71-ში 1913 წ. 13 ნოემბერს (31 ოქტომბერს); ამ სტატიის დასაწყისი დაიბეჭდა № 69-ში 1913 წ. 11 ნოემბერს (29 ოქტომბერს). — 67.

²² 1896 წ. გერმანელ სოციალ-დემოკრატების თეორიულ ორგანოში „Die Neue Zeit“ რ. ლუქსემბურგმა მოათვსა ორი სტატია სოციალისტური მოძრაობის საკითხის შესახებ პოლონეთში: „Neue Strömungen in der polnischen sozialistischen Bewegung in Deutschland und Oesterreich“ („Die Neue Zeit“ № 32 და 33, XIV Jahrgang, II Band, 1895—96) („ახალი მიმდინარეობანი პოლონელთა სოციალისტურ მოძრაობაში გერმანიასა და ავსტრიაში“ (№ 32, გვ. 176 — 181, № 33, გვ. 206 — 216, გამოცემის XIV წელი, II ტომი, 1895—96)) და „Der Sozialpatriotismus in Polen“ („Die Neue Zeit“ № 41, XIV Jahrgang, II Band, 1895 — 96) („სოციალ-პატრიოტიზმი პოლონეთში“ (№ 41, გამოცემის XIV წელი, II ტომი, 1895 — 96, გვ. 459 — 470)). ამ სტატიებში, აკრიტიკებდა რა პ. პ. ს. პოზიციას ნაციონალურ საკითხში, როზა ლუქსემბურგმა გაილაშქრა წინააღმდეგ პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგისა, როგორც უტოპიურის და ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურისა თავისი ხასიათით. თავის აზრთწყობაში ლუქსემბურ-

გი გამოდიოდა რუსეთის ეკონომიკაში პოლონეთის „ორგანიული შეზრდის“ თეორიიდან. კაპიტალისტური ბატონობის პირობებში, სწერდა როზა ლუქსემბურგი, პოლონეთის დამოუკიდებლობის მოთხოვნა განუხორციელებელია, ვინაიდან პოლონეთის ბურჟუაზია სიმაგრეს წარმოადგენს პოლონეთის ანექსიისათვის გერმანიის, ავსტრიისა და რუსეთის მიერ, და პოლონეთის დამოუკიდებლობას რომ მიაღწიოს, პროლეტარიატს მოუხდება სამი ძლიერი მონარქიის დაძლევა, რისთვისაც იმდენივე ძალაა საჭირო, რამდენსაც სოციალისტური გადატრიალება მოითხოვს. ამიტომ დამოუკიდებლობის ლოზუნგი დაკავშირებულია პროლეტარიატის საბოლოო მიზნებისთვის ბრძოლასთან. ეკონომიური თვალსაზრისით რუსეთისაგან პოლონეთის გამოყოფისა და პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგი საზოგადოდ რეაქციული ლოზუნგია და ეთანაბრება მისწრაფებას — შეჩერებულ იქნას რუსეთთან პოლონეთის სამეურნეო შერწყმის გარდუვალი ეკონომიური პროცესი. როზა ლუქსემბურგი იმასაც მიუთითებდა, რომ პოლონეთის დამოუკიდებლობის მოთხოვნა არ ეყრდნობა რამოდენიმედ მაინც სერიოზულ კლასობრივ ძალებს თანამედროვე პოლონეთში.

როზა ლუქსემბურგის სტატიების საპასუხოდ „Die Neue Zeit“-ის № 42-ში, XIV წელი გამოცემისა, II ტომი, 1895 — 1896 (გვ. 484 — 491) და № 43-ში (გვ. 513 — 525) მოთავსებულ იქნა კ. კაუტსკის სტატია „პოლონეთის აღსასრული?“ („Finis Poloniae?“), სადაც მან დაწვრილებით გაარჩია როზა ლუქსემბურგის არგუმენტაცია პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგის წინააღმდეგ და ამასთანავე ცხადპყო, რომ პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგი მიმართულია მეფის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ რუსეთში და რუსეთის რევოლუციის გამარჯვებასთანა დაკავშირებული. ეკონომიურად ლოზუნგი რეაქციული არაა, ვინაიდან განვლო იმ ეპოქამ, როდესაც პოლონეთის მრეწველობა თავისუფლად ვითარდებოდა რუსეთის შინაური ბაზრის ხარჯზე, იზრდება სასტიკი კონკურენცია პოლონეთის და რუსეთის ბურჟუაზიას შორის ბაზრებისათვის ბრძოლაში. რაც შეეხება იმ კლასობრივ ძალებს, პოლონეთის დამოუკიდებლობის მოთხოვნას რომ ემხრობიან, მას თანაუგრძნობს ქალაქის წვრილი ბურჟუაზია, ინტელიგენცია და გლეხობა, რომელიც იტანჯება მეფის მთავრობის მიერ დადებულ გადასახადთა უღელქვეშ, აგრეთვე რუსეთის პურის კონკურენციისაგან პოლონეთის ბაზარზე. კაუტსკი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ როზა ლუქსემბურგი ვერ აფასებს წვრილი ბურჟუაზიისა და გლეხობის პოლიტიკურ როლს, პოლიტიკურად უმნიშვნელო სიდიდედ მიაჩნია რა ისინი.

როზა ლუქსემბურგის ერთერთი ძირითადი მოსაზრების გამო, თითქოს პოლონეთის დამოუკიდებლობის ლოზუნგი სოციალ-დემოკრატიას აიძულებდეს წვრილბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს მისდიოს კუდში, კაუტსკი სწერდა: პოლონელ სოციალ-დემოკრატებს, რომელნიც ესწრა-

ფიან მარქსიზმის პრინციპების სიწმინდის დაცვას და ერიდებიან წვრილ-
ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის აყოლის საფრთხეს. მოელით საშიშროგ-
ბა — კიდევ უფრო მეტ საფრთხეში ჩაეარდნენ და ხელი შეუწყონ პო-
ლონეთის დამმონაგებელს — რუსეთის, ცარიზმსო. „ანტინაციონალურმა
პოლონელმა სოციალ-დემოკრატებმა, რომელთაც რუსეთის ცარიზმისა-
თვის სამსახურის გაწევის საფრთხე უფრო ნაკლები ეჩვენებათ, ვიდრე
წვრილბურჟუაზიული დემოკრატიისათვის დახმარების აღმოჩენის საფრ-
თხე. უნდა მოიგონონ ზოგიერთი ინგლისელი სოციალისტი, რომელნიც
ასევე, იმოწმებდნენ რა მატერიალიზმსა და მარქსიზმს, ხმას აძლევდნენ
ტორიებს (კონსერვატორებს. რ. ე. დ.), რათა თავისი პრინციპების სიწმინ-
დისათვის არ შეექმნათ ბურჟუაზიული რადიკალიზმით შებღალვის საფრ-
თხე. ამ ინგლისელი სოციალისტების გამოცდილებამ არ უნდა შთააგო-
ნოს პოლონეთის სოციალ-დემოკრატთა ამაგვარი ექსპერიმენტის მოხდენ-
ა რუსეთის აბსოლუტიზმის ბატონობის გაკილებით უფრო საშიშ პი-
რობებში“. — 69.

²³ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს გ. ვ. პლენანოვის სტატია
„რ. ს.-დ. მ. პ. პროგრამის პროექტის კომენტარი“ ჟურნალ „ზარისა“
№ 4-ში, 1902 წ. აგვისტო. სტატია შესულია გ. ვ. პლენანოვის თხზუ-
ლებათა კრებულში, ტ. XII, გვ. 205 — 239. — 69.

²⁴ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს ფ. ლიბმანის სტატია გაზეთ
„ცაიტის“ № 28-ში, 1913 წ. 30 (17) ოქტომბერს, სათაურით: „ძველი
შეცდომის ახალი გამოცემა“. — 72.

²⁵ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს ლ. იურკევიჩის სტატია „რუსი
მარქსისტები და უკრაინია მუშათა მოძრაობა“ („Російські марксісти
і український робітничий рух“) „ძინის“ № 7—8-ში.

„ძინი“ („ზარის რევო“) — ყოველთვიური უკრაინული „ჟურნალი
ლიტერატურის, მეცნიერების და საზოგადოებრივი ცხოვრებისა, მარქსის-
ტული მიმართულების“, გამოდიოდა კიევიში 1913 წ. დამდეგიდან 1914 წ.
ნახევრამდე. ჟურნალში უახლოეს მონაწილეობას იღებდნენ: ე. ვინიჩენკო,
ლ. იურკევიჩი (რიბალკა), ს. პეტლიურა, ვ. სტეპანიუკი, ო. სკოროპისი
(იოლტუხოვსკი), ვ. ლევენსკი, დ. დონცოვი და მთელი რიგი რუსი
ს.-დ-ები: ე. ზალევსკი, გ. ალექსინსკი, პ. აქსელროდი, დ. ანტონოვიჩი,
ა. ლუნაჩარსკი, მ. პავლოვიჩი, ლ. ტროცკი, დ. მანუილსკი და სხვ. ომის
დაწყებისთანავე ჟურნალის გამოცემა შესწყდა. — 72.

²⁶ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს მოწინავე სტატია სათაურით:
„რუსული ენა“ „რუსკოე სლოვოს“ № 198-ში 1913 წ. 10 სექტემბერს
(28 აგვისტოს). — 73.

²⁷ „ს. ე. რ. პ.“ — შემოკლებული სახელწოდება ებრაელთა სოციალის-
ტური მუშათა პარტიისა, რომელიც წარმოიშვა 1905 წ. შემოდგომას
და ჩამოყალიბდა 1906 წლის აპრილში, როდესაც გამოშვებულ იქნა „დე-
კლარაცია პარტიის დაარსების შესახებ“. პარტიის შემადგენლობაში შე-

ვიდა ნაციონალისტური ნაროდნიკულ-ინტელიგენტური ჯგუფი „აღორ-
ძინება“ (აღმოცენდა 1903 წ.) და მთელი რიგი მოღვაწენი „მარქსისტუ-
ლი“ მუშათა სიონისტური პარტიის „პოპულეი ციონისა“. „სერპის“ პროგ-
რამის დამახასიათებელ ძირითად მომენტს წარმოადგენდა ექსტერიტო-
რიული, დემოკრატიულად არჩეული ნაციონალური პარლამენტების —
„სეიმების შექმნის იდეა (აქედან — სახელი „სეიმელები“, რომელსაც
„სერპს“ უწოდებდნენ); ამ სეიმების კომპეტენციაში უნდა შესულიყო
შესატყვისი ერის ინტერესებთან დაკავშირებულ კულტურულ-საგანმა-
ნათლებლო, ეკონომიურ და პოლიტიკურ საკითხთა უფლებრივი გადაჭ-
რა. ამასთან ერთად „სერპი“ აყენებდა აგრეთვე ებრაელი ერის რომე-
ლიმე დაუსახლებელ ტერიტორიაზე კონცენტრაციის გეგმას.

ნაციონალურ დარგში ე. ს. მ. პ. ეყრდნობოდა ავსტრიელი მარქსის-
ტების რუდოლფ შპრინგერისა (კ. რენერის) და ნაწილობრივ ოტო
შაუერის თეორიას, რომელნიც კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის
იდეას ჰქადაგებდნენ.

თავისი საერთო პროგრამით, ტაქტიკითა და წვრილბურჟუაზიული
ორიენტაციით ეს პარტია ყველაზე უფრო ახლოს სოციალისტ-რევოლუ-
ციონერებთან იდგა. „სერპის“ პირველ პარტიულ კონფერენციაზე, რო-
შიელიც 1906 წ. შემოდგომას შესდგა, ცენტრალურ კომიტეტს დაევა
მოლაპარაკების გამართვა ს.-რ. პარტიასთან — მასთან მუდმივი ბლოკის
დამყარების საკითხზე. ს.-რ. პარტიის სასწრაფო მეორე ყრილობას 1907 წ.
თებერვალში დაესწრო ე. ს. მ. პ.-ის წარმომადგენელი, და ამ ყრილო-
ბაზე ბლოკის საკითხი დადებითად გადასწყდა.

ს.-რ. პარტიის მხარისდაჭერით „სერპი“ შტუტგარტის საერთაშორი-
ო სოციალისტურ კონგრესზე მიღებულ იქნა ინტერნაციონალის რი-
გებში.

ე. ს. მ. პ.-ის სოციალურ შემადგენლობას ის ახასიათებდა, რომ მას-
ში სჭარბობდა წვრილბურჟუაზიული ინტელიგენცია, წვრილი ხელოსა-
ნი-მეპატრონენი და ხელოსანი მუშები, — სამრეწველო მუშების რიც-
ხვი მასში მეტად მცირე იყო. 1917 წ. მარტში „სერპი“ შეერთდა
სიონისტ-სოციალისტების პარტიასთან „ებრაელთა გაერთიანებულ სო-
ციალისტურ მუშათა პარტიად“, რომელმაც 1919 წ. აპრილში, პარტიის
პროლეტარული ელემენტების გავლენით, მიიღო კომუნისტური პლატ-
ფორმა და სახელწოდება „ებრაელთა გაერთიანებული კომუნისტური
პარტია“. 1919 წ. მაისში უკანასკნელმა, ბუნდის უკრაინულ ორგანიზა-
ციასთან ერთად, რომელმაც აგრეთვე კომუნისტური პლატფორმა მიიღო,
შექმნა ერთიანი ორგანიზაცია „კომფარბანდ“ („კომუნისტური კავში-
რი“), რომლის წევრთა მნიშვნელოვანი ნაწილი 1919 წ. ზაფხულს შე-
ვიდა უკრაინის კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) რიგებში. 1921 წ.
მაისში რ. კ. პ. X ყრილობაზე გაერთიანებული პარტია შევიდა რ. კ. პ.
რიგებში. — 98.

²⁸ გარკვეული პროგრამა ნაციონალურ საკითხზე სოციალისტ-რევოლუციონერებს მრავალი წლის განმავლობაში არა ჰქონიათ. სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის პროგრამა, პარტიის პირველი ყრილობის მიერ (1905 წ. დეკემბერი) ნაციონალურ საკითხზე მიღებული, შემდეგ ამზობდა: „ამ საწყისთა მიხედვით (საყოველთაო, პირდაპირი საარჩევნო უფლება, სქესის, სარწმუნოებისა და ეროვნების განურჩევლად) დამყარებული დემოკრატიული რესპუბლიკა, ოლქებისა და როგორც ქალაქის, ისე სოფლის თემების ფართო ავტონომიით; ფედერატიული ურთიერთობის რაც შეიძლება ფართო გამოყენება ცალკეულ ეროვნებებს შორის, მათთვის თვითგამორკვევის უეჭველი უფლების აღიარება...; დედენის შემოღება ყველა ადგილობრივ, საზოგადოებრივ და სახელმწიფო დაწესებულებაში...; იმ ოლქებში, სადაც შერეული მოსახლეობაა, თვითეული ეროვნების უფლება — თავისი რაცხობრივობის პროპორციული წილი ჰქონდეს იმ ბიუჯეტში, რომელიც კულტურულ-საგანმანათლებლო მიზნებისთვისაა განკუთვნილი, და ამ საშუალებათა განკარგულების უფლება თვითმმართველობის საფუძველზე“ (სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის I ყრილობის ოქმები. სპბ. 1906, ს.-რ. პ. ც. კ. გამოცემა, გვ. 361 — 362).

ამრიგად ს.-რ. პროგრამა, აყენებდა რა ფედერაციის პრინციპს, ძირითად პასუხს არ იძლეოდა ერთა თვითგამორკვევის უფლებისა და კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეისადმი დამოკიდებულების საკითხზე. პროგრამის იმ პუნქტს, სადაც ნათქვამი იყო, რომ თვითეულ ეროვნებას უფლება აქვს თვითმმართველობის საფუძველზე, თავისი რიცხობრივობის პროპორციულად, განმკარგულებელი იყოს ბიუჯეტის წილისა კულტურულ საჭიროებათათვის, ს.-რ. პარტიაში ხშირად ექსტერიორიული კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეის აღიარების აზრით განმარტავდნენ.

1917 წ. ს.-რ. პ. სრულიად-რუსეთის მე-3 ყრილობა მიემხრო ფედერატიულ დემოკრატიულ რესპუბლიკას, ნაციონალური საკითხის გადაწყვეტას კი ცალკე ერების დამფუძნებელ ყრილობებს ანდობდა. — 96.

²⁹ კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის იდეა რომ ებრაელთა ყველა ბურჟუაზიული პარტიის პროგრამაში შევიდა, ეს აღნიშნული იყო ნ. სკ.-ის (გ. ზინოვიევის) სტატიაში „იმის შესახებ, თუ როგორ ამხილეს ბუნდისტებმა ლიკვიდატორები. ნაციონალური საკითხისათვის“, „პროსვეშჩენიე“ № 3, 1913 წ., გვ. 77 — 81. — 96.

³⁰ ლ. იურკევიჩის თავის სტატიაში „რუსეთის მარქსისტები და უკრაინის მუშათა მოძრაობა“, „ძინი“ № 7 — 8, აკრიტიკებს რა გ. ზინოვიევის (ნ. სკ.) „პროსვეშჩენიეს“ № 3-ში დაბეჭდილ სტატიაში გამოთქმულ აზრებს, შემდეგი კონტექსტით მოჰყავს ლენინის მიერ ზინოვიევის სტატიიდან ციტირებული ადგილი: „არ უკვირდებიან რა ნაციონალური საკითხის დედაარსს, არ იღებენ რა მხედველობაში მის პოლიტი-

კურ მხარეს, ისინი (რუსეთის მარქსისტები. რე დ.) ნაციონალურ მოძრაობაში მუშათა კლასის მონაწილეობის მანებლობის დასაბუთებას იმ განუზრებელი საბუთით ცდილობენ, რომ ამ შემთხვევაში მუშები ყველა ბურჟუაზიულ პარტიასა და ჯგუფთან ერთად ნაციონალურ უფლებებს იცავენო“. (გვ. 92). — 96.

³¹ ნაგულისხმევია კაუტსკის ბროშურა — „ეროვნება და ინტერნაციონალიზმი“. — 98.

³² „Przegląd Socjal-Demokratyczny“ („სოციალ-დემოკრატიული მიმოხილვა“) — პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის სოციალ-დემოკრატიის თეორიული ორგანო. გამოდიოდა კრაკოვში პოლონეთის სამეფოს და ლიტვის ს.-დ-ის მთავარი გამგეობის რედაქციით. — 107.

³³ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს შემდეგი ადგილი „კაპიტალიდან“, ტომი I, თავი 25, „კოლონიზაციის თანამედროვე თეორია“: „შეერთებული შტატები ეკონომიური თვალსაზრისით ჯერ კიდევ ევროპის კოლონიაა“ (თბ. სახელგამი. 1930, გვ. 705). — 110.

³⁴ ვლ. ილიჩს მხედველობაში აქვს ლ. ვლ.-ის (ლ. ვლადიმეროვის) სტატია „ზა პარტიუს“ № 5-ში სათაურით: „ც. კ-ის ზაფხულის თათბირი პარტიულ მუშაკებთან ერთად“. აკრიტიკებდა რა „ზაფხულის თათბირის“ რეზოლუციას ნაციონალურ საკითხზე მის იმ ნაწილში, სადაც ნათქვამია, რომ ერთა თვითგამორკვევის უფლების დაცვას „მოითხოვს არა მარტო დემოკრატიის პრინციპები საზოგადოდ, არამედ ინტერესებიც ველიკოროსული მოსახლეობისა, რომელსაც არ ძალუძს დემოკრატიული სახელმწიფოს შექმნა, თუ აღმოვხვრილ არ იქნა შავრაზმული ველიკოროსული ნაციონალიზმი“, — ლ. ვლ. სწერდა: „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია ამათუიმ პოლიტიკურ საკითხებს ველიკოროსული მოსახლეობის თვალსაზრისით კი არა, არამედ რუსეთის პროლეტარიატის თვალსაზრისით მიუდგება ხოლმე. ჩვენი პარტია, რასაკვირველია, მთელი ძალდონით შეებრძოლება შავრაზმულ ველიკოროსულ ნაციონალიზმს, მაგრამ მას არ დაავიწყდება ყოველგვარი სხვა ნაციონალიზმის უდიდესი მანებლობაც“. — 186.

³⁵ კ.-დ. კონფერენცია შესდგა 1914 წ. 5—7 აპრილს (23—25 მარტს). ნაციონალურ საკითხზე კამათის დროს, რომელიც მილიუკოვის მოხსენების განხილვისას გაიშალა, დაისახა მემარჯვენე და მემარცხენე მიმდინარეობა. მემარცხენე მიმდინარეობას წარმოადგენდნენ მთელი რიგი კიეველი დელეგატები, აგრეთვე ნ. ვ. ნეკრასოვი, ა. ი. შინგარიოვი, ა. მ. კოლიუბაკინი და სხვ. „მემარცხენეთა“ წარმომადგენელნი ამტკიცებდნენ, ნაციონალური საკითხი — მნიშვნელოვანი, მწიფებაში მყოფი ფაქტორია, რომელსაც წინანდელზე უფრო მტკიცედ უნდა შევეუწყოთ ხელიო, და ავტონომიის მოთხოვნისათვის მხარისდაჭერის აუცილებლობას იცავდნენ. მემარცხენეების წინააღმდეგ გამოვიდა ფ. კოკოშკინი, რომელიც მოუწოდებდა — ძალიან ფრთხილად მოპყრობოდნენ ერთა პოლი-

ტიკური თვითგამორკვევის ფორმულას. კიდევ უფრო მემარჯვენე პო-
ზიცია ამ საკითხში პ. ბ. სტრუვემ დაიკავა. — 145.

„ნ ა პ შ უ დ“ („N a p s z o d“ — „წ ი ნ“) — გალიციისა და სილეზიის
პოლონური სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური ორგანო.
გამოდიოდა 1892 წლიდან კრაკოვში ჯერ როგორც ყოველკვირეული,
შემდეგ კი, 1900 წლიდან — როგორც პ. პ. ს. დ. ყოველდღიური გაზე-
თი, ბოლოს, 1919 წლიდან — როგორც პ. პ. ს. კრაკოვის საოლქო ორ-
განო. „ნაპშუდი“ ყოველთვის იყო ნაციონალურ-სოციალისტურად შე-
ფერილი წვრილბურჟუაზიული იდეოლოგიის გამომხატველი. — 152.

„ფ რ ა კ ე ბ ი“ — შემოკლებული სახელწოდება პოლონეთის სო-
ციალისტური პარტიის — „რევოლუციური ფრაქციისა“. (პ. პ. ს. 1892
წელს დაარსდა.) 1905 — 6 წ. რევოლუციის პერიოდში პ. პ. ს. მემარ-
ცხენე ელემენტები (ე. წოდ. „ახალგაზრდები“) მნიშვნელოვნად მომ-
ძლავრდნენ პარტიაში და ხელმძღვანელობას ჩამოაცილეს „მოხუცები“
(ე. ი. მემარჯვენენი).

თუმცა ახალმა „მემარცხენე“ ხელმძღვანელობამ ვერ შესძლო ახა-
ლი თანმიმდევრულ-რევოლუციური ხაზის შემუშავება, მაგრამ მაინც
კავშირი გასწყვიტა დამოუკიდებელი პოლონეთის გულისთვის ახალი
ეროვნული აჯანყების მომზადების ძველ კონცეპციასთან და დაადგა
მთელი რუსეთის პროლეტარიატთან ერთად საერთო ბრძოლის გზას.

„ძველი“ ნაციონალისტური მოღვაწეები პილსუდსკის მეთაურობით
უმთავრესად პ. პ. ს. ც. კ-ის საბრძოლო განყოფილების ირგვლივ
დაჯგუფდნენ და თავისი მოღვაწეობის სიმძიმის ცენტრი ტერორისტულ
და პარტიზანულ მოქმედებაზე გადაიტანეს, ცდილობდნენ რა პ. პ. ს.
საბრძოლო ორგანიზაცია პოლონელ აჯანყებულთა მომავალი არმიის
ჩანასახად გადაეყვიათ.

1906 წ. შემოდგომისთვის შინაური ბრძოლა მემარჯვენეთა და მე-
მარცხენეთა შორის იმდენად გამწვავდა, რომ მემარჯვენეებმა გამოთიშვა
გადასწყვიტეს.

1906 წ. ნოემბერში მემარჯვენეები წავიდნენ პ. პ. ს. IX ყრილობი-
დან და გამოაქვეყნეს დეკლარაცია, რომელიც ყრილობას საერთო-პარ-
ტიულ ყრილობად კი არა, არამედ ფრაქციულად აცხადებდა.

1907 წ. მარტში მემარჯვენეებმა (პირველ ხანებში ისინი ეფარე-
ბოდნენ ფედერატიულ საფუძველზე პარტიის ერთიანობის აღდგენის ლო-
ზუნგს) მოიწვიეს თავისი საკუთარი ყრილობა და შექმნეს ახალი პარ-
ტია, რომელმაც პ. პ. ს. რევოლუციური ფრაქციის სახელწოდება მიიღო
(აქედან — სახელწოდება „ფრაკები“).

დაპყარგეს რა გავლენა რუსეთის პოლონეთის მუშათა მასებზე, 1908
წლიდან დაწყებული, „ფრაკებმა“ თავისი მოღვაწეობის ცენტრი გადაი-
ტანეს საზღვარგარეთ სამხედრო სკოლებისა და წრეების ორგანიზაცია-
ზე. ამ წრეებიდან, ავსტრია-გერმანიის იმპერიალიზმის მფარველობით,

წარმოიშვა ორგანიზაცია „მსროლელი“, რომელიც წარმოადგენდა კადრს-ცენტრალურ სახელმწიფოთა სამსახურში მყოფ მომავალი „პოლონური ლეგიონებისათვის“ მსოფლიო ომის დროს.

ამ პარტიის მზაყარი ხელმძღვანელები იყვნენ: პილსუდსკი, მ. მანკოვსკი, მირეტკი, სლავეკი, არცოშევსკი, იოდკო-ნარიევიჩი („ერონსკი“), ლ. ვაგილევსკი („პოლონოცი“), ფ. პერლი („რესი“), ფილიპოვიჩი, ენჯე-ევსკი. 1919 წელს, ყოფ. რევოლუციური ფრაქციის გაერთიანებით გა-ლიციისა და სილეზიის პ. პ. ს. დ-თან და ყოფ. პრუსიის პოლონეთის პ. პ. ს-თან, წარმოსდგა ახლანდელი პ. პ. ს. — 158.

³⁸ ხელმოუწერელ მოწინავე სტატიაში. რომელიც მოთავსებული იყო „ისკრას“ № 66-ში 1904 წ. 15 მაისს სათაურით „რევოლუციური ნაციონალიზმი და სოციალ-დემოკრატია“, ლ. მარტოვი 1904 წ. აპრილს ჟენევაში შემდგარი „ქართულ რევოლუციურ ფრაქციათა პირველი კონფერენციის“ გადაწყვეტილებათა გამო სწერდა: „იბრძვის და აგიტაციას ეწევა რა ცარიზმის მიერ დაჩაგრულ ყველა ერის თავისუფალი თვითგამორკვევისათვის. სოციალ-დემოკრატია ამით ვალდებულებას კისრულობს მუ-დამ და ყველგან იმ ერის მხარეზე იყოს, რომელიც თავისი განთავისუფ-ლებისათვის იბრძვის“. ასეთი იყო ლ. მარტოვის თვალსაზრისი ერთა თვითგამორკვევის საკითხში.

რაც შეეხება კულტურულ-ნაციონალური ავტონომიის მოთხოვნას, ლ. მარტოვი არაპირდაპირ გამოვიდა სტატიაში „რევოლუციური რე-ცეპტურის გამო“ „ისკრას“ № 107-ში 1905 წ. 29 ივლისს. გახდა რა ლიკვიდატორი, ლ. მარტოვი 1913 წ. „ნაშა ზარიაში“ მოთავსებულ სტა-ტიაში „სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის გათიშვა“ („ნაშა ზარია“ № 10 — 11) უკვე სხვანაირად სწერდა კულტურულ-ნაციონალური ავ-ტონომიის შესახებ. ამ სტატიაში ის ამტკიცებს, რომ რ. ს.-დ. მ. პარტიას ეს მოთხოვნა პროგრამისადმი პრინციპულად საწინააღმდეგო მოთხოვნად არ მიიჩნდა, ვინაიდან 1906 წ. IV¹ ყრილობაზე ბუნდი პარტიის შემად-გენლობაში ჩარიცხაო. „ნაციონალური კულტურის სრული განვითარე-ბის უზრუნველმყოფელ სახელმწიფო დაწესებულებათა მოთხოვნა რომ პრინციპულად არ ეწინააღმდეგება სოციალ-დემოკრატიის პროგრამას,— ამას მოწმობს თუნდაც ავსტრიის მუშათა პარტიისა და განსაკუთრებით ოტო ბაუერის დამოკიდებულება მათდამი“. — 184.

³⁹ ელ. ილიჩს მხედველობაში აქვს ბუნდელ ვლ. კოსოვსკის სტატია, მოთავსებული „ნაშა რაბოჩაია გაზეტას“ № 3-ში 1914 წ. 19 (6) მაისს, სათაურით „პრავდისტული ლეგენდა“. — 188.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

გამომცემლობისაგან	5
სომეხ სოციალ-დემოკრატების მანიფესტის შესახებ	7
ესაჭიროება თუ არა ებრაელ პროლეტარიატს „დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტია“	12
ნაციონალური საკითხი ჩვენს პროგრამაში	19
ბუნდის ადგილი პარტიაში	31
თეზისები ნაციონალურ საკითხზე	46
„კულტურულ-ნაციონალური“ ავტონომიის შესახებ	57
რ. ს.-დ. შ. ვ. ნაციონალური პროგრამის შესახებ	63
პრიტიკული შენიშვნები ნაციონალურ საკითხზე	72
1. ლიბერალები და დემოკრატები ენათა საკითხში	73
2. „ნაციონალური კულტურა“	76
3. „ასიმილატორობის“ ნაციონალისტური საფრთხობელა	82
4. „კულტურულ-ნაციონალური ავტონომია“	90
5. ერთა თანასწორუფლებიანობა და ნაციონალური უმცირესობის უფლებანი	98
6. ცენტრალიზაცია და ავტონომია	104
ერთა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ	114
1. რა არის ერთა თვითგამორკვევა?	114
2. საკითხის ისტორიული კონკრეტული დასმა	121

3. ნაციონალური საკითხის კონკრეტული თავისებურებანი რუსეთში და ამ ქვეყნის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გარდაქმნა	_____	126
4. „პრაქტიციზმი“ ნაციონალურ საკითხში	_____	131
5. ლიბერალური ბურჟუაზია და სოციალისტური ოპორტუნისტები ნაციონალურ საკითხზე	_____	138
6. ნორვეგიის გამოყოფა შვეციისაგან	_____	151
7. 1896 წლის ლონდონის საერთაშორისო კონგრესის გადაწყვეტილება	_____	159
8. უტოპისტი კარლ მარქსი და პრაქტიკული როზა ლუქსემბურგი	_____	164
9. 1903 წლის პროგრამა და მისი ლიკვიდატორები	_____	174
10. დასკვნა	_____	184
შენიშვნები	_____	191

პ/მგ. გამოშვებისათვის ლ. ებანოიძე
 კორექტორი გ. ციციშვილი
 გადაეცა წარმოებას 8/VI—1927 წ. ხელმოწერილია
 დასაბეჭდად 22/VI—1938 წ. პოლიტლიტერატურის
 სექტორი № 37. მთაელის რწმ. № 2738.
 შეკვეთა № 1319. ტირაჟი 10.000. ქალ. ზომა 84×110.
 წიგნის ზომა 5 1/2×9.

წიანი 2 მან. 20 კპპ.

შდა 50 კპპ.

В. И. ЛЕНИН

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВОПРОС

Госиздат Грузии
Сектор Политической Литературы
Тбилиси 1938